

Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner 2023

Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner 2023

© VIVE og forfatterne, 2023

e-ISBN: 978-87-7582-237-9

Forsidefoto: COLOURBOX/VIVE

Projekt: 302267

Finansiering: Social-, Bolig- og Ældreministeriet

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Trivselsundersøgelsen blandt børn og unge i udsatte positioner 2023 bygger videre på de tidligere gennemførte trivselsundersøgelser gennemført blandt børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet. Denne trivselsundersøgelse kortlægger, hvordan børn og unge i udsatte positioner trives på en bred vifte af områder, som kan tænkes at blive berørt af barnets lov, som blev vedtaget i maj 2023 og træder i kraft 1. januar 2024. Loven skal styrke hjælpen til børn, unge og familier i udsatte positioner tidligere og bedre end i dag.

Trivselsundersøgelsen er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 11-, 13-, 15- og 17-årige børn og unge i 2022-2023 i Danmark. Undersøgelsen er – på foranledning af Social-, Bolig- og Ældreministeriet – udarbejdet, så denne første måling kan fungere som en baselinemåling for trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner, før barnets lov træder i kraft. Målingen kan derefter gentages hvert andet år og dermed anvendes til at følge ændringerne på området, i takt med at intentionerne i barnets lov implementeres og realiseres.

Seniorforsker Mette Lausten har været projektleder på undersøgelsen og har sammen med projektchef Katrine Iversen, senioranalytiker Asger Graa Andreasen og student Barbara Bille Tagmose stået for bearbejdning og analyser. Rapporten har været i eksternt og internt review, og vi takker for gode kommentarer og forslag til forbedring af analyserne.

Undersøgelsen er iværksat og finansieret af Social-, Bolig- og Ældreministeriet, og DST Survey har stået for indsamling af spørgeskemasvar.

Rigtig god læselyst!

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Børn og Uddannelse

Indholdsfortegnelse

DEL 1 Afrapportering	7
----------------------	---

Hovedresultater	8
-----------------	---

1	Indledning	12
1.1	Læsevejledning	13
1.2	Undersøgelsens data og analyser	14

2	Udsathed og kompleksitet	15
2.1	Trivselsundersøgelsens målgrupper	17
2.2	Kompleksitet i barnets liv	23
2.3	Opsamling på udsathed og kompleksitet	28

3	Skolegang	29
3.1	Uddannelsestilknytning og skoleskift	31
3.2	Skoletype og støtte i undervisningen	37
3.3	Skoleglæde og faglig trivsel	40
3.4	Afslutning af grundskolen og forestillinger om fremtiden	45
3.5	Opsamling på skolegang	47

4	Mental og social trivsel	49
4.1	Digitale aktiviteter, fritid og venner	51
4.2	Livstilfredshed og syn på fremtiden	61
4.3	Social trivsel	65
4.4	Mental trivsel (SDQ)	68
4.5	Opsamling på mental og social trivsel	71

5	Udsathed og risikoadfærd	72
5.1	Udsat for krænkelser og egen risikoadfærd	74

5.2	Udsætte andre for krænkelser og risikoadfærd	79
5.3	Unge, der stikker af	84
5.4	Rygning, alkohol og rusmidler	85
5.5	Sundhed og helbred	89
5.6	Opsamling på udsathed og risikoadfærd	93
<hr/>		
6	Familieforhold	95
6.1	Familieforhold	97
6.2	Samvær og kontakt	101
6.3	Relationen til forældre	107
6.4	Opsamling på familieforhold	111
<hr/>		
7	I anbringelsen	113
7.1	Typen af anbringelse	114
7.2	Kontinuitet i anbringelsen	120
7.3	Social støtte på anbringelsesstedet	122
7.4	Tryghed og hjemlighed	125
7.5	Efter det fyldte 18. år	127
7.6	Opsamling på anbringelsesstedet	129
<hr/>		
8	Inddragelse i sagsbehandlingen	131
8.1	Kendskab til myndighedsrådgiveren	135
8.2	Relation til myndighedsrådgiveren	137
8.3	Information fra myndighedsrådgiveren	140
8.4	Børnenes og de unges muligheder for indflydelse og oplevelse af støtte	142
8.5	Børnenes og de unges samlede oplevelse af inddragelse	145
8.6	Opsamling på børnenes og de unges inddragelse i sagsbehandlingen	148
<hr/>		
9	Konklusion	150
<hr/>		
	DEL 2 Dokumentation	157

10	Metode	158
10.1	Trivselsbegrebet	158
10.2	Statistiske metoder	159

11	Data	161
11.1	Stikprøven	161
11.2	Spørgeskemaundersøgelsen	162
11.3	Variabelbeskrivelser	164
11.4	Sammenlægning af personrettede og familierettede forebyggende foranstaltninger	166
11.5	Repræsentativitetsanalyse	167
11.6	Vægtning af data	169
11.7	Baggrundsvariable	171

Litteratur		173
------------	--	-----

DEL 1

Afrapportering

Hovedresultater

Trivselsundersøgelsen 2023 kortlægger, hvordan børn og unge i udsatte positioner trives i deres hverdag på en bred vifte af områder, som kan tænkes at blive berørt af barnets lov.

I forhold til de tidligere trivselsundersøgelser er den nuværende udvidet fra én målgruppe til fire målgrupper. Først og fremmest handler undersøgelsen om børn og unge i udsatte positioner afgrænset til følgende tre målgrupper: (1) børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, (2) børn og unge, der modtager forebyggende foranstaltninger, og (3) børn og unge, der modtager § 11-støtte¹. Den samlede gruppe af børn og unge i udsatte positioner er altså defineret ud fra indsatser efter servicelovens § 11 og § 52, stk. 3, og i 2022 udgør de 6 pct. af alle 0-17-årige.

Den fjerde målgruppe består af børn og unge, som ikke modtager nogen form for indsats. Udvidelsen fra én til fire målgrupper gør det derfor muligt at vise et samlet billede af, hvordan børn og unge i udsatte positioner trives i deres hverdag, og hvor der er forskelle mellem de tre målgrupper af børn og unge i udsatte positioner, og samtidig sammenligne med trivsel i hverdagen blandt børn og unge uden indsatser.

Lav grad af social og mental trivsel: Både institutionsanbragte børn og unge, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte oplever en lav grad af social og mental trivsel. På den mentale dimension af trivslen viser undersøgelsen, at børn og unge i udsatte positioner oftere har emotionelle problemer og udfordringer relateret til hyperaktivitet og opmærksomhed. Særligt de udsatte piger oplever den højeste grad af emotionelle problemer. Derimod trives plejefamilieanbragte på flere områder på omtrent samme niveau som børn og unge uden indsatser.

Høj grad af udsathed og risikoadfærd: Analyserne af udsathed og risikoadfærd tydeliggør unge anbragt på institution som en virkelig udsat gruppe, hvor unge anbragt i familiepleje mere ligner unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte. Op mod halvdelen af de unge på institution har været udsat for digitale eller fysiske krænkelser eller har forvoldt skade på sig selv. Hver fjerde har selv været udøver af digitale eller fysiske krænkelser. Halvdelen har prøvet at stikke af fra et anbringelsessted, og de unge på institution er overrepræsenteret inden for alle former for rusmidler bortset fra alkoholindtag. Kønsmæssigt er der en tendens til, at det oftere er pigerne, der er ofre, dvs. udsat for krænkelser og udsat for egen risikoadfærd i form af

¹ § 11 i serviceloven er en såkaldt forebyggelsesparagraf, og den forpligter den pågældende kommune til at iværksætte en tidlig forebyggende indsats for børn og unge i begyndende mistrivsel.

selvskade og selvmordsforsøg, og drengene, der er udøvere af krænkelser og risikoadfærd. Graden af udsathed og risikoadfærd blandt institutionsanbragte unge er altså med til at tegne et billede af en virkelig udsat gruppe af unge med stort behov for indsatser, der kan hjælpe dem bedre på vej mod en selvstændig voksentilværelse.

Mere komplekse familieforhold: Børn og unge med mere komplekse familieforhold modtager mere indgribende indsatser. Næst efter de anbragte børn og unge er det således børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger, der oplever de mest komplekse familieforhold. Børn og unge i forebyggende foranstaltninger har fx størst andel forældre, der bor hver for sig, og samtidig har flest af disse børn og unge ikke kontakt med den forælder, de ikke bor sammen med.

Der er indikationer på, at der er nogle særlige forhold omkring de institutionsanbragte børns og unges relationer, herunder at de i højere grad end de plejefamilieanbragte føler behov for at holde fast i og vedligeholde deres familiære relationer. Undersøgelsen viser desuden, at særligt de anbragte piger oplever nogle komplekse familieforhold. En større andel af pigerne svarede, at deres forældre har mindre betydning for dem i forhold til følelsesmæssig tilknytning, og de oplever i lavere grad, at deres forældre holder af dem, og at de kommer godt ud af det med deres familie.

Større støttebehov i skolen: Mange børn og unge i udsatte positioner trives relativt godt i skolen, men en stor del af dem har et større støttebehov og flere udfordringer i skolen, som kan gøre det vanskeligere for dem at opnå samme resultater i skolen som børn og unge uden indsatser. Der er derfor stadig behov for mere fokus og bedre støttemuligheder for at sikre børn og unge i udsatte positioner en god skolegang.

Hver fjerde af de 17-årige i forebyggende foranstaltninger og de 17-årige i anbringelse er ikke inden for uddannelsessystemet på undersøgelsestidspunktet. Det er således unge, som er i stor risiko for ikke at få en uddannelse og dermed i stor risiko for at blive en del af restgruppen.

Mange bliver fortsat anbragt sent: Når vi ser på børnenes og de unges anbringelsessituation, finder vi, at knap halvdelen af alle anbragte børn og unge er anbragt, efter at de er fyldt 12 år. Dermed kan anbringelse i Danmark fortsat beskrives som et teenagefænomen. Ved aktiv stillingtagen svarede hver fjerde af de anbragte, at de gerne ville have været anbragt tidligere. Samtidig svarede størstedelen af dem, der har oplevet et uplanlagt skift, at deres liv er blevet bedre efter skiftet. Skift i anbringelsessted skal derfor ikke nødvendigvis ses som negativt, da det også kan føre til mere stabilitet i barnets eller den unges liv, også selvom det ikke er et planlagt skift.

Langt størstedelen af de anbragte børn og unge føler sig trygge på deres anbringelsessted. Børn og unge, der er anbragt sent, og børn og unge anbragt på institution er mindst glade for at bo på deres anbringelsessted. Det er samtidig dem, der er mest uafklarede og bekymrede, når de tænker på, hvad der skal ske, når de fylder 18 år – et faktum, der indbyder til øget fokus og bedre forberedelse af overgangen fra anbringelsen for disse unge.

Stadig lav grad af inddragelse i sagsbehandlingen: Generelt oplever mange børn og unge i udsatte positioner sig ikke inddraget i sagsbehandlingen omkring deres sag. Selvom det er gruppen af anbragte børn og unge, der har oplevet absolut flest skift i myndighedsrådgiver, er det gruppen af børn og unge i forebyggende foranstaltninger, som i forhold til inddragelse i sagsbehandlingen i lavere grad oplever sig inddraget end de øvrige målgrupper. De oplever i lavere grad, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver om, hvordan de har det, og at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. De er også den målgruppe, som i lavest grad oplever, at deres myndighedsrådgiver forklarer dem, hvorfor beslutningerne i deres sag er, som de er, og de oplever i lavest grad, at de bliver inddraget i de beslutninger, der bliver taget omkring deres sag. Når der ses nærmere på anbragte børn og unge, viser undersøgelsen, at de institutionsanbragte børn og unge og de anbragte piger i lavere grad oplever sig inddraget i sagsbehandlingen. Sidst, men ikke mindst, finder vi den sammenhæng, at skift i myndighedsrådgiver har en negativ betydning for børnenes og de unges oplevelse af inddragelse i sagsbehandlingen.

Konklusion

Trivselsundersøgelsen viser samlet set, at institutionsanbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger oplever en lavere grad af trivsel end andre børn og unge i udsatte positioner. De plejefamilieanbragte børn og unge trives på mange områder relativt godt, mens børn og unge med § 11-støtte især har udfordringer i forhold til den mentale dimension af deres trivsel. Undersøgelsen viser desuden, at piger oftere oplever lavere trivsel og er mere udsatte end drenge.

For at løfte trivslen blandt børn og unge i udsatte positioner peger resultaterne derfor på, at det især er blandt institutionsanbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger – muligvis med et særligt fokus på piger i udsatte positioner – at der med et særligt fokuseret indsatsfelt kan skabes større trivsel og mindre udsathed.

Undersøgellesdesign

Trivselsundersøgelsen er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 11-, 13-, 15- og 17-årige børn og unge i Danmark. Alle resultater baserer sig således på børnenes og de unges egne svar, og trivselsundersøgelsen giver dermed børnene og de unge en stemme ind i den aktuelle debat om trivsel og velbefindende blandt børn og unge i udsatte positioner.

Alle analyser er baseret på besvarelser fra 2.850 børn og unge i Danmark i alderen 11, 13, 15 og 17 år. Blandt disse børn og unge er 898 anbragt uden for hjemmet, 673 modtager forebyggende foranstaltninger, 358 modtager § 11-støtte, og 921 modtager ingen indsatser. Gruppen af børn og unge uden indsatser udgør derved en sammenligningsgruppe til grupperne af børn og unge med indsatser.

Trivselsundersøgelsen er – på foranledning af Social-, Bolig- og Ældreministeriet – udarbejdet, så denne første måling kan fungere som en baselinemåling for trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner, før barnets lov træder i kraft 1. januar 2024.

Kompleksitet og alvorlighed er to fremtrædende temaer i barnets lov, og det er derfor centralt, at vi med denne trivselsundersøgelse kan vise et billede af, om udsatte børn og unge med komplekse eller alvorlige udfordringer trives dårligere end udsatte børn og unge med mindre komplekse og alvorlige sager. Derfor har vi som led i undersøgelsen konstrueret et kompleksitetsindeks på baggrund af information om forskellige områder i barnets og den unges liv. Kompleksitetsindekset viser en tæt sammenhæng til barnets eller den unges indplacering på indsatstrappen. Børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, har en høj score på indekset, børn og unge i forebyggende foranstaltninger har en middel score, mens børn og unge med § 11-støtte har en noget lavere score. Når vi i undersøgelsen sammenligner de fire målgrupper i forhold til deres trivsel i hverdagen, sammenligner vi dermed samtidig børnene og de unge på tværs af forskellige grader af kompleksitet i deres sag og liv.

1 Indledning

I maj 2021 blev regeringen og et bredt flertal i Folketinget enige om reformen Børnene Først, der skal hjælpe udsatte børn og familier tidligere og bedre end i dag. Med aftalen om reformen afsættes 2 mia. kr. fra 2022 til 2025 til initiativer med formål som fx "*en bedre og tidligere indsats for udsatte børn og unge*", "*færre skift og mere stabilitet*", "*Barnets lov – flere rettigheder til børnene*" og "*bedre kvalitet i anbringelser*" (Social- og Ældreministeriet, 2021).

Med denne trivselsundersøgelse kortlægges det, hvordan udsatte børn og unge trives på en bred vifte af områder, som kan tænkes at blive berørt af reformen Børnene Først. Trivselsundersøgelsen er udarbejdet, så denne første måling kan fungere som en baselinemåling for udsatte børns og unges trivsel, før barnets lov træder i kraft. Målingen kan derefter gentages hvert andet år og dermed anvendes til at følge ændringerne på området, i takt med at barnets lov implementeres.

Trivselsundersøgelserne i 2014, 2016, 2018 og 2020 er gennemført blandt anbragte børn og unge (Ottosen m.fl., 2015; Lausten & Jørgensen, 2017; Rambøll, 2018; Lausten & Andreasen, 2022). På baggrund af et ønske fra Social-, Bolig- og Ældreministeriet er denne trivselsundersøgelse udvidet, så den dækker alle udsatte børn og unge, dvs. *både* børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, *og* børn og unge, der modtager tidlig forebyggende støtte eller forebyggende foranstaltninger. Til forskel fra de tidligere gennemførte trivselsundersøgelser inkluderer vi altså i denne undersøgelse en bredere gruppe af børn og unge i udsatte positioner. I undersøgelsen indgår også en gruppe børn og unge, som ikke modtager en social indsats, og som i undersøgelsen anvendes som sammenligningsgruppe.

Formålet med trivselsundersøgelsen er at kortlægge, hvordan børn og unge i udsatte positioner trives i deres hverdag. Undersøgelsen belyser trivsel på en bred vifte af områder:

- Skolegang
- Mental og social trivsel
- Udsathed
- Familieforhold
- I anbringelsen
- Inddragelse i sagsbehandlingen.

Trivselsundersøgelsen er baseret på spørgeskemabesvarelser fra 11-, 13-, 15- og 17-årige børn og unge i Danmark. Idet undersøgelsen baserer sig på børnenes og de unges egne svar, giver undersøgelsen børnene og de unge en stemme i den aktuelle debat omkring udsatte og anbragte børns og unges trivsel og velbefindende.

1.1 Læsevejledning

Rapporten består af otte tematiserede kapitler. **Kapitel 2** præsenterer de målgrupperne af børn og unge i udsatte positioner, der indgår i undersøgelsen. Undersøgelsen var oprindeligt baseret på fem målgrupper, og første halvdel af kapitlet er en præsentation af de fire målgrupper af børn og unge i udsatte positioner. Efterfølgende har vi slået to af målgrupperne sammen, hvorfor resten af kapitlerne i rapporten bygger på tre målgrupper af børn og unge i udsatte positioner og en målgruppe af børn og unge uden indsatser. I kapitlet skitseres nøgletal omkring målgrupperne og de udsathedsfaktorer eller – graden af kompleksitet – der karakteriserer børnenes og de unges liv.

Kapitel 3 belyser børnenes og de unges skolegang. I kapitlet belyses både børnenes og de unges uddannelsestilknytning, skoletype og støtte i undervisningen samt børnenes og de unges skoletrivsel og oplevede faglige niveau. Kapitlet skitserer også de unges afslutning af grundskolen og deres forestillinger omkring fremtiden.

Kapitel 4 skitserer børnenes og de unges sociale og mentale trivsel. Dette ved at give både et indblik i børnenes og de unges fritid og brug af digitale medier, deres livstilfredshed og syn på fremtiden, forekomsten af ensomhed samt børnenes og de unges mentale trivsel. Derudover sættes der fokus på, hvor børnene og de unge søger social støtte, hvis de har brug for hjælp.

Kapitel 5 giver en karakteristik af børnene og de unge på en række udsathedsfaktorer, fx sundhed og helbred, erfaring med risikoadfærd, rusmidler, overgreb, kriminalitet m.m.

Kapitel 6 belyser børnenes og de unges familieforhold, herunder samvær og kontakt med deres forældre og søskende samt relationen til deres forældre.

Kapitel 7 sætter fokus på, hvordan de anbragte børn og unge trives med deres aktuelle anbringelsessted, der skal fungere som deres primære omsorgsmiljø. Kapitlet skitserer børnenes og de unges oplevelse af tryghed og hjemlighed på anbringelsesstedet samt de unges forventninger til, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, og deres anbringelse i princippet ophører. I kapitlet beskrives også

konteksten for børnenes og de unges anbringelse. Dette ved at belyse forhold omkring de anbragtes anbringelsessituation og kontinuitet i anbringelsen.

Kapitel 8 giver et indblik i børnenes og de unges oplevelse af inddragelse i sagsbehandlingen. Kapitlet belyser både børnenes og de unges kendskab til deres myndighedsrådgiver, deres relation til myndighedsrådgiveren og deres oplevelse af at være informeret af deres myndighedsrådgiver. Derudover belyses børnenes og de unges muligheder for indflydelse på egen sag, deres oplevelse af støtten og deres samlede oplevelse af inddragelse.

1.2 Undersøgelsens data og analyser

Alle analyser i trivselsundersøgelsen er baseret på besvarelser fra 2.850 børn og unge i Danmark i alderen 11, 13, 15 og 17 år. Blandt disse børn og unge er 898 anbragt uden for hjemmet, 673 modtager forebyggende foranstaltninger, 358 modtager § 11-støtte, og 921 modtager ingen indsatser. Den samlede svarprocent ligger på 31 pct., hvor anbragte børn og unge har den højeste svarprocent (45 pct.), og børn og unge i forebyggende foranstaltninger har den laveste svarprocent (20 pct.). For at opnå repræsentativitet for alle målgrupperne og dermed overkomme nogle af de udfordringer, der følger med det relativt skæve bortfald, er data vægtet for køn, alder og/eller anbringelsessted, hvor det er relevant. Vægtningen beskrives nærmere i kapitel 11 i rapportens Del 2, der også beskriver datagrundlaget yderligere.

Alle figurer indeholder øverst fordelingen for det analyserede spørgsmål for hver af de fire målgrupper. For de anbragte børn og unge er det testet, om der er signifikante forskelle på børnenes og de unges besvarelser på tværs af børnenes og de unges alder, køn, type af anbringelse, kompleksitet i børnenes og de unges sag samt alder ved første anbringelse. For de øvrige målgrupper er det testet, om der er signifikante forskelle på børnenes og de unges besvarelser på tværs af alder og køn og for børn og unge i forebyggende foranstaltninger på tværs af kompleksitet i deres sag.

Alle forskelle på tværs af og inden for målgrupperne er testet for statistisk signifikans på minimum 5-procents niveau. Hvis forskellen er statistisk signifikant på 5-procents niveau, betyder det, at der med mindst 95-procents sikkerhed er statistisk forskel mellem de to andele, der er testet, og at forskellen dermed ikke blot kan tilskrives tilfældigheder, men må anses for at være en reel forskel og dermed af betydning. Alle steder i undersøgelsen, hvor det beskrives, at en sammenhæng eller en forskel er statistisk signifikant, er der således tale om signifikans på minimum 5-procents niveau. For en uddybet beskrivelse af metode, data, svarprocenter på undergrupper og variable henvises til kapitel 10 og 11 i rapportens Del 2.

2 Udsathed og kompleksitet

Børn og unge i udsatte positioner er den samlede betegnelse for den gruppe af børn og unge, som oplever meget forskelligartede udfordringer og opvækstbetingelser, men af en sådan karakter, at kommunen finder det nødvendigt at støtte barnet, den unge og evt. familien. I Trivsel blandt Børn og Unge i Udsatte positioner (TBU) afgrænser vi som udgangspunkt fire målgrupper af børn og unge i udsatte positioner²:

- Børn og unge, som har modtaget § 11-støtte
- Børn og unge med familierettede forebyggende foranstaltninger
- Børn og unge med personrettede forebyggende foranstaltninger
- Børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.

Det betyder, at gruppen af børn og unge i udsatte positioner her er defineret ud fra indsatser efter servicelovens § 11 og § 52, stk. 3. Vores beregninger på registerdata fra Danmarks Statistik viser, at 6 pct. af alle 0-17-årige i 2022 modtager mindst en af disse fire indsatstyper. Når der ikke tages højde for, at nogle børn og unge modtager mere end en form for indsats, ser vi, at:

- 1,1 pct. af alle 0-17-årige i 2022 er anbragt uden for hjemmet
- 1,6 pct. modtager personrettede indsatser
- 2,9 pct. modtager familierettede indsatser
- 2,0 pct. får § 11-støtte.

Halvdelen (46 pct.) af de børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, modtager ikke andre former for indsats ud over at være anbragt uden for hjemmet. Knap halvdelen (41 pct.) af de børn og unge, der får en personrettet indsats, får ikke anden støtte ved siden af, mens 56 pct. af dem, der får en familierettet indsats, ikke får anden støtte ved siden af. Den andel er noget anderledes for § 11-støtte, hvor 83 pct. af dem, der får § 11-støtte, ikke får anden støtte ved siden af. Samlet set modtager 75 pct. af børnene og de unge kun én form for indsats, 22 pct. modtager to former for indsats, mens 3 pct. modtager tre former for indsats.

For at få det samlede overblik over andelen af børn og unge, der modtager en indsats, uden at tælle nogen børn og unge med mere end en gang har det været nødvendigt at placere børnene og de unge i én specifik gruppe. De fire

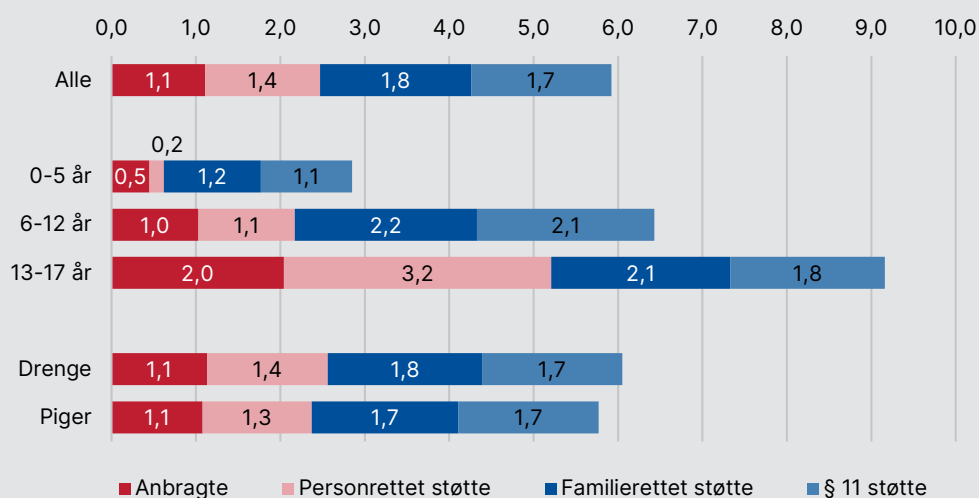
² Undersøgelsen var oprindeligt baseret på i alt fem målgrupper. Første halvdel af kapitlet er derfor en præsentation af de fire målgrupper af børn og unge i udsatte positioner. Efterfølgende har vi slået to af målgrupperne sammen, hvorfor resten af kapitlet bygger på tre målgrupper af børn og unge i udsatte positioner og en målgruppe af børn og unge uden indsatser.

grupper er derfor gensidigt udelukkende, selvom 25 pct. modtager mere end en type indsats:

1. Anbragte børn og unge: De kan godt modtage andre indsatser, men de er klassificeret som anbragte børn og unge (1,1 pct.).
2. Børn og unge, der modtager personrettede indsatser: De kan ikke være anbragt, men kan modtage familierettede indsatser og § 11-støtte, selvom de her klassificeres som børn og unge med personrettede indsatser (1,4 pct.).
3. Børn og unge, hvis forældre modtager familierettede indsatser: De er ikke anbragt og modtager ikke personrettede indsatser, men kan godt modtage § 11-støtte, selvom de her klassificeres som børn og unge med familierettede indsatser (1,8 pct.).
4. Børn og unge, der modtager tidlig forebyggende indsats i form af § 11-støtte: De får ikke nogen af de tre andre former for indsats (1,7 pct.).

Med denne inddeling modtog 5,9 pct. af alle 0-17-årige i 2022 en af de fire former for indsats, og de udgør dermed gruppen af børn og unge i udsatte positioner, som den er defineret i denne undersøgelse (Figur 2.1).

Figur 2.1 Andel 0-17-årige, der i 2022 var anbragt uden for hjemmet, modtog en § 52-foranstaltning enten personrettet eller familierettat eller fik § 11-støtte

Anm.: Procentgrundlag = 1.239.444.

Note: De fire grupper er gensidigt udelukkende.

Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

Som det tydeligt ses af Figur 2.1, er der en stærk aldersgradient, hvor andelen med indsatser stiger entydigt med stigende alder. Knap 3 pct. af alle 0-5-årige modtog en indsats, 6 pct. af alle 6-12-årige modtog en indsats, mens 9 pct. af alle 13-17-årige modtog en indsats. Det svarer til, at næsten 1 ud af 10 teenagere fik en eller anden form for indsats, hvad end det var gennem en anbringelse uden for hjemmet eller en forebyggende indsats.

2.1 Trivselsundersøgelsens målgrupper

Som tidligere nævnt afgrænser servicelovens § 11 og § 52, stk. 3, hvilke børn og unge der er inkluderet i trivselsundersøgelsen som børn og unge i udsatte positioner. Denne afgrænsning er lavet med baggrund i, at servicelovens paragraffer i forhold til børn og unge i udsatte positioner skiftes ud med barnets lov pr. 1. januar 2024.

Service-loven udfolder det overordnede formål i lovens § 1: *"Formålet ... er at tilbyde rådgivning og støtte for at forebygge sociale problemer"*, som rammesætter formålet med den samlede servicelov, og via § 46, som alene regulerer indsatser, der er målrettet børn og unge med behov for særlig støtte: *"Formålet med at yde støtte til børn og unge, der har et særligt behov herfor, er at sikre, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende"*. Disse formål – at tilbyde støtte til børn og unge, der har behov for støtte – ændres ikke i barnets lov. Formålet rykkes dog op og bliver fremtrædende som § 1 og § 2 i loven, hvorved formålet med at lave en specifik lov om børn rammesættes tydeligere. De specifikke paragraffer i den nuværende servicelov, § 1 og § 52, stk. 3, er ligeledes taget med i barnets lovs kapitel 4 og 5. I de følgende afsnit beskrives de fire typer indsatser.

2.1.1 Tidlig forebyggende indsats jf. § 11

Service-lovens § 11 blev ved Barnets Reform i 2011 udvidet med stk. 3, der gav kommunerne mulighed for at sætte ind tidligt, inden problemerne i barnets, den unges eller familiens liv voksede sig for store, og der dermed blev behov for mere omfattende foranstaltninger. Tidlig forebyggelse efter § 11, stk. 3, kan fx være indsatser for hele familien eller deltagelse i netværks- og samtalegrupper for enten barnet, den unge eller forældrene. I 2014 blev servicelovens § 11 ændret til at være en egentlig forebyggelsesparagraf. Det gav et større politisk fokus på at anvende paragraffen til at yde en tidlig og forebyggende indsats for børn og unge.

Vores beregninger på registerdata fra Danmarks Statistik viser, at 2 pct. af alle 0-17-årige i 2021 fik støtte efter § 11. Støtte efter § 11 registreres i Danmarks Statistik med de typer indsatser, som er vist i Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Typer af § 11-støtte jf. indberetningen til Danmarks Statistik

Beskrivelse af indsatsen under den enkelte underparagraf	
§ 11.3.1	Konsulentbistand, herunder familierettede indsatser
§ 11.3.2	Netværks- eller samtalegrupper
§ 11.3.3	Rådgivning om familieplanlægning
§ 11.3.4	Andre indsatser, der har til formål at forebygge et barns eller en ungs eller familiens vanskeligheder
§ 11.4.1	Udgifter i forbindelse med konsulentbistand efter § 11, stk. 3, nr. 1
§ 11.4.2	Udgifter i forbindelse med prævention
§ 11.6	Økonomisk støtte til fritidsaktiviteter til børn og unge, der har behov for særlig støtte
§ 11.7	Rådgivning, undersøgelse og behandling af børn og unge med adfærdsvanskeligheder eller nedsat funktionsevne og deres familier
§ 11.8	Familievejledning for familier til børn under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne

Kilde: Danmarks Statistiks dokumentation af de forskellige paragraffer, der registreres forebyggende indsatser på.

Målgruppen for § 11, stk. 3, er børn og unge med mindre komplekse problemer, men hvor der dog vurderes at være behov for støtte (Socialstyrelsen, 2017). Socialstyrelsen pointerer i deres pjeces om § 11, at det er vigtigt at være opmærksom på kompleksiteten af problemstillingen, der har ført til fokus på barnet eller den unge. Hvis problemet er mere komplekst, end hvad § 11-støtte kan forventes at afhjælpe, er der behov for en børnefaglig undersøgelse (§ 50-undersøgelse) for at få udredt barnets, den unges og familiens forhold nærmere i forhold til at kunne iværksætte den rette støtte.

I barnets lov indgår den nuværende § 11-støtte i "Kapitel 4 - Hjælp og støtte" og omtales næsten uændret i §§ 28-31.

2.1.2 Forebyggende foranstaltninger

Både familierettede og personrettede forebyggende foranstaltninger gives under servicelovens § 52, stk. 3. Begge typer forebyggende foranstaltninger beskrives nedenfor.

Denne paragraf er videreført i barnets lov § 32. Men hvor § 52 indeholdt både forebyggende foranstaltninger og anbringelse, dækker § 32 i barnets lov kun

støttende indsatser til børn, unge og familier i regi af ”Kapitel 4 - Hjælp og støtte”, hvor den tidlige forebyggende indsats også findes, jf. § 11 ovenfor. Familierettede og personrettede forebyggende foranstaltninger er altså stadig samlet under den samme paragraf.

Nedenfor præsenteres familierettede og personrettede forebyggende foranstaltninger hver for sig, men i den resterende del af rapportens analyser er de slået sammen under navnet **forebyggende foranstaltninger**. De to typer foranstaltninger er givet på baggrund af samme børnefaglige undersøgelse og under samme lovhjemmel, § 52, stk. 3. Vi har sammenlignet børn og unge, der modtager familierettede hhv. personrettede forebyggende foranstaltninger, og fundet, at de to grupper ikke adskiller sig nævneværdigt fra hinanden, jf. analysen i afsnit 11.4. Derfor præsenteres børn og unge i forebyggende foranstaltninger under § 52, stk. 3, som én samlet målgruppe.

Familierettede forebyggende foranstaltninger

Den mest benyttede form for forebyggende foranstaltning er den familierettede. Lige knap 3 pct. af alle børn og unge har forældre, der modtager en familierettet forebyggende foranstaltning. Familierettede forebyggende foranstaltninger registreres i Danmarks Statistik med de typer indsatser, som er vist i Tabel 2.2.

Tabel 2.2 **Typer af familierettede forebyggende foranstaltninger jf. indberetningen til Danmarks Statistik**

Beskrivelse af indsatsen under den enkelte underparagraf	
§ 52.3.1	Ophold i dagtilbud, fritidshjem, ungdomsklub, uddannelsessted eller lignende
§ 52.3.2	Praktisk, pædagogisk eller anden støtte i hjemmet
§ 52.3.3	Familiebehandling
§ 52.3.4	Familieanbringelse i form af et døgnophold for både forældremyndighedsindehaveren, barnet eller den unge og andre medlemmer af familien
§ 52.3.6	Fast kontaktperson for hele familien
§ 52.3.9	Anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling og pædagogisk støtte
§ 52a.1.1	Økonomisk støtte til forældremyndighedsindehaveren til udgifter i forbindelse med støttende indsatser
§ 52a.1.2	Økonomisk støtte til forældremyndighedsindehaveren til udgifter, der bevirker at en anbringelse uden for hjemmet kan undgås eller at en hjemgivelse kan fremskyndes
§ 52a.1.3	Økonomisk støtte til forældremyndighedsindehaveren til udgifter, der kan bidrage til en stabil kontakt mellem forældre og barn under barnets anbringelse uden for hjemmet

Kilde: Danmarks Statistiks dokumentation af de forskellige paragraffer, der registreres forebyggende foranstaltninger på.

Den mest benyttede indsats til forældre er familiebehandling. Lausten & Andreasen (2021) viser, at lige knap halvdelen (46 pct.) af de forældre, der modtager forebyggende foranstaltninger, og hvor børnene ikke er anbragt, modtager familiebehandling, mens 12 pct. af forældre med anbragte børn, altså en langt mindre andel, modtager familiebehandling.

Personrettede forebyggende foranstaltninger

Som pendant til den tidlige indsats jf. servicelovens § 11 er formålet med den personrettede forebyggende indsats efter servicelovens § 52, stk. 3, at "kommunalbestyrelsen skal træffe afgørelse om foranstaltninger efter stk. 3, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til et barns eller en ungs særlige behov for støtte" (Social- og Indenrigsministeriet, 2021). Valg af indsats sker på baggrund af den børnefaglige undersøgelse, der skal afdække de problemer og behov, der skal løses med indsatsen.

Vores beregninger på registerdata fra Danmarks Statistik viser, at 1,6 pct. af alle 0-17-årige i 2021 fik personrettede forebyggende foranstaltninger. De personrettede forebyggende foranstaltninger registreres i Danmarks Statistik med de typer indsatser, som er vist i Tabel 2.3.

Tabel 2.3 Typer af personrettede forebyggende foranstaltninger jf. indberetningen til Danmarks Statistik

Beskrivelse af indsatsen under den enkelte underparagraf	
§ 52.3.3	Behandling af barnets eller den unges problemer
§ 52.3.5	Aflastningsophold for barn eller ung, der ikke er anbragt uden for hjemmet
§ 52.3.6	Fast kontaktperson for barnet eller den unge
§ 52.3.8	Formidling af praktikophold til unge

Kilde: Danmarks Statistiks dokumentation af de forskellige paragraffer, der registreres forebyggende foranstaltninger på.

Den mest benyttede personrettede forebyggende foranstaltning var tildeling af en fast kontaktperson til unge (Lausten & Andreasen, 2021). Fast kontaktperson blev tildelt til både anbragte og hjemmeboende unge, omend en langt større andel af hjemmeboende unge (24 pct.) havde en fast kontaktperson sammenlignet med anbragte unge (4 pct.).

Aflastning registreres som en personrettet foranstaltning. For ca. hvert otte barn eller ung, der modtog en personrettet forebyggende foranstaltning (12 pct.), bestod denne foranstaltning af en aflastningsplads, mens barnet i øvrigt var hjemmeboende. Dermed var aflastning en af de fem mest anvendte

typer af forebyggende foranstaltninger (Lausten & Andreasen, 2021). Aflastning er enten i en aflastningsfamilie eller på en institution, hvor begge steder skal være godkendt til aflastningsophold. En lille andel (3 pct.) af anbragte børn og unge var også bevilget aflastning. Aflastning til allerede anbragte børn og unge blev altså sjældent taget i anvendelse.

Aflastning indgår i barnets lov, § 32, stk. 1, nr. 7, som støtteophold.

2.1.3 Anbringelse uden for hjemmet

En anbringelse uden for hjemmet på et anbringelsessted, der er godkendt efter servicelovens § 66, er baseret på en beslutning jf. servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7. Anbringelse efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7, bliver i barnets lov samlet i "Kapitel 5 – Anbringelse" under §§ 43-66. Fremadrettet vil anbringelse efter § 52, stk. 3, nr. 7 (jf. serviceloven), derfor skulle omtales som anbringelse efter § 46 (jf. barnets lov).

Tabel 2.4 Antal og andel anbragte børn og unge i alderen 0-17 år opdelt efter type af anbringelsessted pr. 31. december 2022

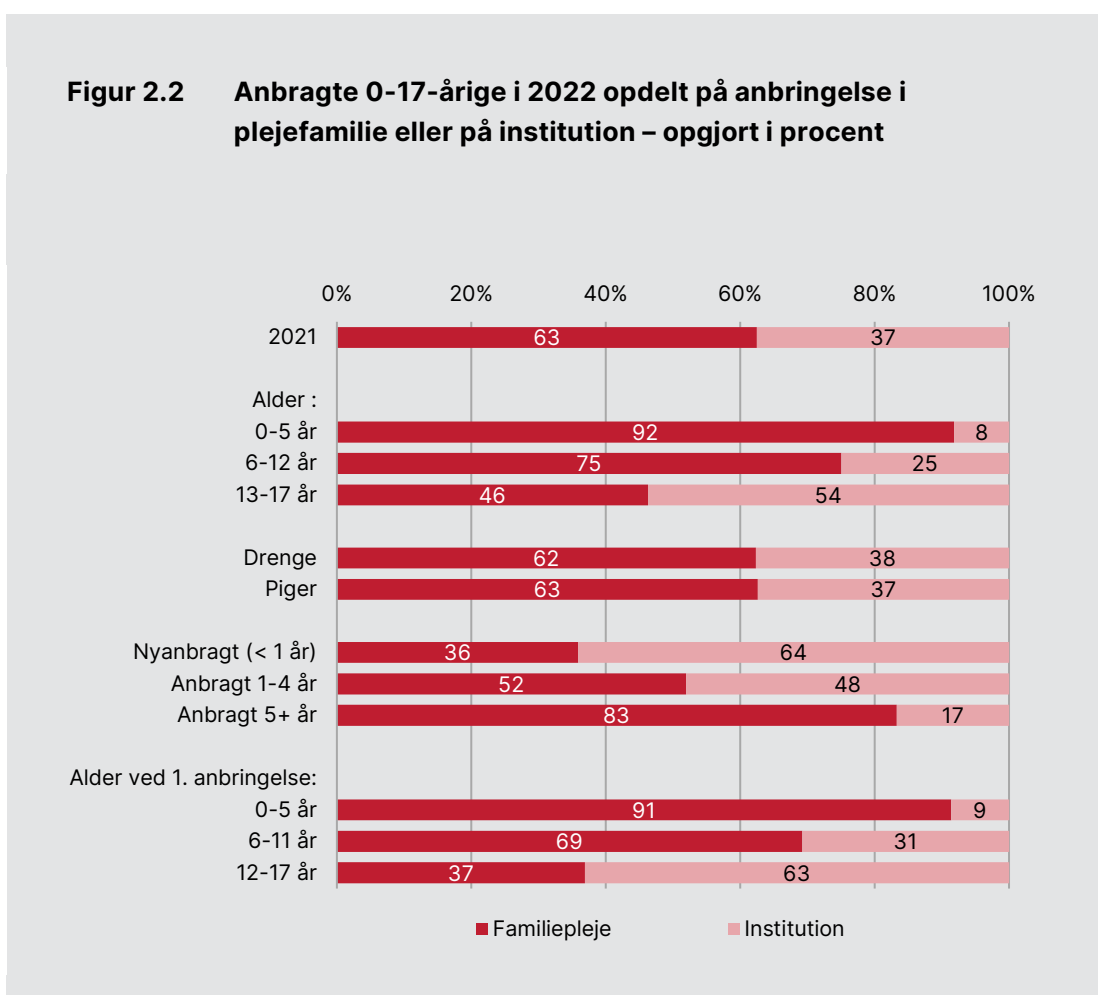
§ 66	Type af anbringelsessted	Antal	Procent	Procent
§ 66, stk. 1, nr. 1-4	Plejefamilie samlet set	7.226	63	
	- Netværkspleje	974		9
	- Almen plejefamilie	3.814		33
	- Forstærket plejefamilie	2.180		19
	- Specialiseret plejefamilie	258		2
§ 66, stk. 1, nr. 7	Institutionsanbringelse samlet set	3.700	33	
	- Åben døgninstitution	1.802		16
	- Delvist lukket døgninstitution	27		0
	- Sikret døgninstitution	89		1
§ 66, stk. 1, nr. 6	Socialpædagogisk opholdssted	1.782		16
§ 66, stk. 1, nr. 8	Kost- og/eller efterskole	139	1	1
§ 66, stk. 1, nr. 5	Eget værelse, kollegium eller kollegielignende opholdssted	312	3	3
	Uoplyst	18	0	0
	Total	11.395	100	100

Anm.: Der er 18 børn og unge, hvor statistikken ikke indeholder information om typen af anbringelsessted.

Kilde: Statistikbanken, ANBAAR15, data er trukket 5. juli 2023.

Antallet af 0-17-årige børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, er i alt 11.395 opgjort pr. 31. december 2022. Det svarer til, at 1 pct. af alle 0-17-årige på den dato var anbragt uden for hjemmet. Fordelingen på specifikke typer af anbringelsessteder fremgår af Tabel 2.4.

Figur 2.2 viser, at 62 pct. af de børn og unge, der er anbragt i løbet af 2022, er anbragt i plejefamilie, mens 38 pct. er anbragt under institutionslignende forhold. Antallet af børn og unge på kost- og/eller efterskole og på eget værelse er så lille (Tabel 2.4), at vi af diskretionshensyn og for at bevare dem i analyserne er nødt til at lægge dem sammen med gruppen af anbragte under institutionslignende forhold i Figur 2.2.

Note: n = 13.323 0-17-årige med korrekte oplysninger om anbringelsessted, baseret på hele 2022.

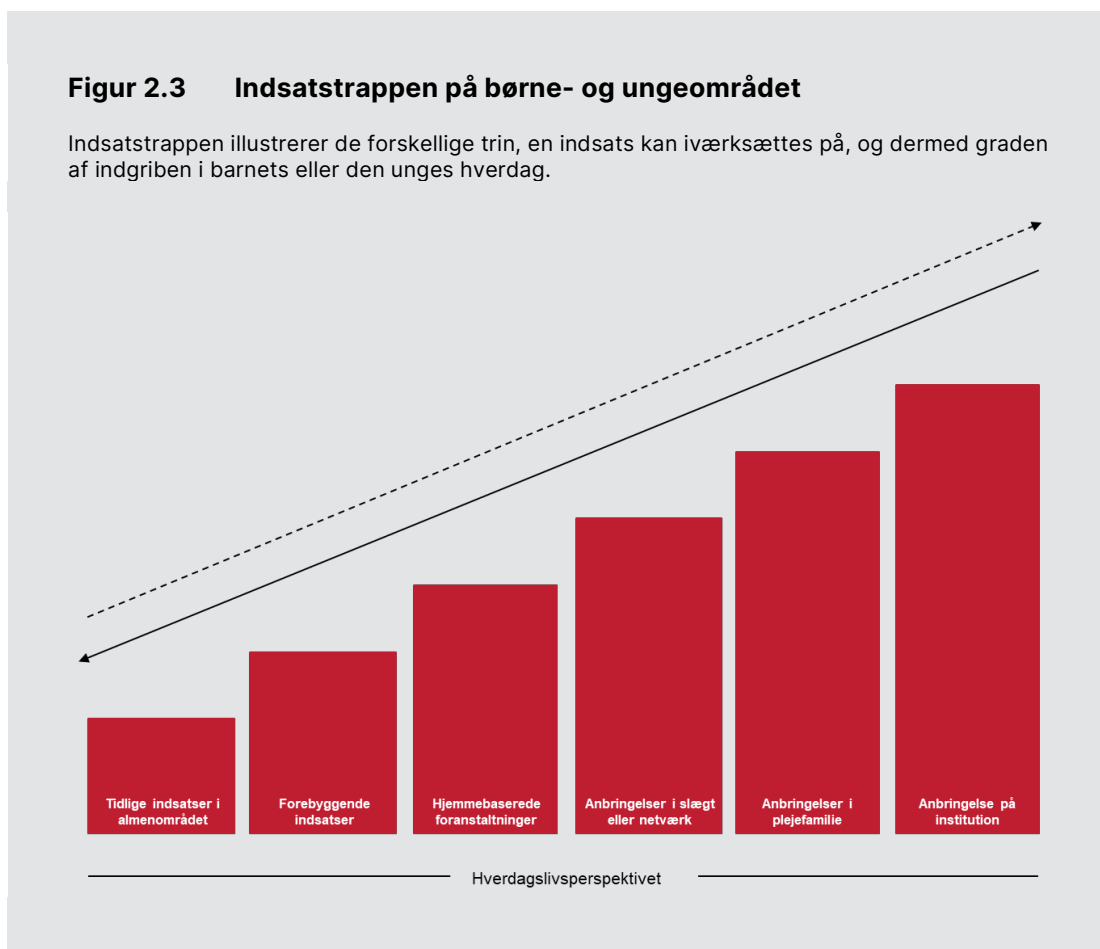
Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

Opdelt på alder er det tydeligt, at førskolebørn, dvs. 0-5-årige, som hovedregel er anbragt i plejefamilie, mens lidt mere end halvdelen (54 pct.) af anbragte teenagere (13-17 år) er anbragt på institution. Det samme billede tegner sig, når man opdeler på alder ved første anbringelse, hvor 61 pct. af de

unge, der er anbragt første gang som 12-17-årige, er anbragt på institution. To tredjedele (66 pct.) af dem, der er anbragt inden for det seneste år, anbringes på institution, mens langt størstedelen (84 pct.) af dem, der har været anbragt i længere tid, dvs. 5 år eller længere, er anbragt i plejefamilie. Alder ser således ud til at være en vigtig faktor i forhold til valg af anbringelsessted.

2.2 Komplexitet i barnets liv

At blive anbragt uden for hjemmet er den mest indgribende foranstaltning, der kan gives efter serviceloven. Man kan derfor forvente, at anbragte børn og unge har de mest komplekse sager efterfulgt af børn og unge i forebyggende foranstaltninger og til sidst børn og unge med § 11-støtte. Dette korresponderer med indsatsstrappen (Figur 2.3), hvor forebyggende foranstaltninger er på et af de laveste trin, mens anbringelse på institution udgør øverste trin.

Note: Konceptet tilsiger, at der altid skal sættes ind med en indsats på det trin på indsatsstrappen, der bedst matcher behovet hos barnet og familien, ligesom der kontinuerligt skal være fokus på at bringe barnet så tæt på et almindeligt hverdagsliv som muligt (Socialstyrelsen, 2018).

Kilde: Socialstyrelsen (2018).

I screeningen og vurderingen af, hvilken foranstaltning der er den bedst mulige for barnet eller den unge, skal kommunen lægge vægt på sagens forhold og kompleksitet, herunder om det må antages, at støttebehovet helt eller delvist er begrundet i nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. Vurderingen af kompleksiteten og alvorligheden af sagerne står derfor centralt, når den rette (og rettidige) støtte skal gives til børn og unge i udsatte positioner.

Med denne trivselsundersøgelse leverer vi viden om trivslen blandt børn og unge i udsatte positioner på områder, der kan tænkes at blive berørt af reformen Børnene Først og dermed barnets lov. Netop fordi kompleksitet og alvorlighed er centrale temaer i barnets lov, er det vigtigt for vores undersøgelse, at vi kan skelne mellem grader af kompleksitet i børnenes og de unges sager og dermed kompleksitet i børnenes og de unges liv. Det gør det muligt fx at give et billede af, om unge i udsatte positioner med komplekse eller alvorlige udfordringer trives dårligere end unge i udsatte positioner med mindre komplekse sager og på hvilke områder. Det er dog ikke kun de alvorligste og mest komplekse sager, som er relevante at have for øje. Det er også vigtigt at sikre trivslen blandt de unge, hvor deres sag (endnu) ikke er blandt de mest komplekse og alvorlige.

Vi har konstrueret et kompleksitetsindeks, som kan fange forskellige grader af kompleksitet i et barns eller en ungs liv. Kompleksitetsindekset er en simpel sammentælling af specifikke udsathedsfaktorer, der optræder i barnets og den unges liv, og som objektivt kan tælles i registerdata. Helt konkret måler vi 15 udsathedsfaktorer: seks for børnene og de unge selv og ni faktorer, hvor mindst en af forældrene er udsat. De inkluderede udsathedsfaktorer er udvalgt på baggrund af viden fra en række andre undersøgelser på området, bl.a. forløbsundersøgelsen blandt tidligere anbragte unge (Lausten m.fl., 2015; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020) og en karakteristik af forældre i udsatte positioner (Lausten & Andreasen, 2021), der viser, hvilke faktorer der oftest medfører kompleksitet i børnenes og de unges hverdag.

Datagrundlaget for de 15 udsathedsfaktorer er registerdata fra Danmarks Statistik. Definitionen er specificeret yderligere i Tabel 11.4 i kapitel 11. Tabel 2.5 viser, hvor mange børn og unge i de fire målgrupper, vi arbejder med i trivselsundersøgelsen, der er genstand for de respektive 15 udsathedsfaktorer. Populationsgrundlaget for analysen i Tabel 2.5 er alle 11-, 13-, 15- og 17-årige i 2021, som matcher analyserne i trivselsundersøgelsen.

En simpel sammentælling af antal udsathedsfaktorer giver et kompleksitetsindeks, der korresponderer med indsatstrappen. Børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, har således i gennemsnit 6,4 udsathedsfaktorer, børn og unge i forebyggende foranstaltninger har 3,9 faktorer, mens børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser i gennemsnit har hhv. 1,7 og 1,1 udsathedsfaktorer.

Tabel 2.5 Udsathedsfaktorer i kompleksitetsindekset opdelt på anbragte børn og unge, børn og unge i forebyggende foranstaltninger, børn og unge med § 11-støtte samt børn og unge uden indsatser – opgjort i procent

		Anbragte	Forebyg- gende foran- staltninger	§ 11- støtte	Uden ind- sats
Børnene og de unge selv					
1	Diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse	11	6	6	3
2	Har mindst en psykiatrisk diagnose	24	22	12	4
3	Modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltninger	85	100	9	4
4	Er eller har været anbragt uden for hjemmet	100	5	0	0
5	Har været udsat for overgreb (registreret i offerstatistikken)	26	16	5	2
6	Ustabilitet i forhold til bopæl: Har oplevet fem eller flere flytninger gennem sin barndom	31	17	8	4
Forældrene (mindst en forælder...)					
7	Er død	6	2	1	1
8	Har selv været anbragt	38	19	9	6
9	Har gennemgået fire eller flere skift i mors husstand i barnets levetid (skilsmisse, opbrud af parforhold, skift fra enlig mor til at bo med partner)	36	20	12	7
10	Har været på passiv forsørgelse mindst 1 år i barnets levetid	87	65	39	27
11	Har ingen uddannelse ud over grundskolen	79	51	31	24
12	Har udstået fængselsstraf (i barnets levetid)	19	7	2	1
13	Er diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse	24	18	14	11
14	Har mindst en psykiatrisk diagnose (givet i barnets levetid)	54	36	21	11
15	Er/har været i misbrugsbehandling (i barnets levetid)	17	6	3	1
	Antal børn og unge	3.425	10.968	4.732	222.260

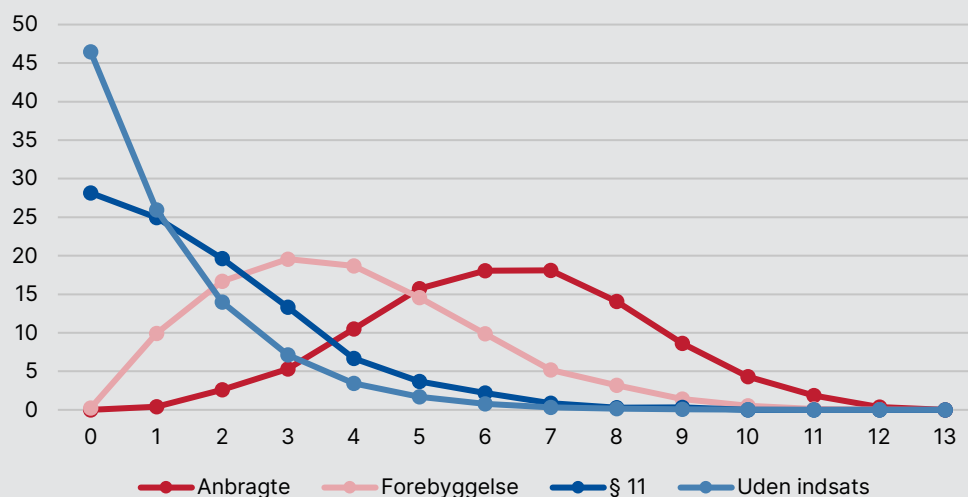
Anm.: Definitionen af variablene findes i Tabel 11.4. Andelen er beregnet på alle 11-, 13-, 15- og 17-årige i 2021, n = 241.385.

Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

To af udsathedsfaktorerne for børnene og de unge selv er samtidig det, der markerer, at der er tale om børn og unge i udsatte positioner, nemlig det at modtage forebyggende foranstaltninger eller være anbragt uden for hjemmet. De er taget med som udsathedsfaktorer for at vise, hvor mange børn og unge der igennem deres liv har modtaget disse former for støtte. Det viser sig således, at 85 pct. af de børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltninger, mens det samme gør sig gældende for 9 pct. af de børn og unge, der får § 11-støtte, og 4 pct. af de børn og unge, der i 2021 var uden nogen form for indsats. Ligeledes ses det, at 5 pct. af alle børn og unge i forebyggende foranstaltninger tidligere har været anbragt uden for hjemmet.

Figur 2.4 viser fordelingen af kompleksitetsindekset for de fire grupper af børn og unge. Her ses det tydeligt, at 46 pct. af alle børn og unge uden indsatser og 28 pct. af børn og unge med § 11-støtte har et kompleksitetsindeks på 0, mens børn og unge i forebyggende foranstaltninger og anbragte børn og unge starter med et kompleksitetsindeks på minimum 1. De højeste andele er 6-7 udsathedsfaktorer blandt børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, hvor børn og unge i forebyggende foranstaltninger har 3-4 udsathedsfaktorer. Samtidig gælder det, at andelen af børn og unge, der har rigtig mange udsathedsfaktorer at kæmpe med, er lav for alle målgrupperne.

Figur 2.4 Kompleksitetsindekset: Antal udsathedsfaktorer opdelt for de fire grupper af børn og unge – opgjort i procent

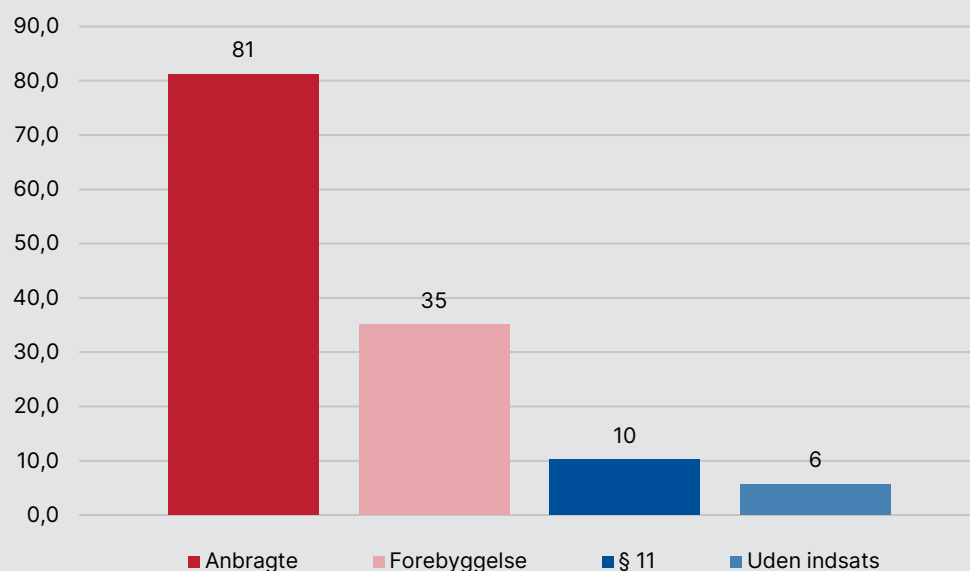

Anm.: Kompleksitetsindekset er beregnet på alle 11-, 13-, 15- og 17-årige i 2021, n = 241.385. Af diskretionshensyn kan andelen af børn og unge med mere end 12 udsathedsfaktorer ikke vises.

Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

I de følgende kapitler, hvor vi analyserer børnenes og de unges svar på spørgsmålene om trivsel, skelner vi mellem hhv. børn og unge med et kompleksitetsindeks på mindre end fire udsathedsfaktorer og dem med et indeks på fire eller flere udsathedsfaktorer. Et kompleksitetsindeks på fire eller flere udsathedsfaktorer er en indikation på, at barnets eller den unges liv har stor kompleksitet. Andelen med et kompleksitetsindeks på mere end fire faktorer er vist i Figur 2.5. Her ses det tydeligt, at der er en høj grad af sammenhæng mellem kompleksitet i børnenes og de unges liv og deres placering på indsats-trappen, hvor 81 pct. af alle anbragte børn og unge har fem eller flere udsathedsfaktorer i deres liv, mens det samme gør sig gældende for 35 pct. af alle børn og unge i forebyggende foranstaltninger, 10 pct. af alle med § 11-støtte og knap 6 pct. af børn og unge uden indsats.

Figur 2.5 Andelen af børn og unge, der har fire eller flere udsathedsfaktorer i deres kompleksitetsindeks vist for de fire grupper af børn og unge – opgjort i procent

Note: Kompleksitetsindekset er beregnet på alle 11-, 13-, 15- og 17-årige i 2021, n = 241.385.

Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

2.3 Opsamling på udsathed og kompleksitet

Som forberedelse til de efterfølgende analyser har vi i dette kapitel defineret og beskrevet gruppen af børn og unge i udsatte positioner, som udgør populationen for trivselsundersøgelsen. Knap 6 pct. af alle 0-17-årige børn og unge var i udsatte positioner og fik støtte på forskellige niveauer.

Forebyggende foranstaltninger i form af både familierettet og personrettet støtte er den form for støtte, der blev benyttet mest. 55 pct. af alle dem, der modtog en form for støtte, modtog forebyggende foranstaltninger, mens 20 pct. var anbragt, og 25 pct. modtog § 11-støtte. Samlet set lå 80 pct. af børnene og de unge altså på den nederste halvdel af indsatsrampen.

Baseret på en række udsathedsfaktorer, som i mange andre undersøgelser har vist sig udslagsgivende i forhold til børns og unges trivsel, konstruerede vi et kompleksitetsindeks, der inkluderede 15 udsathedsfaktorer. Dette kompleksitetsindeks viste en tæt sammenhæng til barnets eller den unges indplacering på indsatsrampen. Anbragte børn og unge havde en høj gennemsnitlig score på indekset, dvs. at der var mange udsathedsfaktorer i deres liv. Børn og unge i forebyggende foranstaltninger havde en middel score, mens børn og unge med § 11-støtte og alle andre børn og unge uden indsatser havde et meget lavt gennemsnit.

Dette kompleksitetsindeks videreføres gennem hele rapporten som en indikator på høj eller lav grad af kompleksitet i barnets eller den unges liv.

3 Skolegang

En god skolegang med faglig udvikling og trivsel er afgørende for, at børn og unge får en god overgang til videre uddannelse og en god overgang til voksenlivet. Dette gælder både for børn og unge i udsatte positioner og for børn og unge, som ikke modtager nogen indsats efter serviceloven. Derfor er det vigtigt, at skolesystemet skaber de bedst mulige forudsætninger for, at børns og unges overgang til uddannelses- og voksenlivet kan blive en succes – også for de børn og unge, som har sværere forudsætninger.

Tidligere undersøgelser viser, at anbragte unge i Danmark har en markant større risiko for at forlade uddannelsessystemet tidligere end andre unge (Olsen, Egelund & Lausten, 2011; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020). Det gælder især unge, der er blevet anbragt for første gang i teenageårene (Kääriälä m.fl., 2018). Derudover er psykiske problemer en helt central udfordring for en betydelig del af de anbragte unge, og disse problemer kan være medvirkende til, at de ikke kommer gennem uddannelsessystemet. Nye analyser viser fx, at psykiske problemer er en afgørende faktor i forhold til, om unge ender i en afbrudt eller ikke gennemført uddannelsesvej – uanset om de modtager kommunal støtte eller ej (Bengtsson, Olsen & Lausten, 2022).

Nøgletal for unge i forebyggende foranstaltninger viser, at denne gruppe ligger på omtrent samme niveau som de anbragte unge, når vi ser på deres karaktergennemsnit ved folkeskolens afgangsprøve i 9. klasse og deres trivsel (KL, 2020). KL beregnede i 2020 karaktergennemsnittet for elever i udsatte positioner til 5,6 ved folkeskolens afgangsprøve i skoleåret 2017/2018, mens gennemsnittet var 7,3 for ikke-udsatte elever, altså en forskel på næsten to karakterpoint.

Mens vi har viden fra flere undersøgelser om skolegangen for anbragte unge og for unge i forebyggende foranstaltninger, har vi begrænset viden om skolegangen for den gruppe af unge med § 11-støtte. Det overordnede formål med en indsats efter § 11, stk. 3, er som beskrevet i afsnit 2.1.1 at understøtte det tidlige forebyggende arbejde og sætte ind, inden problemerne vokser sig store. Derfor kan man umiddelbart forvente, at unge med § 11-støtte oplever bedre skoletrivsel end unge, som modtager foranstaltninger efter § 52, stk. 3. I det følgende undersøger vi, om dette er tilfældet.

I dette kapitel giver vi desuden et samlet overblik over skoletrivsel blandt børn og unge i udsatte positioner, deres oplevelse af, hvordan de klarer sig fagligt, hvilke typer støtte de modtager, deres forventninger til fremtidig uddannelse, og om de får en god afslutning på grundskolen, der kan bringe dem godt videre på en uddannelsesinstitution eller i arbejde.

Boks 3.1 Resultater

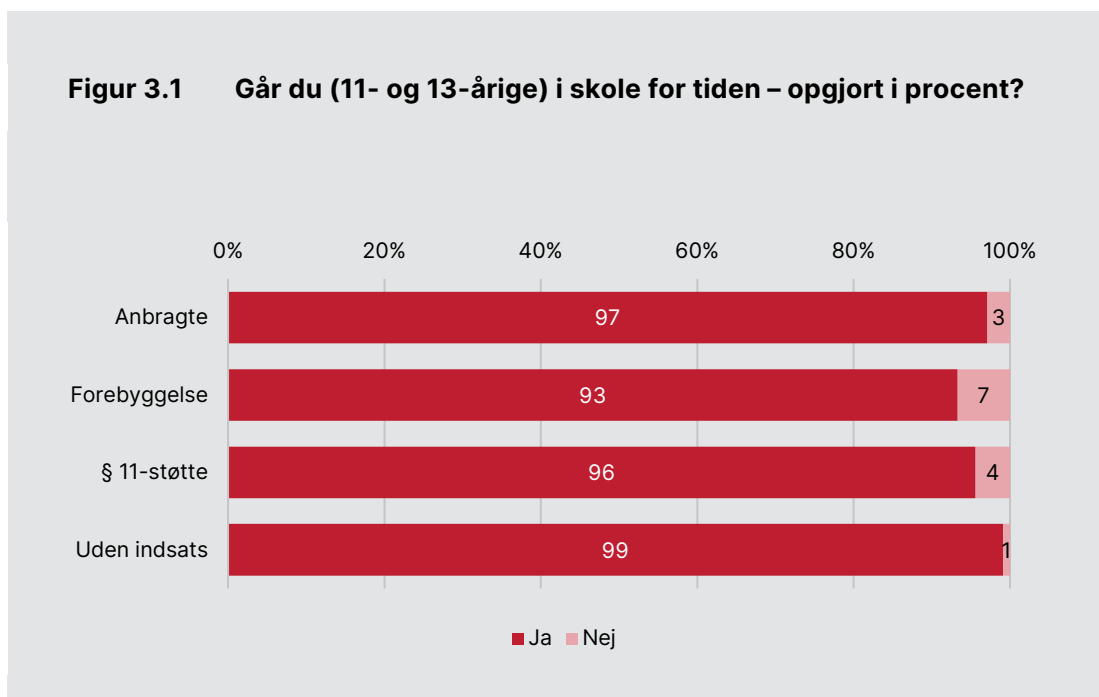
- 7 pct. af de 11-13-årige i forebyggende foranstaltninger går ikke i skole for tiden.
- Der er markant forskel i uddannelsestilknytning mellem de anbragte 17-årige unge og unge i forebyggende foranstaltninger på den ene side og unge med § 11-støtte og unge uden indsats på den anden side.
- 13 pct. af de 17-årige i forebyggende foranstaltninger og 8 pct. af de anbragte er hverken i arbejde eller i gang med en uddannelse.
- 41 pct. af de institutionsanbragte har oplevet flere end tre skoleskift i løbet af deres grundskoletid.
- 37 pct. af de anbragte unge, som er i gang med en ungdomsuddannelse, er i gang med en FGU. De tilsvarende andele for unge i forebyggende foranstaltninger og med § 11-støtte er 19 pct.
- 47 pct. af de anbragte børn og unge går enten i en specialklasse, på en specialskole (eller på en intern skole). Til sammenligning går 40 pct. af de unge i forebyggende foranstaltninger i en specialklasse eller på en specialskole, og det samme gælder for 17 pct. af de unge med § 11-støtte og for de 2 pct., som ikke modtager indsats.
- 39 pct. af de anbragte unge og 37 pct. af de unge i forebyggende foranstaltninger kan virkelig godt lide skolen. Det samme gælder for 25 pct. af de unge med § 11-støtte og for 33 pct. af de unge uden indsats.
- 60 pct. af de anbragte unge oplever, at deres lærere har høje forventninger til dem. Det er samme niveau som for unge uden indsats (59 pct.).
- 30 pct. af de anbragte unge og 29 pct. af de unge i forebyggende foranstaltninger har afsluttet grundskolen uden at gå til prøve i noget fag.
- 30 pct. af de anbragte unge regner med at gennemføre en videregående uddannelse. Det samme gælder for 36 pct. af unge i forebyggende foranstaltninger, 46 pct. med § 11-støtte og 44 pct. af unge uden indsats.

3.1 Uddannelsestilknytning og skoleskift

I Danmark er der 10 års undervisningspligt – men ingen skolepligt. Det betyder, at forældre/primære forsørgere har ret til selv at vælge, om deres børn skal undervises i en folkeskole eller på en fri- eller privatskole, eller om de skal hjemmeundervises. I denne undersøgelse spørger vi de 11- og 13-årige, om de går i skole for tiden, og vi spørger de 15- og 17-årige, om de går i skole, går på en ungdomsuddannelse, har erhvervsarbejde eller laver noget andet.

3.1.1 Uddannelsestilknytning

Langt de fleste 11- og 13-årige går i skole. Dog svarede 7 pct. af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger, at de ikke går i skole for tiden (Figur 3.1). Det samme gælder for 1 pct. af børn og unge uden indsats, for 3 pct. af de anbragte og for 4 pct. af børn og unge med § 11-støtte. Vi kan ikke vide præcist, hvad der ligger bag de unges svar, men det er et opmærksomhedspunkt, at flere unge i forebyggende foranstaltninger svarede, at de p.t. ikke går i skole.

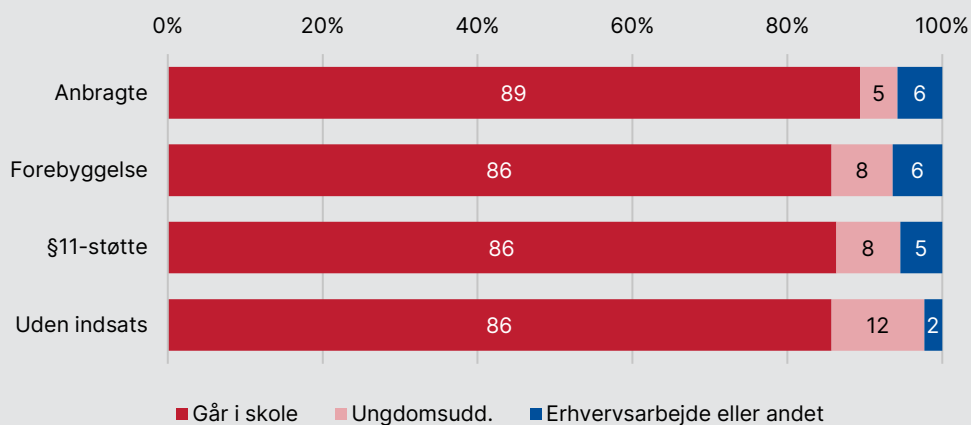
Anm.: Procentgrundlag = 1.402 11- og 13-årige børn og unge, der har svaret på, om de går i skole for tiden.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Betragter vi de 15-årige, kan vi se, at 89 pct. af de 15-årige anbragte går i skole, mens 5 pct. er i ungdomsuddannelse, og 6 pct. har erhvervsarbejde eller laver noget andet (Figur 3.2). Til sammenligning er der 12 pct. af de 15-

årige uden indsatser, som p.t. er i gang med en ungdomsuddannelse, mens 2 pct. i denne gruppe har erhvervsarbejde eller laver noget andet.

Figur 3.2 Hvad laver du (15-årige) i øjeblikket – opgjort i procent?

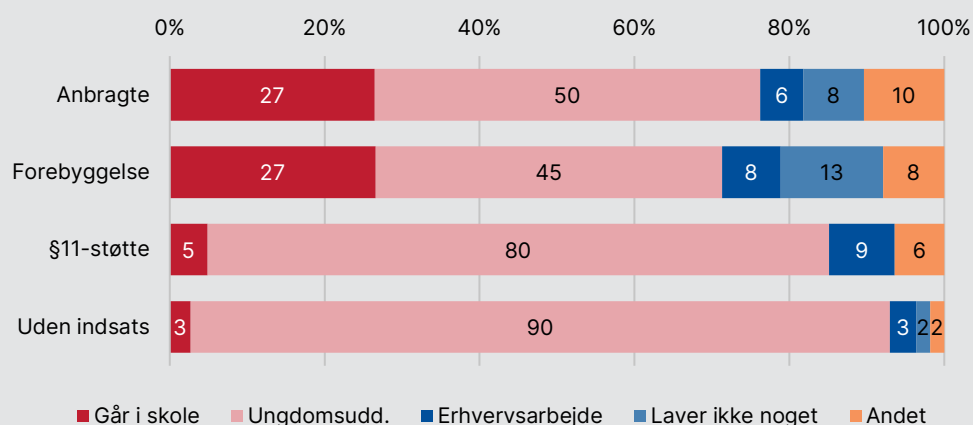
Anm.: Procentgrundlag = 811 15-årige, der har svaret på, hvad de laver i øjeblikket.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

De største forskelle mellem målgrupperne ser vi hos de 17-årige, hvor grundskolen for de fleste er afsluttet. Efter grundskolen skal de unge enten videre på en ungdomsuddannelse, i beskæftigelse eller i gang med anden aktivitet, der har retning mod uddannelse.

Figur 3.3 viser en markant forskel i uddannelsestilknytning mellem de anbragte 17-årige unge og unge i forebyggende foranstaltninger på den ene side og unge med § 11-støtte og unge uden indsatser på den anden side. Halvdelen af de 17-årige anbragte og 45 pct. af de unge i forebyggende foranstaltninger i gang med en ungdomsuddannelse, mens dette gælder for hhv. 80 og 90 pct. af de unge med § 11-støtte og de unge uden indsatser. 17-årige, som ikke modtager indsatser, og 17-årige med § 11-støtte er altså markant oftere i gang med en ungdomsuddannelse.

Figur 3.3 Hvad laver du (17-årige) i øjeblikket – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 624 17-årige, der har svaret på, hvad de laver i øjeblikket.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Frem for at være i gang med en ungdomsuddannelse er der et stort mindretal (27 pct.) af de 17-årige anbragte unge og unge i forebyggende foranstaltninger, som stadig er i gang med grundskolen (Figur 3.3). Det kan skyldes, at flere unge i disse grupper er blevet forsinkede i uddannelsen – fx fordi de har gået et skoleår om. Det kan også være tilfældet, at flere anbragte unge og unge i forebyggende foranstaltninger tager 10. klasse, før de færdiggør grundskolen.

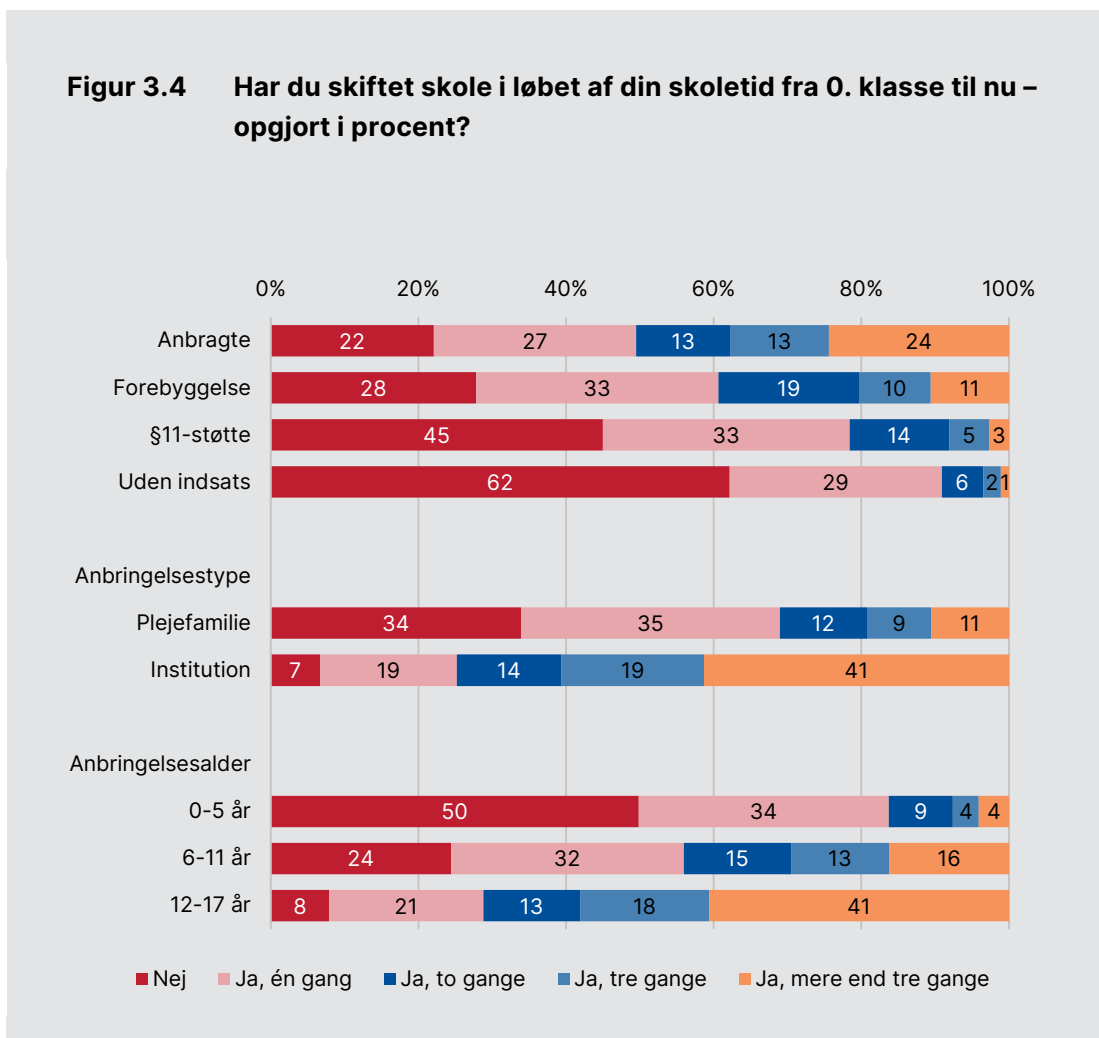
13 pct. af de 17-årige i forebyggende foranstaltninger svarede, at de p.t. ikke laver noget. Det samme svarede 8 pct. af de anbragte unge. Det er altså omkring hver 10. af disse unge, som ikke umiddelbart kommer i gang med enten en ungdomsuddannelse eller et arbejde, efter at de har afsluttet grundskolen.

3.1.2 Skoleskift

En anbringelse medfører en fundamental ændring i børnenes og de unges liv, og hvis barnet eller den unge oplever flere anbringelsesskift, er der risiko for en forværring af deres situation. Det skyldes, at et skift i anbringelsessted alt andet lige medfører, at kontakten til nære voksne, som barnet eller den unge har udviklet en relation til (forældre, plejeforældre, kontaktpædagoger osv.), og nære venner mistes eller kompliceres, og det kan gå ud over børnenes og de unges skolegang eller adfærd (James, Landsverk & Slymen, 2004; Newton, Litrownik & Landsverk, 2000). Forskning viser desuden, at det er børn og unge

fra de allermest belastede familier, der oplever flest anbringelsesskift (Falle- sen, 2014).

Skift i anbringelsessted medfører også skift af skole. Ud over at anbringelsen er en risikofaktor i sig selv, hænger skoleskift også negativt sammen med an- bragte børns og unges faglige niveau i skolen (Olsen & de Montgomery, 2018).

Anm.: Procentgrundlag = 2.335 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

I overensstemmelse med andre undersøgelser viser Figur 3.4, at de anbragte unge har oplevet langt flere skoleskift end andre unge. 78 pct. af de anbragte 11-17-årige har oplevet mindst et skoleskift i løbet af deres tid i grundskolen, og 50 pct. har oplevet to eller flere skift. Til sammenligning har 38 pct. af børn og unge uden indsatser oplevet et eller flere skoleskift, og heraf har 9 pct. oplevet to eller flere skift. Der er altså store forskelle i antallet af skoleskift mellem anbragte unge og unge, som ikke modtager sociale indsatser.

Opdeler vi på type af anbringelse, kan vi af Figur 3.4 se, at det især er de institutionsanbragte unge, som har oplevet mange skoleskift. 41 pct. af de institutionsanbragte har oplevet flere end tre skoleskift sammenlignet med 11 pct. af de plejefamilieanbragte. Denne store forskel kan hænge sammen med, at de institutionsanbragte oftere har oplevet mange skift i anbringelsessted i løbet af deres liv, og at de institutionsanbragte i gennemsnit er ældre end de plejefamilieanbragte. For eksempel svarede 70 pct. af de institutionsanbragte, at de har været nødt til at skifte skole, som følge af at de skulle flytte til et nyt anbringelsessted, og det samme gælder for 31 pct. af de plejefamilieanbragte unge (ikke vist). Skoleskiftene kan dog også hænge sammen med, at de fx har måttet skifte til eller fra en specialskole.

Endelig ser vi også tydelige forskelle i antallet af skoleskift, når vi skelner mellem, om anbringelsen er sket tidligt eller sent i de anbragtes liv. Halvdelen (50 pct.), som er anbragt før skolealderen (0-5 år) har slet ikke oplevet noget skoleskift. Det samme gælder for 8 pct. af de unge (12-17 år), som er anbragt sent. 41 pct. af de sent anbragte unge har oplevet flere end tre skoleskift.

Når vi ser disse markante forskelle, skal vi huske på, at der er store forskelle på omstændighederne omkring anbringelsen afhængigt af, hvornår i livet den finder sted. Mange af de børn, som anbringes tidligt, bliver anbragt i plejefamilie, og ofte er årsagen til anbringelsen, at det af den ene eller anden grund ikke er hensigtsmæssigt, at barnet bliver hos sine forældre. For eksempel har undersøgelser vist, at særligt tidligt anbragte børn har forældre med meget få ressourcer og en høj grad af misbrug eller psykisk sygdom, som gør det vanskeligt for dem at tage vare på deres barn og dets udvikling (Olsen, Egelund & Lausten, 2011).

Hos mange af de unge, som anbringes sent, tager udfordringerne i højere grad udgangspunkt i de unge selv og ikke så meget forældrene. Denne gruppe af unge har oftere som 18-årige en bekymrende adfærd, fx normbrydende adfærd og psykisk mistrivsel – og de står oftere end andre tidligere anbragte uden uddannelse (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020). At omstændighederne omkring anbringelserne er så forskellige, betyder samlet set, at vi ikke på baggrund af disse tal kan sige, at en tidlig anbringelse automatisk vil medføre færre skoleskift og en bedre skolegang hos de anbragte. Dog er det hyppige antal skoleskift for særligt sent anbragte unge og unge anbragt på institution et opmærksomhedspunkt, og som vi skal se nedenfor, er deres uddannelsesopnåelse relativt begrænset.

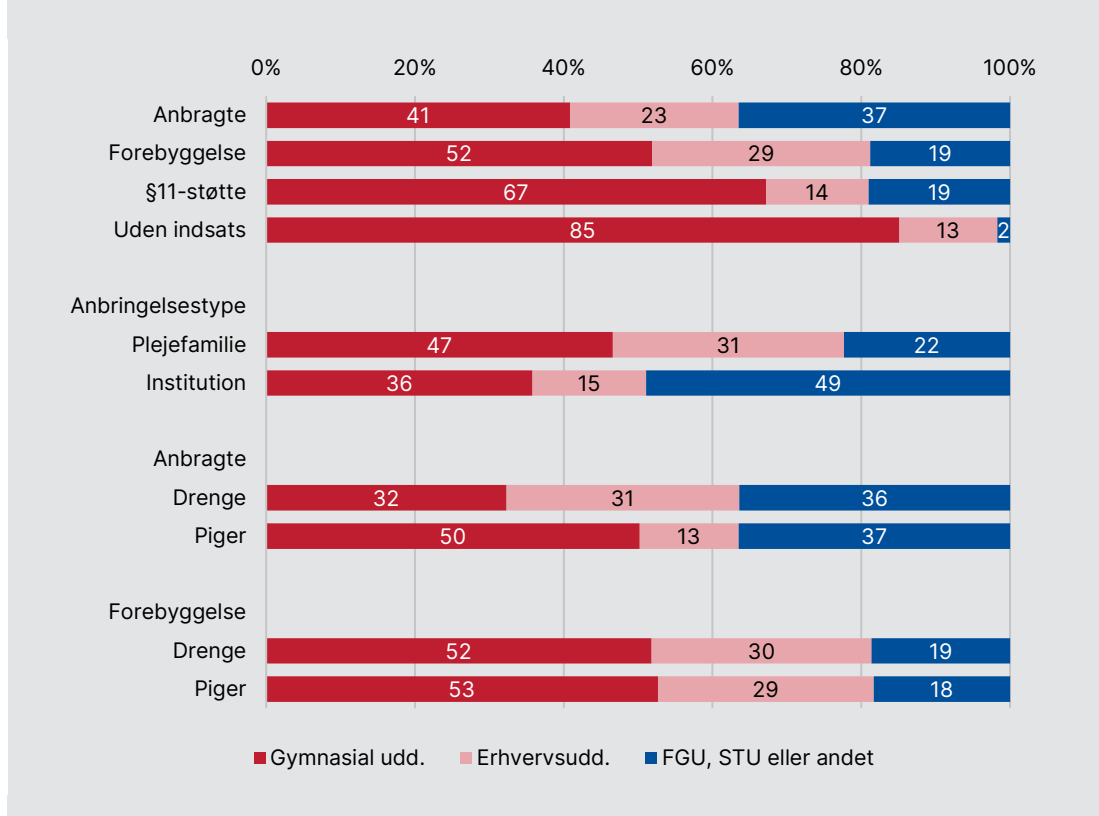
3.1.3 Ungdomsuddannelse

En tidligere undersøgelse af anbragte unges trivsel viser, at der fra 2014 til 2020 er sket en betydelig stigning i andelen af anbragte unge, der vælger at

tage en forberedende uddannelse efter grundskolen (Lausten & Andreasen, 2022). En del af forklaringen kan være indførelsen af den forberedende grunduddannelse (FGU) fra 2019, som har erstattet tidligere produktionsskoletilbud, kombineret ungdomsuddannelse (KUU), erhvervsgrunduddannelsen (EGU) osv.

FGU er tænkt som et alternativ til de ordinære ungdomsuddannelser for unge i udsatte positioner og som en trædesten for videre kompetencegivende uddannelse eller for en god overgang til voksenlivet. Det er dog (endnu) ikke muligt at sige, om uddannelsen reelt forbereder og styrker de unge til senere at gennemføre en ordinær ungdomsuddannelse.

Figur 3.5 15- og 17-årige opdelt på, hvilken ungdomsuddannelse de er i gang med – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 495 15- og 17-årige har svaret, at de går på en ungdomsuddannelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

37 pct. af alle de anbragte unge, som er i gang med en ungdomsuddannelse, svarede, at de er i gang med en forberedende uddannelse, dvs. FGU, STU (særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse) eller lignende (Figur 3.5). Det samme gælder for 19 pct. af de unge i forebyggende foranstaltninger og 19 pct. af de

unge med § 11-støtte. Kun 2 pct. af børn og unge uden indsatser er i gang med en FGU eller lignende. Selvom anbragte unge oftere er i gang med en forberedende uddannelse, er der altså også et betydeligt mindretal af unge i forebyggende foranstaltninger og med § 11-støtte, som er i gang med en sådan uddannelse. Blandt de unge i forebyggende foranstaltninger ser vi den største andel unge (29 pct.), som er i gang med en erhvervsuddannelse.

Unge, som ikke modtager indsatser, er oftest i gang med en gymnasial uddannelse (85 pct.). Den tilsvarende andel for unge med § 11-støtte er 67 pct. For unge i forebyggende foranstaltninger er andelen 52 pct. og for de anbragte 41 pct. Der er altså markante forskelle på, hvilken uddannelse hhv. unge i udsatte positioner og unge uden indsatser går i gang med efter grundskolen, og sammenlignet med de tidligere trivselsundersøgelser er der færre unge anbragte, der starter på en gymnasial uddannelse, efter at FGU blev introduceret som forberedende uddannelse i 2019.

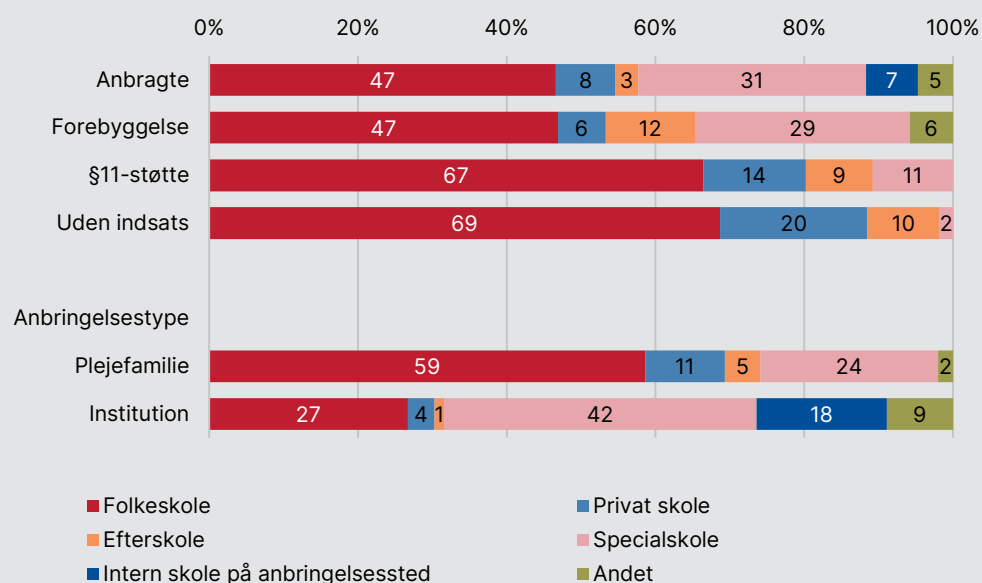
Det er særligt institutionsanbragte unge, som er i gang med en FGU. 49 pct. af de uddannelsesaktive i gruppen er i gang med en FGU, mens dette gælder for 22 pct. af de plejefamilieanbragte. Blandt de anbragte unge er der desuden kønsforskelle i uddannelsestilknøytning. Således er flere anbragte drenge i gang med en erhvervsuddannelse, mens flere anbragte piger er i gang med en gymnasial uddannelse.

3.2 Skoletype og støtte i undervisningen

Anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger går markant oftere på en specialskole sammenlignet med de andre målgrupper i undersøgelsen. Samlet set svarede 38 pct. af de anbragte unge, at de går på en specialskole eller en intern skole (hhv. 31 og 7 pct.), og det samme gør 29 pct. af de unge i forebyggende foranstaltninger (Figur 3.6). Til sammenligning gælder dette for hhv. 11 pct. af de børn og unge med § 11-støtte, og 2 pct. af alle børn og unge uden indsatser. Undervisningen på de interne skoler er specialundervisning (ligesom undervisningen på specialskoler), hvilket betyder, at det kun er børn og unge med specialundervisningsbehov, der kan henvises til undervisning på en intern skole.

Der er en markant forskel på, hvilken skole børn og unge i hhv. institutionsanbringelse og plejefamilieanbringelse går på. Samlet set går 60 pct. af de institutionsanbragte børn og unge på en specialskole (specialskole eller intern skole på anbringelsesstedet) sammenlignet med 24 pct. af de plejefamilieanbragte. Dette vidner om, at institutionsanbragte oftere har et større støttebehov i skolen end plejefamilieanbragte.

Figur 3.6 Hvilken slags skole går du på – opgjort i procent?

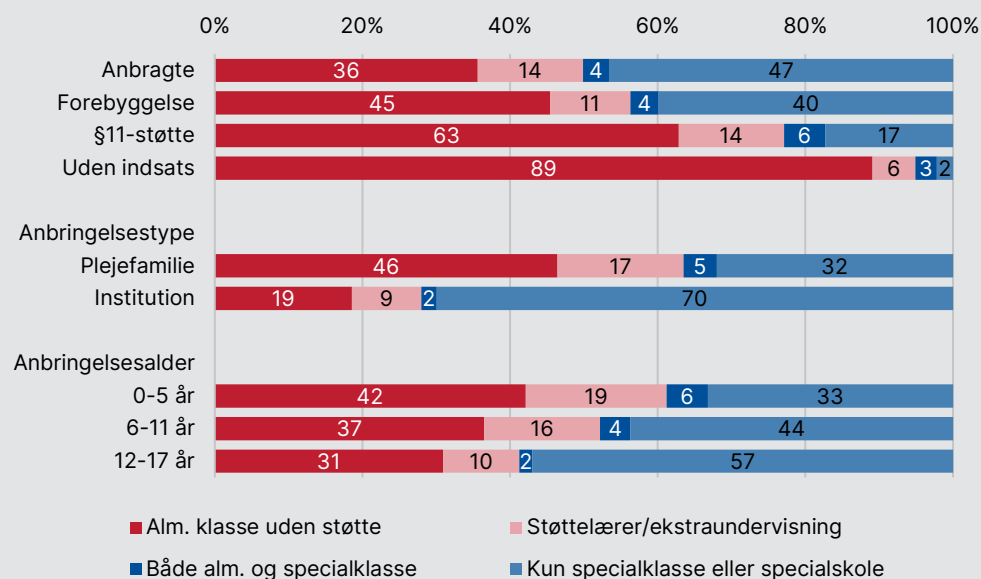
Anm.: Procentgrundlag = 2.140 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Børn og unge kan modtage forskellige former for støtte i den skole, de går på. Nogle børn og unge har en ekstra støttelærer eller modtager ekstraundervisning, nogle går i en specialklasse i grundskolen eller på en specialskole, mens andre igen går i en almindelig klasse noget af tiden, hvorefter de resten af tiden undervises alene eller i en mindre gruppe. Fordelingen af, om børnene og de unge modtager støtte i skolen eller ej, og i hvilket omfang de modtager støtte, er vist i Figur 3.7.

Lidt over en tredjedel af de anbragte (36 pct.) går i en almindelig klasse uden nogen form for støtte, 14 pct. har støttelærer eller ekstraundervisning, og næsten halvdelen (47 pct.) går enten i en specialklasse i folkeskolen eller på en specialskole (eller en intern skole) (Figur 3.7).

Figur 3.7 Børn og unge opdelt efter, om de går i en almindelig klasse uden støtte eller modtager forskellige former for støtte i undervisningen – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.127 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Unge i forebyggende foranstaltninger ligger på omtrent samme niveau som de anbragte unge, idet 40 pct. af gruppen går i en specialklasse eller på en specialskole. Dog er der flere unge i forebyggende foranstaltninger (45 pct.), som ikke modtager støtte, sammenlignet med de anbragte (36 pct.).

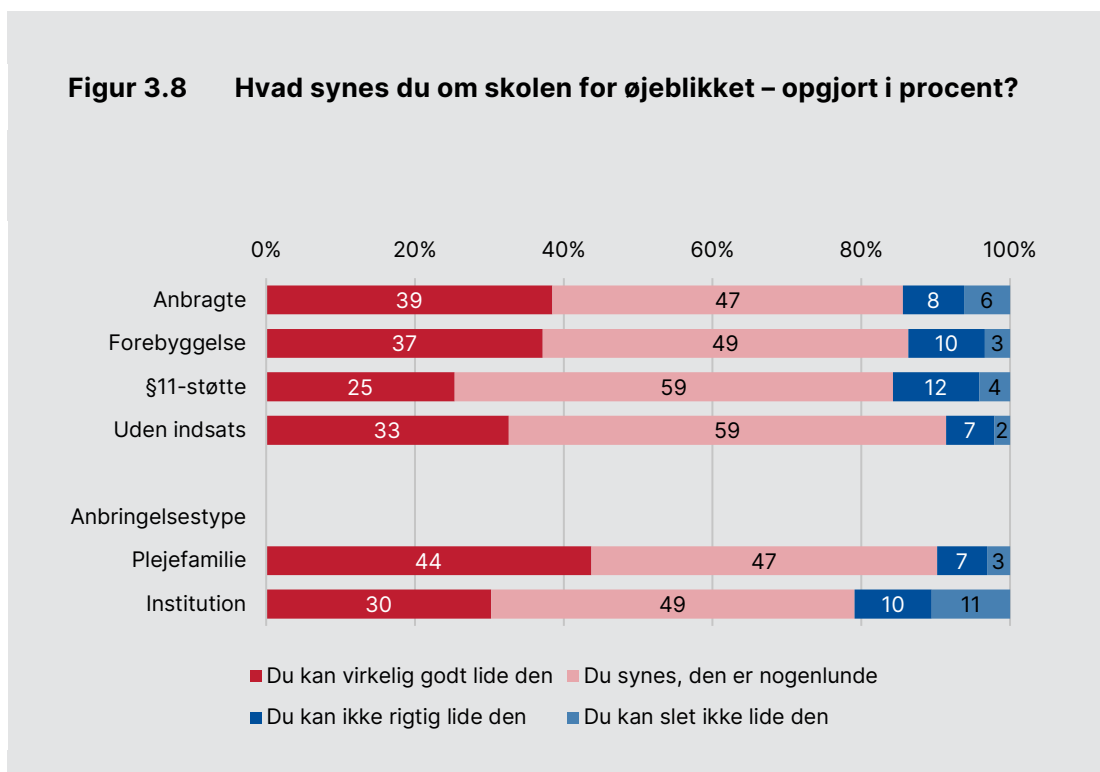
De institutionsanbragte er den gruppe, som oftest går i en specialklasse, hvis de går på en almindelig grundskole eller en specialskole (70 pct.). Det er en markant forskel til plejefamilieanbragte, hvor 32 pct. går i en specialklasse eller på en specialskole.

Endelig viser Figur 3.7, at andelen af de anbragte, som går i en specialklasse eller på en specialskole, stiger med stigende anbringelsesalder. Således er der flere (57 pct.) sent anbragte unge, som går i en specialklasse eller på en specialskole, sammenlignet med tidligt anbragte unge (33 pct.). Dette kan hænge sammen med, at kravene til læring stiger, jo ældre børnene og de unge bliver, hvorfor det kan være vanskeligere at imødekomme støttebehovene hos de ældre børn og de unge inden for grundskolens rammer.

3.3 Skoleglæde og faglig trivsel

Mens børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, og børn og unge i forebyggende foranstaltninger oftere har oplevet skoleskift og oftere har behov for særlig støtte, er deres overordnede glæde ved skolen på samme niveau – og endda lidt højere – end blandt børn og unge, som ikke modtager indsatser.

Et stort mindretal af de anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger (hhv. 39 og 37 pct.) svarede således, at de virkelig godt kan lide skolen (Figur 3.8). Det er en højere andel end blandt både børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser, hvor hhv. 25 og 33 pct. svarede det samme. For en betydelig andel af de anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger er skolen altså forbundet med noget positivt. Det er især unge i plejefamilie (44 pct.), som virkelig godt kan lide skolen, mens færre institutionsanbragte (30 pct.) svarede det samme. Der er 21 pct. af de institutionsanbragte, som ikke rigtig eller slet ikke kan lide skolen. Der er altså også en betydelig variation i skoleglæden afhængigt af anbringelsestypen.

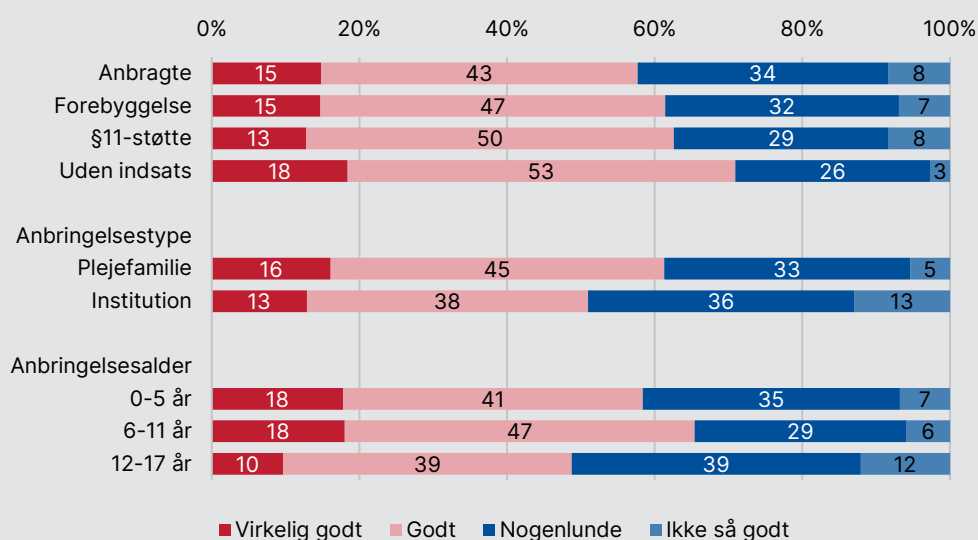
Anm.: Procentgrundlag = 2.119 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Over halvdelen af børnene og de unge i udsatte positioner oplever, at de klarer sig fagligt virkelig godt eller godt i skolen, omend det stadig er signifikant

færre end blandt børn og unge uden indsatser (Figur 3.9). Cirka 8 pct. oplever, at de ikke klarer sig så godt. Til sammenligning er det 3 pct. af børn og unge uden indsatser, som oplever, at de ikke klarer sig fagligt godt i skolen. De institutionsanbragte er den gruppe unge i udsatte positioner, hvor den største andel (13 pct.) oplever, at de ikke klarer sig godt i skolen. Samlet set er det dog de færreste unge i udsatte positioner, som oplever, at de klarer sig decideret dårligt.

Figur 3.9 Hvordan synes du selv, du klarer dig i skolen rent fagligt – opgjort i procent?

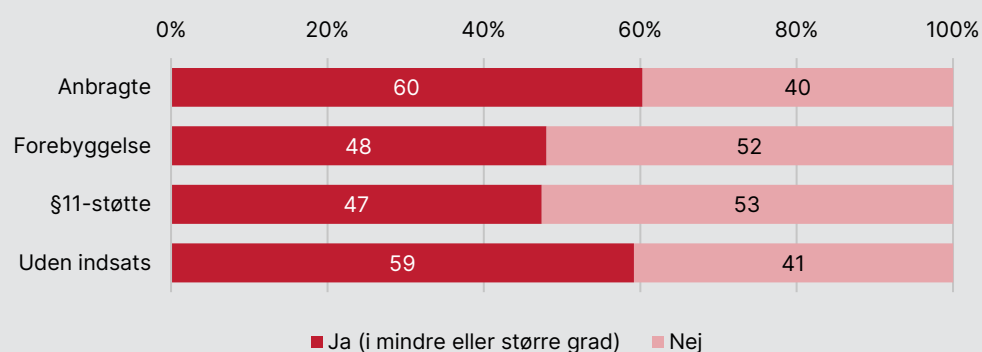
Anm.: Procentgrundlag = 2.113 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Forskning i 2010'erne og 2000'erne har vist, at mange fagpersoner omkring anbragte børn og unge har lavere forventninger til de anbragtes skolegang og læring, og at dette kan få konsekvenser for bl.a. deres motivation for læring og for at opfylde deres behov for særlig støtte og opbakning (Bryderup, Madsen & Pertou, 2002; Bryderup & Trentel, 2012). Når vi spørger de anbragte unge direkte ind til deres læreres forventninger til dem i 2022, kan vi dog se, at de i samme grad som unge uden indsatser oplever, at deres lærere har høje forventninger til dem. Således svarede 60 pct. af de anbragte unge og 59 pct. af de unge uden indsatser, at lærerne inden for det seneste år (i større eller mindre grad) har høje forventninger til dem (Figur 3.10). Dette indikerer, at det i dag ser ud til at være mindre udbredt end tidligere, at anbragte børn og unge

oplever, at deres lærere har lave forventninger til dem. De unge i forebyggende foranstaltninger og de unge med § 11-støtte (hhv. 48 og 47 pct.) oplever dog i lavere grad end de øvrige grupper, at lærerne har høje forventninger til dem.

Figur 3.10 Har du inden for det seneste år oplevet, at dine lærere har høje forventninger til dig – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 1.877 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

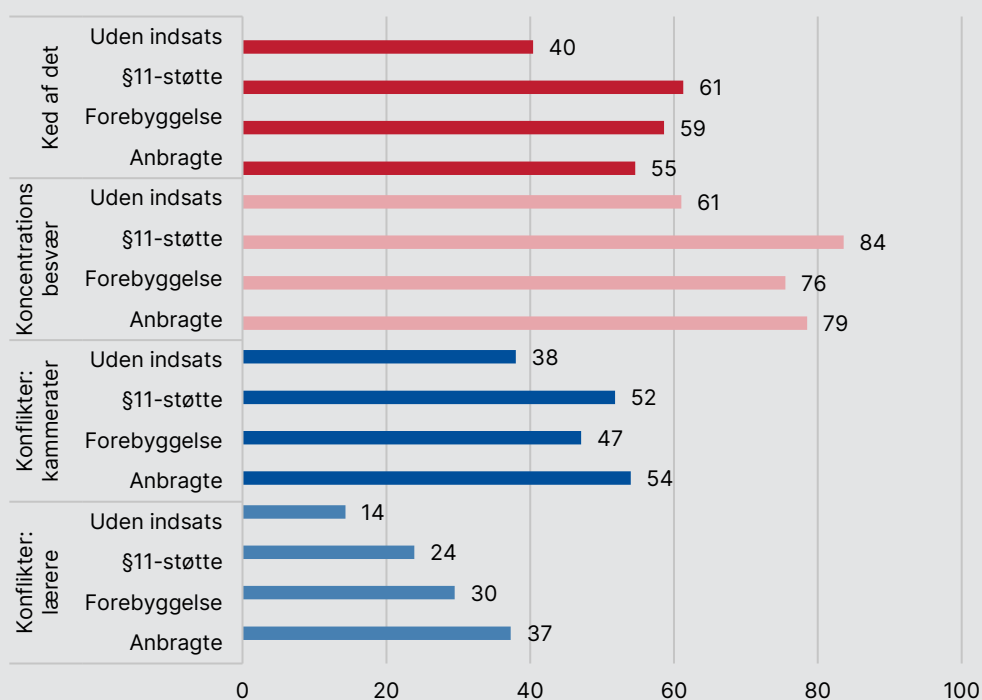
3.3.1 Problemer i skolen

Alle børn og unge kan på et tidspunkt opleve problemer i skolen, og problemerne er ikke nødvendigvis vedvarende. Problemer kan komme til udtryk på forskellige måder, og i denne undersøgelse indkredser vi dem ved hjælp af følgende spørgsmål, som ikke må betragtes som udtømmende:

- Har du inden for det seneste år oplevet, at du i nogen tid har været ked af det og holdt dig for dig selv?
- Har du inden for det seneste år oplevet, at du har haft svært ved at koncentrere dig i timerne?
- Har du inden for det seneste år oplevet, at du har haft konflikter med kammeraterne?
- Har du inden for det seneste år oplevet, at du har haft konflikter med dine lærere?
- Er du inden for det seneste år blevet væk fra undervisningen, dvs. har du pjækket?

Idet børnene og de unge skal have oplevet problemerne inden for det seneste år, må vi forvente, at en vis andel af børnene og de unge på et eller andet tidspunkt har oplevet problemerne. Spørgsmålene indkredser således ikke de børn og unge, som har de mest alvorlige problemer i skolen. Figur 3.11 viser svarene for de første fire af de fem spørgsmål.

Figur 3.11 Har du oplevet problemer i skolen inden for det seneste år – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 2.056 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

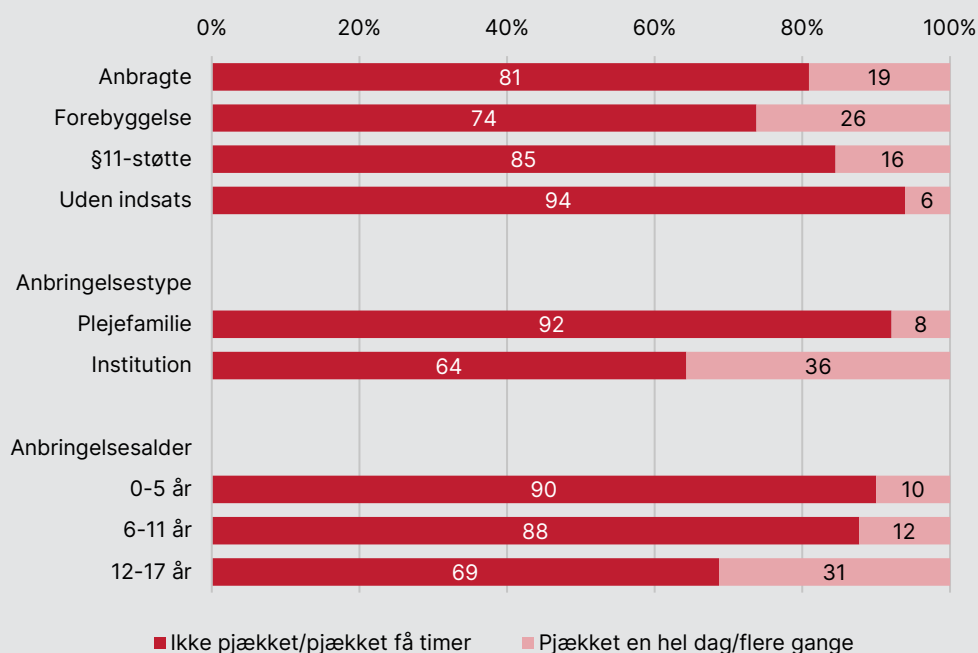
Over halvdelen af børn og unge i udsatte positioner har på et tidspunkt inden for det seneste år oplevet, at de i nogen tid har været kede af det og holdt sig for sig selv. Det gælder for 55-61 pct. af dem (Figur 3.11). En større andel af de unge med § 11-støtte har således oplevet at være kede af det i skolen, ligesom de i lavere grad oplever, at de kan lide at gå i skole, jf. tidligere Figur 3.8.

De fleste børn og unge i udsatte positioner har inden for det seneste år oplevet, at de har haft svært ved at koncentrere sig i timerne (79-84 pct.). Til sammenligning gælder det for 61 pct. af børn og unge uden indsatser. Vi kan ikke

sige noget om varigheden af koncentrationsbesværet, blot at børnene og de unge vurderer, at det har været til stede inden for det seneste år.

Omkring halvdelen af børn og unge i udsatte positioner (47-54 pct.) har inden for det seneste år haft konflikter med kammeraterne, mens det samme gælder for 38 pct. af børn og unge uden indsatser. Anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger (hhv. 37 og 30 pct.) har oftere oplevet konflikter med deres lærere end børn og unge med § 11-støtte (24 pct.) og børn og unge uden indsatser (14 pct.).

Figur 3.12 Er du inden for det seneste år blevet væk fra undervisningen, dvs. har du pjækket – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 2.111 børn og unge, der går i grundskole på tidspunktet for besvarelse af spørgeskemaet.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Børn og unge i udsatte positioner har oftere pjækket en eller flere hele dage inden for det seneste år sammenlignet med børn og unge uden indsatser (Figur 3.12). Børn og unge i forebyggende foranstaltninger er den målgruppe, som oftest har pjækket (26 pct.), mens 19 pct. af de anbragte børn og unge og 16 pct. af børn og unge med § 11-støtte har prøvet at pjække. Alt i alt kan det nok ikke betragtes som alarmerende at have pjækket en enkelt gang inden for det seneste år.

Der er tydelig forskel i omfanget af pjæk mellem de plejefamilieanbragte (8 pct.) og de institutionsanbragte (36 pct.). Desuden pjækker de unge, som er anbragt sent, oftere (31 pct.) end dem, som er anbragt tidligt (10 pct.). Dette kan hænge sammen med, at udfordringerne hos unge, der er anbragt sent, i højere grad tager udgangspunkt i de unge selv og derfor kan være tegn på den bekymrende adfærd, som tidligere undersøgelser belyser kan være karakteriserende for netop denne gruppe af unge (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

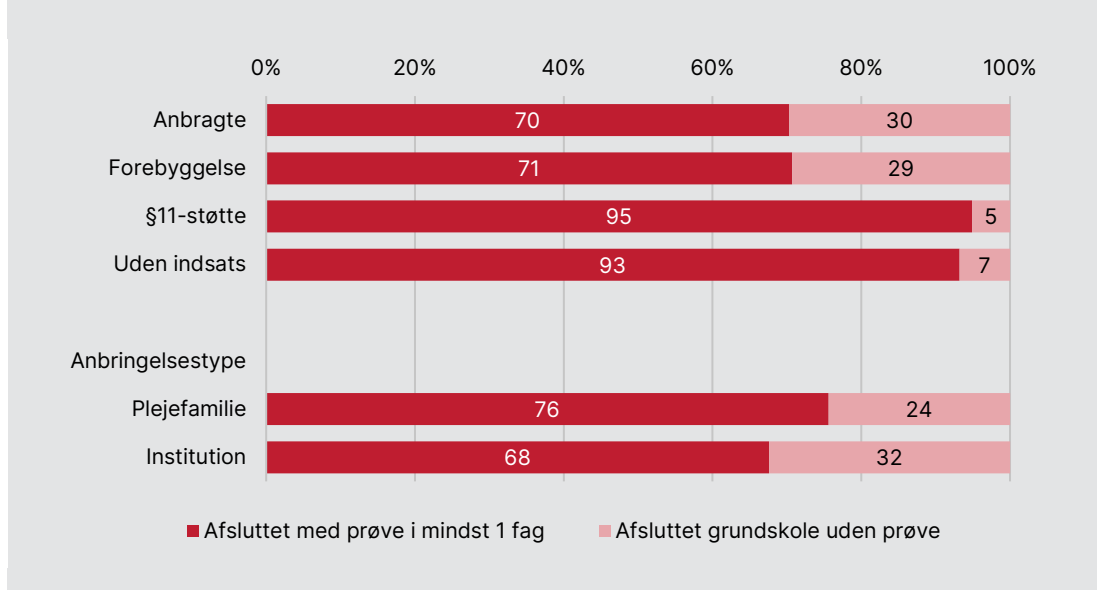
3.4 Afslutning af grundskolen og forestillinger om fremtiden

Efter gældende regler skal alle elever i grundskolen gå op til grundskolens afsluttende prøver, og beståede prøver er et af adgangskravene til ungdomsuddannelserne. I særlige tilfælde kan man dog blive fritaget fra at aflægge prøverne fx med begrundelse i betydelig funktionsnedsættelse eller utilstrækkelige danskundskaber.

Kravet om, at eleverne skal aflægge alle de obligatoriske prøver, gælder for alle elever i grundskolen, uanset hvilken institutionstype elevens skole tilhører. Dog kan frie grundskoler, efterskoler, frie fagskoler eller ungdomsskoler omgå dette krav, hvis de har meddelt ministeriet, at de generelt ikke afholder folkeskolens prøver (UVM, 2023).

Vi har spurgt de 17-årige unge, om de har afsluttet grundskolen i enten 9. eller 10. klasse med eller uden afgangsprøve. 70 pct. af de anbragte unge og unge i forebyggende foranstaltninger afsluttede grundskolen efter 9. eller 10. klasse med afgangsprøve i mindst et fag (Figur 3.13). De resterende 30 pct. har afsluttet enten 9. eller 10. klasse uden at gå op til prøverne eller har afsluttet grundskolen før 9. klasse. Unge med § 11-støtte og unge, som ikke modtager nogen indsatser, (hhv. 95 og 93 pct.) har langt oftere afsluttet folkeskolen med prøver i mindst et fag (Figur 3.13). Opdelt i type af anbringelse kan vi se en lille overvægt af institutionsanbragte (32 pct.), som ikke aflægger prøver, sammenlignet med plejefamilieanbragte (24 pct.).

Figur 3.13 Afsluttet grundskole med afgangsprøve i mindst et fag – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 510 17-årige har svaret på, om de har afsluttet grundskolen med afgangsprøve i mindst et fag.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

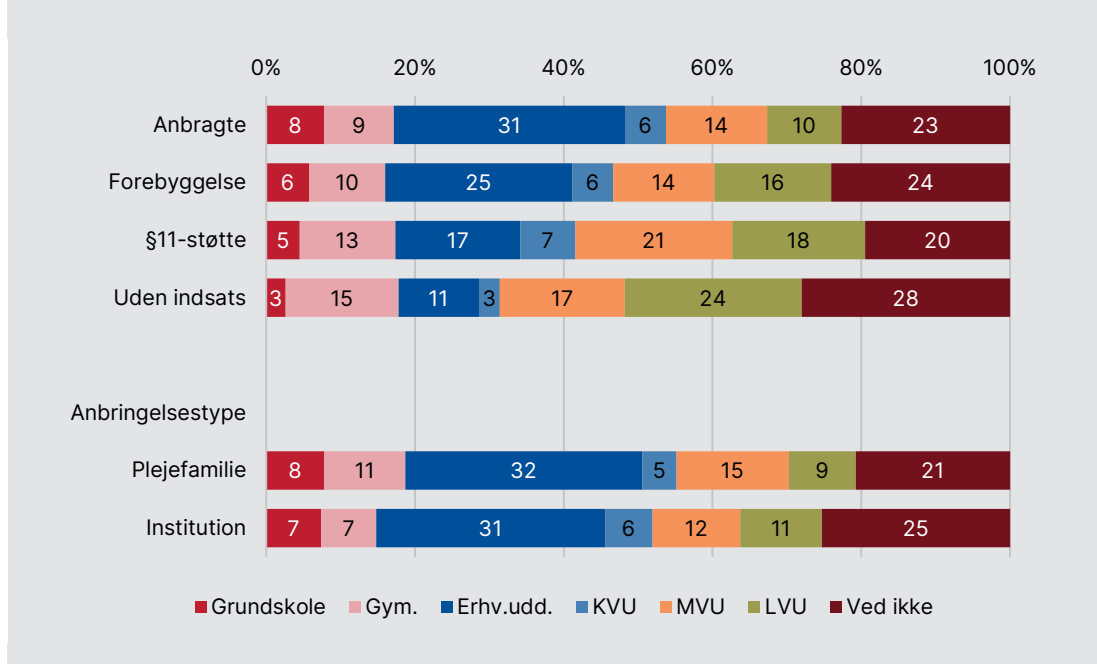
3.4.1 Forestillinger om fremtiden

Børnenes og de unges forventninger til fremtiden er belyst ved et spørgsmål om, hvilken uddannelse de selv regner med at tage. Dette er vist i Figur 3.14.

Kun de færreste anbragte børn og unge (8 pct.) regner med ikke at få en anden uddannelse end grundskolen. Næsten en tredjedel (31 pct.) af de anbragte børn og unge regner med at gennemføre en erhvervsuddannelse, og 30 pct. forventer at tage en videregående uddannelse af kort, mellemlang eller lang varighed. En fjerdedel (23 pct.) af dem ved dog ikke, hvilken uddannelse de regner med at tage.

Det, der adskiller anbragte børn og unge fra børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte, er, at en større andel af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger og børnene og de unge med § 11-støtte forventer at gennemføre en videregående uddannelse (videregående uddannelse er den samlede betegnelse for KVVU, MVU og LVU, som er hhv. 36 og 46 pct.), mens færre med § 11-støtte (17 pct.) forventer at gennemføre en erhvervsuddannelse.

Figur 3.14 Svar på spørgsmålet om, hvilken uddannelse børnene og de unge selv regner med at få – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.789 børn og unge har svaret på, hvilken uddannelse de selv regner med at få.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Sammenligner vi uddannelsesforventningerne hos unge i udsatte positioner med de unge, som ikke modtager indsatser, træder der nogle betydelige forskelle frem. Unge uden indsatser (44 pct.) forventer en videregående uddannelse på fod med unge med § 11-støtte (46 pct.), men lidt flere unge uden indsatser (24 pct.) forventer at gennemføre en lang videregående uddannelse. Tallene indikerer også, at en større andel af de unge, som ikke modtager indsatser, er mere uafklarede omkring deres uddannelsesvalg. 28 pct. ved ikke, hvilken uddannelse de regner med at tage, og en forholdsvis stor andel (15 pct.) forventer at gennemføre en gymnasial uddannelse, selvom den ikke er erhvervskompetencegivende.

3.5 Opsamling på skolegang

Vi giver her et overblik over skolegang blandt børn og unge i udsatte positioner, deres oplevelse af, hvordan de klarer sig fagligt, om de er glade for at gå i skole, hvilke typer støtte de modtager, deres forventninger til fremtidig uddannelse og deres afslutning på grundskolen.

Vi finder, at anbragte børn og unge trives relativt godt i skolen. I forhold til trivsel kan vi se, at de anbragte unge, de unge i forebyggende foranstaltninger og de unge, som ikke modtager indsatser, oplever samme niveau af skoleglæde. Unge med § 11-støtte har en lidt lavere skoleglæde end de andre grupper. Der kan således være et potentiale i at fastholde børnenes og de unges glæde ved skolen og bruge det til at skabe det frirum, der gør, at børn og unge i udsatte positioner på sigt klarer sig bedre.

Dog har især institutionsanbragte børn og unge oftere en grundskoletid med flere skift, ligesom anbragte børn og unge – både institutionsanbragte og plejefamilieanbragte – og børn og unge i forebyggende foranstaltninger oftere har behov for særlig skolerelateret støtte. Børn og unge i udsatte positioner afslutter desuden oftere grundskolen uden at gå op til folkeskolens afsluttende prøver, og når de går op, afslutter de med karakterer, der i gennemsnit ligger to karakterpoint lavere end blandt børn og unge, som ikke modtager indsatser.

Størstedelen af de anbragte børn og unge oplever, at deres lærere har høje forventninger til dem og giver dem lyst til at lære mere. Også her ligger de anbragte unge på samme niveau som de unge uden indsatser, mens unge med § 11-støtte svarede knap så positivt. Ser vi på særlige udfordringer såsom at være ked af det i skolen, koncentrationsbesvær og konflikter, er der flere af de unge i udsatte positioner (uanset gruppe), som oplever disse udfordringer, end blandt de unge, som ikke modtager indsatser.

Samlet set tegner kapitlet således et billede af, at mange af de unge i udsatte positioner trives relativt godt, men at de unge i udsatte positioner har et større støttebehov og flere udfordringer i skolen, som kan gøre det vanskeligere for dem at opnå samme resultater i skolen som andre unge.

Vi ser også en markant forskel i uddannelsestilknytning mellem de anbragte 17-årige og de unge i forebyggende foranstaltninger på den ene side, og de unge med § 11-støtte og unge uden indsatser på den anden side. Omkring hver 10. af de 17-årige i forebyggende foranstaltninger og de 17-årige anbragte kommer således ikke umiddelbart i gang med en ungdomsuddannelse eller et arbejde, efter at de har afsluttet grundskolen. Samlet set svarer hver fjerde 17-årige i forebyggende foranstaltninger eller anbringelse, at de ikke er inden for uddannelsessystemet. Det er således unge, som er i stor risiko for at blive en del af restgruppen. Samtidig er der relativt mange unge i udsatte positioner, som samlet set har ambitioner om at gennemføre en videregående uddannelse, efter at de har afsluttet grundskolen, hvorfor der kan være et stort potentiale i at hjælpe dem godt videre i uddannelsessystemet.

4 Mental og social trivsel

Det er kendt fra tidligere undersøgelser, at børn og unge i udsatte positioner oplever en lavere grad af mental og social trivsel end andre børn og unge. Hidtil har vi mest viden om trivselsbilledet hos de anbragte børn og unge. Her har både danske og nordiske undersøgelser vist, at anbragte børn og unge oplever markant større trivselsudfordringer end andre børn og unge (Ottosen m.fl., 2015; Lausten & Jørgensen, 2017; Rambøll, 2018; Ford m.fl., 2007; Goe-mans m.fl., 2016; Vinnerljung & Sallnäs, 2008). Dette skyldes især, at børn og unge, der anbringes, i højere grad har oplevet forskellige former for modgang (nogle allerede i fosterstadiet), fx omsorgssvigt, vanrøgt, misbrugsproblemer eller psykiske udfordringer hos forældrene eller adfærds- eller skoleproblemer, sammenlignet med børn og unge generelt. Det betyder bl.a., at disse børn kan have svært ved at udvikle en ordentlig tilknytning til deres forældre eller andre nære voksne, hvilket kan give livsvarige udfordringer. Ovenstående forhold er blandt nogle af de hyppigste årsager til, at børn bliver anbragt uden for hjemmet (Egelund m.fl., 2008; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

Anbringelsesstedet, forældrene eller andre primære forsørgere kan medvirke til at understøtte børns og unges trivsel på trods af udsatte omstændigheder gennem fx helt fundamentale ting som at hjælpe børnene og de unge med at udvikle tilknytning til stabile voksne og nære relationer til andre børn og unge, give den relevante støtte og opmuntre til fritidsaktiviteter og arbejde, for at børnene og de unge får gode venner, de kan være sammen med i fritiden. Mere overordnet kan de hjælpe børnene eller de unge med at trives, mens de ikke kan bo sammen med deres forældre, ved at give dem et hverdagsliv, der så meget som muligt ligner den hverdag, andre børn og unge har.

I dette kapitel giver vi et samlet billede af den mentale og sociale trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner og sætter deres trivsel i kontekst til trivslen blandt børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser. Det betyder, at vi på de samme trivselsmål kan give et billede af, hvordan trivslen former sig hos forskellige målgrupper af børn og unge i udsatte positioner sammenlignet med andre børn og unge.

Kapitlet giver indblik i fritid og brug af digitale medier hos børn og unge i udsatte positioner, belyser børnenes og de unges livstilfredshed og syn på fremtiden, belyser forekomsten af ensomhed blandt børnene og de unge, sætter fokus på, hvor børnene og de unge søger støtte for at få hjælp, og belyser den mentale side af trivslen blandt børn og unge i udsatte positioner.

Boks 4.1 Resultater

- Markant flere af de anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger (hhv. 39 og 42 pct.) bruger over 4 timer om dagen på at være på de sociale medier. Dette gælder tilsvarende for 24 pct. af de børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser.
- 41 pct. børn og unge i forebyggende foranstaltninger går aldrig til fritidsaktiviteter i klub eller forening. Det samme gælder for 34 pct. af de anbragte børn og unge, 32 pct. af børnene og de unge med § 11-støtte og 17 pct. af børnene og de unge uden indsatser.
- 22 pct. institutionsanbragte oplever, at anbringelsesstedet ikke hjælper dem i forhold til at gå til fritidsaktiviteter, og 42 pct. ville gerne gå til mere i deres fritid, end de gør nu.
- Et stort mindretal af børn og unge i plejefamilie (40 pct.) oplever høj livstilfredshed. Det samme gælder for 27 pct. børn og unge uden indsatser. Institutionsanbragte, børn og unge med § 11-støtte og børn og unge i forebyggende foranstaltninger oplever sjældnere høj livstilfredshed (13-17 pct.).
- Cirka 1 ud af 5 unge (19-21 pct.) i forebyggende foranstaltninger, institutionsanbragte og unge med § 11-støtte bliver meget glade, når de tænker på, hvad der skal ske i fremtiden. For plejefamilieanbragte og blandt unge uden indsatser gælder dette for ca. 2 ud af 5.
- Hvis vi ser bort fra børn og unge i plejefamilie, oplever børn og unge i udsatte positioner (23-28 pct.) oftere ensomhed sammenlignet med børn og unge i plejefamilie og børn og unge uden indsatser (12 pct.). Samtidig ser vi, at piger oftere oplever ensomhed end drenge.
- Børn og unge i udsatte positioner har oftere emotionelle problemer og udfordringer relateret til hyperaktivitet og opmærksomhed (målt ved hjælp af SDQ). 18-28 pct. unge i udsatte positioner har emotionelle problemer uden for normalområdet sammenlignet med 12 pct. unge uden indsatser. 35-38 pct. unge i udsatte positioner har hyperaktivitet/opmærksomhedsproblemer uden for normalområdet sammenlignet med 14 pct. unge uden indsatser.

4.1 Digitale aktiviteter, fritid og venner

4.1.1 Digitale aktiviteter

Digitale aktiviteter har de seneste år fået en mere fremtrædende plads i børns og unges liv, og de digitale medier har indflydelse på, hvordan børn og unge kommunikerer og indgår i sociale relationer.

Undersøgelser viser, at børn og unge bruger de digitale medier meget – og særligt de sociale medier såsom Instagram, TikTok, Snapchat, Facebook og YouTube. VIVEs undersøgelse *Børn og Unge i Danmark* viser, at der fra 2009 til 2021 er sket en stigning i den tid, børn og unge bruger ved en skærm, og i samme periode er mængden af fysisk samvær med jævnaldrende faldet markant (Ottosen m.fl., 2022). Børns og unges samvær med venner har altså undergået en markant forandring fra primært at være baseret på fysisk samvær i hinandens hjem eller i det offentlige rum til også at være baseret på virtuel kontakt via de digitale og sociale medier.

En ny forskningskortlægning har vist, at der kan være både positive og negative konsekvenser ved børns og unges digitale mediebrug, og at medierne kan påvirke børns og unges liv og trivsel på forskellige måder (Fynbo m.fl., 2023). På den ene side hjælper de digitale medier med at dyrke og opretholde sociale fællesskaber. Dog kan intensiv brug af selvscenesættende kommunikation via de digitale medier være forbundet med en usikkerhed og en følelse af, at man ikke passer ind i fællesskabet, ligesom et højt forbrug af de digitale medier kan øge tendensen til, at man sammenligner sig selv med andre, hvilket kan øge risikoen for lavt selvværd og dårligere mental sundhed.

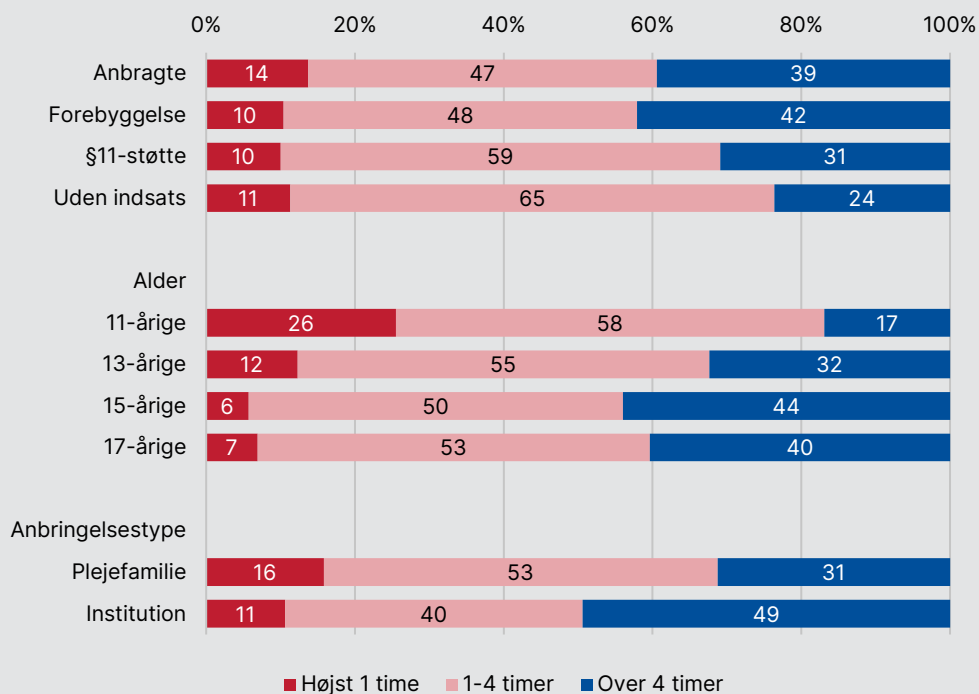
I denne undersøgelse spørger vi børnene og de unge om følgende to dimensioner af digitalt mediebrug:

- Hvor meget tid bruger du normalt om dagen på at være på sociale medier som fx Facebook, Instagram, TikTok, Snapchat og YouTube?
- Hvor meget tid om dagen bruger du normalt på internet eller computer i fritiden, lige meget til hvad?

Figur 4.1 viser, at anbragte børn og unge samt børn og unge i forebyggende foranstaltninger oftere bruger lang tid om dagen på at være på de sociale medier end børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser. 39 pct. anbragte børn og unge og 42 pct. børn og unge i forebyggende foranstaltninger bruger over 4 timer om dagen på at være på de sociale medier sammenlignet med 24 pct. unge, som ikke modtager nogen indsatser. For et stort mindretal af børn og unge i udsatte positioner fylder de sociale medier altså en stor del af deres

hverdag. Skelner vi mellem typen af anbringelse, kan vi se, at det særligt er institutionsanbragte børn og unge, som bruger lang tid på de sociale medier. 49 pct. af disse børn og unge er på de sociale medier over 4 timer om dagen.

Figur 4.1 Hvor meget tid bruger du normalt om dagen på at være på de sociale medier – opgjort i procent?

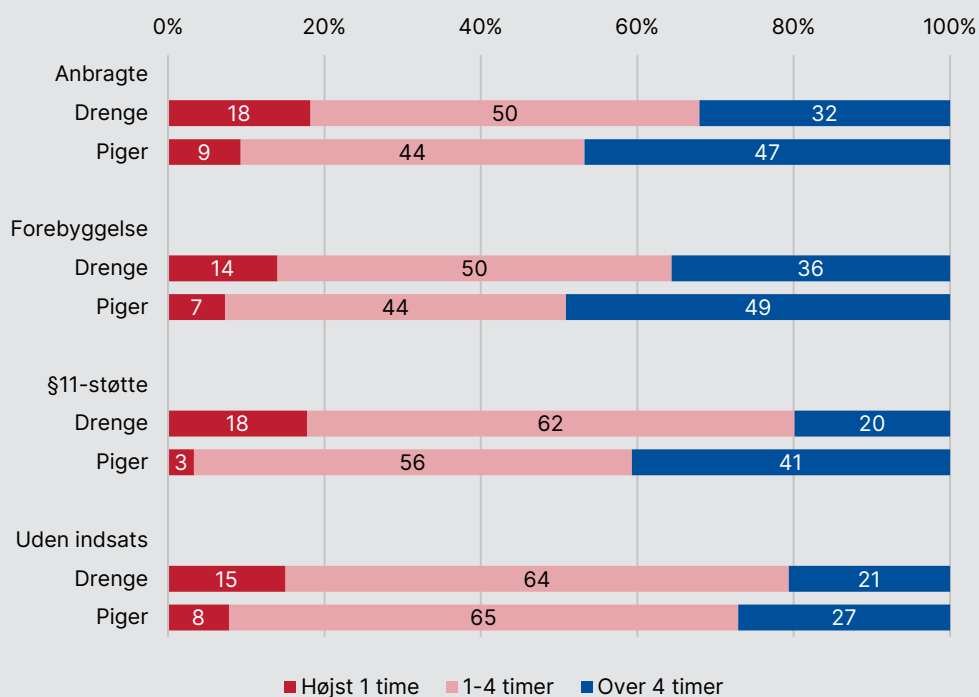

Anm.: Procentgrundlag = 2.670 børn og unge har svaret på, hvor meget tid om dagen de bruger på at være på de sociale medier.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Figur 4.2 viser, at især piger i udsatte positioner (anbragte, forebyggelse eller § 11-støtte) oftere bruger mere end 4 timer om dagen på de sociale medier end drenge i udsatte positioner. Blandt børn og unge uden indsats ser vi ikke samme kønsforskel. Blandt piger i udsatte positioner er det 41-49 pct., som bruger mere end 4 timer dagligt på de sociale medier.

Figur 4.2 Hvor meget tid bruger du normalt om dagen på at være på de sociale medier – kønsopdelt og opgjort i procent?

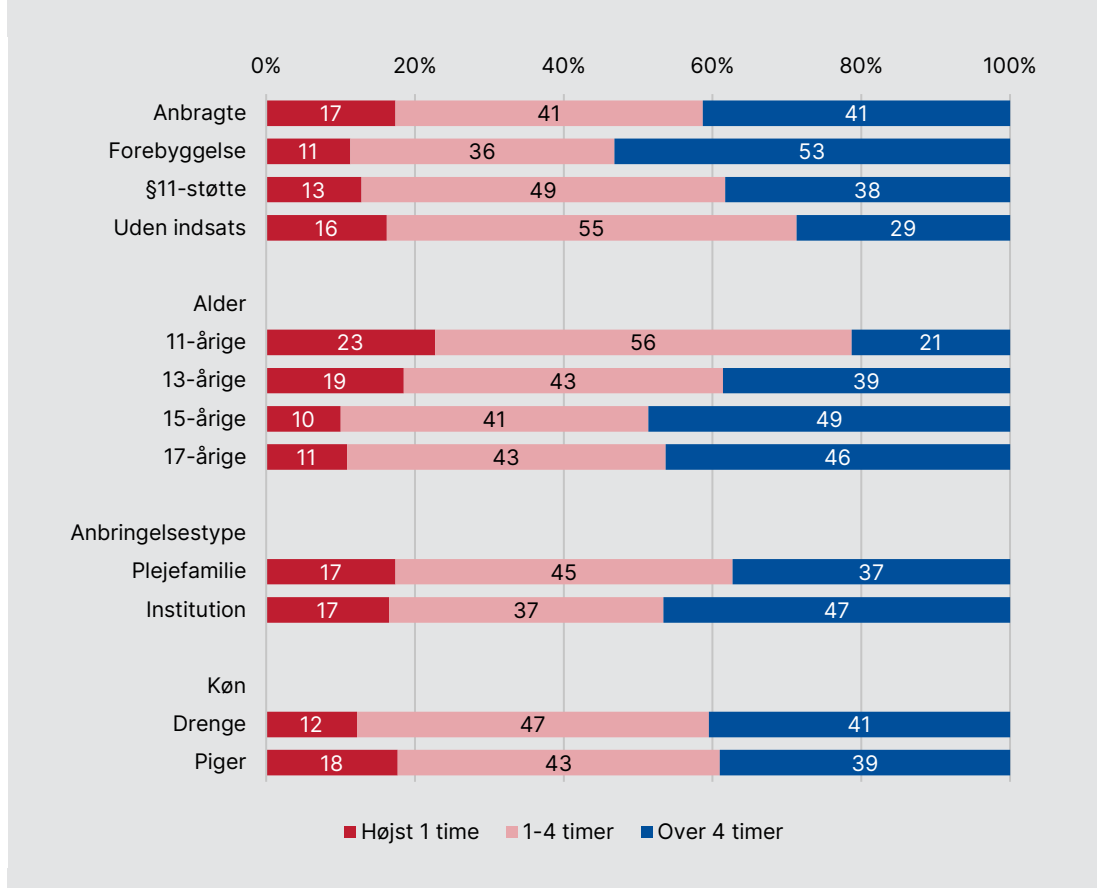

Anm.: Procentgrundlag = 2.670 børn og unge har svaret på, hvor meget tid om dagen de bruger på at være på de sociale medier.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Figur 4.3 viser, at det særligt er børn og unge i forebyggende foranstaltninger, som dagligt bruger lang tid på internet eller computer i fritiden. 53 pct. af gruppen bruger over 4 timer om dagen på det. Det samme gælder for 29 pct. af de børn og unge, som ikke modtager nogen indsatser.

Figur 4.3 Hvor meget tid om dagen bruger du normalt på internet eller computer i fritiden, lige meget til hvad – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 2.636 børn og unge har svaret på, hvor meget tid om dagen de bruger på internet eller computer i fritiden.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

4.1.2 Organiserede fritidsaktiviteter

Fritidsaktiviteter kan være mere eller mindre organiserede og strukturerede. Mens foreningsdrevet sport, teater eller musik tæller blandt de mere organiserede fritidsaktiviteter, kan mindre organiserede aktiviteter fx være det umiddelbare og spontane samvær med venner, computerspil eller boglæsning/podcastlytning.

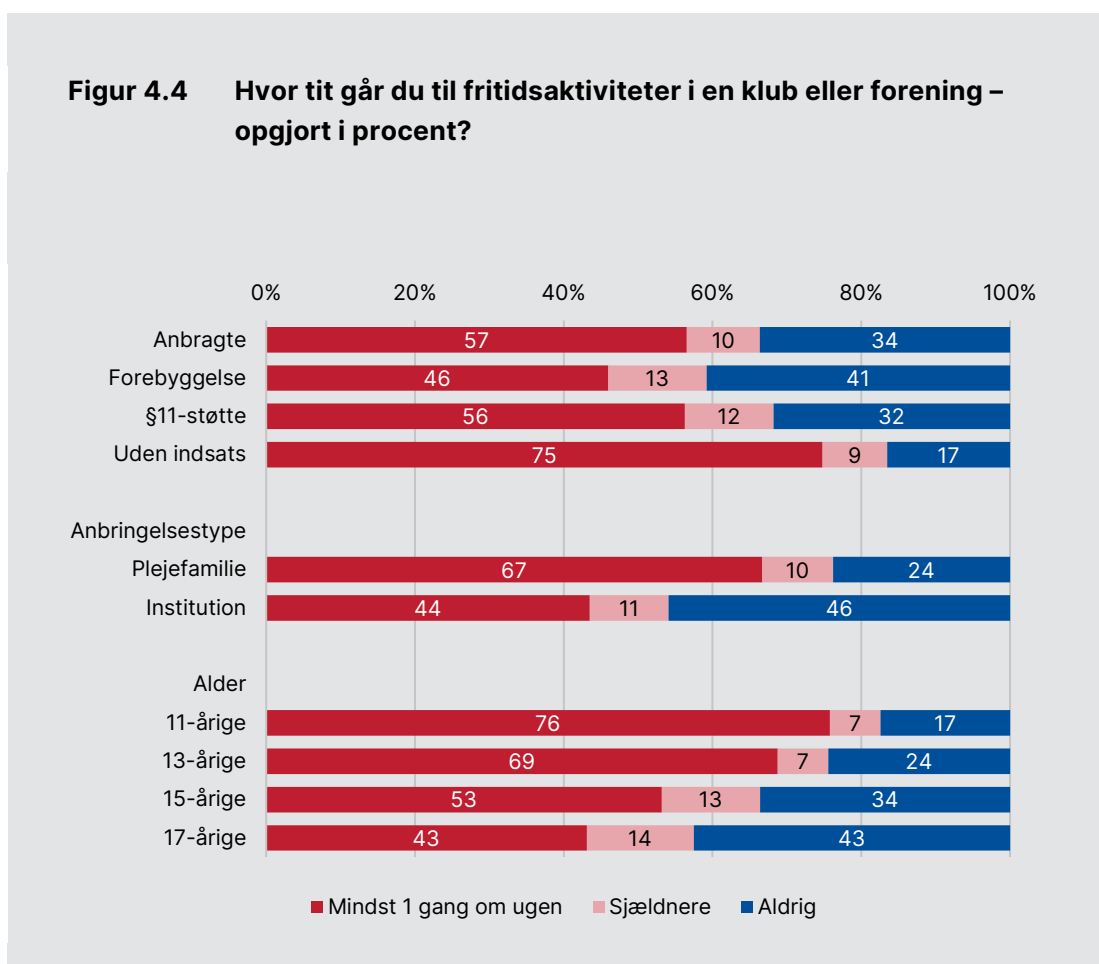
Flere forskningsresultater har vist, at deltagelse i organiserede fritidsaktiviteter kan have en positiv betydning for børns og unges psykiske modstandskraft, kan reducere ensomhed og kan sikre børns og unges tilknytning til skole

og uddannelse (Fredricks & Eccles, 2006; White, Scott & Munson, 2018). Derfor kan det være godt at opmuntre til, at børn og unge har en fast fritidsaktivitet, de går til.

I denne undersøgelse er børnene og de unge blevet spurgt, hvor ofte de går til fritidsaktiviteter i en forening, og de er blevet spurgt, om de gerne ville gå til mere i deres fritid, end de gør nu:

- Hvor tit går du til fritidsaktiviteter i en klub eller en forening? Det kan fx være fodbold, fitness, ridning, musik eller rollespil.
- Ville du gerne gå til mere i din fritid, end du gør nu, enten mere af det samme eller en ny fritidsaktivitet?
- Hjælper dit anbringelsessted dig i forhold til at gå til fritidsaktiviteter (kun anbragte)?

Figur 4.4 viser, at flere af børnene og de unge i udsatte positioner aldrig går til fritidsaktiviteter sammenlignet med andre børn og unge.

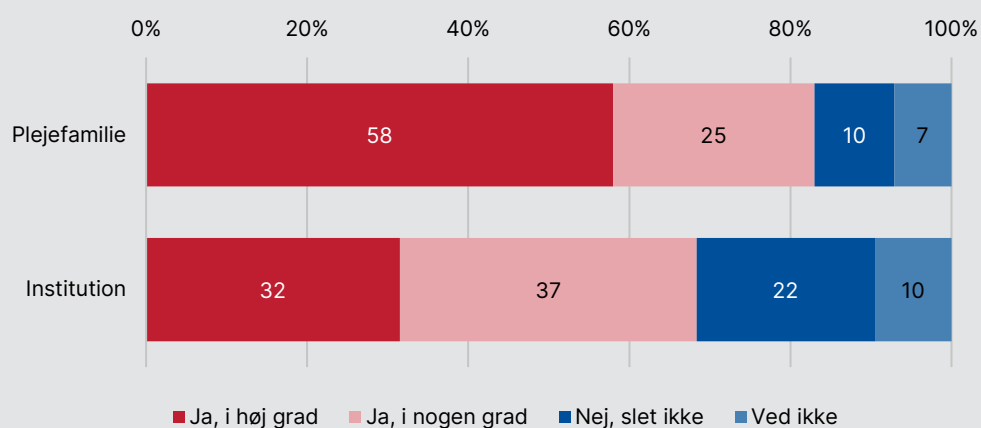
Anm.: Procentgrundlag = 2.710 børn og unge har svaret på, hvor tit de går til fritidsaktiviteter i en klub eller forening.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

34 pct. anbragte børn og unge går aldrig til fritidsaktiviteter, og dette gælder for 41 pct. børn og unge i forebyggende foranstaltninger og for 32 pct. med § 11-støtte. Til sammenligning er det 17 pct. børn og unge uden indsats, som aldrig går til en fritidsaktivitet i foreningsregi.

Det er velkendt, at deltagelse i fritidsaktiviteter falder med alderen (Ottosen m.fl., 2022). Således er det næsten halvdelen af de 17-årige (43 pct.), som ikke går til nogen aktivitet i en klub eller forening. For de anbragte viser det sig desuden, at det særligt er de institutionsanbragte (46 pct.), som ikke går til nogen fritidsaktivitet sammenlignet med de plejefamilieanbragte (24 pct.) (Figur 4.4). De institutionsanbragte svarede oftere end de plejefamilieanbragte, at de gerne ville gå til mere i deres fritid (hhv. 42 og 31 pct.), samtidig med at de institutionsanbragte oftere end de plejefamilieanbragte føler, at anbringelsesstedet ikke hjælper dem i forhold til at gå til fritidsaktiviteter (hhv. 22 og 10 pct.) (Figur 4.5 og Figur 4.6). Det kan være af rent praktiske årsager, at institutionsanbragte ikke kan støttes i at gå til fritidsaktiviteter, når de er flere anbragte på samme sted, der skal få en hverdag til at fungere med færre voksne, men foranlediget af de institutionsanbragte børns og unges svar kan vi således se et potentiale i, at flere i denne gruppe bliver tilknyttet en fritidsaktivitet med den nødvendige støtte og opbakning, det kræver.

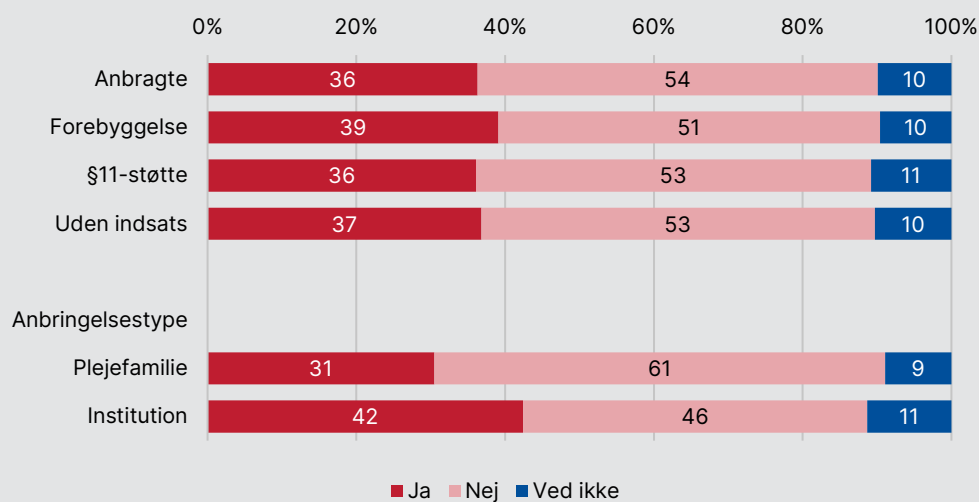
Figur 4.5 Hjælper dit anbringelsessted dig i forhold til at gå til fritidsaktiviteter – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 886 anbragte børn og unge har svaret på, om anbringelsesstedet hjælper dem i forhold til at gå til fritidsaktiviteter.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Figur 4.6 Ville du gerne gå til mere i din fritid, end du gør nu – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 2.733 børn og unge har svaret på, om de gerne ville gå til mere i deres fritid, end de gør nu.

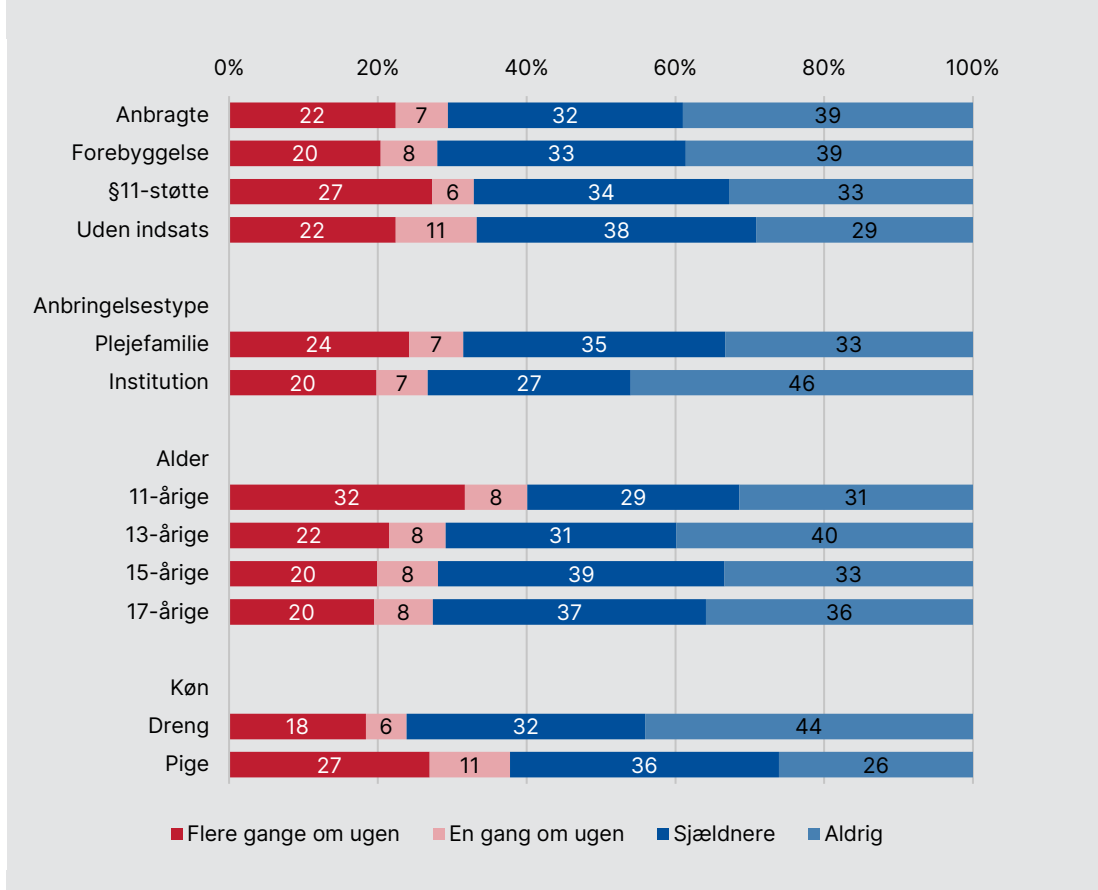
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Ud over organiseret sport og motion er læsning for sin egen fornøjelses skyld også en del af fritiden. Forskning viser, at der findes en positiv sammenhæng mellem det at læse en bog og senere gennemføre grundskole og ungdomsuddannelse (Andreasen & Lausten, 2020; Sullivan & Brown, 2015). Derudover har tilstedeværelse af bøger i hjemmet og også størrelsen af hjemmebiblioteket positiv indflydelse på, hvor meget børn og unge læser som voksne, og hvordan de klarer sig gennem uddannelsen (Sikora, Evans & Kelley, 2019). Brugen af de digitale medier fylder dog en stor del af hverdagen hos børnene og de unge, og der er derfor risiko for, at tiden brugt på medierne tager tid væk fra læseaktiviteter. Der er imidlertid i dag bedre mulighed end tidligere for at høre lydbøger og få lyttet til bøger i stedet for at læse dem. Vi spørger derfor samlet om, hvor ofte børnene og de unge læser en bog eller hører en lydbog for deres fornøjelses skyld (Figur 4.7).

Samlet set er der ikke store forskelle på, hvor ofte børn og unge i udsatte positioner og børn og unge uden indsats læser eller lytter til bøger i deres fritid. Dog er der lidt flere anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger, som aldrig læser eller lytter til bøger sammenlignet med børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser (hhv. 39 og 29 pct.).

Samtidig er der en større andel institutionsanbragte, som aldrig læser eller lytter til bøger sammenlignet med plejefamilieanbragte (hhv. 46 og 33 pct.). Endelig ser vi en velkendt kønsforskel i læselysten, hvor flere piger end drenge læser eller lytter til bøger.

Figur 4.7 Hvor tit læser du en bog eller hører en lydbog for din fornøjelses skyld – opgjort i procent?

Anm.: Procentgrundlag = 2.704 børn og unge har svaret på, hvor tit de læser en bog eller hører en lydbog.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

4.1.3 Venskaber

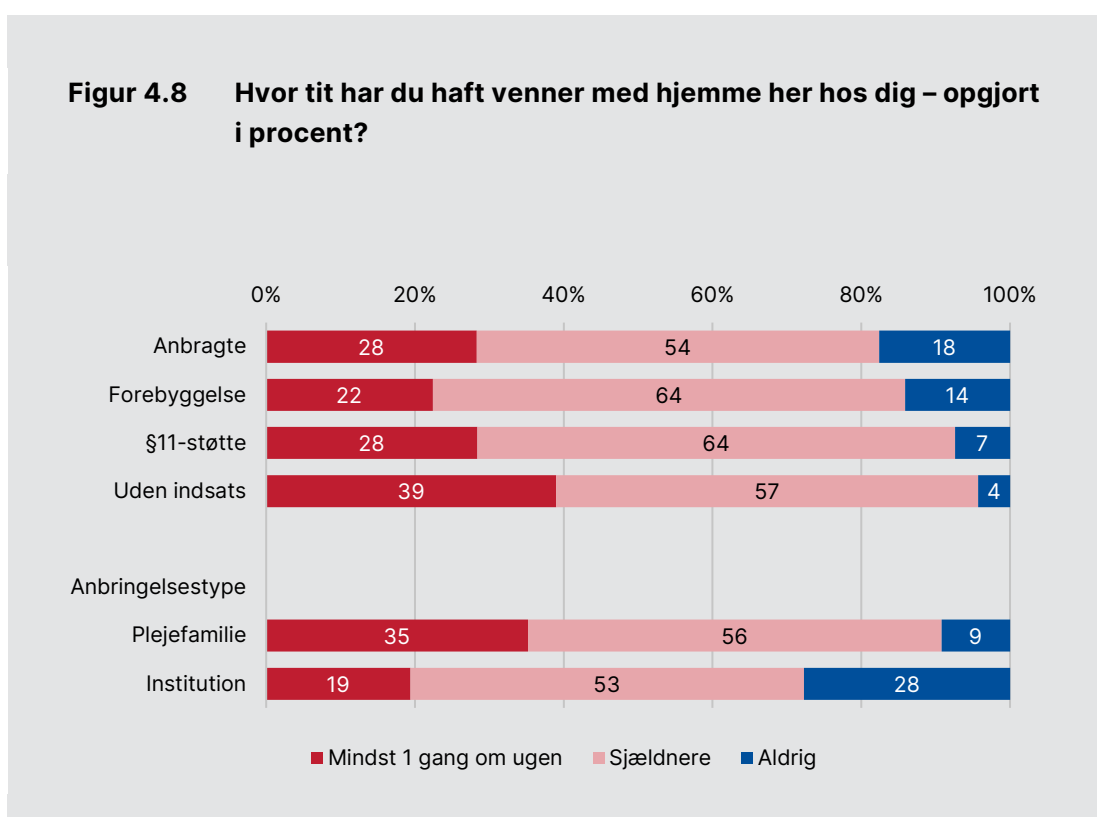
Venskaber er vigtige, fordi de kan give en følelse af at høre sammen med nogen og en følelse af at være en del af et fællesskab, men også fordi nære venner er nogle, man kan betro sig til om både bekymringer og glæder.

Narrative fortællinger fra børn og unge, der har været anbragt under deres opvækst, viser, at flere anbragte børn og unge mangler et fundamentalt socialt

tilhørsforhold, hvor de oplever omsorg og en ubetinget accept (Mølholt, 2019). Derfor kan der være fare for, at børn og unge i udsatte positioner ikke har lige så tætte venskaber eller relationer sammenlignet med andre børn og unge. I dette afsnit fokuserer vi på følgende spørgsmål, som er stillet til børnene og de unge:

- Hvor tit har du haft venner med hjemme her hos dig?
- Hvor tit har du været ude med eller hjemme hos venner?

En større andel institutionsanbragte (28 pct.) har sammenlignet med andre børn og unge aldrig venner med hjemme dér, hvor de bor (Figur 4.8). Til sammenligning har 9 pct. af de plejefamilieanbragte aldrig venner med hjemme.

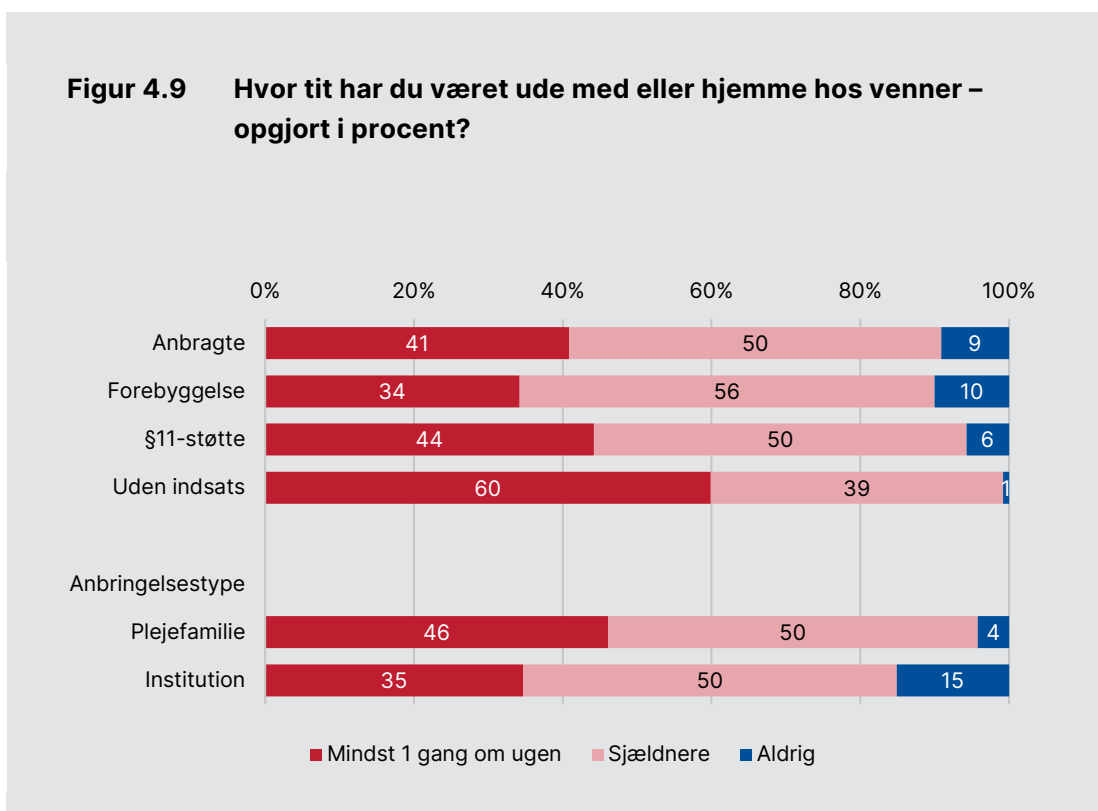
Anm.: Procentgrundlag = 2.703 børn og unge har svaret på, hvor tit de har venner med hjemme hos sig selv.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Plejefamilieanbragte børn og unge (35 pct.) har derimod relativt ofte venner med hjemme mindst ugentligt. De store forskelle kan skyldes flere forskellige faktorer. For eksempel kan plejefamilieanbragte sammenlignet med institutionsanbragte have bedre rammer for at have venner på besøg. Det kan også være tilfældet, at de institutionsanbragte fortrinsvis har deres venner på selve anbringelsesstedet, og at de derfor ikke har samme behov for at have venner

på besøg udefra. Det er bemærkelsesværdigt, at også en stor andel af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger aldrig eller sjældnere har venner med hjemme. Det gælder for knap 4 ud af 5 af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger (78 pct.). Dette kan være udtryk for, at der er forhold i hjemmet, som gør, at børnene og de unge ikke har lyst til at have venner med hjemme, men det kan også være udtryk for, at børnene og de unge selv har udfordringer, der gør det vanskeligt for dem at indgå i og vedligeholde venskaber.

Figur 4.9 viser, hvor ofte børn og unge i udsatte positioner er hjemme hos eller ude med venner. Børn og unge i udsatte positioner er i mindre grad hjemme hos eller ude med venner – uanset om det drejer sig om anbragte børn og unge, børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller børn og unge med § 11-støtte. Således er 60 pct. af de børn og unge, som ikke modtager indsatser, ude med venner mindst ugentligt, mens dette gælder for 34-44 pct. af børnene og de unge i udsatte positioner. Der er et mindretal af institutionsanbragte børn og unge (15 pct.), som aldrig er hjemme hos eller ude med venner.

Anm.: Procentgrundlag = 2.699 børn og unge har svaret på, hvor tit de er ude med eller hjemme hos venner.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

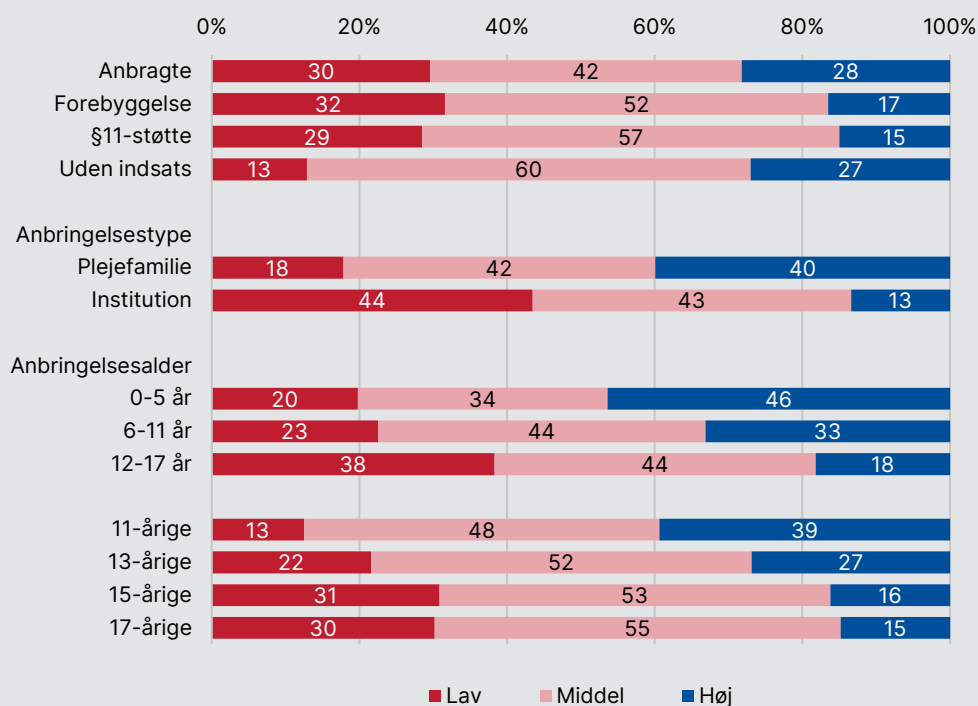
4.2 Livstilfredshed og syn på fremtiden

4.2.1 Livstilfredshed

I undersøgelsen har vi spurgt om børnenes og de unges livstilfredshed, som måles på baggrund af et enkelt spørgsmål, Cantril's Ladder (Cantril, 1965), som anvendes i både nationale og internationale undersøgelser af børns og unges trivsel (Rasmussen m.fl., 2019; Rees, Goswami & Bradshaw, 2010).

Børnene og de unge stilles følgende spørgsmål: *Hvor tilfreds er du for tiden med dit liv?* Skalaen går fra 0 (det værst tænkelige liv) til 10 (det bedst mulige liv). Livstilfredshed måler således børnenes og de unges samlede tilfredshed med deres liv. Ligesom i andre undersøgelser kategoriseres 0-5 som lav livstilfredshed, 6-8 som middel livstilfredshed og 9-10 som høj livstilfredshed (Bradshaw, Hoelscher & Richardson, 2007; Rasmussen m.fl., 2019).

Figur 4.10 Livstilfredshed: Hvor tilfreds er du for tiden med dit liv – opgjort i procent?

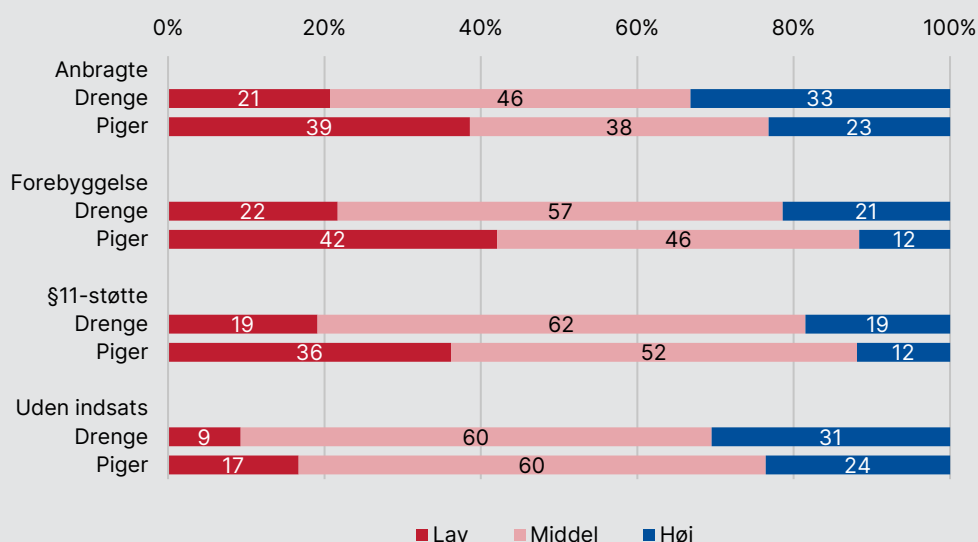
Anm.: Procentgrundlag = 2.682 børn og unge har svaret på, hvor tilfredse de er med deres liv for tiden.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Godt en fjerdedel (28 pct.) af de anbragte børn og unge oplevede høj livstilfredshed. Det er den samme andel som blandt børn og unge uden indsats (27 pct.). Livstilfredsheden er lavere hos børn og unge i forebyggende foranstaltninger og hos børn og unge med § 11-støtte, hvor hhv. 17 og 15 pct. oplever høj livstilfredshed (Figur 4.10).

Betragter vi den anden del af skalaen – lav livstilfredshed – ser vi, at de tre målgrupper af børn og unge i udsatte positioner er meget sammenlignelige. Næsten hver tredje af børnene og de unge i udsatte positioner oplever lav livstilfredshed. Til sammenligning oplever 13 pct. børn og unge uden indsats lav livstilfredshed. Mens samme andel anbragte børn og unge oplever lige så høj livstilfredshed som børn og unge uden indsats, er der dog en større andel af de anbragte, som ligger i den laveste ende af livstilfredhedsskalaen. Skelner vi mellem typen af anbringelse, kan vi se, at det især er institutionsanbragte (44 pct.), som oplever lav livstilfredshed sammenlignet med plejefamilieanbragte (18 pct.). En forskel, der hovedsageligt er drevet af aldersforskellen og forskellen i graden af kompleksitet mellem de to anbringelsestyper. Samtidig er det tydeligt, at plejefamilieanbragte har den højeste grad af livstilfredshed af alle målgrupperne (40 pct. oplever høj livstilfredshed).

Figur 4.11 Livstilfredshed: Hvor tilfreds er du for tiden med dit liv – kønsopdelt og opgjort i procent?

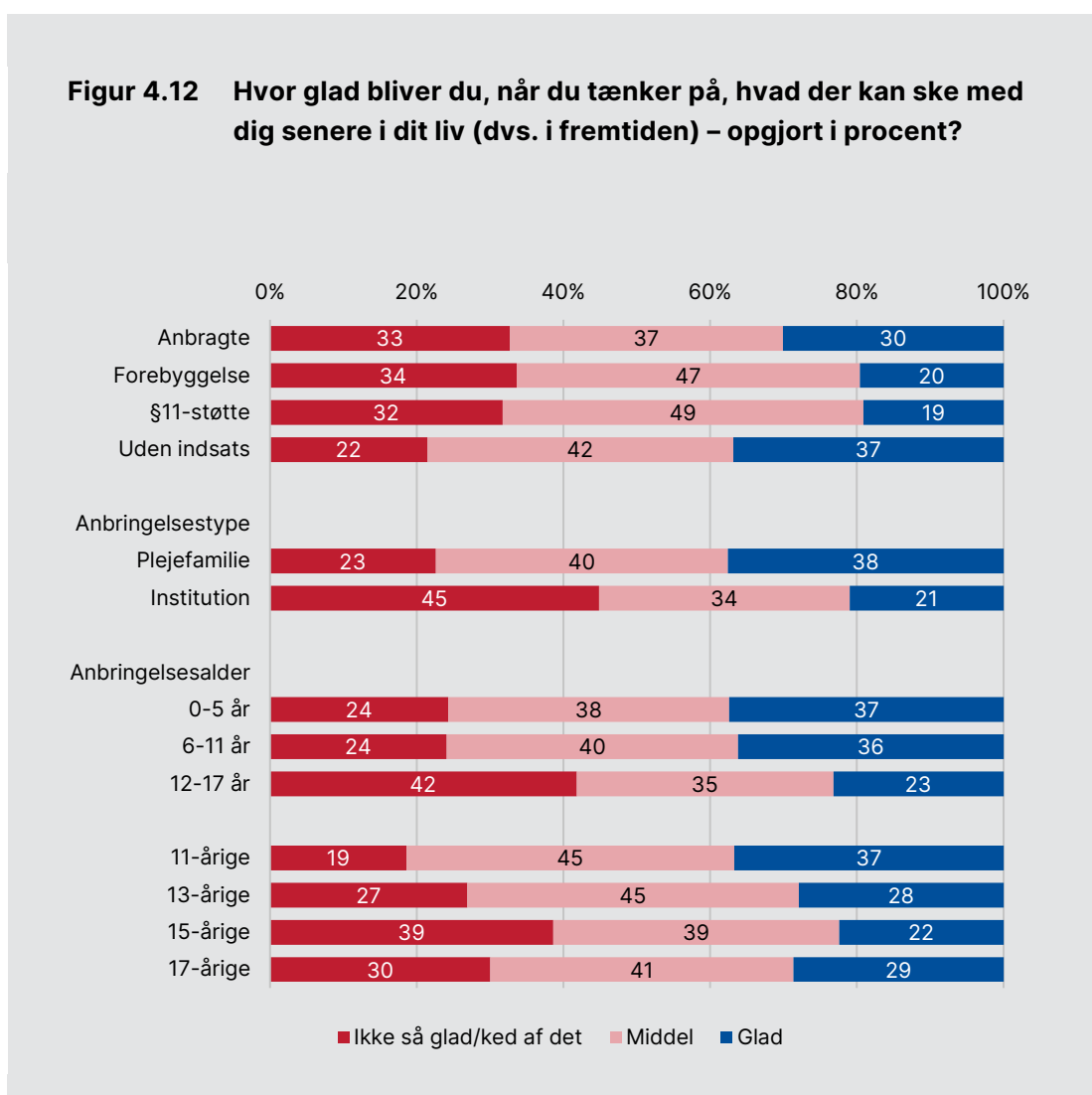
Anm.: Procentgrundlag = 2.682 børn og unge har svaret på, hvor tilfredse de er med deres liv for tiden.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Figur 4.11 viser endelig, at der uanset gruppe er en større andel piger end drenge, som oplever lav livstilfredshed. 36-42 pct. piger i udsatte positioner oplever lav livstilfredshed sammenlignet med 19-22 pct. drenge i udsatte positioner.

4.2.2 Syn på fremtiden

Som i de tidligere trivselsundersøgelser har vi spurgt børnene og de unge, hvor glade de bliver, når de tænker på, hvad der kan ske senere i deres liv (dvs. i fremtiden). Børnene og de unge kan indplacere sig på en skala som går fra 0 (meget ked af det) til 10 (meget glad). Vi grupperer besvarelserne, så en besvarelse på 0-5 er 'ikke så glad/ked af det', 6-8 er 'middel', og 9-10 er 'meget glad'.

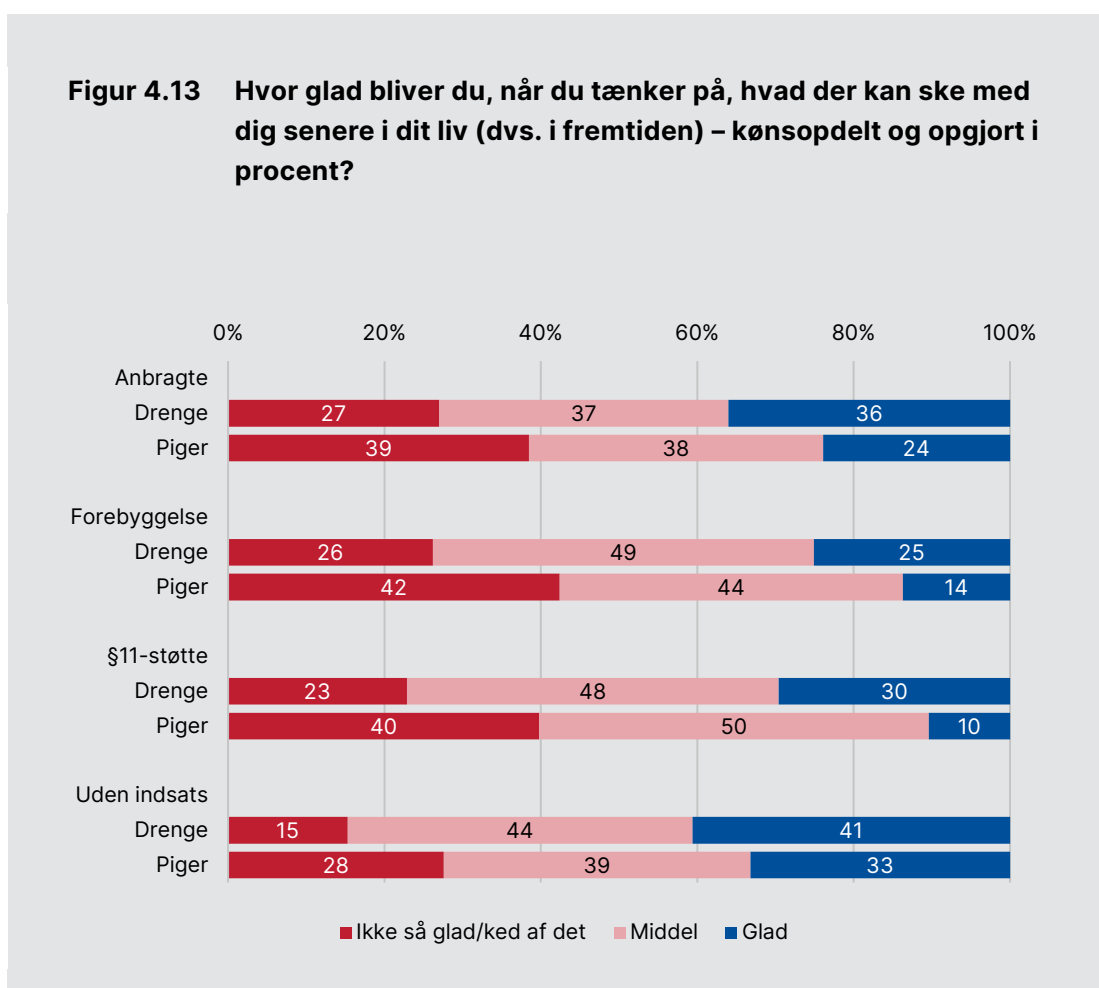

Anm.: Procentgrundlag = 2.542 børn og unge har svaret på, hvor glade de bliver, når de tænker på, hvad der kan ske med dem senere i deres liv.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte har et mere positivt syn på fremtiden (19-20 pct.) end børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, og børn og unge uden indsats (hhv. 30 og 38 pct.). Inden for målgruppen af anbragte børn og unge er der stor forskel på de børn og unge, der er anbragt i plejefamilie, og dem, der er anbragt på institution. Mens 38 pct. af de plejefamilieanbragte har et positivt syn på fremtiden, gælder det for 21 pct. af de institutionsanbragte – altså tæt på en halvering i forhold til plejefamilieanbragte. Drengene og unge, som er anbragt relativt tidligt i deres liv, har et mere positivt syn på fremtiden end piger og unge, som er anbragt sent.

Figur 4.13 viser, at piger oftere er mindre glade end drenge, når de tænker på deres fremtid. 39-42 pct. piger i udsatte positioner er ikke så glade/kede af det, når de tænker på, hvad der kan ske senere i deres liv, mens det samme gælder for 23-27 pct. drenge i udsatte positioner.

Anm.: Procentgrundlag = 2.542 børn og unge har svaret på, hvor glade de bliver, når de tænker på, hvad der kan ske med dem senere i deres liv.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

4.3 Social trivsel

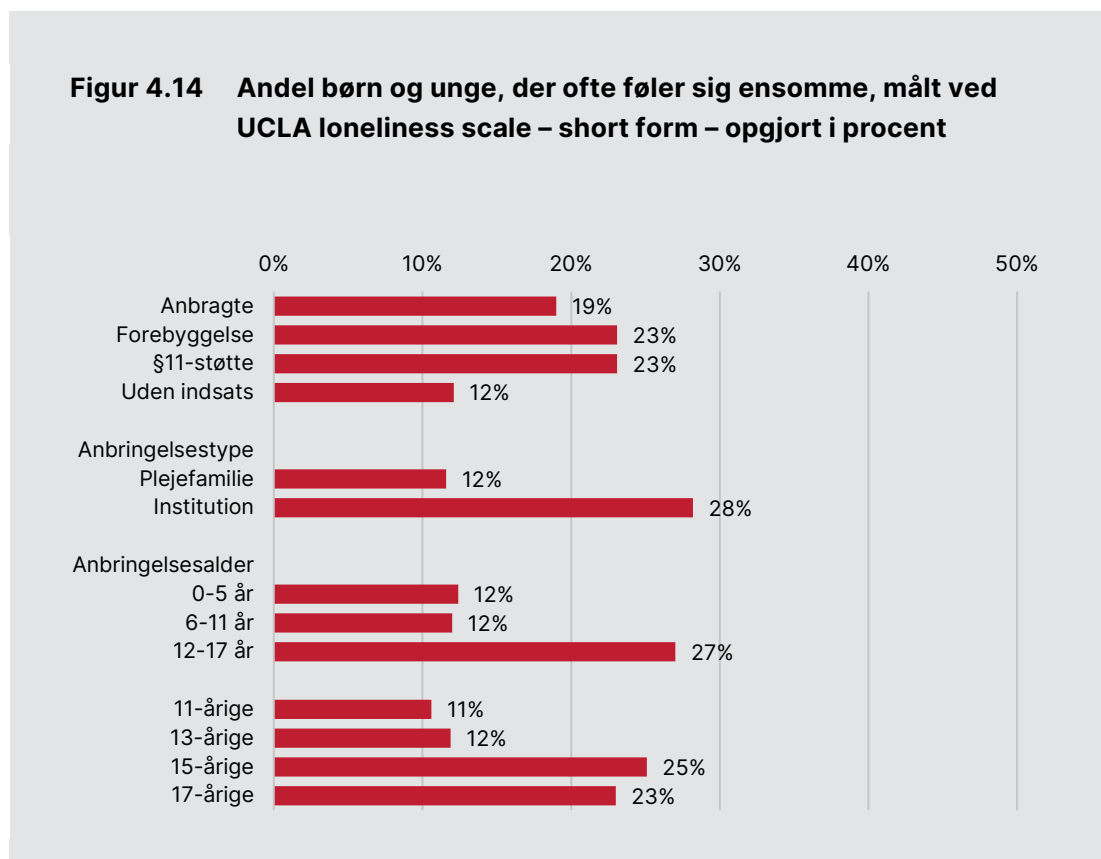
4.3.1 Ensomhed og antal venner

Ensomhed er en følelse, som opstår, når man ikke får opfyldt sit behov for socialt samvær, og det kan være forskelligt, hvornår børn og unge føler sig ensomme.

I denne undersøgelse måler vi ensomhed ved hjælp af *UCLA loneliness scale (short form)* (Hughes m.fl., 2004), som indkredser børns og unges ensomhedsfølelse ved hjælp af tre spørgsmål:

- Hvor ofte føler du, at du savner nogen at være sammen med?
- Hvor ofte føler du dig udenfor?
- Hvor ofte føler du dig isoleret fra andre?

De tre spørgsmål kodes sammen til et samlet mål for følelsen af ensomhed som vist i Figur 4.14.

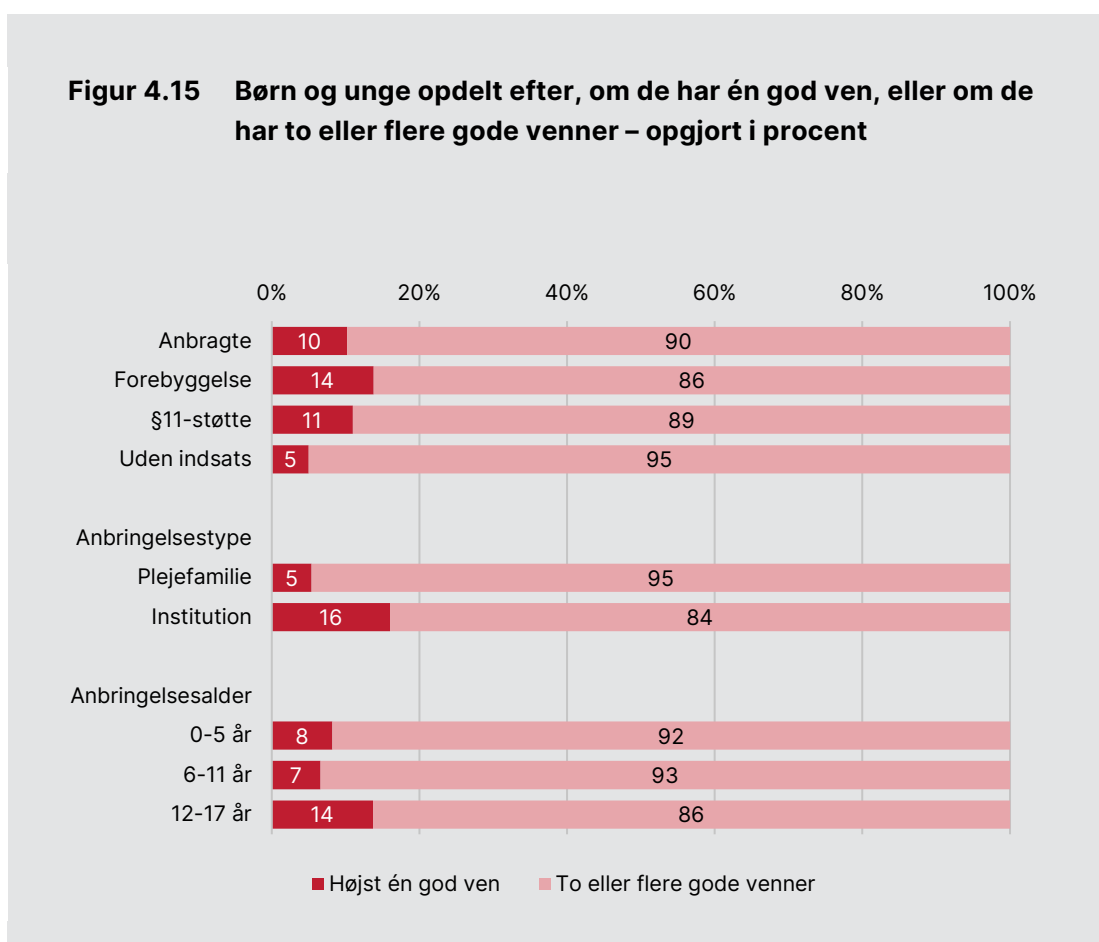

Anm.: Procentgrundlag = 2.783 børn og unge har svaret på UCLA loneliness scale.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Børn og unge i udsatte positioner føler sig oftere ensomme sammenlignet med børn og unge uden indsatser. Det gælder særligt institutionsanbragte børn og unge (28 pct.), børn og unge i forebyggende foranstaltninger (23 pct.) og børn og unge med § 11-støtte (23 pct.), hvor op mod hver fjerde føler sig ensom sammenlignet med plejefamilieanbragte børn og unge (12 pct.) og børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser (12 pct.). Samtidig ser vi, at 15- og 17-årige oftere føler sig ensomme end 11- og 13-årige. Dertil viser analysen, at piger generelt set oftere føler sig ensomme end drenge – uanset målgruppe (ikke vist i figuren).

Endelig ser vi på, hvor mange gode venner børnene og de unge har (Figur 4.15). Her kan vi ikke spore nogen markante forskelle mellem de fire målgrupper. Dog har institutionsanbragte (16 pct.) oftere kun én god ven sammenlignet med plejefamilieanbragte (5 pct.).

Anm.: Procentgrundlag = 2.682 børn og unge har svaret på, hvor mange gode venner de har.

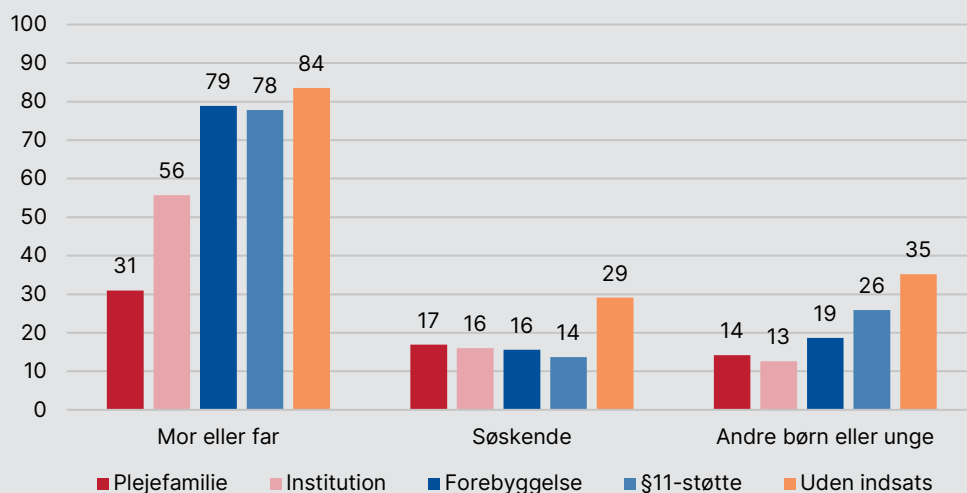
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

4.3.2 Støtte i svære situationer

Som i et par af de tidligere trivselsundersøgelser har vi spurgt børnene og de unge, om de har nogen personer, de ville gå til for at få hjælp, hvis de var kedede af det eller utilfredse med noget i deres liv, fx at bo dér, hvor de bor, eller mangler støtte til noget.

Figur 4.16 viser, at anbragte børn og unge og her særligt plejefamilieanbragte børn og unge i langt mindre grad føler, de kan eller ønsker at gå til deres forældre for at få hjælp. 31 pct. plejefamilieanbragte svarede, at de kan gå til deres mor eller far for at få hjælp, mens dette gælder for 84 pct. af børn og unge uden indsatser. Denne forskel kan hænge sammen med, at plejefamilieanbragte oftere ikke har deres forældre som deres primære omsorgspersoner, idet de har deres dagligdag i en plejefamilie. I stedet kan plejefamilieanbragte ofte få hjælp fra voksne på anbringelsesstedet (50 pct.).

Figur 4.16 Børn og unge, der føler, de kan gå til deres forældre, søskende eller andre børn og unge, hvis de er kedede af eller utilfredse med noget i deres liv – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.811 børn og unge har svaret på, hvor de kan gå hen, hvis de er kedede af eller utilfredse med noget i deres liv.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Samtidig ser vi, at børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser, oftere end børn og unge i udsatte positioner svarede, at de kan få hjælp fra deres søskende, hvis de var kedede af eller utilfredse med noget i deres liv. Børn og

unge uden indsatser kan også oftere få hjælp fra andre børn og unge end børn og unge i udsatte positioner.

4.4 Mental trivsel (SDQ)

Til at måle børnenes og de unges mentale trivsel anvender vi det validerede instrument SDQ (Strengths and Difficulties Questionnaire)³. SDQ er et udbredt og anerkendt måleredskab til at vurdere børns og unges psykiske trivsel og funktion, og det har høj validitet og reliabilitet. Målet giver dermed et retvisende billede af børns og unges mentale trivsel eller mistrivsel (Goodman, 1997; Goodman, 2001).

I undersøgelsen belyser vi følgende dimensioner:

- SDQ-totalscore
- Emotionelle problemer
- Adfærdsproblemer
- Problemer i forhold til jævnaldrende
- Hyperaktivitet/opmærksomhedsproblemer.

SDQ-totalscore giver et samlet billede af børnenes og de unges mentale trivsel, mens de fire resterende dimensioner belyser særlige aspekter af børnenes og de unges mentale trivsel. På hver dimension kan man være enten i normalområdet, i grænseområdet eller uden for normalområdet.

Figur 4.17 viser, at børn og unge i udsatte positioner oftere ligger uden for normalområdet på SDQ-totalscoren sammenlignet med børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser. Der er over tre gange så mange børn og unge i udsatte positioner, der ligger uden for normalområdet, sammenlignet med børn og unge uden indsatser (hhv. 22-28 og 7 pct.). Det betyder, at børn og unge i udsatte positioner samlet set har større mental mistrivsel end andre børn og unge.

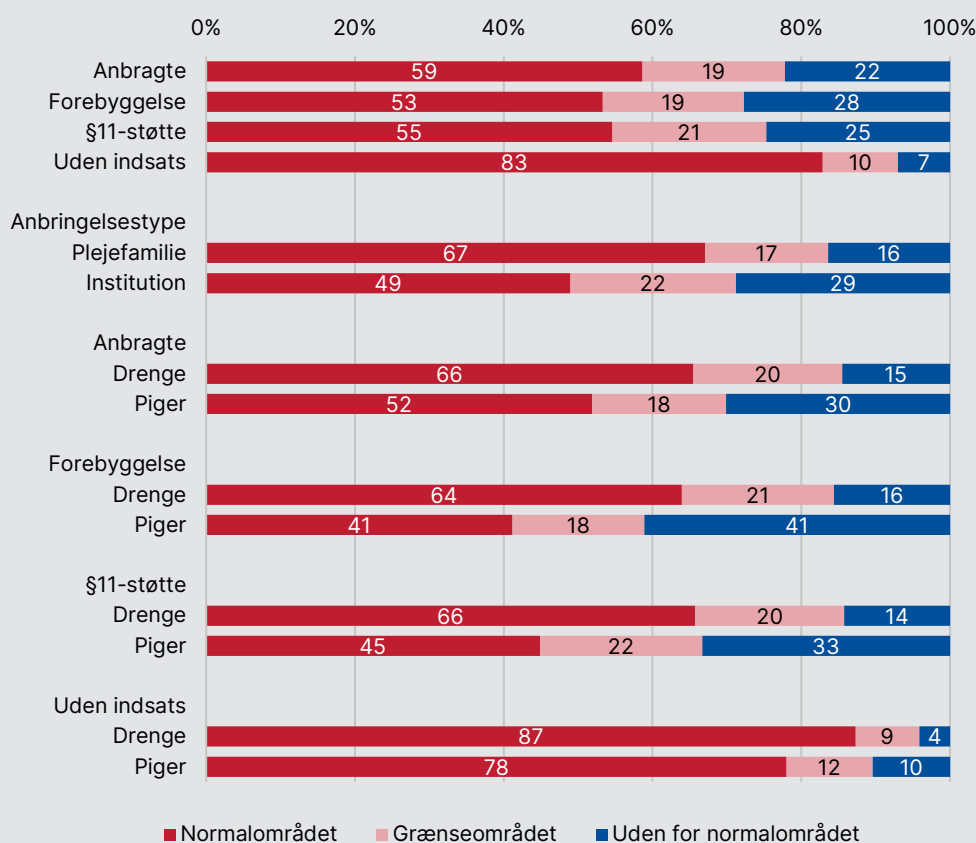
Ser vi på tværs af køn, viser analyserne markante kønsforskelle. Omkring dobbelt så mange piger i udsatte positioner ligger oftere uden for normalområdet, end det gælder for drenge. Således ligger 29-41 pct. af pigerne i udsatte positioner uden for normalområdet, mens tilsvarende gør sig gældende for 14-16 pct. af drengene. Det samme gør sig gældende for de fire underdimensioner, hvor det særligt er emotionelle problemer, piger i udsatte positioner oplever. 44 pct. af pigerne i forebyggende foranstaltninger og med § 11-støtte ligger

³ Læs evt. mere på SDQ's officielle hjemmeside <http://sdqinfo.org/> og på den danske hjemmeside www.sdq.dk.

uden for normalområdet på den emotionelle dimension af SDQ. Til sammenligning gælder dette for 8-9 pct. af drengene i de to målgrupper.

De fire underdimensioner i SDQ-totalscoren er vist i den samme Figur 4.18 opdelt på målgrupper. Her gælder det, at børn og unge i udsatte positioner ikke har betydelig større udfordringer end andre børn og unge, når vi ser på adfærdsproblemer og problemer i forhold til jævnaldrende.

Figur 4.17 SDQ-totalscore som mål for mental trivsel – opgjort i procent

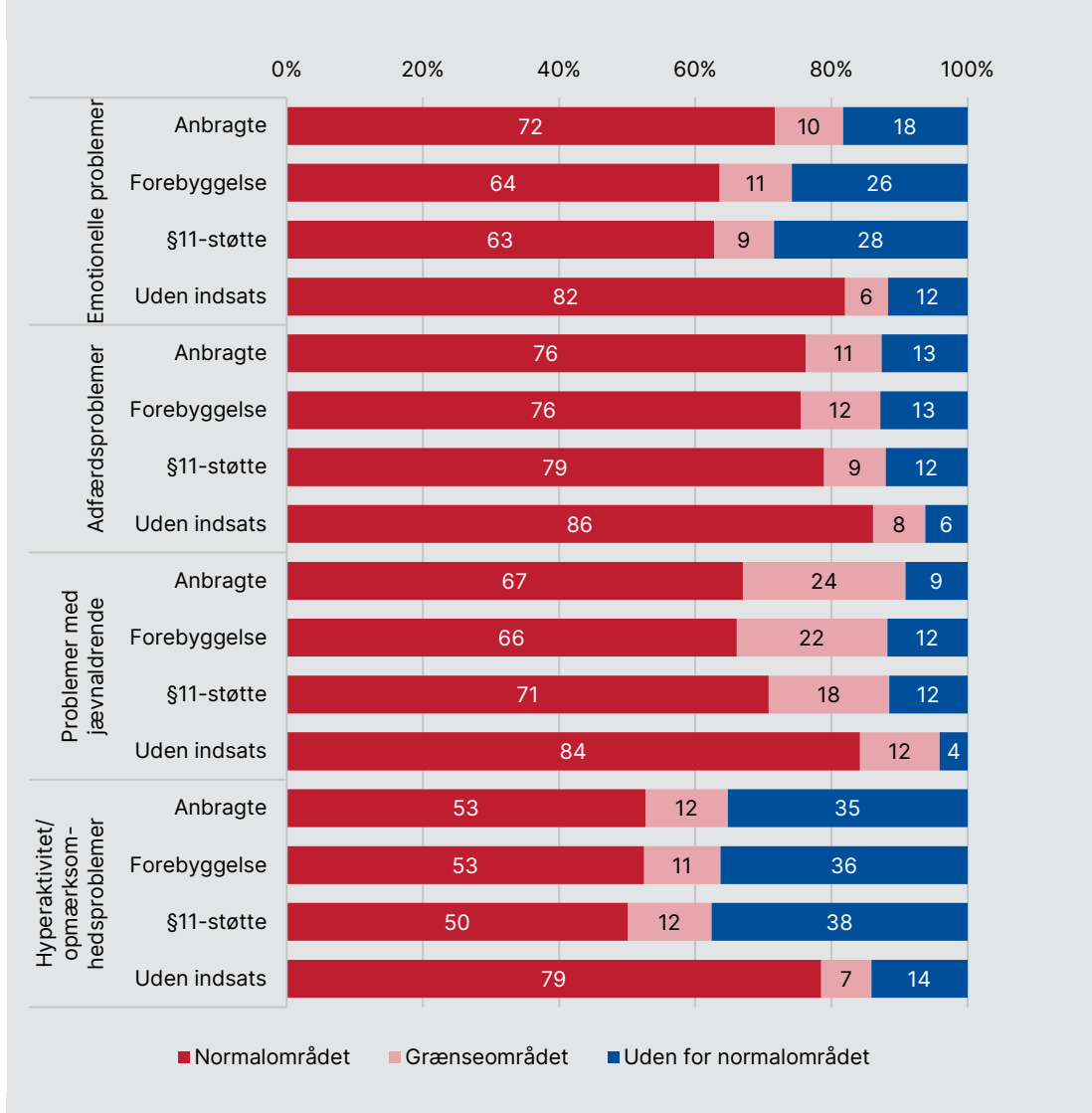
Anm.: Procentgrundlag = 2.802 børn og unge har svaret på SDQ-totalscoren.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Ser vi derimod på udfordringer relateret til hyperaktivitet/opmærksomhed, viser analyserne, at børn og unge i udsatte positioner oftere har problemer relateret til hyperaktivitet/opmærksomhed end andre børn og unge (også Figur 4.18). Her ligger 35-38 pct. af børn og unge i udsatte positioner uden for normalområdet på opmærksomhedsdimensionen af SDQ, mens dette gælder for

14 pct. af de børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser. På tværs af målgrupperne af børn og unge i udsatte positioner er der generelt lidt flere drenge (38-43 pct.) end piger (29-33 pct.), der ligger uden for normalområdet i forhold til udfordringer relateret til hyperaktivitet/opmærksomhedsproblemer.

Figur 4.18 De fire dimensioner, der indgår i SDQ-totalscoren, opdelt på målgrupper – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.802 børn og unge har svaret på SDQ-totalscoren.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

4.5 Opsamling på mental og social trivsel

I dette kapitel belyser vi, hvordan den mentale og sociale trivsel former sig hos forskellige målgrupper af børn og unge i udsatte positioner sammenlignet med børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser.

Samlet set indikerer analyserne, at særligt institutionsanbragte børn og unge, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte oplever en lav grad af social og mental trivsel. Det kan måske overraske, at også børn og unge i udsatte positioner, der ikke er anbragt, har en så høj grad af mistrivsel. Her ligger altså en stor udfordring for velfærdssystemerne i forhold til at hjælpe bedre.

Derimod trives plejefamilieanbragte på flere områder på omtrent samme niveau som børn og unge uden indsatser. Fra andre undersøgelser ved vi, at børn og unge i plejefamilie ofte er anbragt pga. massive udfordringer hos forældrene, ikke nødvendigvis hos børnene og de unge. Og resultaterne indikerer, at det for disse børn og unge ser ud til at være en god løsning at bo i en plejefamilie, mens de ikke kan bo hjemme.

Betragter vi trivsel fra et fritidsperspektiv, kan vi se, at et stort mindretal af børn og unge i udsatte positioner bruger mange timer om dagen på digitale aktiviteter. Samtidig er der et relativt stort mindretal, som ikke går til nogen fritidsaktivitet i en klub eller forening. Særligt institutionsanbragte børn og unge oplever, at de gerne ville gå til flere fritidsaktiviteter, end de gør nu. Der er således potentiale for at få flere børn og unge i udsatte positioner i gang med en organiseret fritidsaktivitet.

Børn og unge i plejefamilie og børn og unge uden indsatser, ligger på omtrent samme niveau, når vi spørger om deres livstilfredshed og syn på fremtiden, og om de oplever ensomhed. Faktisk oplever plejefamilieanbragte børn og unge oftere høj livstilfredshed end alle andre målgrupper i undersøgelsen. Det diametralt modsatte gør sig til gengæld gældende for børn og unge, der er anbragt på institution. For institutionsanbragte børn og unge gælder det, at livstilfredsheden er lavere, synet på fremtiden er mindre positivt, og følelsen af ensomhed er større sammenlignet med alle andre børn og unge.

På den mentale dimension af trivslen viser kapitlet endelig, at børn og unge i udsatte positioner oftere har emotionelle problemer og udfordringer relateret til hyperaktivitet og opmærksomhed, og at det særligt er piger i udsatte positioner, som oplever den højeste grad af emotionelle problemer, hvilket tidligere forskning også har indikeret. Samtidig oplever pigerne generelt lavere livstilfredshed end drengene, hvilket indikerer, at der er nogle særlige forhold omkring piger i udsatte positioner.

5 Udsathed og risikoadfærd

Ungdomsliv og overgangen til voksenlivet hænger uløseligt sammen med begreber som risikoadfærd og risikotagning, fællesskaber og udenforskaber. Sådan adfærd forbindes ofte med en ungdomsfase, hvor de unge afsøger grænser og positionerer sig i modsætning til såvel barndommen som voksensamfundet (Côté, 2000; Demant & Järvinen, 2011; Harnett m.fl., 2000).

Som følge af denne grænsesøgning kan unges adfærd i de digitale og sociale fællesskaber, som de færdes i, på den ene side føre til, at de kan blive udsat for voldsomme hændelser og krænkende adfærd, og på den anden side føre til, at de kan udsætte andre for det samme. En definatorisk skelnen mellem risikoadfærd og udsathed kan derfor være yderst vanskelig, når vi netop undersøger børn og unge i udsatte positioner.

I dette kapitel belyser vi forskellige dimensioner af udsathed og risikoadfærd blandt børn og unge i udsatte positioner. Udsathed og risikoadfærd er vanskeligt at definere eller operationalisere helt præcist, men begrebet bruges om grupper af individer – her børn og unge – som på den ene eller anden måde agerer på kanten af samfundet. Det vil sige, at de enten socialt, adfærdsmæssigt eller helbredsmæssigt er i fare eller udsætter andre for fare. Her belyser vi udsathed og risikoadfærd med udgangspunkt i følgende fem dimensioner:

- Udsat for krænkelser og egen risikoadfærd
- Udsætte andre for krænkelser og risikoadfærd
- Risikoadfærd i form af at stikke af
- Risikoadfærd i form af rusmidler
- Udsathed i forhold til sundhed og helbred.

Analyserne baserer sig hovedsageligt på svar fra 15- og 17-årige respondenter i trivselsundersøgelsen. De næstnyeste respondenter, de 13-årige, har blot deltaget i spørgsmålene om rygning og alkohol, hvorimod de ikke har fået stillet spørgsmålene om udsathed, risikoadfærd og brug af andre rusmidler.

Analyserne er i dette kapitel opdelt i fem målgrupper. Anbragte unge er delt op i unge anbragt på institution og unge anbragt i plejefamilie, da der er relativt stor forskel på de to målgrupper i forhold til udsathed og risikoadfærd. Samtidig gør vi opmærksom på, at der ikke er afgrænsning på sted i forhold til, hvor og hvornår hændelserne har fundet sted. Vi analyserer altså udsathed og risikoadfærd igennem hele den unges liv og ikke specifikt i anbringelsen eller hjemmet. Boks 5.1 nedenfor sammenfatter kapitlets hovedresultater i kort form.

Boks 5.1 Resultater

- Op mod halvdelen (40 pct.) af de unge, der er anbragt på institution, har oplevet at blive mobbet på de sociale medier og har oplevet at blive truet, krænket eller afpresset på internettet (47 pct.).
- Hver tredje af de unge på institution har oplevet overfald eller trusler om overfald.
- Hver fjerde af de institutionsanbragte svarede bekræftende på, at de har været udsat for voldtægt eller forsøg på voldtægt.
- En relativt stor andel af unge på institution (59 pct.) har skadet sig selv med vilje. Tilsvarende gælder for 47 pct. af de unge i forebyggende foranstaltninger og for 50 pct. af de unge med § 11-støtte.
- 40 pct. af de unge på institution har forsøgt selvmord. Dette niveau skyldes hovedsageligt en meget høj forekomst af selvmordsforsøg blandt piger på institution (56 pct.).
- Ser vi samlet over de seks udsathedsmål er selvskade den udsathedsfaktor, der ligger højest for alle fem målgrupper. Det er en egen påført risiko, som skal tages alvorligt, uanset om de unge hører til gruppen af unge i udsatte positioner eller ej.
- Hver tredje dreng anbragt på institution har en høj grad af risiko- og krænkende adfærd, mens det kun gælder for hver sjette af pigerne.
- Der er en tendens til, at det oftere er piger, der er ofre, dvs. udsat for krænkelser, og som selv udviser risikoadfærd i form af selvskade og selvmordsforsøg, mens det oftere er drenge, der er udøvere af krænkelser.
- Op mod halvdelen af unge anbragt på institution har prøvet at stikke af fra deres anbringelsessted.
- Generelt for alle børn og unge i undersøgelsen gælder det, at 2 ud af 3 svarede, at de synes, deres helbred er godt eller virkelig godt.

5.1 Udsat for krænkelser og egen risikoadfærd

De unge er stillet over for seks udsagn angående udsathed for krænkelser og egen risikoadfærd, som vi i dette afsnit har slået sammen for at vise, i hvilken grad de unge er udsatte. De seks udsagn er:

- Du er blevet mobbet på de sociale medier eller via mobiltelefon.
- Du er blevet truet, krænket eller afpresset på internettet.
- Du er blevet overfaldet eller truet med tæv, kniv eller skydevåben.
- Du er blevet voldtaget eller forsøgt voldtaget.
- Du har skadet dig selv med vilje uden at ville tage dit eget liv fx ved at skære, slå eller brænde dig selv.
- Du har forsøgt selvmord.

De unge kan svare, at de har været udsat for det inden for de seneste 6 måneder, inden for det seneste år eller for mere end 1 år siden, men pga. datagrundlagets størrelse og de enkelte udsagns sjældne forekomst har vi samlet det til, om de unge på noget tidspunkt har været udsat for det eller ej.

Vi samler de unges svar på de enkelte udsagn til et udsathedsindeks, hvor en høj grad af udsathed betyder, at der er svaret bekræftende på mindst tre af de seks udsagn.

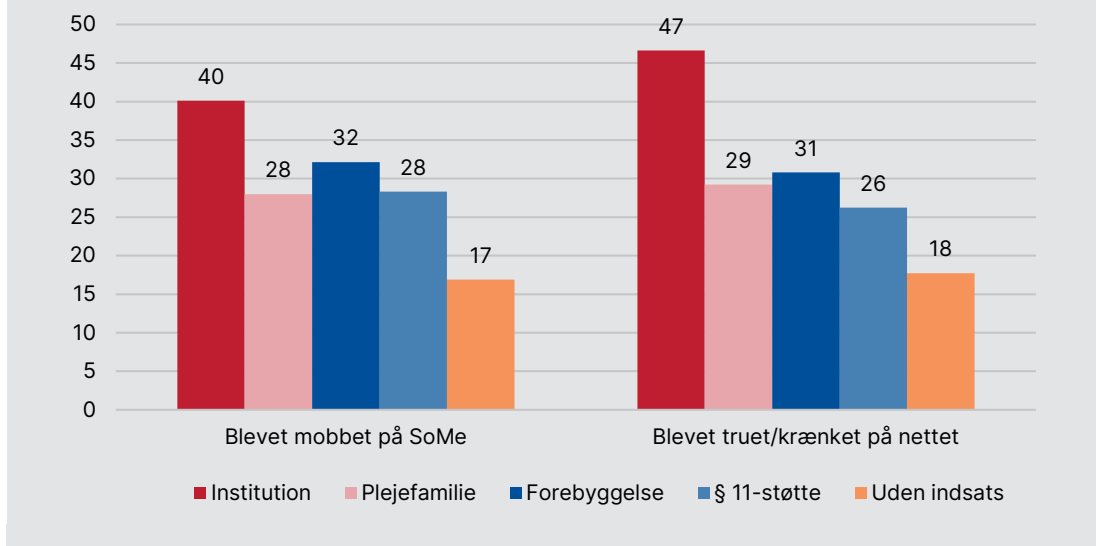
5.1.1 Digitale krænkelser

Digitale medier og brugen deraf er et vigtigt element i mange unges hverdagsliv og sociale fællesskaber. Forskning peger på, at digitalt mediebrug kan føre både positive og negative konsekvenser med sig (Kierkegaard m.fl., 2020; Fynbo m.fl., 2023).

Vi har spurgt de 15- og 17-årige, om de er blevet mobbet på de sociale medier eller via mobiltelefon, og om de er blevet truet, krænket eller afpresset på internettet. Svarene på, om de nogensinde har været ude for det, er vist i Figur 5.1.

Op mod halvdelen af de unge, der er anbragt på institution, har oplevet at blive mobbet på de sociale medier (40 pct.) og har oplevet at blive truet, krænket eller afpresset på internettet (47 pct.). Denne andel er signifikant højere end i nogen af de andre målgrupper af unge, vi sammenligner med. I gruppen af unge uden indsatser har 17-18 pct. af dem, altså mindre end halvt så stor en andel, oplevet de samme former for digitale krænkelser. Denne andel er signifikant lavere end andelen i de andre målgrupper af unge.

Figur 5.1 Unge, der har været udsat for mobning på de sociale medier eller har oplevet trusler, krænkelser eller afpresning på internettet opdelt på gruppe – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige unge har svaret på, om de har været udsat for mobning på de sociale medier eller er blevet truet, krænket eller udsat for afpresning på internettet.

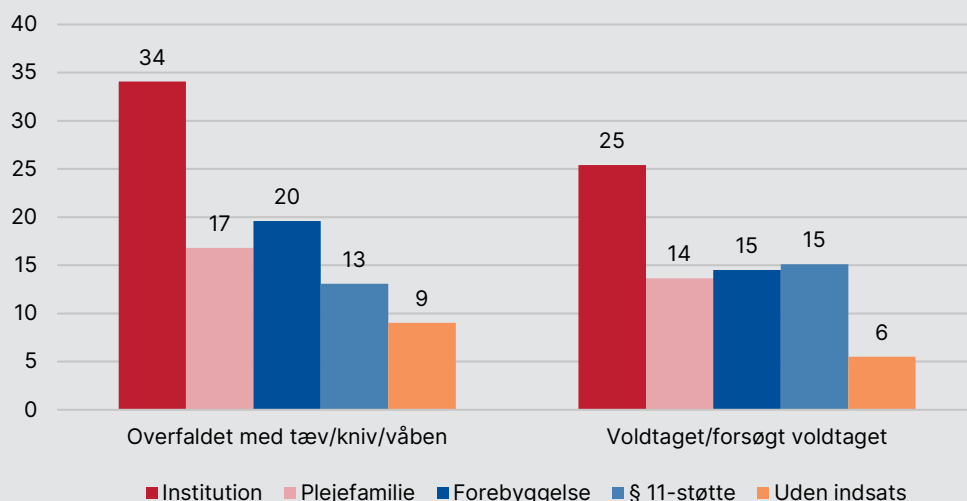
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Der er derimod ingen forskel mellem unge anbragt i plejefamilie, unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte, hvor et sted mellem hver tredje og hver fjerde (26-32 pct.) har oplevet at blive mobbet på de sociale medier eller blive truet, krænket eller afpresset på internettet.

5.1.2 Fysiske krænkelser

To af de seks udsagn om krænkelser og egen risikoadfærd handler om fysiske krænkelser i form af overfald eller trusler om overfald med tæv, kniv eller skydevåben og i form af at have været udsat for voldtægt eller voldtægtsforsøg. Svarene fra de fem målgrupper er vist i Figur 5.2.

Figur 5.2 Unge, der har oplevet overfald eller trusler om overfald med tæv, kniv eller våben samt voldtægt eller forsøg på voldtægt opdelt på målgrupper – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige unge har svaret på, om de har oplevet overfald eller forsøg på voldtægt.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Hver tredje af de unge på institution har oplevet overfald eller trusler om overfald. Dette er en signifikant større andel end blandt de andre målgrupper af unge. Unge uden indsats ligger relativt lavt, hvor hver tiende af dem (9 pct.) har oplevet overfald eller trusler om overfald.

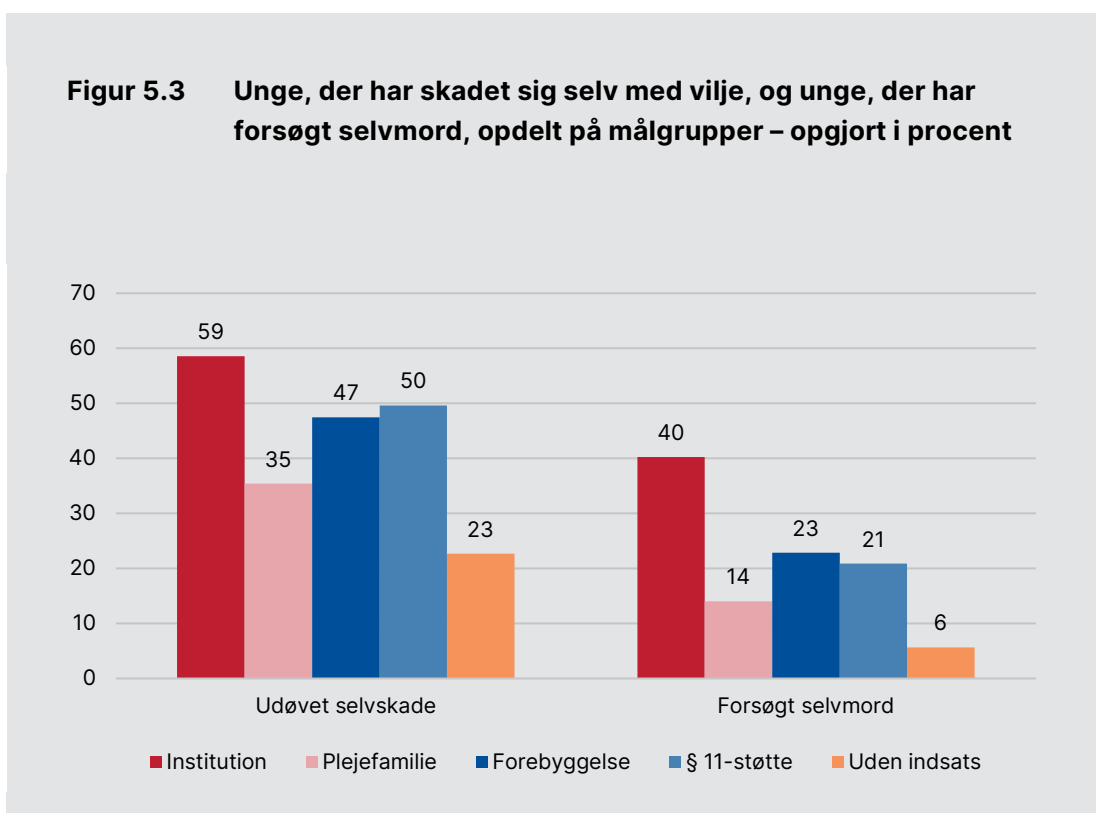
Det samme billede gør sig gældende, når vi ser på unge, der har været udsat for voldtægt eller forsøg på voldtægt. Hver fjerde af de institutionsanbragte (25 pct.) svarede bekræftende på at have været udsat for voldtægt eller forsøg herpå, mens det samme gælder for 14-15 pct. af midtergruppen og 6 pct. af unge uden indsats. Dette billede af udsathed så vi også i forløbsundersøgelsen blandt tidligere anbragte unge født i 1995 (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020) og i en tidligere trivselsundersøgelse (Lausten & Andreasen, 2022), hvor begge undersøgelser fremhæver anbragte piger, institutionsanbragte og unge, der er anbragt sent, som særlig udsatte grupper, der på en lang række områder oplever mere udsathed og dårligere trivsel end andre unge i udsatte positioner.

Overordnet set opdeler de fem målgrupper af unge sig på tre niveauer i forhold til digitale krænkelser og voldtægt. Unge anbragt på institution har en markant højere andel end midtergruppen af unge anbragt i plejefamilie, unge i

forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte. På begge områder ligger gruppen af unge uden indsatser lavest.

5.1.3 Selvskade og selvmordsforsøg

Forskning i selvskade og selvmordsforsøg blandt unge viser oftest, at baggrunden for denne risikoadfærd ikke er et reelt ønske om at dø, men snarere handler om, at de unge handler impulsivt, fordi de har svært ved at overskue deres situation og gerne vil slippe væk fra problemerne (Center for Voldtægts-ofre, 2017; Nielsen m.fl., 2010). Selvskadende adfærd betragtes i litteraturen således ikke som et ønske om at dø, men tværtimod som en coping-mekanisme, som den selvskadende anvender for at håndtere eller lindre negative følelser (Duffy, 2009; Klonsky, 2007; Stanley m.fl., 2001). Selvskadende adfærd og selvmordsforsøg kan altså ses som et forsøg på at håndtere eventuelle traumatiske oplevelser fra barndommen eller andre følelsesmæssige og sociale problemer. Derfor er det ikke overraskende, at det netop er blandt målgrupperne af unge i udsatte positioner, vi ser den højeste forekomst af selvskadende adfærd og selvmordsforsøg (Figur 5.3).

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige unge har svaret på, om de har udøvet selvskade eller forsøgt selvmord.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

En relativt stor andel af unge på institution (59 pct.) har skadet sig selv med vilje efterfulgt af en relativt stor andel af unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte (hhv. 47 og 50 pct.). Her ligger unge i plejefamilie signifikant lavere på 35 pct., mens 23 pct. af unge uden indsatser – altså knap hver fjerde ung – har udøvet selvskade.

Et tilsvarende mønster viser sig i forhold til selvmordsforsøg, hvor 40 pct. af de unge på institution har forsøgt selvmord. Dette niveau skyldes hovedsageligt en meget høj forekomst af selvmordsforsøg blandt piger på institution (56 pct.). Unge i plejefamilie er ikke nær så udsatte som unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte (hhv. 14, 23 og 12 pct.), mens 6 pct. af unge uden indsatser har forsøgt selvmord.

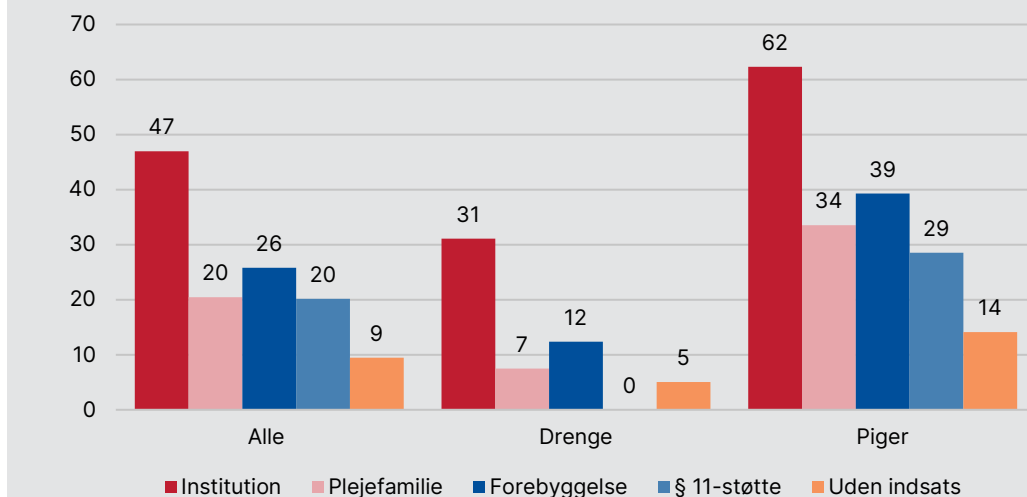
Samlet set over de seks udsathedsmål er selvskade den faktor, der ligger højest for alle fem målgrupper. Det er en egen påført skade, som skal tages alvorligt, uanset om de unge hører til gruppen af unge i udsatte positioner eller ej, fordi selvskade kan være et anderledes råb om hjælp og støtte til at håndtere svære udfordringer.

5.1.4 Høj grad af udsathed

Trods forskelligheden i graden af risiko i de seks udsagn angående udsathed for krænkelser og egen risikoadfærd samler vi de seks former for udsathed i et udsathedsindeks og definerer de unge, der svarede bekræftende på mindst tre af de seks udsagn, til at have en høj grad af udsathed (Figur 5.4). Knap halvdelen (47 pct.) af de unge, der er anbragt på institution, har en høj grad af udsathed. Dette er en signifikant højere andel end blandt unge i plejefamilie, unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte, hvor 20-26 pct. har en høj grad af udsathed. Unge uden indsatser ligger markant lavere, hvor 9 pct. af de unge uden indsatser har en høj grad af udsathed. Her kan det altså konstateres, at graden af udsathed til en vis grad følger graden af kompleksitet i de unges liv og dermed indsatstrappen.

Figur 5.4 viser også graden af udsathed opdelt på køn. Baseret på de seks typer af udsathed for krænkelser og egen risikoadfærd, der er inkluderet her, er det tydeligt, at piger er udsatte i langt højere grad end drenge. 2 ud af 3 piger på institution (62 pct.) har en høj grad af udsathed, mens det samme gør sig gældende for halvt så stor en andel af drengene (31 pct.). 1 ud af 3 piger i plejefamilie, forebyggende foranstaltninger og § 11-støtte har en høj grad af udsathed, mens det samme gør sig gældende for 1 ud af 10 drenge eller færre. Der er ligeledes kønsforskelle blandt unge uden indsatser, hvor mere end hver syvende pige (14 pct.) har en høj grad af udsathed, mens det samme gør sig gældende for hver 20. dreng (5 pct.). Graden af udsathed er altså meget defineret af køn.

Figur 5.4 Andelen af unge, der har en høj grad af udsathed, målt på de seks udsathedsmål og opdelt på målgrupper – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige har svaret på de spørgsmål om udsathed, der indgår i udsathedsindekset.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

5.2 Udsætte andre for krænkelser og risikoadfærd

Børn og unge i udsatte positioner er ofte vokset op i udsatte miljøer med flere risikofaktorer end beskyttelsesfaktorer under opvæksten. En karakteristik af forældre til anbragte børn og unge viser bl.a., at halvdelen af alle anbragte børn og unge har en mor eller en far, der er dømt for kriminalitet (Lausten & Andreasen, 2021), og at hver femte har en mor eller en far, der er eller har været i misbrugsbehandling. Anbragte unge udviser også selv en mere risikofyldt og grænsesøgende adfærd, som kan konstateres ved, at de oftere end unge generelt har erfaring med kriminalitet (Lausten m.fl., 2013; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

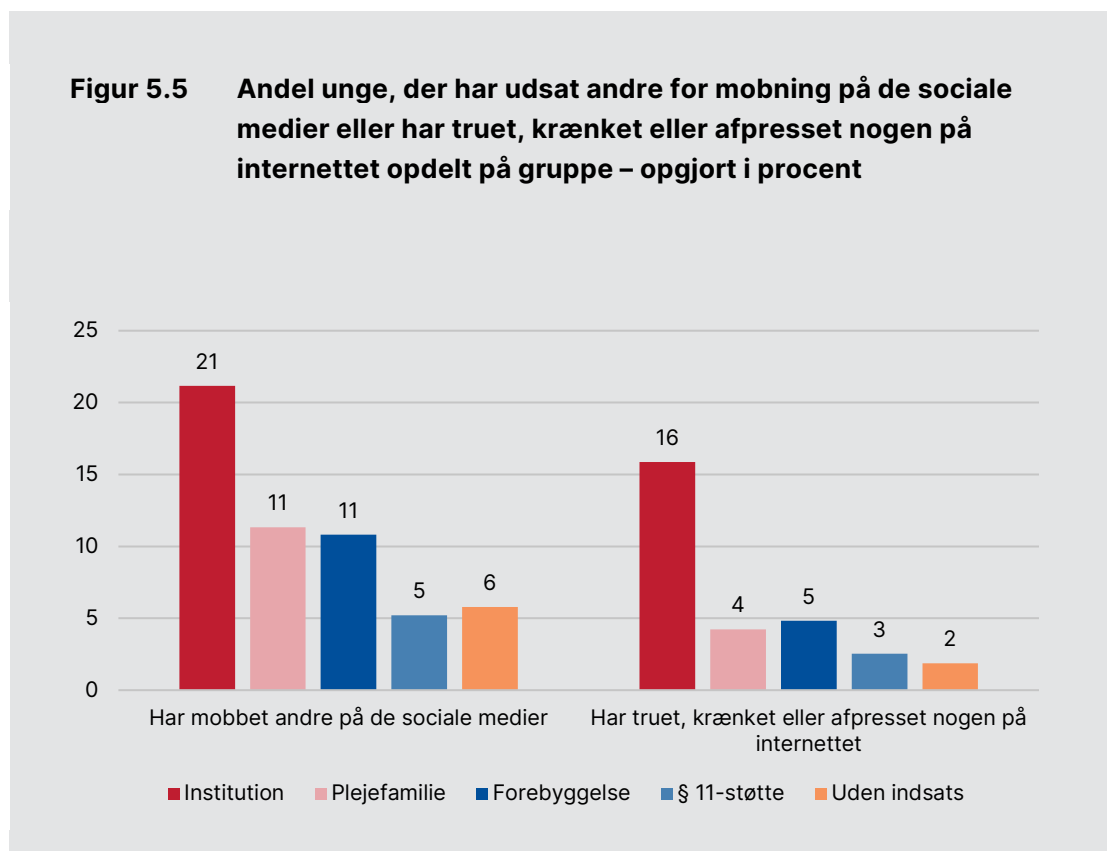
I trivselsundersøgelsen stiller vi derfor også skarpt på, om børnene og de unge selv har en øget grad af risikoadfærd og derfor udsætter andre for krænkelser og risikoadfærd i et omfang, der afspejler deres egen risikofyldte opvækst.

De unge er derfor stillet over for seks udsagn angående det at udøve risikoadfærd og udsætte andre for krænkelser. De seks udsagn er:

- Du har mobbet andre på de sociale medier eller via mobiltelefon.
- Du har truet, krænket eller afpresset nogen på internettet.
- Du har med vilje ødelagt andres ting, fx tøj, cykel, begået hærværk eller smadret ruder.
- Du er gået ud i byen bevæbnet med kniv, slag- eller skydevåben.
- Du har overfaldet nogen eller truet nogen med tæv, kniv eller skydevåben.
- Du har forsøgt at presse eller tvinge nogen til noget seksuelt.

5.2.1 Digitale krænkelser

2 af de 6 former for krænkelser er digitale. Vi har spurgt, om de unge – alene eller sammen med andre – har mobbet andre på de sociale medier eller via mobiltelefon, og om de har truet, krænket eller afpresset nogen på internettet (Figur 5.5).

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige unge har svaret på, om de har udsat andre for digitale krænkelser.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Samlet set svarede i gennemsnit 11 pct. af alle unge, at de har mobbet andre på de sociale medier. 1 ud af 5 af de unge på institution svarede bekræftende,

mens det er hhv. 5 og 6 pct. af de unge med § 11-støtte og de unge uden indsatser. Tilsvarende svarede i gennemsnit 6 pct. af alle unge, at de har truet, krænket eller afpresset nogen på internettet. Opdelt på målgrupper er det 16 pct. af unge på institution og 2-3 pct. af unge med § 11-støtte og unge uden indsatser.

Andelen af unge, der har udsat andre for digitale krænkelser (Figur 5.5), er betydeligt lavere end andelen af unge, der har været udsat for digitale krænkelser (Figur 5.1). Denne forskel mellem andelen af unge, der har været genstand for det, og andelen af unge, der har udøvet det, skyldes højst sandsynligt, at det er personer uden for trivselsundersøgelsen, dvs. i dette tilfælde voksne, der oftest er udøvere af de digitale krænkelser.

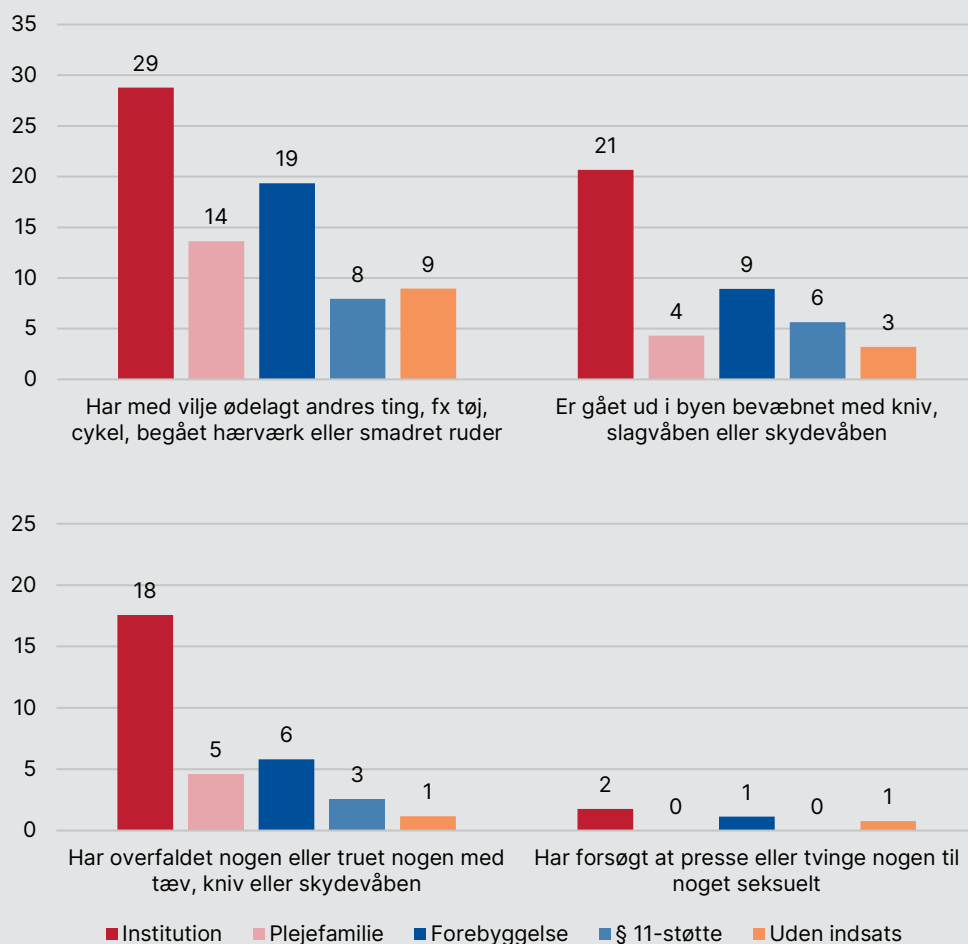
5.2.2 Fysiske krænkelser

Unge risikoadfærd og fysiske krænkelser af andre er fire af de seks faktorer i målet for risiko- og krænkende adfærd. De fire mål er vist i Figur 5.6.

Det at have ødelagt andres ting eller have begået hærværk er en af de mest udbredte risikofaktorer, og dette gælder for alle målgrupperne. Knap hver tredje institutionsanbragte (29 pct.) og knap hver femte ung i forebyggende foranstaltninger (19 pct.) svarede, at de har ødelagt andres ting eller har begået hærværk.

Det samme billede ses for de tre andre former for risikoadfærd og krænkelser, hvor institutionsanbragte unge ses som dem med den højeste andel, unge i forebyggende foranstaltninger med den næsthøjeste andel og plejefamilieanbragte, unge med § 11-støtte og unge uden indsatser med de laveste andele. Hver femte af de unge på institution har således svaret, at de er gået i byen bevæbnet med kniv, slagvåben eller skydevåben (21 pct.), og at de har overfaldet eller truet nogen med tæve, kniv eller skydevåben (18 pct.). Her skal vi dog holde for øje, at den nævnte adfærd med fysiske krænkelser kan være en anbringelsesårsag, så unge anbragt på institution pr. definition bliver overrepræsenteret i denne statistik, bl.a. fordi sikrede institutioner og unge, der er anbragt som led i en ungdomssanktion, tæller med i gruppen af unge anbragt på institution.

Figur 5.6 Andel unge, der har ødelagt andres ting eller har begået hærværk, er gået bevæbnet i byen, har overfaldet nogen eller truet nogen med tævl, kniv eller skydevåben eller har forsøgt at presse eller tvinge nogen til noget seksuelt – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige unge har svaret på, om de har udvist risikoadfærd eller udsat andre for fysiske krænkelser.

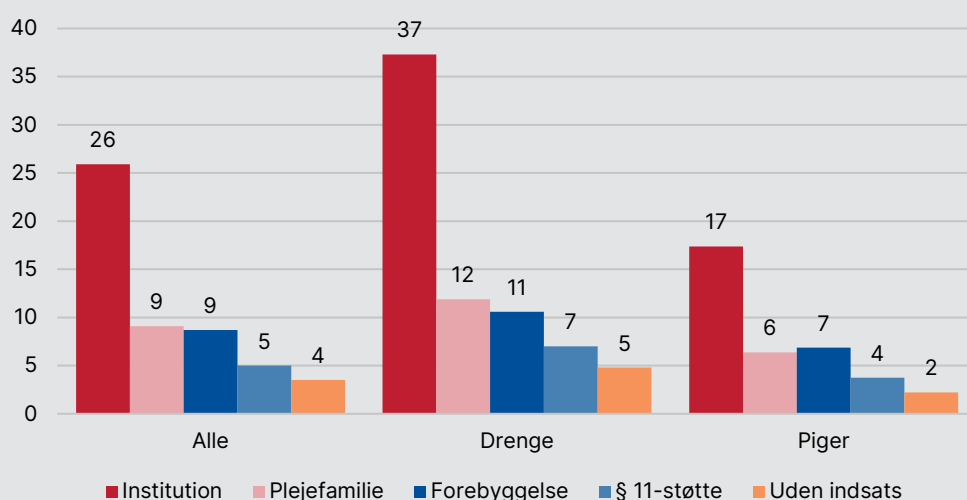
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

5.2.3 Unge med en høj grad af risiko- og krænkende adfærd

Vi har samlet de seks former for risiko- og krænkende adfærd i ét samlet indeks, der skal markere en høj grad af risiko- og krænkende adfærd for de unge, der svarede bekræftende på mindst tre af de seks udsagn. Samlet set

ligger 10 pct. af de unge i denne kategori. Figur 5.7 viser, at 1 ud af 4 unge anbragt på institution (26 pct.) har en adfærd, der i høj grad går ud over andre, mens det for de fire andre målgrupper ligger på 9 pct. eller mindre.

Figur 5.7 Andelen af unge, der har en høj grad af risiko- og krænkende adfærd, opdelt på målgrupper – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige har svaret på de spørgsmål, der indgår i indekset for risiko- og krænkende adfærd.

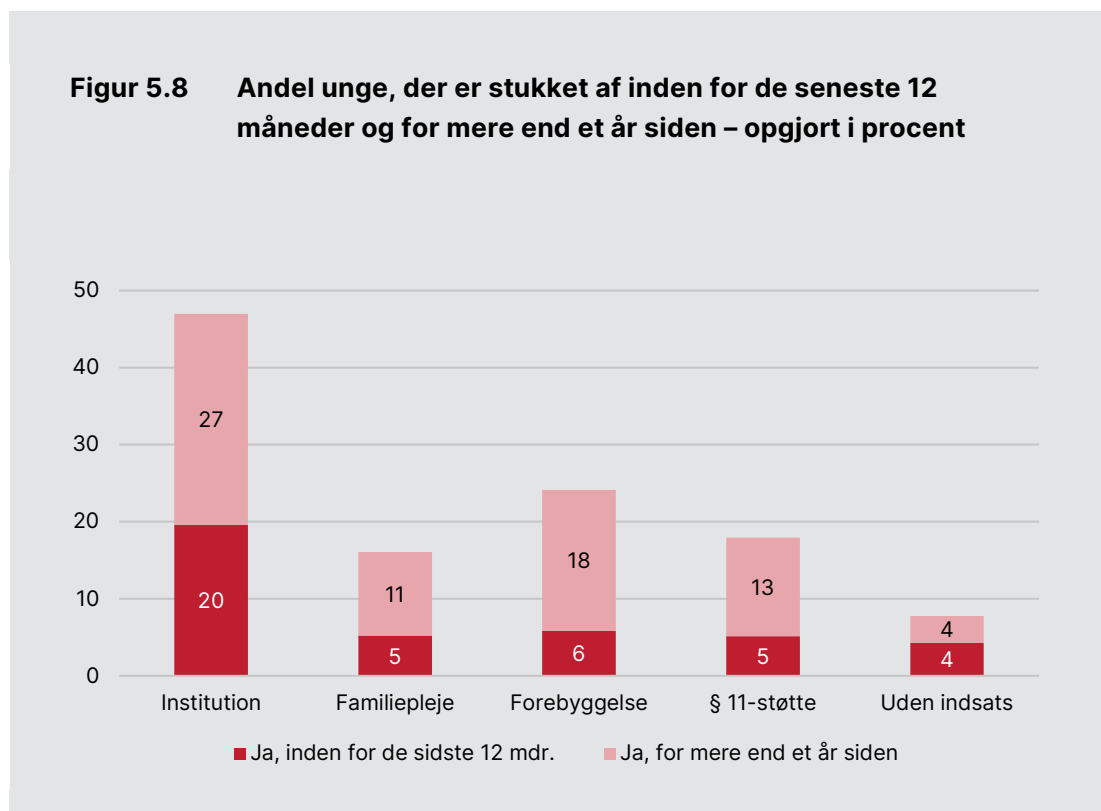
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Figur 5.7 viser også graden af krænkende adfærd opdelt på køn. Hver tredje (37 pct.) af de drenge, der er anbragt på institution, har en høj grad af risiko- og krænkende adfærd, mens det kun gælder for hver sjette af pigerne (17 pct.). Forskellen mellem køn er ikke nær så markant for de andre målgrupper af unge.

Hvis vi trækker resultaterne fra forrige afsnit ind om unge, der udsættes for krænkelse og egen risikoadfærd, viser der sig altså en tendens til, at det oftere er piger, der er ofre, dvs. udsat for krænkelse og for egen risikoadfærd i form af selvskade og selvmordsforsøg, mens det oftere er drenge, der er udøvere af krænkelse.

5.3 Unge, der stikker af

I forlængelse af rapporten om rømninger fra anbringelsessteder (Lausten m.fl., 2022) har vi inkluderet spørgsmålet, om de unge på noget tidspunkt er stukket af for ikke at vende tilbage. Spørgsmålet er stillet til alle unge i trivselsundersøgelsen for at få et billede af, om unge, der ikke er anbragt, også stikker af hjemmefra.

Anm.: Procentgrundlag = 1.440 15- og 17-årige unge har svaret på, om de er stukket af for ikke at vende tilbage.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Figur 5.8 viser, at unge stikker af, uanset hvilken kontekst de er i. Op mod halvdelen af unge anbragt på institution (47 pct.) har prøvet at stikke af fra deres anbringelsessted, hvor 20 pct. af dem har gjort det inden for de seneste 12 måneder. Andelen blandt unge i plejefamilie er betydelig lavere (16 pct.) og også lavere end blandt unge i forebyggende foranstaltninger (24 pct.) og unge med § 11-støtte (18 pct., her er forskellen dog ikke signifikant). Det at stikke af fra et sted kan med forankring i psykologisk forskning ses som en reaktion på en hændelse, hvor instinktet (reptilhjernen) overtager kontrollen og stiller de unge over for valget mellem at kæmpe, flygte eller fryse (Perry, 2006; 2013).

5.4 Rygning, alkohol og rusmidler

I dette afsnit sætter vi fokus på risikoadfærden blandt børn og unge i udsatte positioner i form af deres forbrug af cigaretter, snus, alkohol, hash, lattergas og andre stoffer. Brug og misbrug af rusmidler er forbundet med helbredsproblemer og er derfor til stadighed genstand for politisk opmærksomhed – særligt i forhold til børn og unge.

Tidligere undersøgelser viser, at gruppen af anbragte børn og unge har et højere niveau af risikoadfærd via rusmidler end børn og unge generelt (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020; Ottosen m.fl., 2015). Samtidig ved vi også, at børn og unge i udsatte positioner kan være mere disponeret for denne form for risikoadfærd, fordi de ofte er vokset op i familier med en høj grad af misbrug (Lausten & Andreasen, 2021; Vinnerljung m.fl., 2007; von Borczyskowski, Vinnerljung & Hjern, 2013).

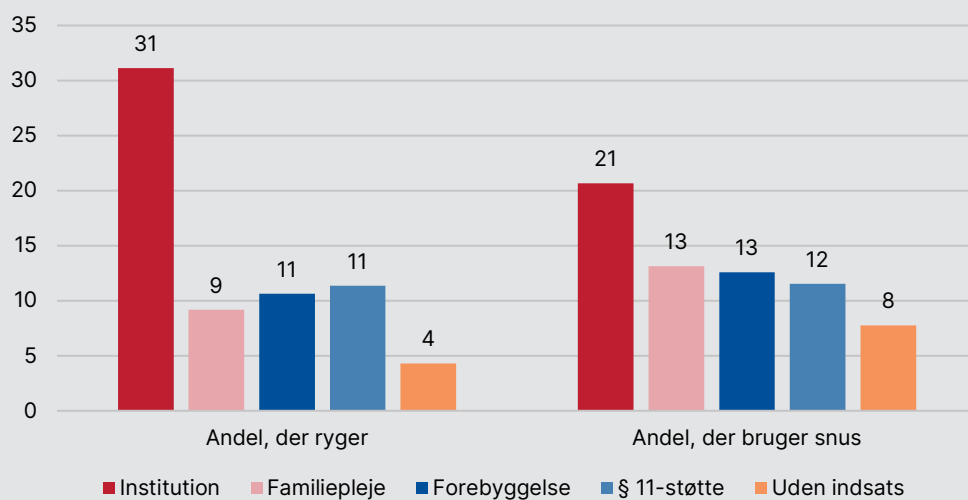
5.4.1 Rygning og alkohol

Alkohol og rygning indgår ofte som en integreret del af de unges festkultur i Danmark. Et (begrænset) forbrug af begge dele skal derfor ikke betragtes som noget, der bidrager til en negativ udvikling for de unge (Järvinen & Bom, 2018; Tolstrup m.fl., 2019). Det kan derimod være udtryk for, at man er en integreret del af det fysiske, sociale ungdomsliv. Hvis forbruget vokser til et overdrevent niveau, kan det gå hen og blive en stor belastning i de unges hverdagsliv. Forskning viser gentagne gange, at danske unge i dag ryger og drikker mindre, end de gjorde for 15 år siden, og at de er ældre, første gang de drikker sig fulde (Rasmussen m.fl., 2019).

Figur 5.9 viser andelen af unge, der ryger, og andelen af unge, der bruger snus. Sammenlignet med andre undersøgelser af alle børns og unges rygevaner (fx Brink & Stage, 2021; Rasmussen m.fl., 2019) ligger andelen af børn og unge i udsatte positioner, der ryger dagligt eller ugentligt, relativt højt. Cirka hver tredje af de unge, der er anbragt på institution (31 pct.), ryger, mens det samme gør sig gældende for ca. hver tiende af de plejefamilieanbragte, unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte.

Det samme billede viser sig i forhold til brugen af snus. Det røgfri nikotinprodukt er blevet mere og mere udbredt blandt unge i Danmark, hvor Sundhedsstyrelsens undersøgelse fra 2002 viser, at 10 pct. af alle mænd og 3 pct. af alle kvinder i alderen 15-29 år dagligt bruger røgfri nikotin (Jarlstrup, Pedersen & Bast, 2022).

Figur 5.9 Andelen af unge, der ryger og/eller bruger snus – opgjort i procent

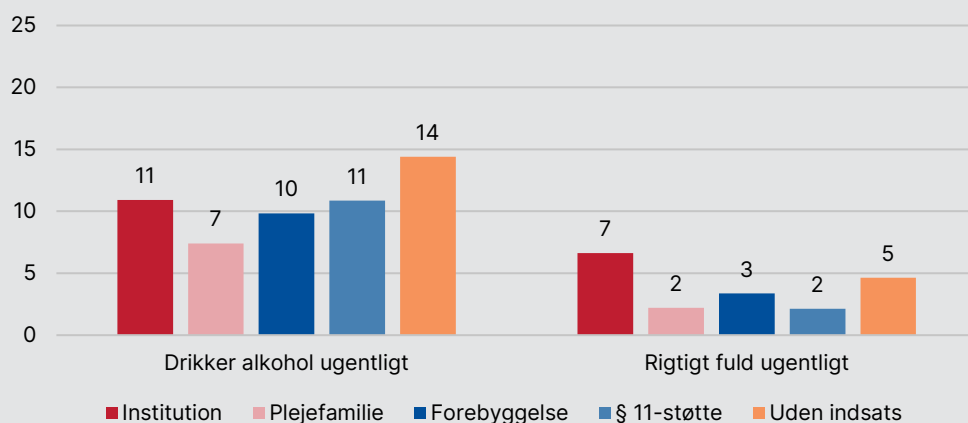
Anm.: Procentgrundlag = 2.120 13-, 15- og 17-årige har svaret på, om de ryger, og 1.541 15- og 17-årige har svaret på, om de bruger snus.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

I vores trivselsundersøgelse finder vi, at 21 pct. af de unge på institution bruger snus, mens det samme gør sig gældende for 12-13 pct. af unge i plejefamilie, unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte. Andelen blandt unge uden indsats ligger på 8 pct. svarende til den andel, Sundhedsstyrelsen finder. Unge i udsatte positioner er altså overrepræsenteret både i brugen af cigaretter og i brugen af snus.

Figur 5.10 viser et interessant billede af alkoholkulturen blandt unge. Figuren viser andelen af 13-17-årige, der drikker alkohol ugentligt, og andelen, som drikker sig rigtig fulde hver uge. 1 ud af 7 af de 13-17-årige uden indsats (14 pct.) drikker alkohol ugentligt, hvor andelen er lavere blandt unge i udsatte positioner. Institutionsanbragte unge og unge uden indsats drikker sig lidt oftere fulde ugentligt (hhv. 7 og 5 pct.), hvor 2-3 pct. unge i plejefamilie, i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte drikker sig fulde hver uge.

Figur 5.10 Andelen af unge, der ugentligt drikker alkohol og/eller er rigtig fulde ugentligt – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.107 13-, 15- og 17-årige har svaret på, om de drikker alkohol, og hvor ofte de er rigtig fulde.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

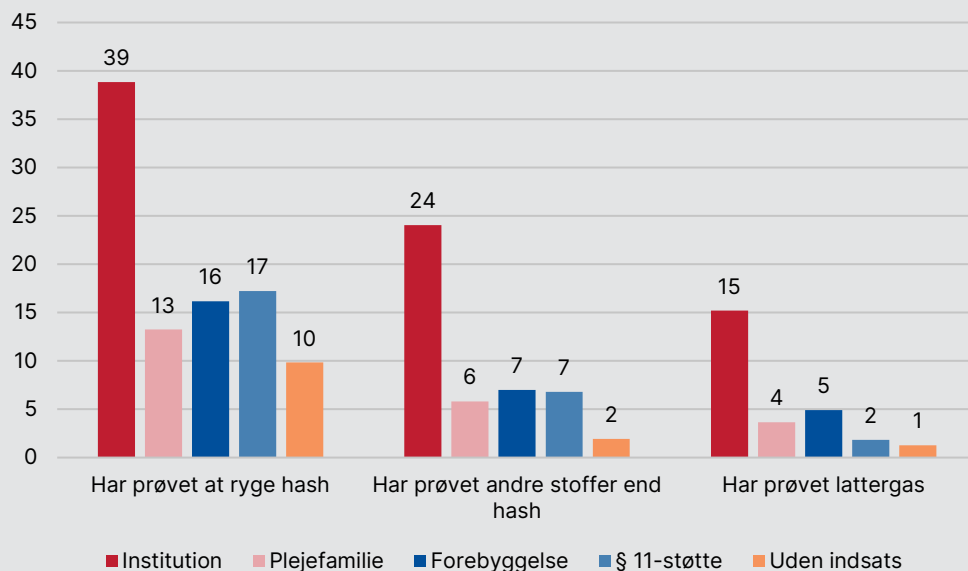
5.4.2 Andre rusmidler

Hash er det mest udbredte rusmiddelstof blandt unge. Sammenlignet med andre europæiske lande ligger andelen af unge i Danmark relativt højt (Østergaard & Østergaard, 2018). Ifølge UNG19-undersøgelsen fra Statens Institut for Folkesundhed har godt hver tredje ung på en ungdomsuddannelse prøvet at ryge hash (Pisinger m.fl., 2019).

Sammenlignet med unge uden indsats, hvor 1 ud af 10 har prøvet at ryge hash (10 pct.), ligger andelen blandt af unge i udsatte positioner, der har prøvet at ryge hash, højere. Cirka 1 ud af 6 unge blandt unge i plejefamilie, unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte svarede, at de har prøvet at ryge hash (13-17 pct.). Samtidig ser vi en relativt høj andel blandt unge anbragt på institution (39 pct.), der har prøvet at ryge hash.

Den samme store forskel på målgrupperne viser sig også i spørgsmålet om, hvorvidt de har prøvet andre stoffer end hash. Hver fjerde ung på institution (24 pct.) svarede bekræftende, mens 6-7 pct. af de andre udsatte unge svarede, at de har prøvet det.

Figur 5.11 Andelen af unge, der har prøvet at ryge hash, har prøvet andre stoffer og har prøvet lattergas, opdelt på målgrupper – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.232 13-, 15- og 17-årige har svaret på, om de har prøvet hash eller andre stoffer end hash, og 1.540 15- og 17-årige har svaret på, om de har prøvet lattergas.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Unge brug af lattergas som rusmiddel har de senere år fået stor opmærksomhed. Den udbredte bekymring har ført til forsøg på begrænsning af mulighederne for at få fat i lattergassen bl.a. ved at gøre det ulovligt at sælge lattergas til beruselse og ved at indføre alders- og mængdebegrænsning ved salg (Sundhedsstyrelsen, 2019; Frank, Elmholdt & Herold, 2022). På trods af dette rapporteres der om stigende forbrug af lattergas blandt unge og om nye måder at få fat i produktet på. Sundhedsstyrelsens rapport fra 2019 viser, at 12-15 pct. af de unge på ungdomsuddannelser har prøvet lattergas (Sundhedsstyrelsen, 2019).

Resultaterne fra vores trivselsundersøgelse viser, at 15 pct. af de unge på institution har prøvet lattergas, mens andelen blandt de andre unge er langt mindre. Her svarede 4 pct. af unge i plejefamilie og 5 pct. af unge i forebyggende foranstaltninger, at de har prøvet lattergas, mens unge med § 11-støtte og unge uden indsatser ligger på 1-2 pct.

Samlet set ser det ud til, at anbringelsesinstitutionerne kan have en udfordring med at skærme de unge fra hash. En af forklaringerne kan være, at brug af hash for nogle kan være en adgangsbillet til at være en del af det sociale fællesskab, mens en anden forklaring kan være, at brug af hash og andre rusmidler kan være en form for selvmedicinering for at dæmpe uro og negative tanker – noget, der også er beskrevet under forløbsundersøgelsen blandt tidligere anbragte født i 1995 (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

5.5 Sundhed og helbred

Sundheds- og risikoadfærd er i nogen grad overlappende fænomener. Sundhedsadfærd dækker således over adfærd, der har betydning for ens egen sundhed og helbred, fx kost, motion og beskyttelse mod seksuelt overførte sygdomme.

Sundhed og et godt helbred kan ikke blot defineres som fravær af sygdom. Sundhed handler også om, at man kan deltage på lige fod i skolen og i de sociale fællesskaber, og et sundt og godt helbred er derfor vigtigt for børns og unges trivsel (Ottosen m.fl., 2015). Børn og unge i udsatte positioner kan i forvejen være udfordret i forhold til deres skolegang og deres sociale fællesskaber, og dårligt helbred eller dårlig sundhed kan derfor virke som en ekstra udfordring hos unge i udsatte positioner. En tidligere undersøgelse blandt 15-årige unge i udsatte positioner (Lausten m.fl., 2015) viser, at både anbragte unge og hjemgivne unge ofte slås med alvorlige sundheds- og helbredsmæssige problemstillinger, hvor det især er de hjemgivne, dvs. tidligere anbragte unge, der har særlige udfordringer, muligvis fordi de selv skal sikre egen sundhed og trivsel.

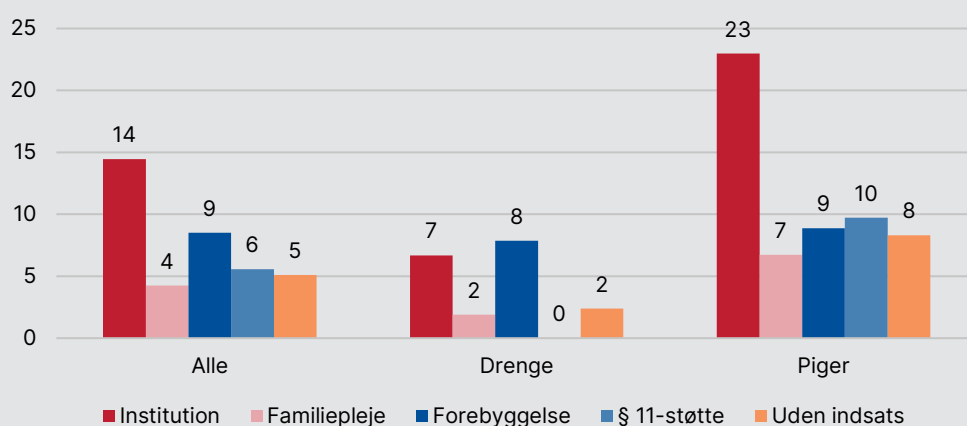
I dette afsnit belyser vi synet på egen krop og eget helbred hos unge i udsatte positioner (afsnit 5.1.1) og deres motionsvaner (afsnit 5.1.2).

5.5.1 Syn på egen krop og helbred

I dag bliver unge i højere grad end før eksponeret for kroppe og idealer om den normale eller ideelle krop via de digitale medier. Det kan betyde, at unge i dag i højere grad end tidligere sammenligner sig med personer uden for egen omgangskreds, og det kan medføre en mere negativ kropsopfattelse. Undersøgelser har fx vist, at mange normalvægtige – især unge piger – vurderer, at de burde tabe sig (Inchley m.fl., 2020). Unges kropsopfattelse hænger derfor ikke altid én til én sammen med deres faktiske vægt.

Vi har spurgt børnene og de unge, hvordan de ser sig selv, og om de synes, de er for tynde, har passende vægt eller er lidt eller alt for tykke. Figur 5.12 viser andelen af børn og unge, som vurderer, at deres krop er alt for tyk.

Figur 5.12 Andelen af børn og unge, der vurderer, at de er alt for tykke i forhold til egen kropsopfattelse – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.706 børn og unge har svaret på, om de vurderer, at de er alt for tykke i forhold til egen kropsopfattelse.

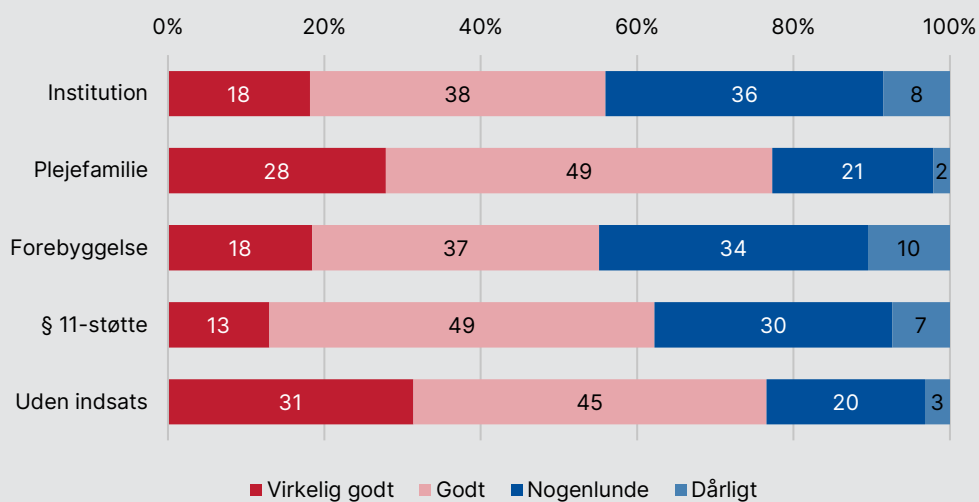
Note: Af diskretionshensyn kan antal besvarelser fra drenge med § 11-støtte, der synes, de er alt for tykke, ikke vises.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Det er især børn og unge, der er anbragt på institution, der vurderer, at de er alt for tykke. Det gælder for 14 pct. af dem, mens 9 pct. af børn og unge i forebyggende foranstaltninger synes, de er alt for tykke. I de tre andre målgrupper ligger andelen på 4-6 pct. Opdelt på køn svarede hver fjerde af pigerne på institution (23 pct.), at de synes, de er alt for tykke. Hvis vi ser bort fra børn og unge i forebyggende foranstaltninger, hvor der ikke er forskel mellem drenge og piger, ligger andelen af piger, der synes, de er alt for tykke, markant over andelen af drenge. Dette resultat kan spejles i resultaterne i Andreasen & Rayce (2023), som derudover finder, at overvægtige piger i teenagealderen har lavere livstilfredshed og føler sig mere ensomme end andre børn og unge.

Vi har derudover bedt børnene og de unge om at vurdere, hvordan de synes, deres helbred er på en skala fra 'virkelig godt' til 'dårligt'. Figur 5.13 viser fordelingen for de fem målgrupper af børn og unge.

Figur 5.13 Børn og unge opdelt på deres besvarelse af selvvrurderet helbred – opgjort i procent

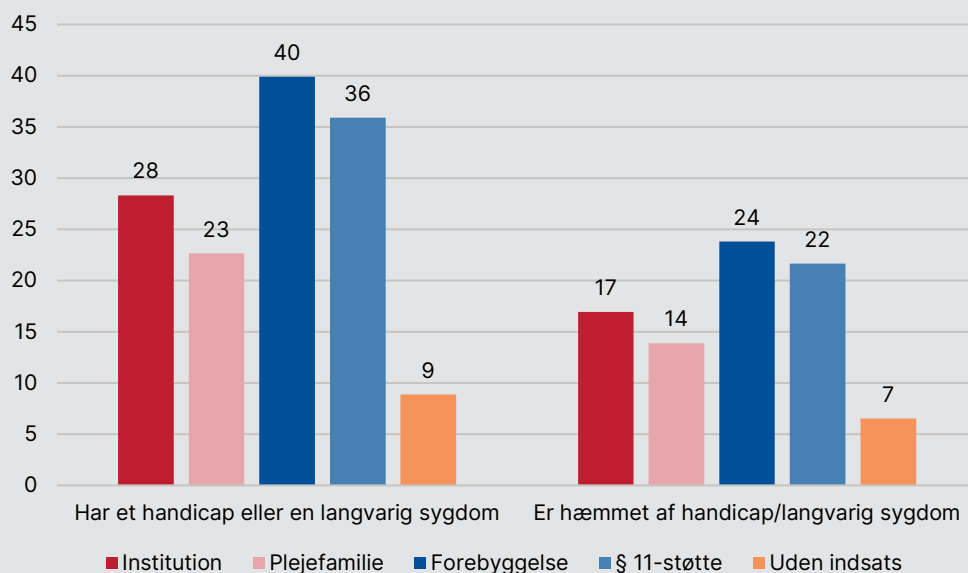
Anm.: Procentgrundlag = 2.758 børn og unge har svaret på, hvordan de selv vurderer deres helbred.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Generelt for alle børn og unge i undersøgelsen gælder det, at 2 ud af 3 svarede, at de synes, deres helbred er godt eller virkelig godt. Der er forskel mellem målgrupperne, så børn og unge i plejefamilie og børn og unge uden indsatser har den største andel (77 pct.), der vurderer deres eget helbred som godt eller virkelig godt. Børn og unge anbragt på institution og børn og unge i forebyggende foranstaltninger vurderer deres helbred lavest, hvor godt halvdelen (56 pct.) svarede, at det er godt eller virkelig godt.

Det er også børn og unge på institution og børn og unge i forebyggende foranstaltninger, der oftest svarede, at deres helbred er dårligt (hhv. 8 og 10 pct.). Opdelt på køn er der en langt større andel af piger, der vurderer deres helbred som dårligt (ikke vist i figuren). Andelen af piger på institution, der vurderer deres helbred som dårligt, er således dobbelt så stor som andelen af drenge på institution (hhv. 12 og 6 pct.), mens den er tre gange så stor for piger i forebyggende foranstaltninger end for samme drengegruppe (hhv. 17 og 5 pct.).

Figur 5.14 Andelen af unge, som har et handicap eller en langvarig sygdom, og andelen, der er hæmmet af dette handicap eller denne langvarige sygdom – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.630 børn og unge har svaret på, om de har et handicap eller en langvarig sygdom, og om de er hæmmet af dette.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

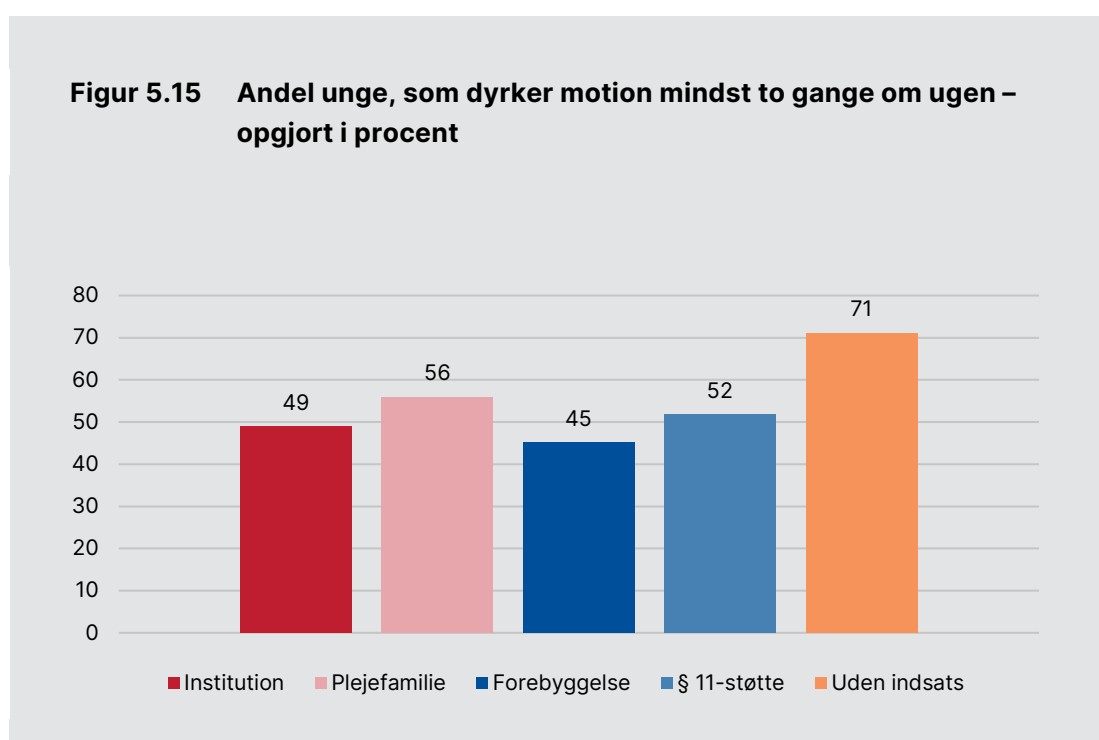
Den større andel med selv vurderet dårligt helbred blandt børn og unge anbragt på institution og børn og unge i forebyggende foranstaltninger hænger sandsynligvis sammen med børnenes og de unges egen vurdering af, om de har et handicap eller en langvarig sygdom, og om dette handicap eller denne sygdom hæmmer dem i hverdagen. Som Figur 5.14 viser, er andelen, der har et handicap eller en langvarig sygdom, større blandt de to målgrupper, ligesom andelen blandt børn og unge med § 11-støtte også ligger højt. Her svarede 36 pct., at de har et handicap eller en langvarig sygdom, og 22 pct. svarede, at de er hæmmet i hverdagen.

Her skal vi lige være opmærksomme på, at børns og unges funktionsnedsættelse kan være den udløsende årsag til, at de modtager forebyggende foranstaltninger eller er anbragt uden for hjemmet. Den noget højere andel af børn og unge, der selv indikerer, at de har et handicap, hænger derfor sammen med udvælgelsen af populationen til denne trivselsundersøgelse blandt børn og unge i udsatte positioner.

5.5.2 Motion

Sundhedsstyrelsen anbefaler mindst en times fysisk aktivitet om dagen ved moderat til høj intensitet for børn og unge. Flere undersøgelser viser dog, at danske børn og unge generelt bevæger sig alt for lidt, selvom langt de fleste stadig dyrker sport og motion i en forening (Toftager & Brønd, 2019).

Når vi her i undersøgelsen spørger børnene og de unge, hvor ofte de dyrker motion (Figur 5.15), svarede omkring halvdelen (49-56 pct.) af børnene og de unge i udsatte positioner, at det gør de mindst to gange om ugen. Til sammenligning svarede 71 pct. af børn og unge uden indsatser, at de dyrker motion mindst to gange om ugen. Opdelt på køn er der 80 pct. af drengene uden indsatser, der dyrker motion mindst to gange om ugen.

Anm.: Procentgrundlag = 2.714 børn og unge har svaret på, om de dyrker motion mindst to gange om ugen.

Note: Andelen i figuren bygger på svar fra alle fire aldersgrupper, dvs. 11-, 13- 15- og 17-årige.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

5.6 Opsamling på udsathed og risikoadfærd

Udsathed og risikoadfærd er to tæt forbundne faktorer. Man kan blive udsat for alvorlige hændelser eller risikoadfærd og dermed være den udsatte, og man kan udsætte andre – eller sig selv – for alvorlige hændelser eller risikoad-

færd og dermed være den, der er udøver. Vi berører begge sider i dette kapitel, og der tegner sig et billede af, at unge anbragt på institution er den gruppe af unge, der er mest udsat både som udsatte og som udøvere. Op mod halvdelen af de unge institutionsanbragte har været udsat for digitale krænkelser, har været udsat for fysiske krænkelser eller har forvoldt skade på sig selv. Hver fjerde har været udøver af digitale krænkelser eller har været udøver af fysiske krænkelser. Halvdelen har prøvet at stikke af fra et anbringelsessted. Samtidig er de unge overrepræsenteret inden for alle former for rusmidler bortset fra alkoholindtag.

Kønsmæssigt er der en tendens til, at det oftere er pigerne, der er ofre, dvs. udsat for krænkelser og for egen risikoadfærd i form af selvskade og selvmordsforsøg, og drengene, der er udøvere.

Unge i plejefamilie, unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte ligger hovedsageligt på samme niveau i forhold til udsathed og risikoadfærd. Dog er unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte mere udsatte i forhold til selvskade og selvmordsforsøg (forhold, der især gælder for pigerne) og mere udadreagerende i forhold til risikoadfærd, fx bruge hash, ødelægge andres ting eller udøve hærværk (forhold, der især gælder for drengene).

Unge i forebyggende foranstaltninger har mere erfaring med at stikke af hjemmefra end unge i plejefamilie og unge med § 11-støtte.

Både unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte har i langt højere grad et handicap eller en langvarig sygdom end unge i plejefamilie, og de svarede oftere, at det hæmmer dem i dagligdagen.

Samlet set viser dette kapitel om udsathed og risikoadfærd et lidt anderledes billede af de målgrupper af unge, vi analyserer i trivselsundersøgelsen. Det er især tydeligt, at der er stor forskel inden for målgruppen af unge, der er anbragt uden for hjemmet, hvor unge plejefamilieanbragte ikke er nær så udsatte som unge institutionsanbragte, men mere ligner unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte.

Omvendt kommer der endnu flere brikker til puslespillet om trivsel blandt unge, der er anbragt på institution, der bidrager til at udfolde billedet af en virkelig udsat gruppe af unge med stort behov for indsatser, der kan hjælpe dem bedre på vej mod en selvstændig voksentilværelse.

6 Familieforhold

Forskning om opvækst og udvikling hos børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, har vist, at mange anbragte børn og unge kommer fra familier, hvor mor og far af forskellige grunde har haft store sociale og psykiske udfordringer (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004; Egelund m.fl., 2009). Disse børn og unge har således haft deres første leveår i hjem, hvor de er blevet eksponeret for mange risikofaktorer (Lausten & Jørgensen, 2017; Ottosen m.fl., 2015).

Når et barn under opvæksten udsættes for mange risikofaktorer, har barnet øget sandsynlighed for senere hen selv at opleve sociale og psykiske problemer. Disse vilkår som baggrundstæppe for opvæksten betyder også, at en del anbragte ikke har et familienetværk, de kan være sammen med på en ukompliceret måde, eller som de kan trække på, når de har brug for støtte under og efter anbringelsen (Dahl, 2007; Lausten & Jørgensen, 2017; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

Samtidig ved man fra den psykologiske forskning, at det at have en tryk tilknytning til en eller to nære omsorgspersoner kan spille en afgørende rolle for udviklingen hos et barn eller en ung (Hagelquist & Rasmussen, 2017). Og selvom man hele livet kan arbejde med at udvikle og styrke tilknytningen, er barnet særlig modtageligt i de første leveår (Grünbaum & Mortensen, 2016).

I det følgende belyses børnenes og de unges familiære forhold og nære relationer, hvilket gør det muligt at identificere ligheder og forskelle i børnenes og de unges familiære forhold og nære relationer på tværs af målgrupperne. Boks 6.1 nedenfor sammenfatter kapitlets hovedresultater i kort form.

- To tredjedele af de anbragte børn og unge har forældre, der ikke bor sammen, mens knap hvert femte anbragte barn eller ung har mistet en eller begge forældre.
- Andelen af børn og unge, hvor forældrene bor sammen, falder jo mere indgribende en indsats, børnene og de unge modtager. Andelen, hvis forældre bor sammen, er derved lavere for anbragte og for børn og unge i forebyggende foranstaltninger, end for de øvrige målgrupper.
- Andelen, der har søskende, de ikke bor sammen med, er stigende jo mere indgribende en indsats, de modtager. Andelen er således større blandt anbragte og blandt børn og unge i forebyggende foranstaltninger end blandt de øvrige målgrupper.
- En lige så stor del af gruppen af anbragte børn og unge har kontakt til deres mor som børnene og de unge i de øvrige målgrupper, der ikke bor sammen med deres mor. En mindre del af gruppen af anbragte har kontakt til deres far.
- Andelen af børn og unge i forebyggende foranstaltninger, der har kontakt til den af deres forældre, de ikke bor sammen med, er lavere end for alle de tre øvrige målgrupper. Dette gælder i forhold til kontakt både til mor og til far.
- Omkring en fjerdedel af de anbragte børn og unge er aldrig eller næsten aldrig selv med til at bestemme, hvornår de skal se deres forældre.
- Knap halvdelen af de anbragte børn og unge oplever at have en stor følelsesmæssig tilknytning til deres forældre. Tilsvarende gælder for 6 ud af 10 af børnene og de unge i de øvrige tre målgrupper.
- Knap 4 ud af 10 af de anbragte børn og unge oplever sjældent, at de kan få social støtte fra deres forældre. Dette gælder tilsvarende for knap en tredjedel af dem i forebyggende foranstaltninger, en fjerdedel af dem med § 11-støtte, og en femtedel af børn og unge uden indsatser.

6.1 Familieforhold

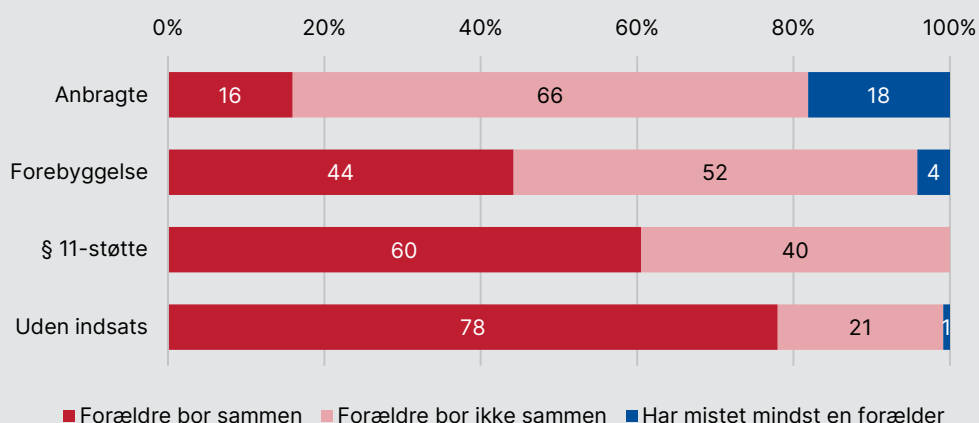
Forældre spiller en helt central rolle for børns og unges opvækst, trivsel og grundlæggende udvikling. Det gælder også for børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet, hvor en stor andel bevarer kontakten til deres forældre, selvom de kan have oplevet omsorgssvigt. Forskning viser, at anbragte børn og unge ofte føler sig knyttet til deres forældre, uagtet at forældrene kan være årsagen til anbringelsen, og at forældrenes adfærd ikke altid er gavnlig for børnenes og de unges trivsel og velbefindende (Sen & Broadhurst, 2011). Og lovgivningen siger da også i forlængelse heraf, at kommunerne skal bistå anbragte børn og unge med at opretholde kontakten til forældrene.

Tidligere undersøgelser har vist, at anbragte børn og unge typisk har komplekse familieforhold. De oplever oftere, at deres forældre ikke bor sammen, og de har oftere færre helsøskende og flere halvsøskende sammenlignet med andre børn og unge (Egelund m.fl., 2008; Lausten m.fl., 2013).

Børnene og de unge er spurgt, om deres forældre bor sammen, og som Figur 6.1 nedenfor viser, svarede 16 pct. af de anbragte børn og unge i 2022, at deres forældre bor sammen. Denne andel er på niveau med det, vi har set i trivselsundersøgelserne blandt anbragte børn og unge i 2014, 2016, 2018 og 2020, hvor andelen lå på 13-16 pct. Det er således en meget lav andel af de anbragte børn og unge, hvis forældre bor sammen, når vi sammenligner med de børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børnene og de unge med § 11-støtte, hvor hhv. 44 og 60 pct. svarede, at deres forældre bor sammen, og når vi sammenligner med børn og unge uden indsatser, hvor 78 pct. svarede, at deres forældre bor sammen. På tværs af målgrupperne ses der en tendens til, at andelen af børn og unge, hvis forældre bor sammen, falder jo mere indgribende en indsats, børnene og de unge modtager.

To tredjedele (66 pct.) af de anbragte børn og unge svarede, at deres forældre ikke bor sammen, mens den sidste del (18 pct.) svarede, at de ikke har en mor, ikke har en far eller ikke har nogen af deres forældre. Samlet svarer dette til, at knap hver femte af de anbragte børn og unge har mistet en eller begge forældre.

Figur 6.1 Børn og unge, hvis forældre bor sammen – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.850 børn og unge har svaret på, om deres forældre bor sammen.

Note: De anbragte børn og unge svarede på, om de har en mor eller en far. Dette indeholder derfor også forældre, som børnene og de unge ikke har kendskab til eller ikke har kontakt til.

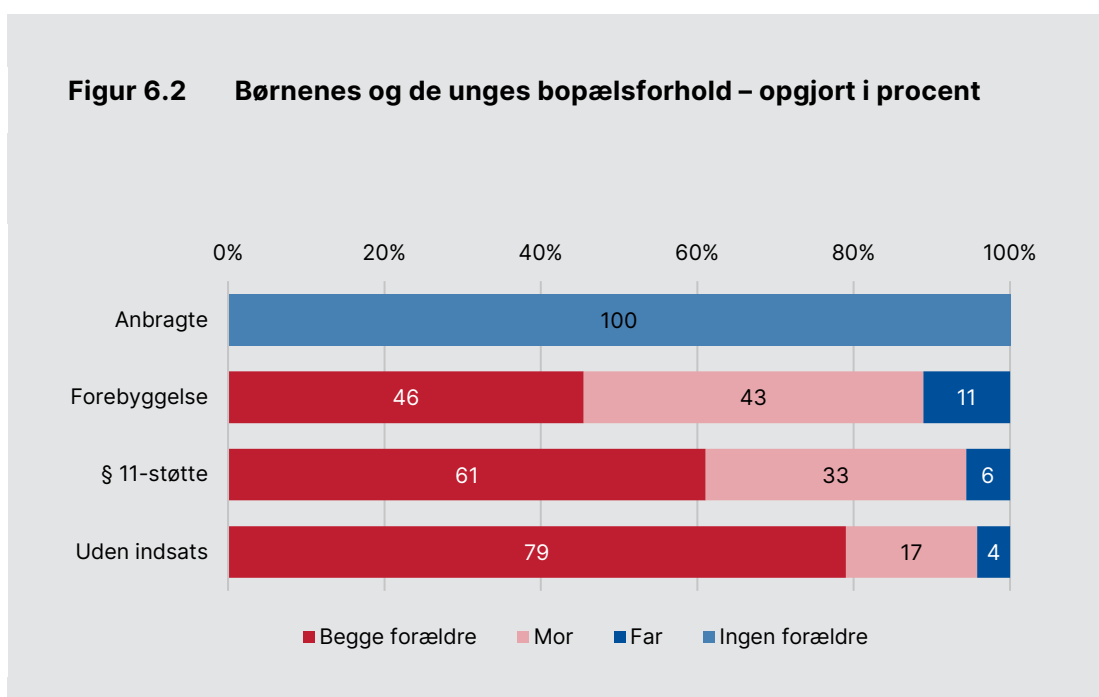
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Børn og unge, der er anbragt på institution, og børn og unge med mindre komplekse sager kommer oftere fra familier, hvor mor og far bor sammen. Dertil kommer, at de børn og unge, der er blevet anbragt sent (som 12-17-årige), oftere kommer fra familier, hvor mor og far bor sammen, end de børn og unge, der er anbragt i alderen 0-5 år. Disse forskelle på tværs af anbringelsestype og alder ved anbringelsestidspunktet hænger formentlig sammen med det faktum, at unge, der anbringes første gang i teenagealderen, oftest anbringes på institution og med baggrund i egne udfordringer, og deres familier har oftest flere ressourcer end familierne til børn og unge, der anbringes første gang i fx førskolealderen (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

På tværs af de børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser ses den sammenhæng, at andelen af børn og unge, der angiver, at deres forældre ikke bor sammen, er stigende med børnenes og de unges alder. Sammenhængen er mest tydelig for gruppen af børn og unge med § 11-støtte, hvor 35 pct. af de 11-årige svarede, at deres forældre ikke bor sammen, mens andelen er steget til 39 pct. blandt de 15-årige. Disse andele ligger på niveau med fundene i VIVEs undersøgelse 'Børn og unge i Danmark' (Ottosen m.fl., 2022), som afdækker andelen af børn og unge med separerede forældre blandt et repræsentativt udsnit af børn og unge i Danmark. Til sammenligning gælder det i denne undersøgelse for 19 pct. af de 11-årige og 22 pct. af de 15-årige uden indsatser, at deres forældre ikke bor sammen. Gruppen af børn og

unge, der ikke modtager indsatser, oplever således i markant højere grad end de øvrige målgrupper i denne undersøgelse og i højere grad end børn og unge i Danmark generelt, at deres forældre bor sammen.

Ses der nærmere på børnenes og de unges bopælsforhold (Figur 6.2), viser undersøgelsen ikke overraskende, at de anbragte børn og unge hverken bor sammen med deres mor eller far. På tværs af de øvrige målgrupper viser der sig den statistisk signifikante sammenhæng, at andelen af børn og unge, der svarede, at de bor med begge deres forældre, er faldende jo mere indgribende en indsats, børnene og de unge modtager, hvilket stemmer fint overens med fundene ovenfor. Dertil viser undersøgelsen, at andelen af børn og unge, der bor sammen med deres mor, generelt set er større end andelen, der bor sammen med deres far.

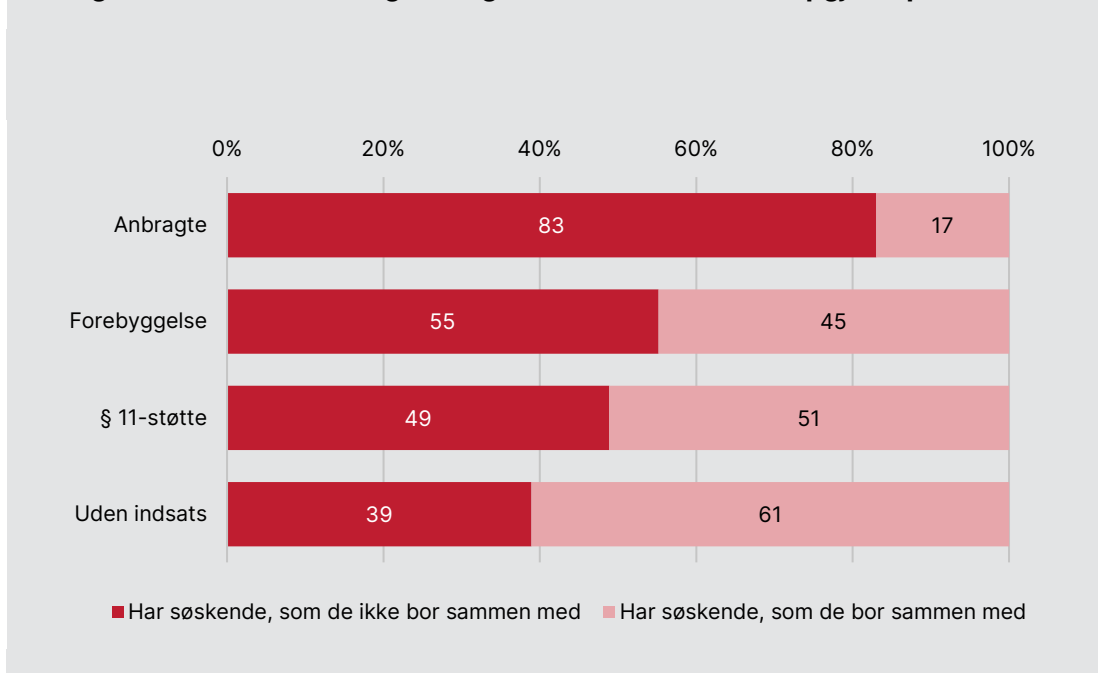
Anm.: Procentgrundlag = 2.818 børn og unge har svaret på spørgsmålet om deres bopælsforhold.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

For at belyse børnenes og de unges søskendeforhold er de spurgt, om de har søskende, de bor sammen med.

En stor del af de anbragte børn og unge svarede, at de har søskende, de ikke bor sammen med (Figur 6.3). Det gælder således for 83 pct. af de anbragte, at de har søskende, de ikke ser til daglig, hvilket stort set stemmer overens med fundene i VIVEs trivselsundersøgelse blandt anbragte unge i 2020 (Lausten & Andreasen, 2022). Det skal bemærkes, at grupperne af børn og unge, der svarede, at de har søskende, de ikke bor sammen med, også indeholder de børn og unge, hvis søskende er flyttet hjemmefra.

Figur 6.3 Børnenes og de unges søskendeforhold – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.821 børn og unge har svaret på spørgsmålet om at bo sammen med søskende eller ej.

Note: Alle børn og unge i undersøgelsen har mindst en søskende.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Ses der på de øvrige grupper af børn og unge i undersøgelsen, er andelen af børn og unge, der svarede, at de har søskende, de ikke bor sammen med, stigende jo mere indgribende indsatser, børnene og de unge modtager. Forskellen på tværs af målgrupperne er statistisk signifikant. Også i forhold til søskende er der således en tendens til, at familieforholdene er mere komplekse jo mere indgribende indsatser, børnene og de unge modtager. Blandt de børn og unge med § 11-støtte, eller som ingen indsats modtager, er der yderligere den tendens, at andelen af børn og unge, der svarede, at de har søskende, de ikke bor sammen, er stigende med børnenes og de unges alder. Dette hænger formentlig sammen med, at de ældste børn og unge i højere grad har søskende, der er flyttet hjemmefra.

Ses der nærmere på de anbragte børn og unge, viser der sig en statistisk signifikant forskel på tværs af anbringelsestype. Her er andelen af børn og unge, der svarede, at de har søskende, de ikke bor sammen med, større blandt børn og unge, der er anbragt på institution, sammenlignet med gruppen af børn og unge, der er anbragt i plejefamilie. Børn og unge anbragt på institution bliver således oftere end andre anbragte skilt fra deres søskende, muligvis grundet behov for specifikke indsatser eller specifikke aldersafgrænsninger på de relevante afdelinger.

6.2 Samvær og kontakt

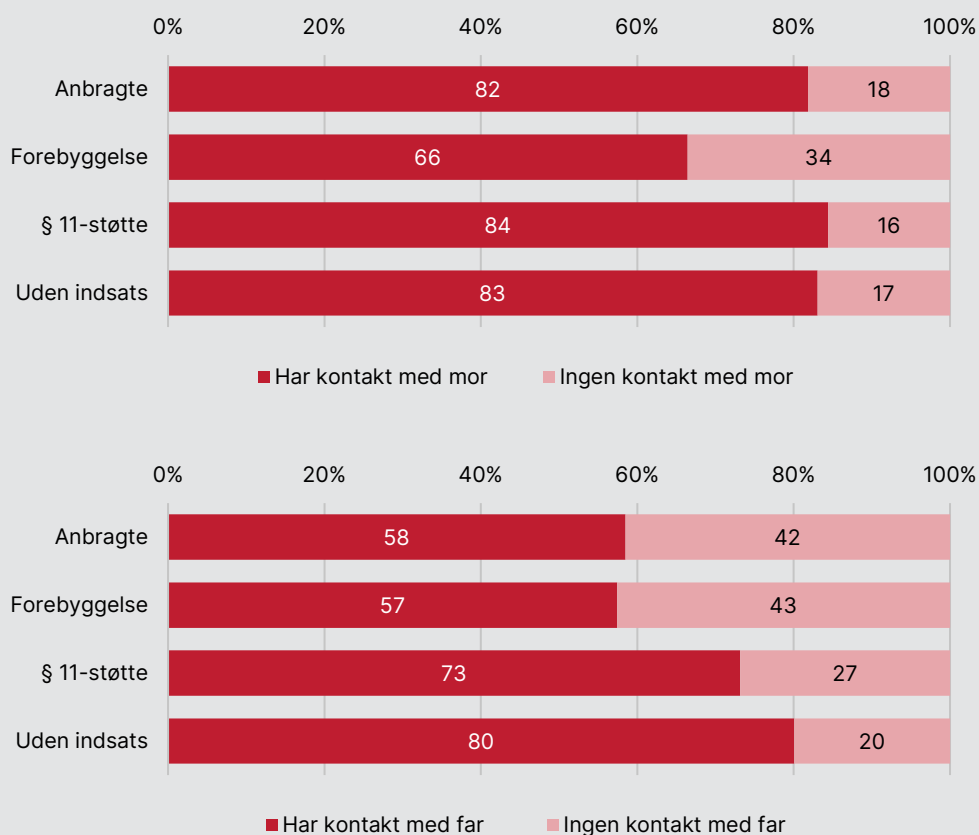
Som belyst i afsnit 6.1 ovenfor gælder det for alle anbragte børn og unge, at de ikke bor sammen med deres forældre, og for en del af børn og unge i forebyggende foranstaltninger (56 pct.), § 11-støtte (40 pct.) eller som ikke modtager indsatser (21 pct.), gælder det, at de ikke bor sammen med hverken deres mor eller far. Både de anbragte børn og unge og de børn og unge, som ikke bor sammen med den ene af deres forældre, er spurgt om kontakten med den eller de forældre, de ikke bor sammen med.

Blandt børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser svarede godt 80 pct. af dem, der ikke bor sammen med deres mor, at de har kontakt til hende (Figur 6.4). Dette gælder tilsvarende for 82 pct. af gruppen af anbragte børn og unge, som har en mor, at de har kontakt til hende. Sammenlignet med trivselsundersøgelsen blandt anbragte børn og unge i 2020 er dette tal faldende efter at have været relativt konstant i årene 2014-2020 (omkring 90 pct.).

Generelt er andelen af de børn og unge, som ikke bor sammen med deres far, men som har kontakt til deres far, lavere end andelen, der har kontakt til deres mor. For de anbragte børn og unge og for børn og unge i forebyggende foranstaltninger, som ikke bor med deres far, svarede hhv. 58 og 57 pct., at de har kontakt til deres far. For børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser gælder det, at 8 ud af 10 (hhv. 84 og 83 pct.) af dem, der ikke bor sammen med deres far, har kontakt til ham. Forskellen på tværs af målgrupperne er statistisk signifikant.

Andelen af børn og unge i forebyggende foranstaltninger, der har kontakt til den forælder, de ikke bor sammen med, er lavere end for de øvrige målgrupper af børn og unge både i forhold til kontakt til mor og i forhold til kontakt til far. Også denne forskel er statistisk signifikant. En mulig forklaring på dette er, at anbragte børns og unges samvær med deres forældre understøttes af deres myndighedsrådgiver og anbringelsessted, mens børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger og deres forældre selv skal initiere og vedligeholde kontakten med hinanden. Og dette vel at mærke selvom forskning viser, at forældrene til børn og unge i forebyggende foranstaltninger kan have lige så mange udfordringer som forældrene til de anbragte børn (Lausten & Andreassen, 2021).

Figur 6.4 Kontakten med mor eller far for de børn og unge, der ikke bor sammen med hhv. deres mor eller far – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.004 børn og unge, der ikke bor sammen med deres mor, og 1.351 børn og unge, der ikke bor sammen med deres far.

Note: Spørgsmålene om kontakt med enten mor eller far er kun stillet til de børn og unge, der har en mor eller far at svare om.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Ser vi nærmere på omfanget af kontakt⁴ mellem anbragte børn og unge og deres forældre, er der statistisk signifikant forskel mellem børn og unge på tværs af anbringelsestyper og mellem alder ved anbringelsestidspunktet. Børn og unge på institution og de børn og unge, der er anbragt sent (12-17 år), har markant mere kontakt med mor og far end de børn og unge, som bor i plejefamilie, og de børn, som er blevet anbragt tidligt (0-5 år). Dette hænger formentlig sammen med, at unge på institution oftest er anbragt senere end børn og unge i plejefamilie og dermed har boet sammen med forældrene i længere tid. Dertil kan det skyldes forskel i ressourcer hos forældrene, hvor forældre til

⁴ Kontakt dækker her både fysiske møder og kontakt via telefon eller elektroniske medier.

anbragte i plejefamilie er langt mere udfordrede end forældre til anbragte på institutioner, hvilket kan have betydning for, hvor ofte der er kontakt (Lausten & Andreasen, 2021; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020). Desuden har det sikkert en betydning, at de børn, der er anbragt i 0-5-årsalderen, som 11-17-årige, der er den gruppe, der spørges her, har været anbragt mellem 6 og 17 år og dermed har boet væk fra forældrene en meget stor del af deres opvækst.

Der er dog også opmærksomhed på, hvorvidt samvær med forældrene altid er gavnligt for børnene, eller om samvær kan være med til at fastholde børnene i negative adfærdsmønstre (Poitras, Porlier & Tarabulsy, 2021). Selvom det jf. menneskerettighedskonventionen og FN's Børnekonvention er en ret for børn og forældre at opretholde kontakten, understøtter størsteparten af vores forskningsviden, at samvær med familien skal være noget, der vurderes og aftales individuelt for hvert enkelt anbragte barn eller ung. Kontakten mellem barn og forældre bør derfor altid vurderes individuelt og løbende med fokus på barnets behov, forældrenes formåen og den specifikke anbringelse, barnet er i (Boyle, 2017; Sen & Broadhurst, 2011).

De anbragte børn og unge i denne undersøgelse er blevet spurgt, om de selv er med til at bestemme, hvornår de skal se deres mor eller far (Figur 6.5). Mens halvdelen af de anbragte børn og unge svarede, at de næsten altid selv bestemmer, svarede omkring en fjerdedel, at de nogle gange selv bestemmer, hvornår de skal se deres forældre. Det betyder samtidig, at omkring en fjerdedel af børnene og de unge aldrig eller næsten aldrig er med til at bestemme, hvornår de skal se deres forældre.

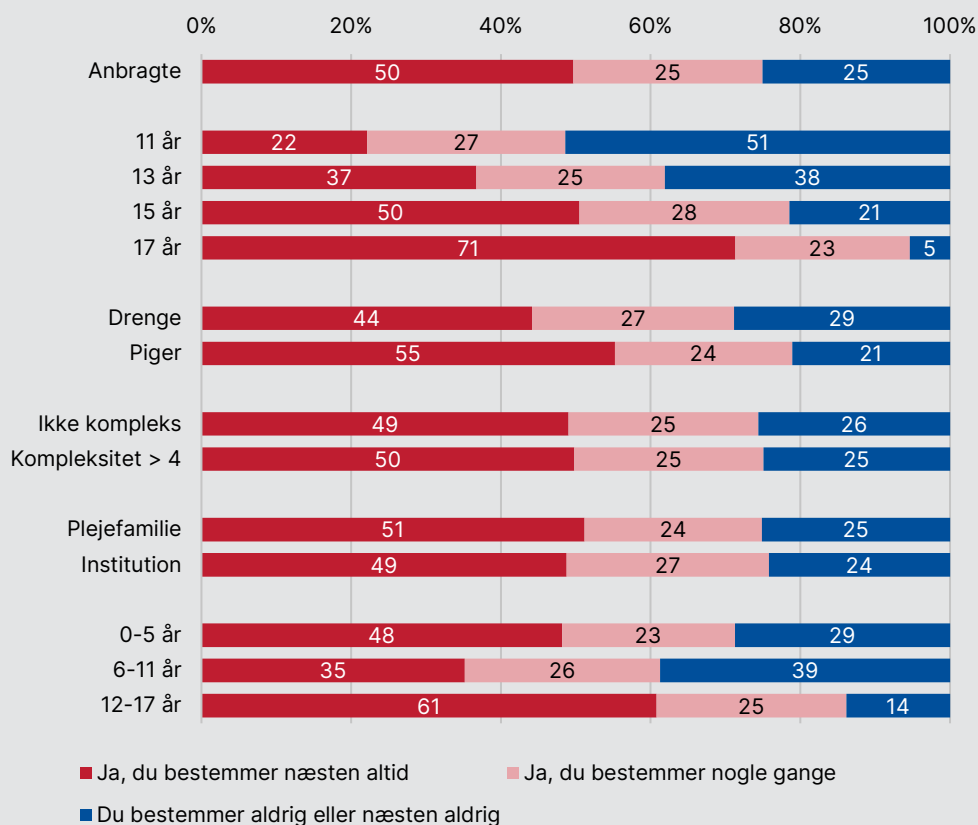
Undersøgelsen viser her, at der er statistisk signifikant forskel på børnenes og de unges medbestemmelse i forhold til at se deres forældre på tværs af alder, køn og alder ved anbringelsestidspunktet. Andelen, der næsten altid selv bestemmer, hvornår de skal se deres forældre, er således større, jo ældre børnene og de unge er. Mens kun 22 pct. af de 11-årige svarede, at de altid selv bestemmer, hvornår de skal se deres forældre, gælder det for 71 pct. af de 17-årige. Der er ligeledes den tendens, at pigerne oftere end drengene selv bestemmer, hvornår de skal se deres forældre.

De anbragte børn og unge er også spurgt, om de gerne ville være mere eller mindre sammen med deres forældre, hvis de selv kunne bestemme. Samlet set svarede 38 pct., at de gerne ville være mere sammen med deres forældre, 57 pct. svarede, at det er fint, som det er, mens 6 pct. svarede, at de gerne ville være mindre sammen med deres forældre⁵. Det er især de yngre børn, børn og unge anbragt på institution og børn, der blev anbragt i alderen 6-11 år,

⁵ Gruppen af børn og unge, der gerne vil være mindre sammen med deres forældre, indeholder også de børn og unge, som slet ikke vil være sammen med deres forældre.

som svarede, at de gerne ville være mere sammen med deres forældre. Disse forskelle er statistisk signifikante.

Figur 6.5 Anbragte børns og unges medbestemmelse omkring at se deres forældre – opgjort i procent

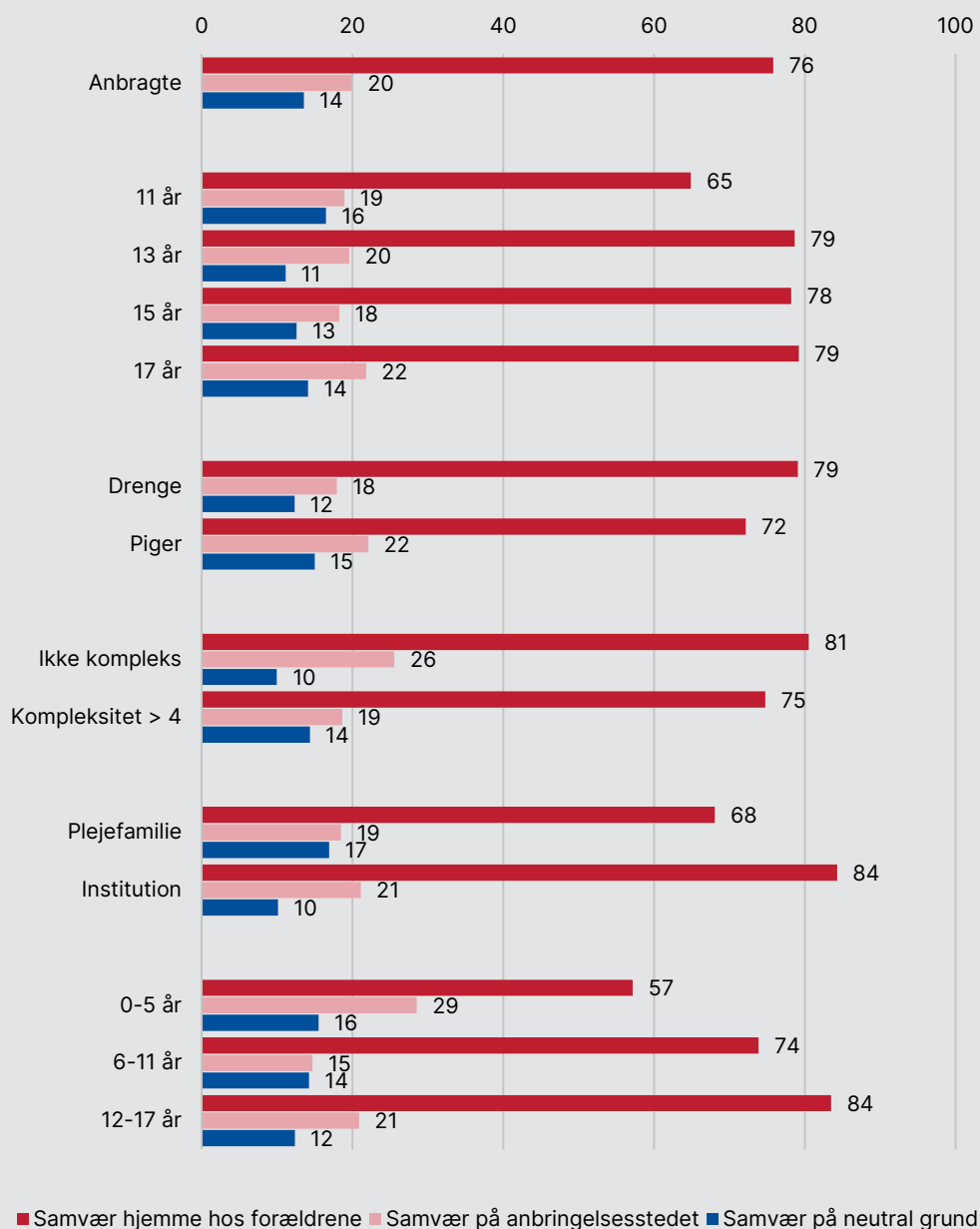
Anm.: Procentgrundlag = 783.

Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Når vi ser på, hvor samværet med forældrene foregår (Figur 6.6), svarede hovedparten af børnene og de unge (76 pct.), at samværet foregår hjemme hos forældrene. Derudover svarede 20 pct. af børnene og de unge, at samværet foregår på anbringelsesstedet, mens 14 pct. svarede, at samværet foregår på neutral grund. Der er en statistisk signifikant lavere andel af de 11-årige, af pigerne, af de børn og unge, der er anbragt i plejefamilie, og af de børn og unge, der er anbragt i alderen 0-5 år, som har samvær hos forældrene. Disse børn og unge har i højere grad samvær på neutral grund sammenlignet med de øvrige målgrupper.

Figur 6.6 Hvor foregår samværet mellem de anbragte børn og unge og deres forældre – opgjort i procent?

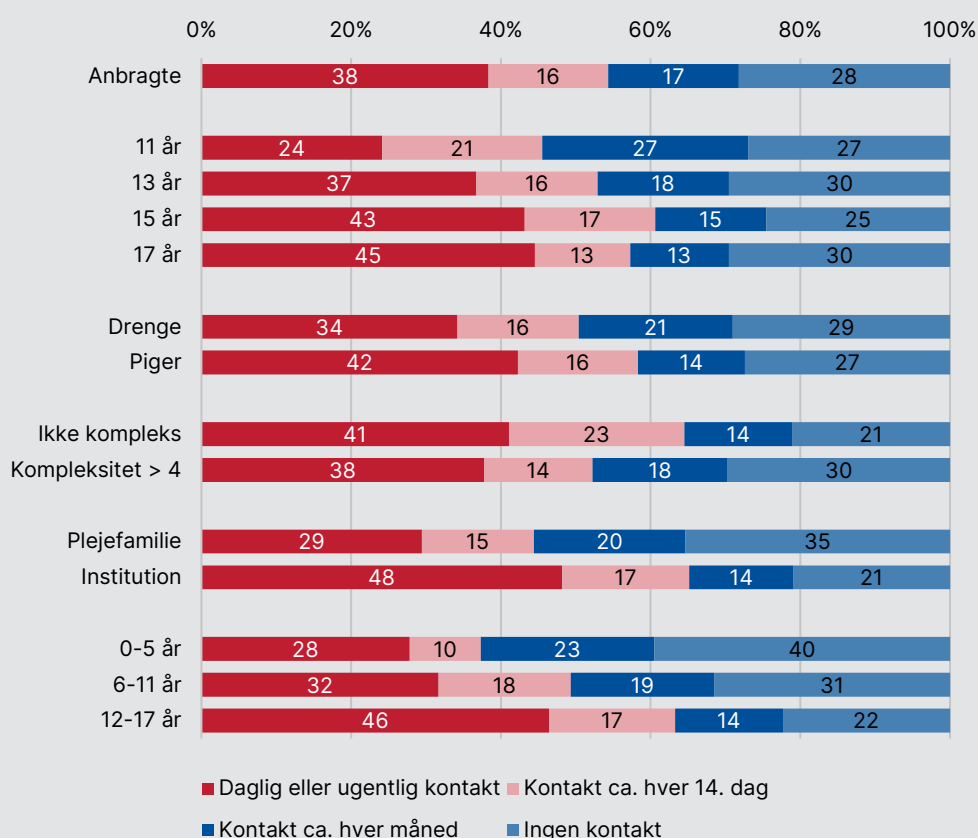
Anm.: Procentgrundlag = 782. Børnene og de unge har kunnet angive flere svar.

Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Tendensen til, at færre af de børn og unge, der er anbragt tidligt, og som er anbragt i plejefamilie, har samvær hjemme hos forældrene, hænger sandsynligvis sammen med, at forældrene til disse målgrupper af børn og unge er nogle af de mest udsatte forældre. Disse resultater er helt i overensstemmelse med fund i tidligere gennemførte trivselsundersøgelser (Lausten & Andreasen, 2021). Derudover er der en tendens til, at andelen, der svarede, at de er alene med deres forældre, når de har samvær, er stigende med alderen for, hvornår de er blevet anbragt. Der er en større andel af de unge, der er anbragt sent (12-17 år), der svarede, at de er alene med deres forældre, når de har samvær, end der er blandt børn og unge, der er anbragt tidligt (dvs. i 0-5-års- og 6-11-årsalderen).

Figur 6.7 Anbragte børn og unge og hyppigheden af kontakt med søskende – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 732.

Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

I undersøgelsen har vi desuden spurgt, hvor ofte børnene og de unge har kontakt⁶ til den søskende, de ikke bor sammen med, og som de har mest kontakt med (Figur 6.7). En stor del af de anbragte børn og unge er i jævnlig kontakt med de af deres søskende, som de ikke bor sammen med. Således er godt halvdelen i kontakt med deres søskende minimum hver 14. dag, mens 17 pct. svarede, at de har kontakt månedligt. Det betyder også, at omkring 28 pct. af børnene og de unge svarede, at de ingen kontakt har med de af deres søskende, de ikke bor sammen med. Dette er bekymrende taget i betragtning, at anbragte børn og unge i vid udstrækning lider af netværksfattigdom.

Ser vi nærmere på de anbragte børn og unge, viser undersøgelsen, at en statistisk signifikant større andel af de ældre børn og unge svarede, at de har kontakt til deres søskende dagligt eller ugentligt. Tilsvarende er der en tendens til, at andelen af de anbragte børn og unge, der har kontakt til deres søskende dagligt eller ugentligt, er størst blandt pigerne, blandt dem, der er anbragt på institution, og blandt dem, der er anbragt sent (i alderen 12-17 år). Disse forskelle er statistisk signifikante. Omvendt er der en tendens til, at andelen af børn og unge som svarede, at de ikke har kontakt til søskende, er størst blandt de børn og unge, hvis sager er karakteriseret ved en højere grad af kompleksitet, de børn og unge, som er anbragt i plejefamilie, og de børn og unge, som er blevet anbragt tidligt (i alderen 0-5 år).

6.3 Relationen til forældre

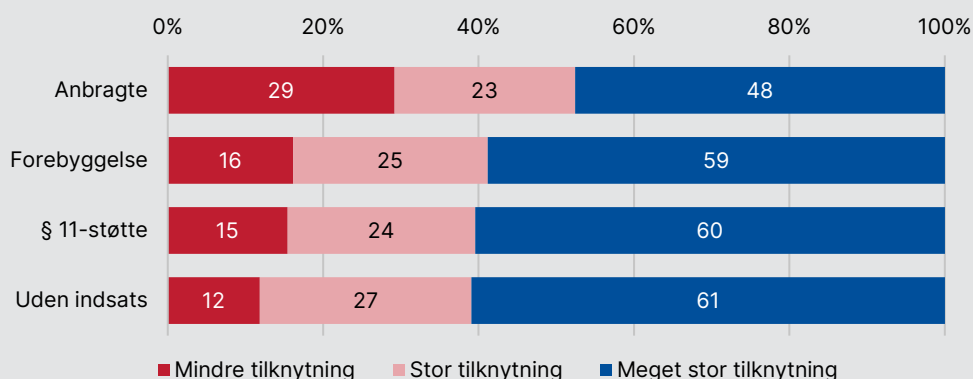
Anerkendelse og følelsesmæssig tilknytning til omsorgspersoner og nære relationer er en del af drivkraften i unges indstilling og tilfredshed med livet (Lausten & Frederiksen, 2016; Smith, Cameron & Reimer, 2017). Derfor har den følelsesmæssige tilknytning til forældrene stadig stor betydning for anbragte unge på trods af anbringelsen. Vi forsøger at måle denne følelsesmæssige tilknytning ved hjælp af følgende tre udsagn, der regnes sammen til et indeks for tilknytning:

- Dit forhold til dine forældre er vigtigt for dig.
- Du stoler på dine forældre.
- Dine forældre spiller en ret stor rolle i dit liv.

Børnenes og de unges oplevelse af følelsesmæssig tilknytning til deres forældre er vist i Figur 6.8, hvor indekset er opdelt, så børnene og de unge kan opleve mindre tilknytning, stor tilknytning og meget stor tilknytning til deres forældre.

⁶ Kontakt dækker her både fysiske møder og kontakt via telefon eller elektroniske medier.

Figur 6.8 Børnenes og de unges oplevelse af følelsesmæssig tilknytning til deres forældre – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.666.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Lige knap halvdelen af de anbragte børn og unge (48 pct.) svarede, at de oplever, at de har meget stor tilknytning til deres forældre, 23 pct. svarede, at de har stor tilknytning, mens 29 pct. svarede, at forældrene har mindre betydning for dem. Det er altså hver tredje af de anbragte børn og unge, der ikke oplever særlig stor følelsesmæssig tilknytning til deres forældre.

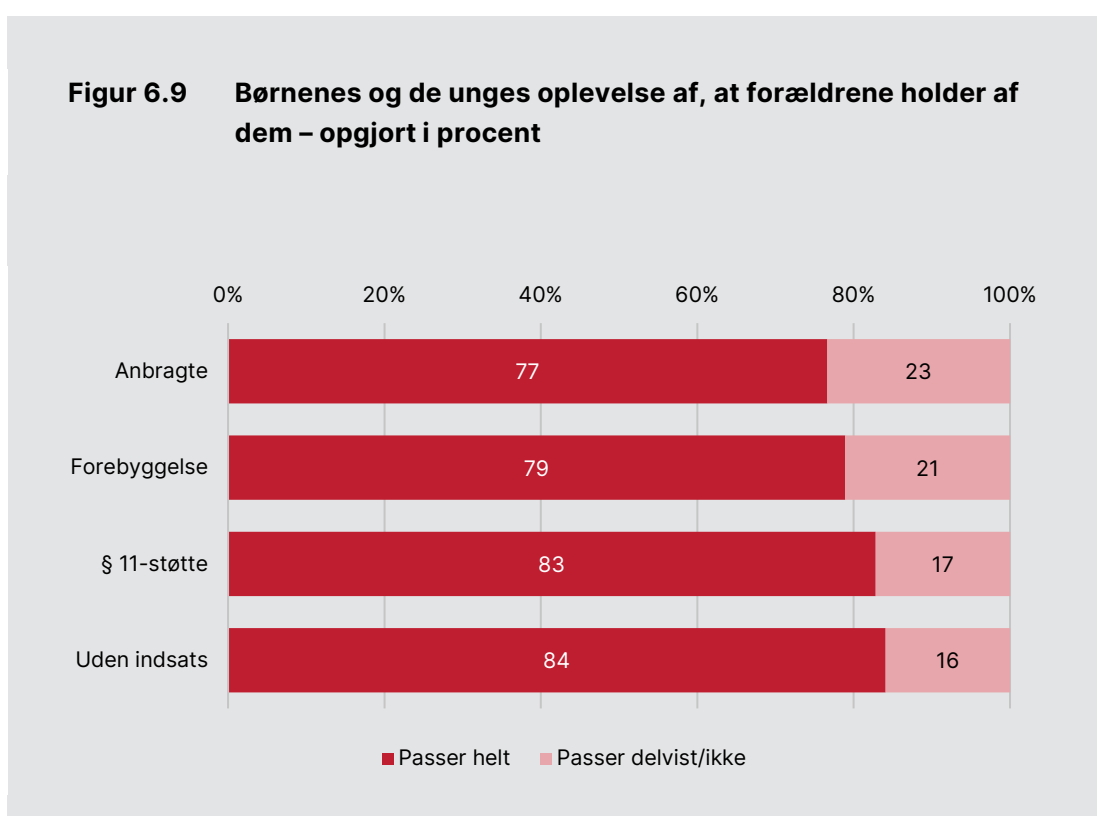
Ses der nærmere på gruppen af anbragte børn og unge, viser undersøgelsen, at en markant og statistisk signifikant større del af de yngre end de ældre svarede, at deres forældre har stor betydning for dem. Mens 63 pct. af de 11-årige svarede, at de har stor følelsesmæssig tilknytning til deres forældre, gælder det tilsvarende for 35 pct. af de 17-årige. Derudover viser undersøgelsen, at en større andel drenge end piger, en større andel, der er anbragt på institution, end dem, der er anbragt i plejefamilie, og en mindre andel af dem, der er anbragt enten tidligt eller sent, svarede, at deres forældre har stor betydning for dem. Disse forskelle er statistisk signifikante.

Hvis vi ser på de øvrige målgrupper af børn og unge, er der kun mindre forskelle i børnenes og de unges følelsesmæssige tilknytning til deres forældre. Blandt de børn og unge uden indsatser svarede omkring 6 ud af 10, at deres forældre har meget stor følelsesmæssig betydning for dem.

12-16 pct. af børn og unge i forebyggende foranstaltninger, børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser svarede, at deres forældre kun har mindre betydning for dem. Også blandt disse målgrupper af børn og unge ses

der den tendens, at andelen, der svarede, at deres forældre har meget stor betydning for dem, falder, jo ældre børnene og de unge er. For børn og unge i forebyggende foranstaltninger og for dem med § 11-støtte, er der desuden den tendens, at andelen af drenge, der svarede, at deres forældre har meget stor betydning for dem, er større end andelen af piger. Begge tendenser er statistisk signifikante.

Langt de fleste svarede, at de oplever, at deres forældre holder af dem (Figur 6.9). Mens knap 8 ud af 10 af de anbragte børn og unge og de børn og unge, der er i forebyggende foranstaltninger, svarede, at de oplever, at deres forældre holder af dem, gælder det for marginalt flere af de børn og unge, som modtager § 11-støtte, eller som ikke modtager indsats (hhv. 83 og 84 pct.). På tværs af målgrupperne svarede 16-23 pct., at det kun delvist passer, eller at det ikke passer, at deres forældre holder af dem.

Anm.: Procentgrundlag = 2.704.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

På tværs af målgrupperne er der den statistiske signifikante sammenhæng, at andelen, hvis forældre holder af dem, falder med stigende alder, sådan som vi også så med forældrenes betydning. Det er således blandt de 15- og 17-årige, at andelen, der svarede, at deres forældre holder af dem, er lavest. Samtidig er der på tværs af målgrupperne den gennemgående statistisk signifikante

tendens, at en større andel drenge end piger angav, at de oplever, at deres forældre holder af dem.

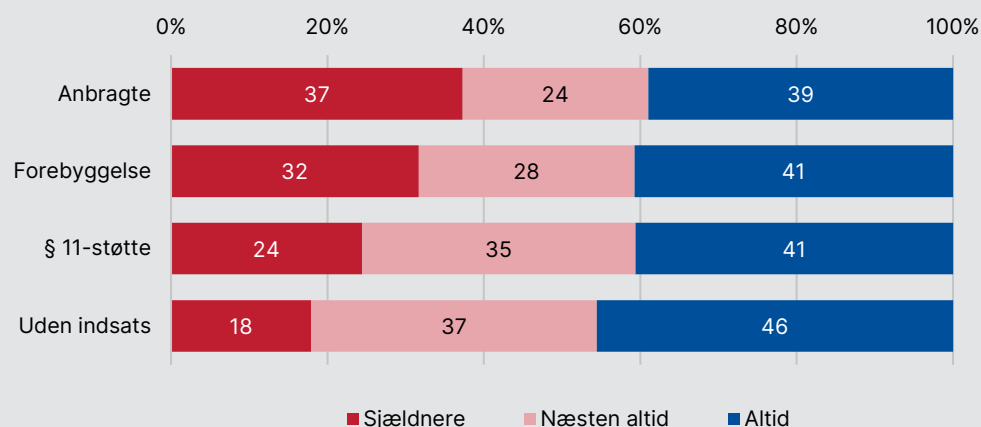
Undersøgelsen afdækker desuden børnenes og de unges oplevelse af, om de kommer godt ud af det sammen i deres familie. Både blandt anbragte børn og unge, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte svarede lige omkring 60 pct., at de oplever, at de kommer godt ud af det med hinanden i deres familie. Tilsvarende gælder for godt 70 pct. af de børn og unge, som ikke modtager indsatser. For de anbragte og for børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte viser der sig de statistisk signifikante sammenhænge, at pigerne i lavere grad end drengene og at de ældre i lavere grad end de yngre angav, at de kommer godt ud af det sammen med deres familie. Blandt anbragte børn og unge er der desuden den statistisk signifikante sammenhæng, at andelen af dem, der oplever at komme godt ud af det med deres familie, falder, jo længere tid barnet eller den unge har været anbragt.

Alle børn og unge har brug for nogle, de kan spørge til råds, og mangel på voksne, der kan give den støtte, kan have konsekvenser for de valg, børnene og de unge tager. Vi har derfor fokus på, om børnene og de unge oplever social støtte fra forældrene på samme måde, som anbragte børn og unge kan opleve social støtte fra de voksne på anbringelsesstedet (beskrives i afsnit 7.3). Børnene og de unge blev bedt om at tage stilling til tre udsagn, som derefter blev lavet til et indeks over social støtte fra forældrene:

- Du kan regne med, at dine forældre lytter til dig.
- Du kan gå til dine forældre for at få et råd.
- Du kan regne med hjælp fra dine forældre, hvis du har et problem.

De tre udsagn kan besvares på en 5-punktsskala, der går fra aldrig til altid. Besvarelserne af de tre udsagn samles ved hjælp af et pointsystem til én samlet indeksvariabel, som måler dimensionen social støtte, og om børnene og de unge føler, de altid kan få social støtte, næsten altid kan få social støtte eller sjældnere kan få social støtte af deres forældre. Fordelingen af børnenes og de unges oplevelse af social støtte fra forældrene er vist i Figur 6.10.

Figur 6.10 Andel børn og unge, der oplever at få social støtte fra forældrene – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 2.650.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Her fremgår det, at 39-46 pct. af børnene og de unge på tværs af alle målgrupperne altid oplever at få social støtte fra deres forældre. Forskellen på tværs af målgruppernes ses primært i forhold til andelen af børn og unge, der svarede, at de sjældnere oplever at få social støtte fra deres forældre. Her angiver 37 pct. af de anbragte børn og unge, at de sjældnere kan få social støtte fra deres forældre, hvilket tilsvarende gælder for 32 pct. af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger.

For anbragte børn og unge og for børn og unge i forebyggende foranstaltninger viser der sig den statistisk signifikante forskel, at det i højere grad er de ældste, der svarede, at de sjældent kan få social støtte fra deres forældre. Dertil viser der sig den statistisk signifikante forskel for anbragte børn og unge, at pigerne i højere grad end drengene svarede, at de sjældent kan få social støtte fra deres forældre.

6.4 Opsamling på familieforhold

Som skitseret indledningsvist i dette kapitel viser forskning om anbragte børns og unges opvækst, at de ofte har komplicerede familieforhold, som betyder, at en del anbragte ikke har et familienetværk, de kan være sammen med på en ukompliceret måde. I denne undersøgelse finder vi også, at anbragte børn og

unge har mere komplicerede familieforhold end børn og unge i forebyggende foranstaltninger, børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser.

Relativt få af de anbragte børn og unge har forældre, der bor sammen, og en relativt stor andel har mistet en eller begge forældre. De har i højere grad søskende, de ikke bor sammen med, og de har i lavere grad kontakt med deres far, når der sammenlignes med de børn og unge i de øvrige målgrupper, som ikke bor sammen med deres far. Dertil oplever anbragte børn og unge, at deres forældre har mindre betydning for dem i forhold til følelsesmæssig tilknytning, og de oplever sjældnere at kunne få social støtte fra deres forældre.

Vi finder også, at der er nogle særlige forhold omkring de institutionsanbragte børn og unge. De institutionsanbragte har oftere forældre, der ikke bor sammen, og de har oftere søskende, de ikke bor sammen med. De institutionsanbragte har dog mere kontakt med de søskende, de ikke bor sammen med, end de børn og unge, der er anbragt i plejefamilie. Samtidig ønsker institutionsanbragte i højere grad mere samvær med deres forældre, og de har oftere en større følelsesmæssig tilknytning til deres forældre. Dette kunne samlet set indikere, at institutionsanbragte børn og unge i højere grad har brug for at holde fast i og vedligeholde deres familiære relationer. Men samtidig må man konstatere, at netop de unge på institution på nogle felter står relativt skrøbeligt relationsmæssigt.

Resultaterne indikerer endvidere, at særligt de anbragte piger oplever nogle komplekse familieforhold. Pigerne bestemmer oftere selv, hvornår de skal have samvær med deres forældre, men samtidig har de mindre samvær med deres forældre end drengene. En større andel af pigerne svarede, at deres forældre har mindre betydning for dem i forhold til følelsesmæssig tilknytning, de oplever i lavere grad, at deres forældre holder af dem, og de kommer i mindre udstrækning godt ud af det med deres familie. Dertil viser undersøgelsen, at de i mindre grad oplever at kunne få social støtte fra deres forældre. Der er således en særlig kønsdimension, hvor de anbragte piger på en række områder står mere udsatte end drengene.

Ses der på tværs af de tre øvrige målgrupper i undersøgelsen – børn og unge i forebyggende foranstaltninger, børn og unge med § 11-støtte og børn og unge uden indsatser – ses den sammenhæng, at kompleksiteten i børnenes og de unges familieforhold er stigende jo mere indgribende en indsats, børnene og de unge modtager. Næst efter de anbragte børn og unge er det således børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger, der oplever de mest komplekse familieforhold.

7 I anbringelsen

Oplevelsen af at være anbragt uden for hjemmet har stor betydning for, hvordan anbragte børn og unge klarer sig. Det at føle sig hjemme dér, hvor man bor, og at føle sig tryk dér, hvor man bor, har derfor en positiv betydning for, hvordan man opfatter hele situationen, hvordan man ser på sig selv, og hvordan man klarer sig i sociale og faglige sammenhænge både i den aktuelle anbringelse og efterfølgende i livet (Giddens, 2021; Marshall, Winter & Turney, 2020; Natalier & Johnson, 2015).

Dette kapitel baserer sig udelukkende på besvarelserne fra de børn og unge i trivselsundersøgelsen, som er anbragt uden for hjemmet på undersøgelsestidspunktet. Det drejer sig om 898 børn og unge, der helt eller delvist har besvaret spørgeskemaet. Kapitlet følger dermed den samme struktur som de tidligere trivselsundersøgelser blandt anbragte børn og unge (Ottosen m.fl., 2015; Lausten & Jørgensen, 2017; Rambøll, 2018; Lausten & Andreasen, 2022).

Vi sætter fokus på, hvor børnene og de unge er anbragt, hvornår de blev anbragt første gang, og om der er kontinuitet og inddragelse i selve anbringelsen. Der er ligeledes fokus på, hvordan anbragte børn og unge trives med deres aktuelle anbringelsessted, som er det sted, der må betragtes som det væsentligste omsorgsmiljø for dem i hverdagen. For at anbragte børn og unge kan trives og tilegne sig læring i både sociale og uddannelsesmæssige sammenhænge, er det vigtigt, at de har en tryk base i deres omsorgsmiljø og med de omsorgspersoner, de er tilknyttet (Boddy, 2011; Lausten & Frederiksen, 2016; Warming & Christensen, 2016).

Boks 7.1 nedenfor sammenfatter kapitlets hovedresultater i kort form.

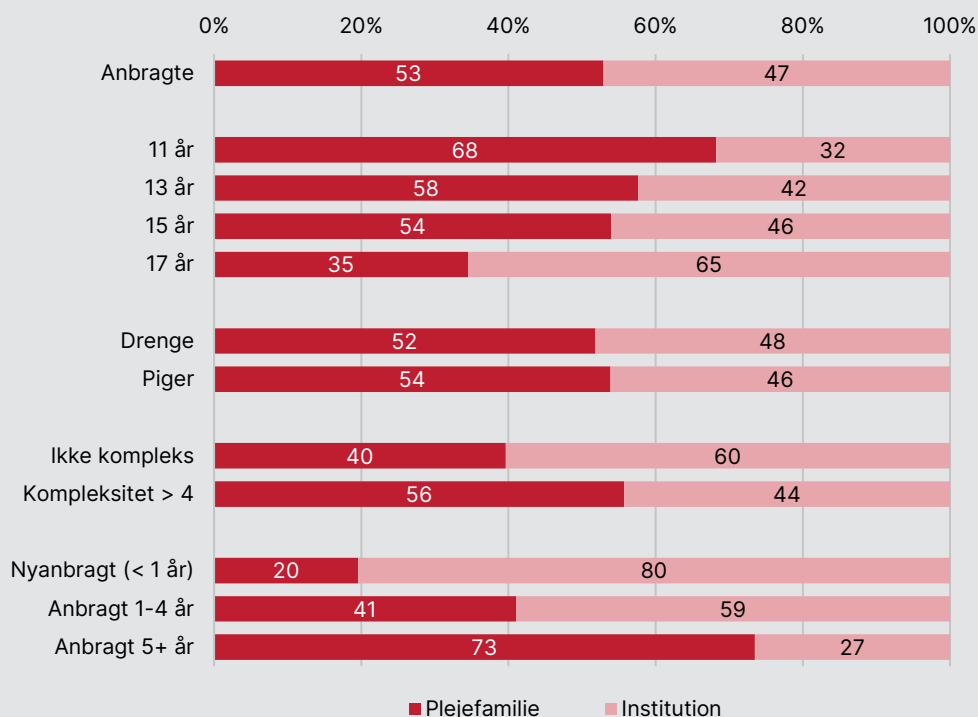
- De 11-, 13-, 15- og 17-årige er næsten ligeligt fordelt på plejefamilieanbringelse og institutionsanbringelse (hhv. 53 og 47 pct.).
- Anbringelse uden for hjemmet i Danmark er stadig et teenagefænomen. Omkring halvdelen af alle de deltagende i undersøgelsen er anbragt første gang, efter at de er fyldt 12 år.
- Hver fjerde ville gerne have været anbragt i en tidligere alder, end de reelt blev anbragt. Det gælder især de ældste aldersgrupper og dem, der er anbragt første gang i en sen alder.
- 1 ud af 5 anbragte har oplevet tre eller flere anbringelsessteder, ligesom en mindre del af dem har oplevet skift i anbringelsessted, som var mod deres vilje, eller som ikke var planlagt (hhv. 16 og 11 pct.).
- Langt størstedelen af dem, der har oplevet et uplanlagt skift, svarede, at deres liv er blevet bedre efter skiftet.
- Børn og unge anbragt på institution og anbragt første gang, efter at de er fyldt 12 år, svarede i højere grad end andre anbragte negativt på hjemlighed, tryghed og det at føle sig holdt af på anbringelsesstedet.
- 3 ud af 4 af de 17-årige ved, hvad der skal ske, når de fylder 18 år. Desværre ved en relativt stor del af de 17-årige på institution ikke, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, sammenlignet med 17-årige i plejefamilie.
- En langt større andel af de unge på institution er således også mere bekymrede, når de tænker på, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, end det gælder for de plejefamilieanbragte unge.

7.1 Typen af anbringelse

Figur 7.1 viser fordelingen af de børn og unge, som er med i undersøgelsen, opdelt på anbringelsestype, her afgrænset til anbringelse i plejefamilie og anbringelse under institutionslignende forhold. Med institutionslignende forhold

mener vi anbringelse på døgninstitution, socialpædagogisk opholdssted og kost- og/eller efterskole og unge, som er anbragt på eget værelse⁷.

Figur 7.1 Anbringelsestype for alle anbragte i undersøgelsen opdelt efter baggrundsforhold – opgjort i procent

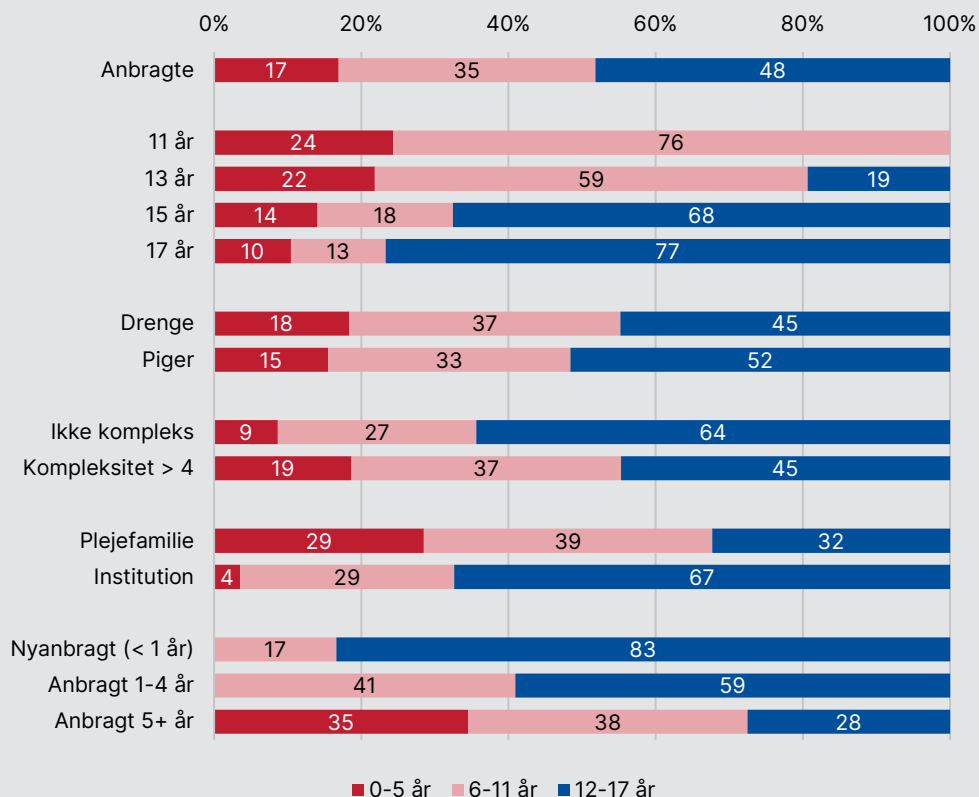
Anm.: Procentgrundlag = 898 anbragte børn og unge har svaret på spørgsmål vedr. deres anbringelsestype.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Lige godt halvdelen af alle 11-, 13-, 15- og 17-årige anbragt uden for hjemmet er anbragt i plejefamilie. Den andel er større blandt 11-årige (68 pct.) end blandt 17-årige (35 pct.), ligesom størstedelen (73 pct.) af børn og unge, der har været anbragt i minimum 5 år, er anbragt i plejefamilie. Plejefamilie er altså mere anvendt til yngre børn og til børn og unge, der har været anbragt i mange år – og som således startede i anbringelse som yngre. Samtidig kan vi se, at børn og unge, hvis liv er karakteriseret ved en meget lav grad af kompleksitet, også i højere grad er anbragt i plejefamilie.

⁷ De to grupper af unge på kost- og/eller efterskole og unge anbragt på eget værelse er så små, at det ikke kan forsvares at vise analyser og statistik for de to grupper separat. For at bevare de unges besvarelser i data er de derfor lagt ind under gruppen af institutionsanbragte.

Figur 7.2 Alder ved første anbringelse for alle anbragte i undersøgelsen opdelt på baggrundsforhold – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 898 anbragte børn og unge har svaret på, hvor gamle de var ved første anbringelse.

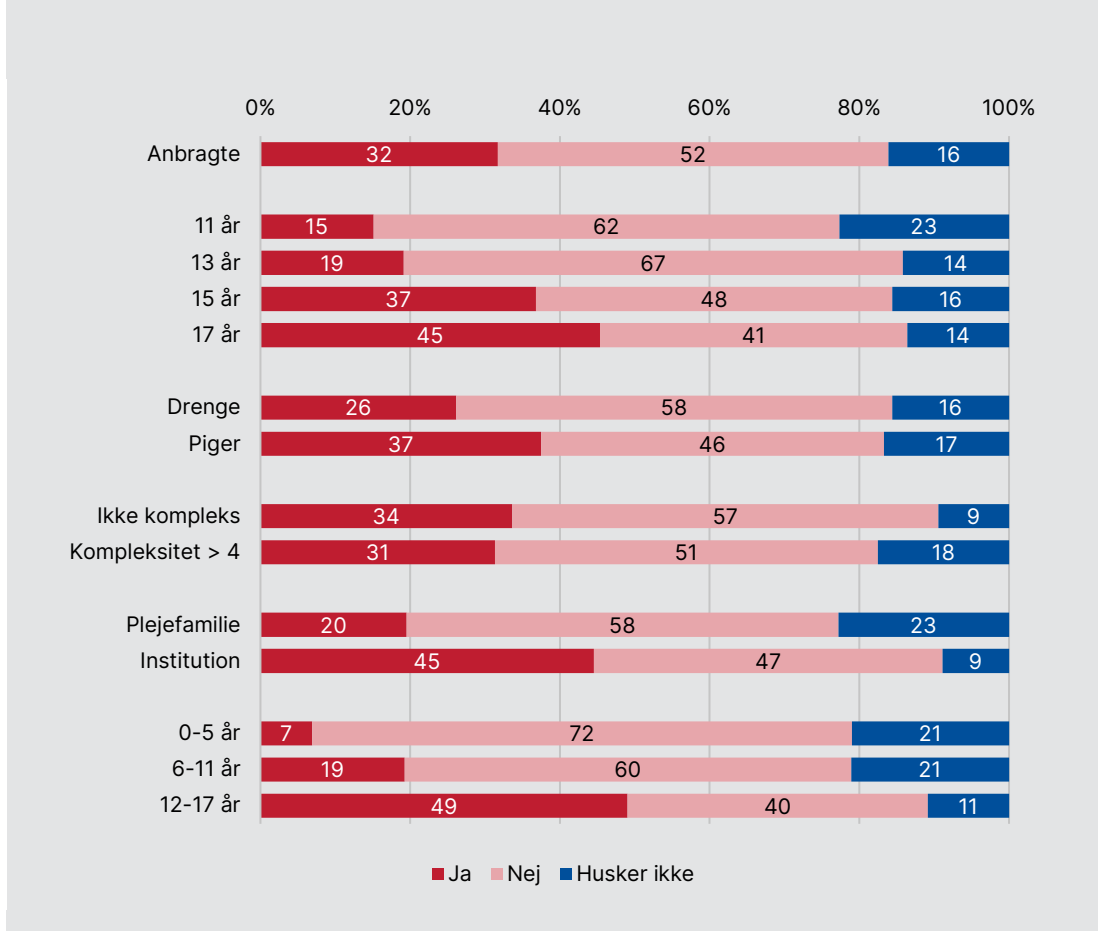
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

En anden vinkel til at belyse fordelingen af de anbragte børn og unge i data-materialet er ved at se på alder ved første anbringelse. Vi har i Figur 7.2 opdelt gruppen af anbragte i forhold til, om de er anbragt første gang i førskolealderen (0-5 år), i skolealderen (6-11 år) eller først er anbragt som teenagere (12-17 år).

I 2022 blev 17 pct. anbragt første gang i 0-5-årsalderen og 35 pct. som 6-11-årige, og 48 pct. blev anbragt første gang, efter at de var fyldt 12 år. Det ser noget anderledes ud, når vi opdeler på alder, hvor 77 pct. af de 17-årige og 68 pct. af de 15-årige blev anbragt første gang i 12-17-årsalderen. Det samme gjorde sig gældende for børn og unge anbragt på institution, hvor 67 pct. blev anbragt i 12-17-årsalderen, samtidig med at 83 pct. af alle nyanbragte, dvs.

børn og unge, der var anbragt inden for det seneste år, blev anbragt i 12-17-årsalderen. Disse fordelinger på alder ved første anbringelse viser, at anbringelse i Danmark fortsat kan beskrives som et teenagefænomen (Egelund & Vitus, 2007; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020).

Figur 7.3 Anbragte børns og unges oplevelse af, om de blev taget med på råd inden beslutning om det nuværende anbringelsessted – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 898 anbragte børn og unge har svaret på, om de blev taget med på råd inden beslutningen om det nuværende anbringelsessted.

Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Med fokus på det nuværende anbringelsessted viser Figur 7.3, hvorvidt børnene og de unge oplevede, at de blev taget med på råd, dengang det blev bestemt, at de skulle bo dér, hvor de bor nu. Hver tredje svarede bekræftende, at de blev taget med på råd, godt halvdelen (52 pct.) svarede, at de ikke blev taget med på råd, mens de resterende 16 pct. ikke ved eller ikke kan huske, om de blev taget med på råd, sandsynligvis fordi beslutningen blev taget for

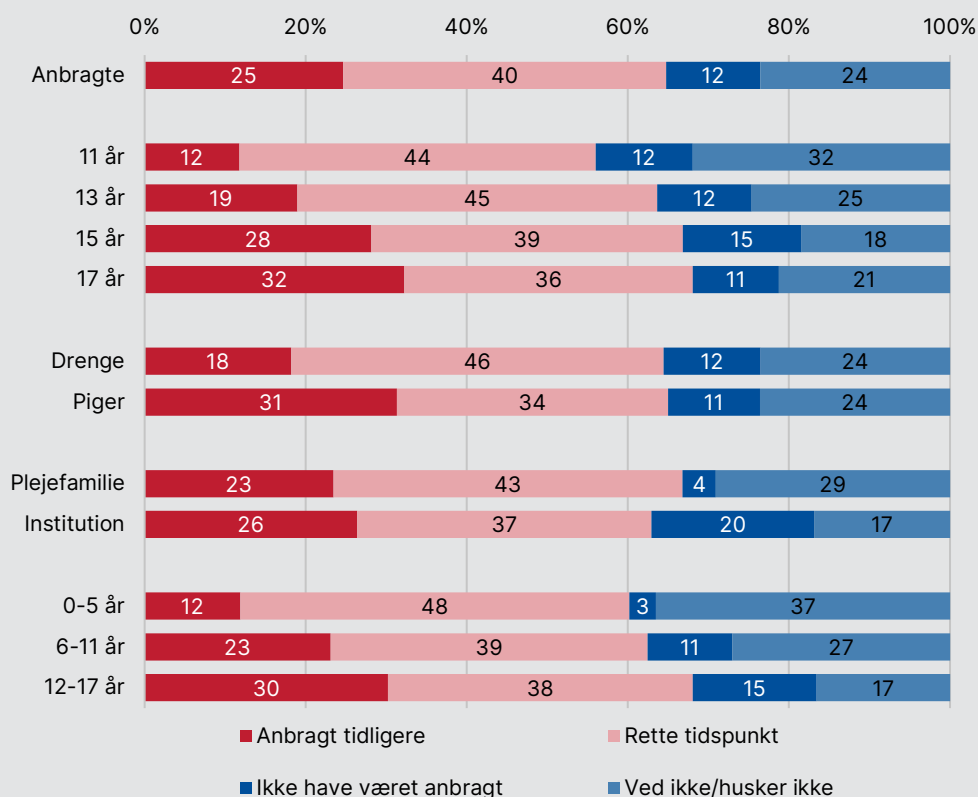
år tilbage. Taget i betragtning at dette spørgsmål er stillet i alle trivselsundersøgelserne tilbage fra 2014, er det en trist konstatering, at det stadig er lidt over halvdelen, der oplevede, at de ikke blev taget med på råd om, hvor de skulle bo. Dels fordi vi må antage, at det er vigtigt for den enkelte at føle sig hørt i processen for også at leve godt med beslutningen fremadrettet, dels fordi der siden første trivselsundersøgelse er talt om lige netop dette resultat, og at serviceloven faktisk foreskriver, at børn og unge skal inddrages og høres.

Andelen, der blev taget med på råd, er voksende med barnets eller den unges alder og med barnets alder ved første anbringelse, så de 15- og 17-årige i langt højere grad end de 11- og 13-årige blev taget med på råd, ligesom unge anbragt første gang i teenagealderen langt oftere blev inddraget i beslutningen. Samtidig er der langt flere af de anbragte på institution (45 pct.), der følte sig inddraget, end blandt dem, der er anbragt i plejefamilie (20 pct.). En forskel, der ligeledes hænger sammen med alder. Opfattelsen af at blive taget med på råd om nuværende anbringelsessted afhænger altså stadig meget af, hvilken alder børnene og de unge har, når beslutningen skal tages.

Vi har også stillet anbragte børn og unge det store spørgsmål, om de gerne ville have været anbragt tidligere, om de synes, de blev anbragt på rette tidspunkt, eller om de ikke skulle have været anbragt uden for hjemmet (Figur 7.4). Mange af børnene og de unge blev anbragt på et så tidligt tidspunkt i deres liv, at de ikke kunne forholde sig til dette spørgsmål. Det er derfor knap hver fjerde (24 pct.), der svarede, at de ikke ved det eller ikke kan huske, om de gerne ville have været anbragt tidligere eller ej.

Figur 7.4 viser også, at i gennemsnit 40 pct. svarede, at de blev anbragt rettidigt, mens 25 pct. gerne ville have været anbragt tidligere, end de reelt blev anbragt. Det er altså hver fjerde anbragte, der ved aktiv stillingtagen svarede, at de gerne ville have været anbragt tidligere.

Figur 7.4 Anbragte børn og unge opdelt efter, om de gerne ville have været anbragt tidligere eller ej – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 898 anbragte børn og unge har svaret på, om de gerne ville have været anbragt tidligere.

Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Som ved inddragelse i beslutningen om anbringelsessted spiller alder også en central rolle for vurderingen af, om anbringelsestidspunktet var det rette. Der er således signifikant flere 15- og 17-årige (hhv. 28 og 32 pct.), der gerne ville have været anbragt tidligere. Ligeledes ville en langt større andel af unge, der blev anbragt første gang i skolealderen eller teenageårene, sammenlignet med dem, der blev anbragt i førskolealderen, gerne have været anbragt tidligere (30 pct.). En anden faktor, der skinner igennem her, er, at en større andel af pigerne sammenlignet med drengene gerne ville have været anbragt tidligere, hvilket kan være en indikation på, at nogle pigers udfordringer – eller pigernes reaktioner på udfordringer i familien – opdages for sent.

Ser vi på den andel, der mente, at de slet ikke skulle have været anbragt uden for hjemmet, er andelen markant større blandt de institutionsanbragte, hvor 20 pct. svarede, at de ikke skulle have været anbragt, sammenlignet med 4 pct. af børn og unge i plejefamilie. Denne relativt store forskel kan sandsynligvis tilskrives de to målgruppers forskellighed i forhold til alder ved første anbringelse (Figur 7.2), tilknytningen til det nuværende omsorgsmiljø (jf. afsnit 7.3 og 7.4) og forskellen i niveauet af de to målgruppers udfordringer før anbringelsen (Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020), hvilket vi dog ikke kommer ind på i denne rapport.

7.2 Kontinuitet i anbringelsen

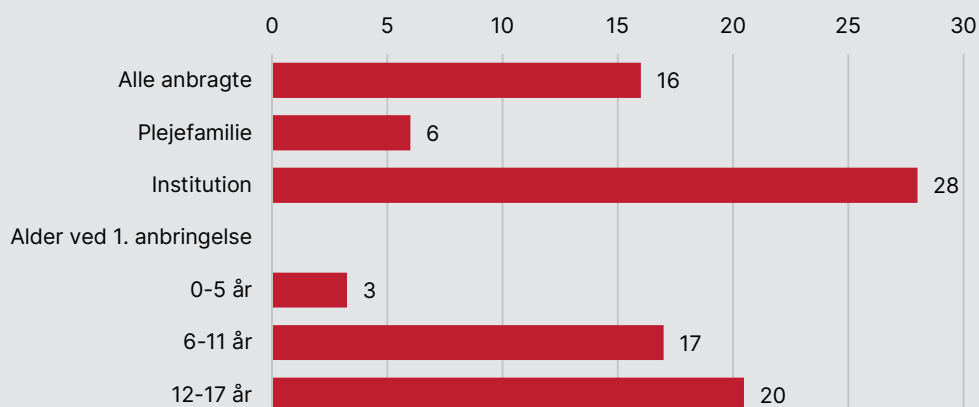
Et af formålene med Barnets Reform i 2011 var at skabe kontinuitet i anbringelser (Socialstyrelsen, 2011). Forskning peger dog til stadighed på, at manglende kontinuitet i anbringelsesforløb er en af flere årsager til, at anbragte børn og unge klarer sig markant dårligere end andre børn og unge med hensyn til uddannelse, tilknytning til arbejdsmarkedet og generel trivsel (fx Bryderup & Johansen, 2022; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2020). Tidligere trivselsundersøgelser har ligeledes vist, at ca. en femtedel af alle anbragte børn og unge har boet på tre eller flere anbringelsessteder (Ottosen m.fl., 2015; Lausten & Andreasen, 2022). Et af formålene med Børnene Først/barnets lov er da også at styrke stabilitet og kontinuitet i de anbragte børns og unges liv (Social- og Ældreministeriet, 2021).

I den nuværende trivselsundersøgelse svarede 52 pct. af børnene og de unge, at de kun har været anbragt ét sted, 28 pct. svarede, at de har været anbragt to steder, mens 20 pct. svarede, at de har været anbragt tre eller flere steder. Sammenlignet med de tidligere gennemførte trivselsundersøgelser har andelen, der har været anbragt tre eller flere steder, altså ikke ændret sig over de seneste 10 år.

En mindre andel (16 pct.) af dem, der har oplevet at skifte anbringelsessted inden for de seneste 2 år, har oplevet skift mod deres vilje (Figur 7.5). Opdelt på anbringelsestype er det tydeligt, at dette oftere skete for børn og unge, der var anbragt på institution (28 pct.), sammenlignet med børn og unge i plejefamilie (6 pct.), ligesom det oftere skete for børn og unge, der var anbragt første gang i skole- eller teenagealderen, sammenlignet med dem, der var anbragt i førskolealderen.

Samtidig er der en stærk sammenhæng med antal anbringelsessteder, barnet eller den unge har boet på.

Figur 7.5 Anbragte børn og unge, der oplever, at de inden for de seneste 2 år har skiftet anbringelsessted mod deres vilje – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 139 anbragte børn og unge har svaret på, om de har oplevet at skifte anbringelsessted mod deres vilje.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

En lille andel af børnene og de unge (11 pct.) har oplevet at skifte anbringelsessted, selvom det ikke var planlagt. Det svarer til halvdelen af dem, der har boet på mere end et anbringelsessted, og som har skiftet anbringelsessted inden for de seneste to år. Vi har spurgt dem om deres egen vurdering af, hvad der lå til grund for dette skift. Sammenskrivningen af de åbne svar giver følgende hovedpunkter:

- 3 ud af 10 svarede, at det skyldtes dårligt match mellem dem og det forrige anbringelsessted, eller at de trivedes meget dårligt dér. De unges egne eksempler er her, at det ikke fungerede godt i plejefamilien, eller at det hårde miljø på anbringelsesstedet gjorde, at de var bange og utrygge.
- 2 ud af 10 svarede, at det var anbringelsesstedet, der valgte at afbryde anbringelsen, eller at anbringelsesstedet lukkede.
- 3 ud af 10 svarede, at der var behov for et andet anbringelsessted enten pga. egen adfærd eller skift til eller fra en sikret institution, eller fordi det forrige anbringelsessted var en midlertidig løsning.

Et uplanlagt skift skal dog ikke kun betragtes som et dårligt skift. 3 ud af 4 af dem, der har oplevet et uplanlagt skift, oplevede således, at deres liv blev lidt

eller meget bedre som følge af skiftet, mens kun 1 ud af 10 svarede, at deres liv blev sværere. Så selvom uplanlagte skift af anbringelsessted kan opfattes som et sammenbrud i anbringelsen, er der ikke sammenhæng mellem et uplanlagt skift og et sværere liv efterfølgende. Langt de fleste skift fører til et bedre liv, og at hverdagen fungerer bedre for børnene og de unge.

7.3 Social støtte på anbringelsesstedet

Voksenstøtte på anbringelsesstedet handler i høj grad også om følelsen af at blive set, hørt og taget alvorligt. En god voksenstøtte igennem anbringelsen, som man kan regne med, kan være en af de primære årsager til, at børn og unge føler sig mere sikre på egne evner, og at de klarer sig godt efter en anbringelse (Brown m.fl., 2019; Lausten & Frederiksen, 2016; McLoughlin m.fl., 2020). En måde at vurdere kvaliteten af relationen mellem barnet, den unge og de voksne på er ved at undersøge, om barnet eller den unge oplever at kunne bruge de voksne på anbringelsesstedet som ressourcepersoner eller social støtte, hvis barnet eller den unge har brug for hjælp. Som i de tidligere trivselsundersøgelser belyser vi denne dimension for de 11-17-årige ved, at de har taget stilling til tre udsagn:

- Du kan regne med, at de voksne her lytter til dig.
- Du kan gå til de voksne her for at få et godt råd.
- Du kan regne med hjælp fra de voksne her, hvis du har et problem.

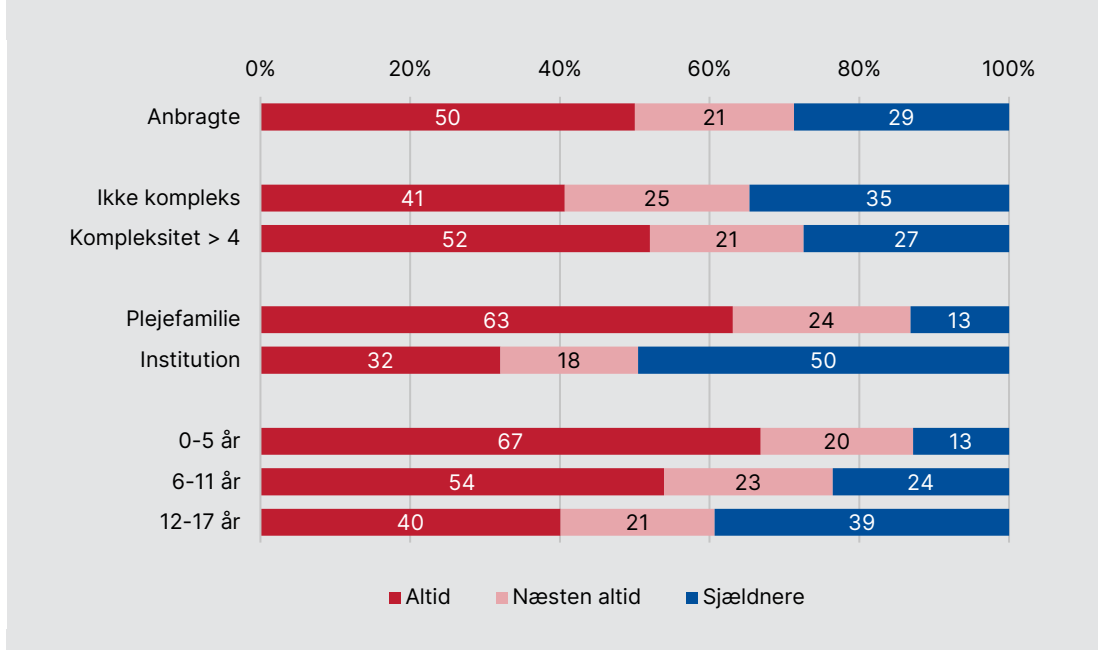
De tre udsagn fungerer på linje med de tre udsagn, der præsenteres om social støtte fra børnenes og de unges forældre (se afsnit 6.3). De besvares på den samme 5-punktsskala, der går fra aldrig til altid. Besvarelsene af de tre udsagn samles ved hjælp af et pointsystem til én samlet indeksvariabel, som måler dimensionen social støtte, og om de unge føler, at de altid kan få social støtte, næsten altid kan få social støtte eller sjældnere kan få social støtte af voksne på anbringelsesstedet. Fordelingen fremgår af Figur 7.6.

Halvdelen (50 pct.) af de anbragte børn og unge svarede, at de altid ville kunne gå til de voksne på anbringelsesstedet og få råd eller støtte, hvis de skulle få brug for det. Denne andel er tilsvarende det, der er fundet i de tidligere trivselsundersøgelser blandt anbragte børn og unge (Ottosen m.fl., 2015; Lausten & Jørgensen, 2017; Rambøll, 2018). Halvdelen af alle anbragte kan altså altid få social støtte, og inkluderer vi dem, der svarede, at de næsten altid ville kunne få social støtte på anbringelsesstedet, så gælder det 71 pct. af alle børn og unge.

Der er ingen signifikant forskel mellem aldersgrupperne og mellem drenge og piger, hvorimod der er relativt stor forskel mellem anbringelsestype. Mens

halvdelen af de børn og unge, der er institutionsanbragt, svarede, at de sjældnere ville kunne få social støtte på anbringelsesstedet, gælder det kun 13 pct. af børn og unge i plejefamilie.

Figur 7.6 Anbragte børn og unge, der oplever at kunne få social støtte af voksne på anbringelsesstedet – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 814 anbragte børn og unge har svaret på, om de oplever at kunne få social støtte.

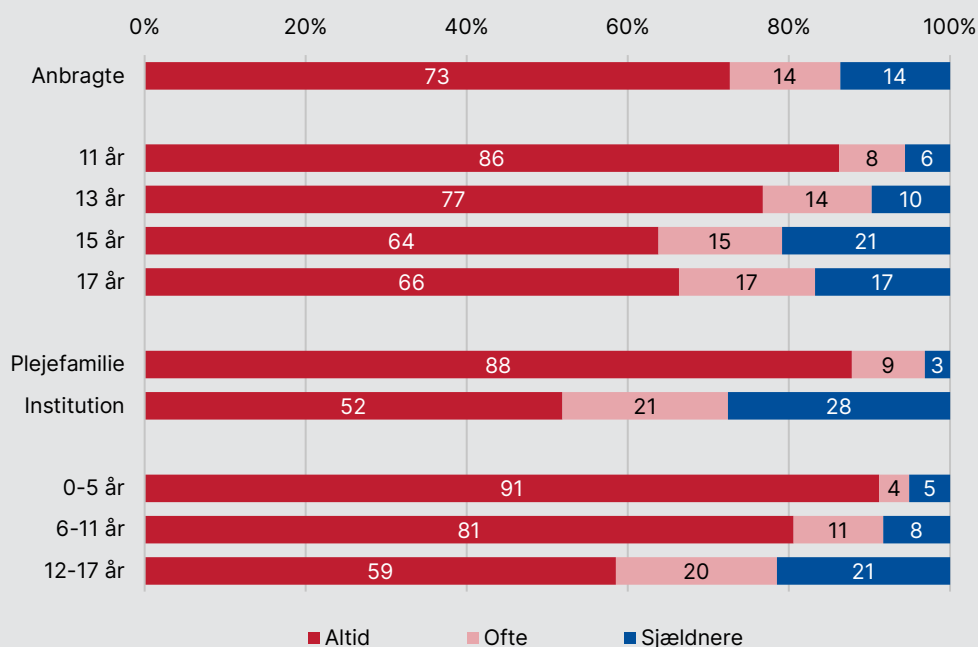
Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Sammen med den sociale støtte har følelsen af at være værdsat og holdt af stor betydning for børns og unges selvfølelse og identitetsdannelse. Derfor kan oplevelsen af at være holdt af på sit anbringelsessted have stor positiv betydning for, hvordan børnene og de unge klarer sig i voksenlivet (Lausten & Frederiksen, 2016; Marshall, Winter & Turney, 2020; Slaatto m.fl., 2023). Vi har derfor spurgt børnene og de unge, om de oplever, at der er voksne på deres anbringelsessted, der holder af dem. Børnene og de unge kan svare, at de altid, ofte, sjældent eller aldrig føler sig holdt af, af de voksne på anbringelsesstedet.

Figur 7.7 viser, at mange af børnene og de unge føler sig holdt af dér, hvor de bor. Når vi ser på alle anbragte børn og unge, svarede 73 pct., at de altid føler sig holdt af, mens 14 pct. ofte føler sig holdt af, og de sidste 14 pct. sjældnere eller aldrig føler sig holdt af. Disse ganske høje andele har ikke ændret sig nævneværdigt over de 10 år, vi har gennemført trivselsundersøgelser blandt anbragte børn og unge.

Figur 7.7 Anbragte børns og unges oplevelse af, at de voksne på anbringelsesstedet holder af dem – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 820 anbragte børn og unge har svaret på, om de oplever, at de voksne på anbringelsesstedet holder af dem.

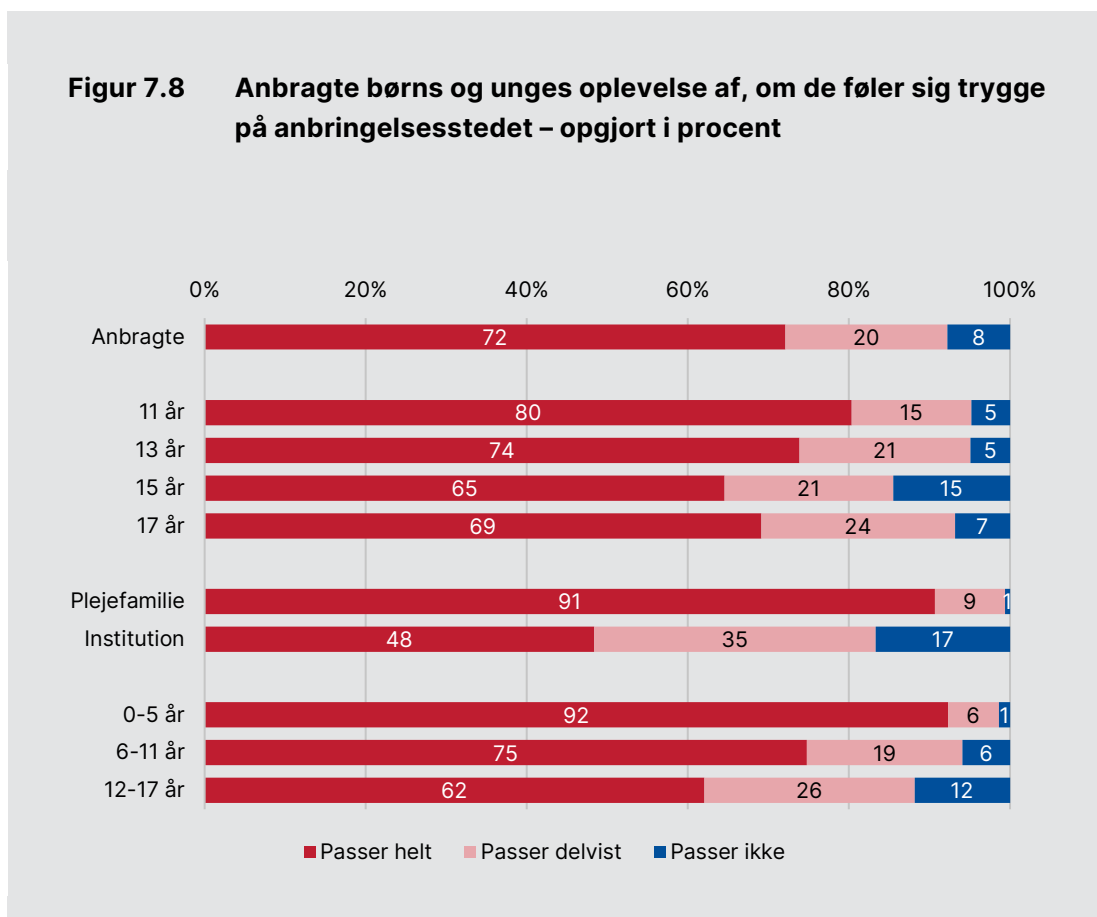
Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Som de tidligere undersøgelser også har vist, har plejefamilier langt bedre muligheder for at skabe et familielignende anbringelsesmiljø, hvor børnene og de unge føler sig holdt af, sammenlignet med institutionslignende anbringelsessteder, der samtidig er nogens arbejdsplads, hvor de ikke opholder sig hele tiden. Det er da også 97 pct. af alle børn og unge anbragt i plejefamilie, der altid eller ofte føler sig holdt af, af de voksne på anbringelsesstedet, sammenlignet med 72 pct. af børnene og de unge på institution. Samtidig føler børn og unge, der har været anbragt siden førskolealderen, sig oftere holdt af end børn og unge, der har været anbragt i kortere tid.

7.4 Tryghed og hjemlighed

Oplevelsen af at være anbragt uden for hjemmet har stor betydning for, hvordan børnene og de unge klarer sig. Det at føle sig hjemme dér, hvor man bor, og føle sig tryk dér, hvor man bor, har derfor en positiv betydning for, hvordan man opfatter hele situationen, hvordan man ser på sig selv, og hvordan man klarer sig i sociale og faglige sammenhænge (Giddens, 2021; Marshall, Winter & Turney, 2020; Natalier & Johnson, 2015).

Anm.: Procentgrundlag = 849 anbragte børn og unge har svaret på, om de føler sig trygge på anbringelsesstedet.

Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

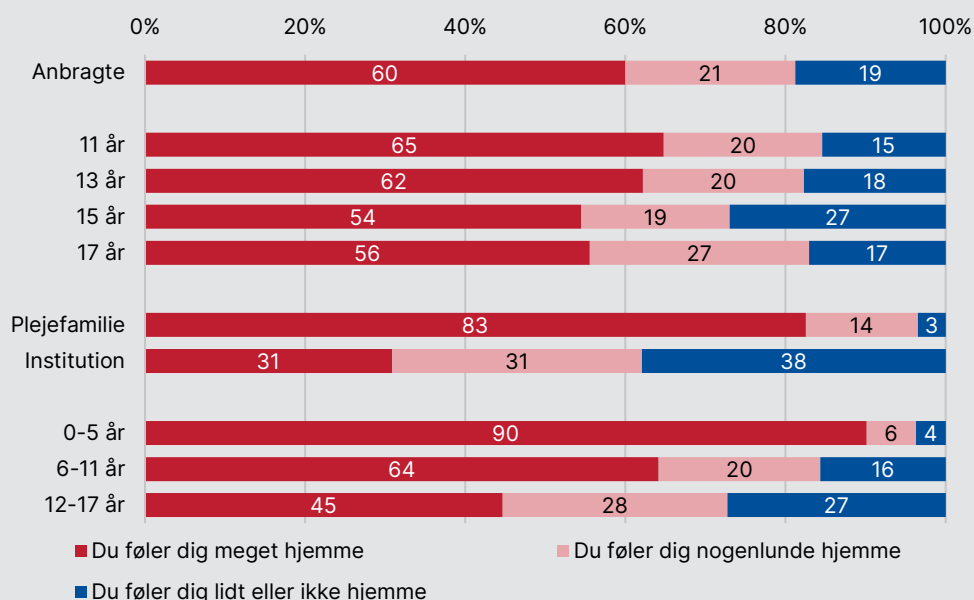
Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

På spørgsmålet om at føle sig tryk på sit anbringelsessted (Figur 7.8) svarede 3 ud af 4 anbragte børn og unge (72 pct.), at det passede helt på dem, mens 20 pct. svarede, at det passede delvist. Langt størstedelen af alle anbragte føler sig altså trygge på deres anbringelsessted. Den gruppe, der føler sig mindst tryk, er gruppen af børn og unge, der er anbragt på institution. Her svarede 48 pct., at de føler sig trygge på stedet. Her spiller institutionsanbringelse ind som en mellemliggende faktor i de andre baggrundsfaktorer, så 15-

årige anbragte, og unge, der er anbragt første gang, efter at de er fyldt 12 år, også fremstår med en lavere andel i forhold til tryghed på anbringelsesstedet.

Det samme billede tegner sig, når vi ser på, hvem der føler sig hjemme på anbringelsesstedet (Figur 7.9). Overordnet set svarede 60 pct., at de føler sig meget hjemme på anbringelsesstedet, 21 pct. svarede, at de føler sig nogenlunde hjemme, mens 19 pct. svarede, at de kun føler sig lidt eller slet ikke hjemme på anbringelsesstedet. Her er det igen de 15-årige, de børn og unge, hvis hverdagsliv defineres som ikke komplekst, børn og unge anbragt på institution og unge, der er anbragt første gang, efter at de er fyldt 12 år, der føler sig mindst hjemme.

Figur 7.9 Anbragte børns og unges oplevelse af at føle sig hjemme på anbringelsesstedet – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 849.

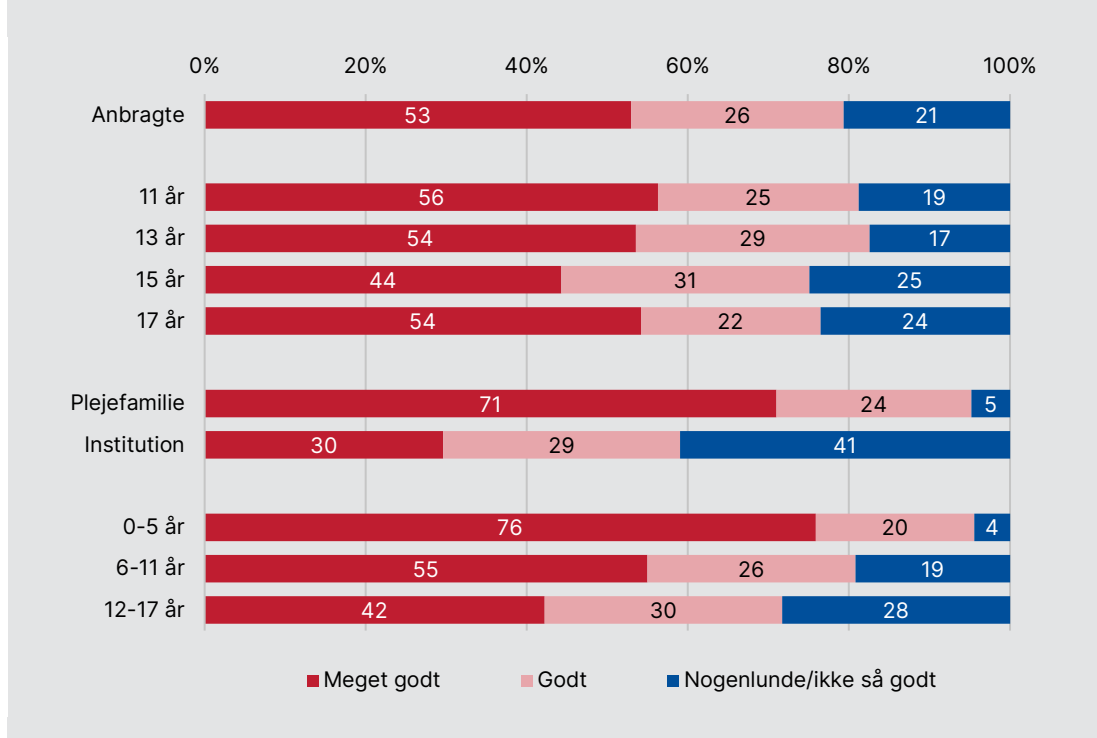
Note: 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Spørger vi de anbragte, hvordan det alt i alt er at bo på deres anbringelsessted (Figur 7.10), svarede halvdelen af dem (53 pct.), at det er meget godt at bo der, 26 pct. svarede, at det er godt at bo der, mens 21 pct. svarede, at det er nogenlunde eller ikke så godt at bo der.

Forskellen ses stadig for de 15-årige, dog ikke nær så udtalt som i forhold til tryghed og hjemlighed, mens en relativt stor andel af de børn og unge, der er anbragt på institution (41 pct.), svarede, at det kun er nogenlunde eller ikke så godt at bo der.

Figur 7.10 Anbragte børns og unges samlede syn på, hvordan det er at bo på anbringelsesstedet – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 849 anbragte børn og unge har svaret på deres samlede syn på, hvordan det er at bo på anbringelsesstedet.

Note.: Af diskretionshensyn er svarkategorierne nogenlunde og ikke så godt slået sammen. Kategorierne 0-5 år, 6-11 år og 12-17 år angiver alder ved første anbringelse.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

7.5 Efter det fyldte 18. år

En 18-årsfødselsdag har ofte en anden betydning for anbragte unge end for andre unge, fordi deres anbringelse i princippet ophører, og de derfor fra den dag skal klare sig selv og selv finde et sted at bo.

En del anbragte unge fortsætter dog i efterværn efter 18-årsalderen. Formålet med efterværn efter servicelovens § 76 er at tilbyde unge i alderen fra 18 til og

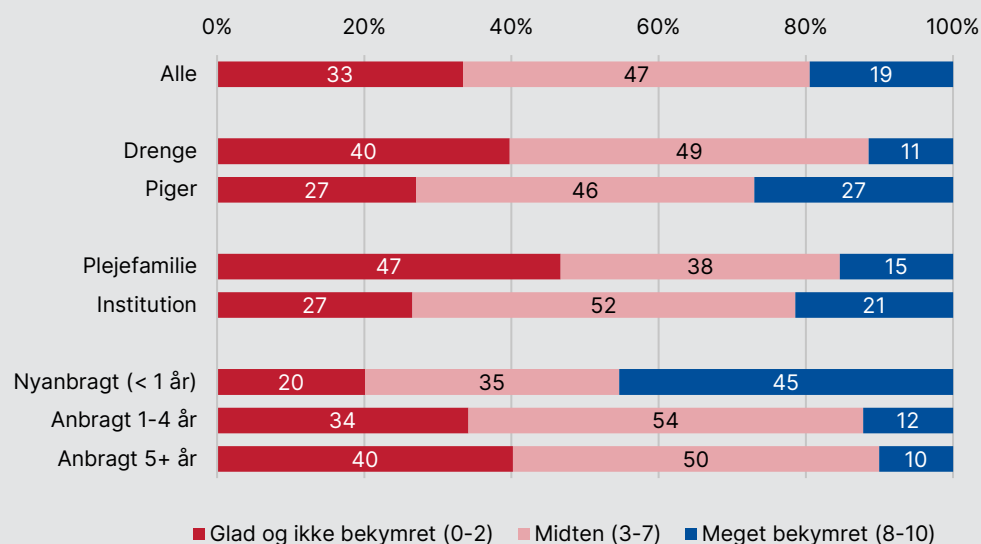
med 22 år hjælp, når de unge har væsentligt behov for støtte og selv er indforstået med det (Iversen, 2022; Iversen, Grønfeldt & Strandby, 2022). Hjælpen skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse, herunder have fokus på at understøtte de unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold. Med barnets lov ændres sprogbrugen omkring efterværn. Anbringelsen kan stadig opretholdes som døgnophold, mens betegnelsen efterværn udfases og kommer til at hedde ungestøtte (kapitel 13: Unge-støtte og overgang til voksenlivet).

Kommunerne har ansvaret for efterværnet og skal konkret og individuelt tage stilling til, om den enkelte unge i målgruppen skal have efterværn, og hvilket efterværn det skal være. Dette skal ske i dialog med de unge og senest, når en ung i anbringelse er 17½ år, eller når en ung med kontaktperson er 17 år og 10 måneder. Over tid ligger gennemsnittet for, hvor mange unge der tildes efterværn, forholdsvis stabilt på 57-68 pct. af de unge i målgruppen (PwC, 2022). Der er dog stor variation på tværs af kommunerne. En analyse af målgruppen for efterværn i perioden 2010-2020 viser, at 12 pct. modtager efterværn i de kommuner, hvor færrest unge modtager efterværn, mens omkring 80-100 pct. af målgruppen modtager efterværn i de kommuner, hvor flest modtager efterværn (PwC, 2022).

Når ikke alle tidligere anbragte unge tilbydes efterværn, betyder det alt andet lige, at der er en betydelig større usikkerhed forbundet med anbragte unges situation, når de fylder 18 år, sammenlignet med de fleste andre unge, som typisk fortsætter deres vanlige ungdomsliv og bliver boende hjemme hos deres forældre. Derfor er det forventeligt, at 17-årige anbragte har mindre positive forventninger til fremtiden som følge af usikkerheden om, hvad der skal ske, når anbringelsen formelt ophører ved 18-årsalderen. Derfor stiller vi i trivselsundersøgelsen en række spørgsmål, der udelukkende har fokus på 17-årige anbragte unge, der står over for afslutningen af deres anbringelse.

Stillet over for spørgsmålet, om de ved, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, svarede 3 ud af 4 af de 17-årige anbragte (73 pct.) bekræftende på, at de ved, hvad der skal ske, mens de sidste 27 pct. ikke ved eller ikke har talt med nogen om, hvad der skal ske. Hovedparten (67 pct.) af dem, der ved, hvad der skal ske, svarede, at de skal blive boende på deres anbringelsessted, mens den næststørste andel svarede, at de skal flytte i egen bolig (15 pct.). For dem, der ikke ved, hvad der skal ske, svarede en tredjedel, at de gerne vil blive boende på anbringelsesstedet, mens en anden tredjedel svarede, at de gerne vil flytte i egen bolig. Der er en langt større andel af de 17-årige i plejefamilie, der ved, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, sammenlignet med 17-årige, der er anbragt på institution (hhv. 84 og 67 pct.), ligesom der er flere blandt de 17-årige, der har været anbragt i 5 eller flere år, der ved, hvad der skal ske, sammenlignet med dem, der har været anbragt i kortere tid.

Figur 7.11 17-årige anbragte og graden af bekymring over, hvad der skal ske, når de fylder 18 år – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 296 anbragte 17-årige har svaret på graden af bekymring over, hvad der skal ske, når de fylder 18 år.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Målt på et bekymringsbarometer over, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, hvor 0 er glad og ikke bekymret, og 10 er meget bekymret (Figur 7.11), svarede 33 pct., at de er glade og ikke bekymrede (skala 0-2), mens 19 pct. svarede, at de er meget bekymrede (skala 8-10). Knap halvdelen af de 17-årige anbragte (47 pct.) ligger altså i den brede midte af skalaen fra 3 til 7, hvor de ikke er rigtig glade, men heller ikke rigtig bekymrede over, hvad der skal ske, når de fylder 18 år. Ganske som med viden om, hvad der skal ske, er der langt flere plejefamilieanbragte 17-årige (47 pct.), der er glade og ubekymrede over fremtiden, sammenlignet med institutionsanbragte 17-årige (27 pct.), mens unge, som har været anbragt i kort tid (mindre end 1 år), i langt højere grad er bekymrede (45 pct.) sammenlignet med unge, der har været anbragt i længere tid (10-12 pct.).

7.6 Opsamling på anbringelsesstedet

Undersøgelsen af børnenes og de unges anbringelsessted viser samlet set, at lige godt halvdelen af de 11-17-årige børn og unge, som er anbragt uden for

hjemmet, er anbragt i plejefamilie. Det er særligt de yngste og dem, der har været anbragt i længere tid, som er anbragt i plejefamilie. Knap halvdelen af børnene og de unge er først anbragt, efter at de er fyldt 12 år, hvilket viser, at anbringelse i Danmark fortsat kan beskrives som et teenagefænomen, som det er gjort i fx Egelund & Vitus (2007) og Lausten, Frederiksen & Olsen (2020).

Vi finder endvidere, at det er hver fjerde af de anbragte børn og unge, der ved aktiv stillingtagen svarede, at de gerne ville have været anbragt tidligere. Det gælder særligt for de 15- og 17-årige og dem, der er anbragt første gang i skolealderen eller teenageårene. Undersøgelsen finder også her en forskel på piger og drenge, hvor en større andel af pigerne sammenlignet med drengene gerne ville have været anbragt tidligere, hvilket kan være en indikation på, at pigernes udfordringer opdages for sent.

Et af formålene med Børnene Først/barnets lov er at skabe stabilitet og kontinuitet i anbragte børns og unges liv (Social- og Ældreministeriet, 2021). Dette formål har sin berettigelse, eftersom hvert femte anbragte barn eller ung har været anbragt tre eller flere steder. Denne andel har ikke ændret sig over den 10-årige periode, vi har lavet trivselsmålinger blandt anbragte børn og unge (Ottosen m.fl., 2015; Lausten & Jørgensen, 2017; Rambøll, 2018; Lausten & Andreasen, 2022). Ifølge børnene og de unge skyldes skiftene for en tredjedels vedkommende et dårligt match mellem dem og anbringelsesstedet eller dårlig trivsel på anbringelsesstedet. 2 ud af 10 svarede, at skiftet skyldtes, at anbringelsesstedet valgte at afbryde anbringelsen, mens 3 ud af 10 svarede, at der var behov for et andet anbringelsessted. Et af de vigtige resultater er dog, at et skift i anbringelsessted ikke nødvendigvis er negativt – tværtimod. 3 ud af 4 af dem, der har oplevet et uplanlagt skift, oplevede samtidig, at deres liv blev lidt eller meget bedre som følge af skiftet.

Langt størstedelen af de anbragte børn og unge føler sig trygge på deres anbringelsessted. Det er de børn og unge, der er anbragt sent, og dem, der er anbragt på institution, der føler sig mindst trygge, som føler sig mindst hjemme på anbringelsesstedet, og som i lavest grad oplever, at de kan få social støtte fra anbringelsesstedet. Faktisk oplevede halvdelen af de institutionsanbragte, at de sjældnere ville kunne få social støtte på anbringelsesstedet, og samtidig er det de institutionsanbragte, som alt i alt var mindst glade for at bo på deres anbringelsessted. Dertil kommer, at der er en langt større andel af de unge, der er anbragt på institution, der er uafklarede og mere bekymrede, når de tænker på, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, end det gælder for de plejefamilieanbragte unge. Her ligger der således et stort potentiale i at sætte ind med en langt bedre forberedelse af tiden efter anbringelsen.

8 Inddragelse i sagsbehandlingen

Både FN's Børnekonvention (Udenrigsministeriet, 1992) og serviceloven giver børn og unge i udsatte positioner ret til at blive hørt. Serviceloven (Social- og Indenrigsministeriet, 2019) fremsætter følgende:

- Støtten til barnet eller den unge skal bygge på barnets eller den unges egne ressourcer, og barnets eller den unges synspunkter skal altid inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed (§ 46, stk. 3).
- Den kommunale myndighed har pligt til at afholde en børnesamtale med barnet eller den unge i forbindelse med den børnefaglige undersøgelse forud for beslutninger om fx iværksættelse af anbringelse eller forebyggende foranstaltninger samt ved beslutning om revision af barnets eller den unges handleplan (jf. § 48).

Børneinddragelse og inddragelse af børn og unge i egen sagsbehandling er emner, der er meget fokus på i disse år. Anbringelsesreformen udvidede i 2006 børns og unges ret til at blive hørt, og Barnets Reform styrkede i 2011 fokus på socialt udsatte børns og unges rettigheder og mulighed for at blive inddraget (Jensen, 2014). Dertil var der i satspuljeaftalen for 2018-2021 afsat midler til at sikre en bedre inddragelse af børn i sager via den såkaldte Børnerettighedspakke. Derudover er børns og unges rettigheder og inddragelse i egen sag et centralt element i barnets lov, hvor kapitel 2 udelukkende handler om barnets og den unges rettigheder.

Samtidig har en række undersøgelser indikeret, at mange af de børn og unge i udsatte positioner, der bør inddrages, ikke føler, de bliver hørt og inddraget i den kommunale sagsbehandling (Ankestyrelsen, 2011; Ankestyrelsen, 2019; Bengtsson & Henze-Pedersen, 2022; Børnerådet, 2012; Jensen, 2014; Kloppenborg & Lausten, 2020; Kloppenborg, Ladekjær & Pedersen, 2018; Lausten & Jørgensen, 2017). Ankestyrelsens seneste børnesagsbarometer viser fx, at reglerne om en børnesamtale forud for afgørelsen i en sag kun blev overholdt i 61 pct. af sagerne i de 37 kommuner, som indgik i undersøgelsen i 2022 (Ankestyrelsen, 2023). De seneste undersøgelser af anbragte børns og unges trivsel viser desuden, at kun ca. en tredjedel af de 11-17-årige anbragte børn og unge oplevede, at de blev taget med på råd, da det blev besluttet, hvor de skulle bo i forbindelse med anbringelsen (Lausten & Jørgensen, 2017; Rambøll, 2018). I 2018 udgav VIVE desuden en evaluering af Børns Vilkår's projekt Bedre Børneinddragelse, som også pegede på, at ikke alle børn og unge i udsatte positioner oplevede at blive inddraget i den kommunale sagsbehandling (Kloppenborg, Ladekjær & Pedersen, 2018).

På et overordnet plan kan man argumentere for, at inddragelse af børn og unge i egen sag er vigtig af i al fald tre grunde (Bessell, 2011). For det første er inddragelse vigtig for at understøtte børns og unges rettigheder (Udenrigsministeriet, 1992; Social- og Indenrigsministeriet, 2019). For det andet kan man argumentere for, at inddragelse af børn og unge har, hvad man kan kalde intrinsisk værdi (en indre værdi) for børnene og de unge. I et litteraturreview om inddragelse af børn og unge i udsatte positioner finder Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen (2015) således, at børn og unge har det godt med sig selv og føler sig værdsat, når myndighedsrådgiveren sætter pris på deres synspunkter og tager dem seriøst, mens fravær af inddragelse omvendt hænger sammen med bl.a. lavere selvværd og selvtillid for barnet eller den unge. Derudover viser flere undersøgelser, at børn og unge i udsatte positioner selv ønsker at blive inddraget i beslutninger om deres liv (Jensen, 2014; Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2015). I forlængelse heraf kan man for det tredje argumentere for, at inddragelse af børn og unge har instrumentel værdi, idet inddragelse kan have positiv virkning på andre forhold i barnets og den unges liv. Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen (2015) taler for, at hvis børns og unges synspunkter, ønsker og forventninger i højere grad bliver inddraget i beslutninger, vil sociale indsatser måske være mere responsive og dermed mere effektive. Ligeledes fremhæver Bessell (2011), at selvom det er nødvendigt med yderligere undersøgelser, så er det muligt [på baggrund af hendes resultater] at opstille en hypotese om, at anbragte børns og unges dårlige skolemæssige, sundhedsmæssige og adfærdsmæssige outcomes kan forbedres betragteligt gennem meningsfuld inddragelse i beslutninger om deres liv.

I trivselsundersøgelsen spørger vi børnene og de unge om deres oplevelse af kontakten med deres myndighedsrådgiver, herunder om de ved, hvem deres myndighedsrådgiver er, om de oplever, at myndighedsrådgiveren lytter til dem, og om de oplever at blive inddraget i de beslutninger, der bliver taget omkring deres sag.

Denne del af spørgeskemaet er inspireret af en spørgeramme, VIVE udviklede i forbindelse med undersøgelsen *Udsatte unges inddragelse i kommunernes sagsbehandling*, som blev gennemført i 2020 (Kloppenborg & Lausten, 2020). Spørgerammen er udviklet med inspiration fra især Bessell (2011), der anvender en tredimensionel forståelse af inddragelse af børn og unge i udsatte positioner, hvor 1) barnet eller den unge har tilstrækkelig passende information til at kunne tage del i beslutningsprocessen, 2) barnet eller den unge har mulighed for at udtrykke sine synspunkter frit, og 3) barnets eller den unges synspunkter påvirker beslutningen.

I den foreliggende undersøgelse anskues inddragelse langt hen ad vejen på samme måde som Bessell, men der lægges et mere udtalt fokus på de forhold,

der ligger til grund for realiseringen af den inddragelsessituation, Bessell beskriver. Vi ser således på følgende tre dimensioner for inddragelse af børn og unge i udsatte positioner i sagsbehandlingen:

- *Barnets eller den unges relation til deres myndighedsrådgiver:* Flere studier viser, at en god og tillidsfuld relation mellem barnet og den unge og myndighedsrådgiveren er helt afgørende for, at barnet eller den unge kan udtrykke sig frit og komme til at påvirke beslutninger, og derfor har denne relation en særlig plads i undersøgelsen (Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2015).
- *Information om sagsbehandlingen:* Et væsentligt fundament for, at barnet eller den unge har mulighed for at udtrykke relevante synspunkter om sin egen sag, er, at barnet eller den unge bliver godt informeret af sin myndighedsrådgiver om, hvad der kommer til at ske hvornår og hvorfor.
- *Barnets eller den unges muligheder for indflydelse:* En central del af inddragelse handler om, at børnene eller de unge har indflydelse på deres egen sag. Det drejer sig dels om indflydelse i forhold til selve sagsbehandlingen, fx i forhold til, hvad der skal tales om på møder om den unges sag. Dels drejer det sig om indflydelse på de beslutninger, kommunen træffer i barnets eller den unges sag.

Desuden undersøges børnenes eller de unges kendskab til og kontakt til deres myndighedsrådgiver, da denne kontakt må forventes at være en forudsætning for i det hele taget at kunne blive inddraget.

Der skal gøres opmærksom på, at der er stor forskel på omfanget af de sociale indsatser, som børnene og de unge modtager, og hvor indgribende disse er. De unge, som fx har en fast kontaktperson som forebyggende foranstaltning, ser måske deres kontaktperson et par gange om måneden, mens anbringelser indebærer væsentlig større og mere grundlæggende ændringer i børnenes og de unges liv. På den baggrund sættes der i de følgende afsnit fokus på, om der er forskel på, hvor inddraget børnene og de unge i forskellige foranstaltningstyper føler sig. Børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser, indgår ikke i denne del af undersøgelsen, da disse netop ikke har en sag eller en myndighedsrådgiver.

Det er desuden væsentligt at holde sig for øje, at undersøgelsen belyser børnenes og de unges egen oplevelse af, i hvor høj grad de bliver inddraget. Det kan ikke udelukkes, at nogle børn og unge fx oplever, at de ikke bliver informeret særlig godt om beslutninger i deres sag, selvom myndighedsrådgiveren har en anden oplevelse. Med andre ord belyser undersøgelsen ikke de faktiske

handling, som myndighedsrådgiverne udfører i deres daglige virke, men stiller i stedet skarpt på, hvordan disse opfattes af børnene og de unge. Boks 8.1 nedenfor sammenfatter kapitlets hovedresultater i kort form.

Boks 8.1 Resultater

- En tredjedel af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger ved ikke, hvem deres myndighedsrådgiver er, mens kun knap en fjerdedel af dem med § 11-støtte ved, hvem deres myndighedsrådgiver er.
- På tværs af målgrupperne har 15-40 pct. de seneste 2 år haft tre eller flere forskellige myndighedsrådgivere. 17 pct. af de anbragte børn og unge har de seneste 2 år haft fire eller flere myndighedsrådgivere.
- Andelen af børn og unge, føler sig lyttet til og taget alvorligt af deres myndighedsrådgiver, er større end andelen af børn og unge, der oplever, de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det, og at de kan stole på deres myndighedsrådgiver.
- Andelen af børn og unge, der oplever sig informeret af deres myndighedsrådgiver om de beslutninger, der træffes i deres sag, og baggrunden herfor, er større end andelen af børn og unge, der oplever at blive informeret om, hvad de skal tale om, forud for møder med deres myndighedsrådgiver.
- 56 pct. af de anbragte børn og unge oplever, at de bliver inddraget i de beslutninger, der bliver taget omkring deres sag. Tilsvarende gælder for 48 pct. af børn og unge i forebyggende foranstaltninger og 55 pct. af børn og unge med § 11-støtte.
- 64 pct. af de anbragte børn og unge oplever, at den støtte, de modtager, er passende. 34 pct. af børn og unge med § 11-støtte og 28 pct. af dem i forebyggende foranstaltninger, svarede, at de gerne ville have mere hjælp og støtte.
- Knap 3 ud af 10 af de anbragte børn og unge oplever samlet set en høj grad af inddragelse i sagsbehandlingen. Tilsvarende gælder for børn og unge med § 11-støtte. Ses der på børn og unge i forebyggende foranstaltninger, svarede 2 ud af 10, at de oplever en høj grad af inddragelse.

8.1 Kendskab til myndighedsrådgiveren

Undersøgelsen belyser som skitseret inddragelse af børnene og de unge i forhold til kommunernes sagsbehandling. En grundlæggende forudsætning for inddragelse af barnet eller den unge i denne kontekst er, at børnene og de unge ved, hvem der er deres myndighedsrådgiver, og at de har kontakt med deres myndighedsrådgiver. Derfor er de i spørgeskemaet spurgt, om de ved, hvem der er deres myndighedsrådgiver. Vi spørger desuden om, hvor mange skift i myndighedsrådgivere de har oplevet i løbet af de seneste 2 år, idet hyppige skift i myndighedsrådgiver forventeligt vil udfordre opbygning og vedligeholdelse af en god relation mellem barnet eller den unge og dennes myndighedsrådgiver.

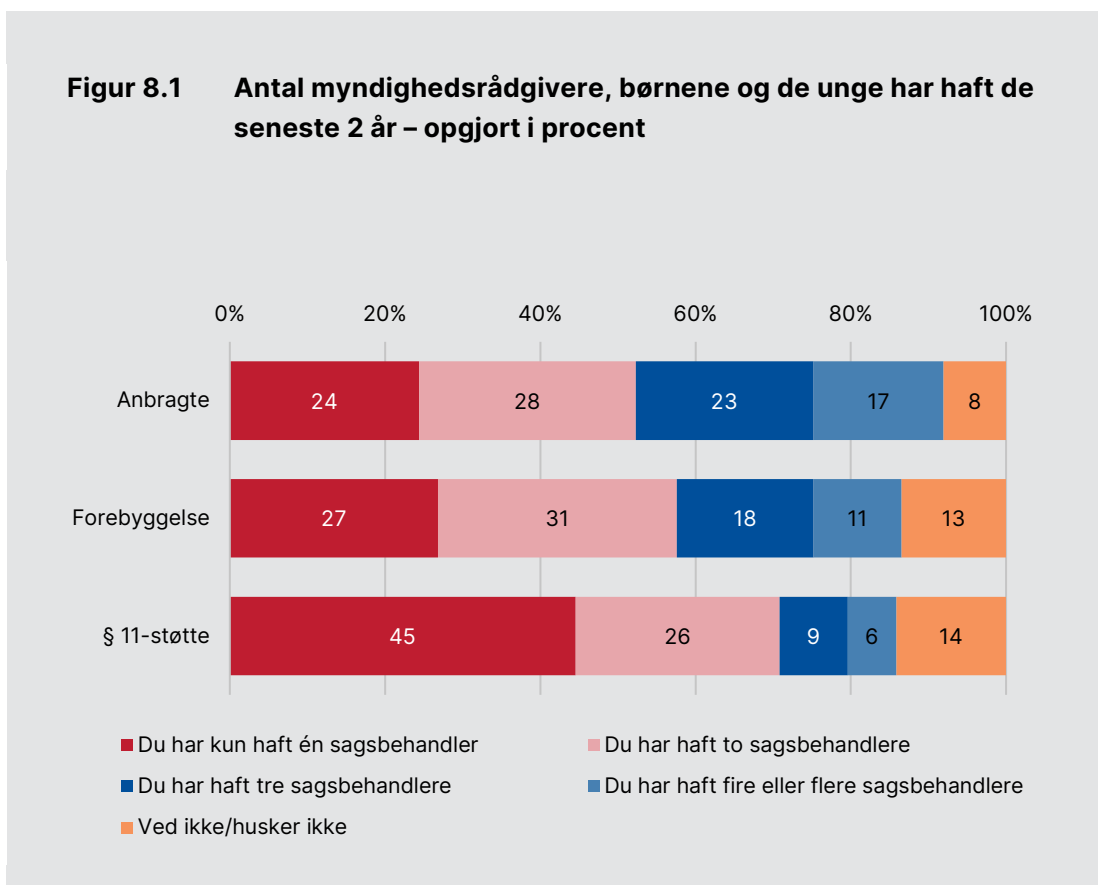
Ud fra en antagelse om, at anbragte børn og unge bør kende deres myndighedsrådgiver, fordi der ifølge loven skal være en børnesamtale mindst en gang om året, har anbragte børn og unge i denne undersøgelse ikke haft mulighed for at svare, om de ikke har kendskab til deres myndighedsrådgiver.

Blandt børn og unge i forebyggende foranstaltninger svarede 67 pct., at de har kendskab til, hvem deres myndighedsrådgiver er, 25 pct. svarede, at de ikke har kendskab til, hvem deres myndighedsrådgiver er, mens 8 pct. svarede 'ved ikke'. Alt i alt er der således en tredjedel af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger, der ikke ved, hvem deres myndighedsrådgiver er. Andelen, der har kendskab til, hvem deres myndighedsrådgiver er, stiger med alderen. De 15- og 17-årige (hhv. 76 og 72 pct.) svarede således i signifikant højere grad 'ja' til, at de kender deres myndighedsrådgiver, end de 11- og 13-årige (hhv. 49 og 62 pct.).

Ganske få børn og unge med § 11-støtte kender deres myndighedsrådgiver. Kun knap en fjerdedel ved, hvem deres myndighedsrådgiver er, mens 65 pct. svarede 'nej', og 11 pct. svarede 'ved ikke'. For denne gruppe af børn og unge er der den helt tydelige og signifikante sammenhæng, at de ældre i højere grad end de yngre svarede, at de ved, hvem deres myndighedsrådgiver er. For eksempel svarede kun 10 pct. af de 11-årige, at de ved, hvem deres myndighedsrådgiver er, mens tilsvarende gælder for 42 pct. af de 17-årige. Der ses desuden den statistisk signifikante sammenhæng, at pigerne i højere grad end drengene svarede, at de kender deres myndighedsrådgiver.

Tidligere undersøgelser indikerer, at hyppige skift i myndighedsrådgiver vanskeliggør inddragelsen af børnene og de unge, fordi skiftene udfordrer opbygningen og vedligeholdelsen af en god og tillidsfuld relation mellem børnene, de unge og myndighedsrådgiveren (Biljeveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2015). Derfor er børnene og de unge spurgt om, hvor mange myndighedsrådgivere de har haft de seneste 2 år.

Figur 8.1 nedenfor viser, at knap en fjerdedel (24 pct.) af de anbragte børn og unge har haft den samme myndighedsrådgiver de seneste 2 år, mens godt en fjerdedel (28 pct.) svarede, at de har haft to myndighedsrådgivere og således har oplevet et enkelt skift i myndighedsrådgiver. 23 pct. af de anbragte børn og unge har haft tre myndighedsrådgivere, mens 17 pct. svarede, at de har haft fire eller flere myndighedsrådgivere. Disse 17 pct. af de anbragte har således oplevet minimum tre skift i myndighedsrådgiver inden for de seneste 2 år. De 11-årige børn har oplevet færre skift i myndighedsrådgiver end de 13-, 15- og 17-årige, og denne sammenhæng er statistisk signifikant.

Anm.: Procentgrundlag = 1.400 børn og unge, der har kendskab til, hvem deres myndighedsrådgiver er.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Også en relativt stor andel af børn og unge i forebyggende foranstaltninger har oplevet skift i deres myndighedsrådgiver de seneste 2 år. 31 pct. har oplevet et skift i myndighedsrådgiver, 18 pct. har oplevet to skift i myndighedsrådgiver, mens 11 pct. har oplevet minimum tre skift i myndighedsrådgiver.

Ses der på børn og unge med § 11-støtte, har 45 pct. kun haft en myndighedsrådgiver de seneste 2 år, mens omkring en fjerdedel har haft to myndighedsrådgivere. 15 pct. af børnene og de unge svarede, at de har haft tre myndighedsrådgivere eller flere.

På tværs af de tre målgrupper har 15-40 pct. haft tre eller flere forskellige myndighedsrådgivere inden for de seneste 2 år og dermed relativt hyppige skift i myndighedsrådgiver. De anbragte børn og unge er dog den målgruppe, der har oplevet absolut flest skift i myndighedsrådgiver. Forventningen er således, at det, at mange af børnene og de unge oplever hyppige skift i myndighedsrådgiver, kan udfordre opbygningen og vedligeholdelsen af en god og tillidsfuld relation mellem børnene eller de unge og deres myndighedsrådgiver.

8.2 Relation til myndighedsrådgiveren

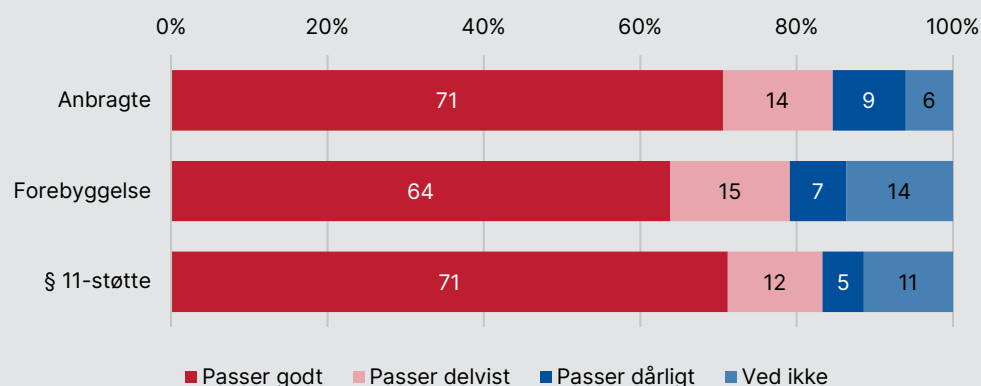
En helt central del af inddragelse af børn og unge i sagsbehandlingen handler om, at der er en god og tillidsfuld relation mellem børnene eller de unge og deres myndighedsrådgiver (Bessell, 2011; Biljeveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2015). Det er således vigtigt, at barnet eller den unge fx oplever, at myndighedsrådgiveren er lyttende til barnets eller den unges perspektiver og tager barnets og den unges meninger alvorligt, og at barnet eller den unge kan stole på sin myndighedsrådgiver. Dertil er det vigtigt, at børnene eller de unge oplever ærligt at kunne fortælle myndighedsrådgiveren om, hvordan de har det.

Børnene og de unge er spurgt om, hvor godt eller dårligt en rækkes udsagn om relationen til deres myndighedsrådgiver passer til deres egne oplevelser med deres myndighedsrådgiver. Alle udsagnene vender således, at hvis børnene og de unge svarer 'passer meget godt', indikerer det en høj grad af inddragelse.

På tværs af de anbragte børn og unge, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte svarede en stor del, at det passer godt, at deres myndighedsrådgiver lytter til, hvad de siger (Figur 8.2). Således svarede 64-71 pct., at de oplever, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem. 12-15 pct. svarede, at det passer delvist, mens 9 pct. af de anbragte børn og unge svarede, at de ikke har en oplevelse af, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem. Det gælder for 7 pct. af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger og 5 pct. blandt dem med § 11-støtte.

Ses der nærmere på gruppen af de anbragte børn og unge, optræder den statistisk signifikante sammenhæng, at de yngre i højere grad end de ældre oplever, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem. Tilsvarende oplever drengene, de børn og unge, der er anbragt i plejefamilie, dem, der har mere komplekse sager, og dem, der er anbragt tidligt i deres liv, i højere grad, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem. Disse sammenhænge er statistisk signifikante og er i overensstemmelse med fundene i den tidligere undersøgelse *Udsatte unges inddragelse i kommunernes sagsbehandling* (Kloppenborg & Lausten, 2020).

Figur 8.2 Børnenes og de unges oplevelse af, om myndighedsrådgiveren lytter til dem – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.400.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Børnene og de unge er også spurgt, om de oplever, at deres myndighedsrådgiver tager deres meninger alvorligt. Omkring 7 ud af 10 af de anbragte børn og unge og børn og unge med § 11-støtte svarede, at det passer godt, at deres myndighedsrådgiver tager deres meninger alvorligt. Blandt børn og unge i forebyggende foranstaltninger svarede omkring 6 ud af 10, at de oplever, at deres myndighedsrådgiver tager dem alvorligt.

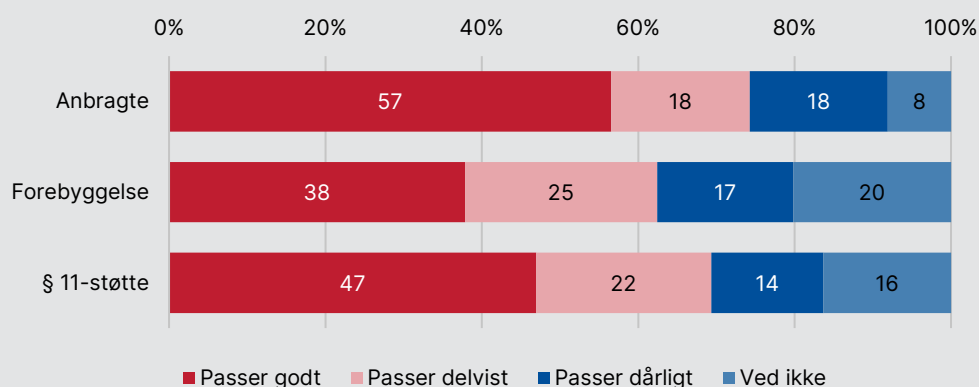
Omkring 1 ud af 10 af de anbragte unge oplever omvendt ikke, at deres myndighedsrådgiver tager deres meninger alvorligt. Tilsvarende gælder for børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte (hhv. 7 og 8 pct.). Samlet set er det minimum hver femte af børnene og de unge, der enten ikke ved eller ikke oplever, at deres myndighedsrådgiver tager deres meninger alvorligt.

Figur 8.3 viser børnenes og de unges svar på udsagnet om, hvorvidt de føler, at de altid kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det. Mens 57 pct. af de anbragte børn og unge svarede, at de oplever, at de altid kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det, gælder dette tilsvarende for hhv. 38 og 47 pct. af børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte. En større andel af de anbragte børn og unge oplever således, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver om, hvordan de har det, end det gælder for de øvrige målgrupper. Denne forskel på tværs af målgrup-

perne kan muligvis hænge sammen med, at en del af børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte ikke kender deres myndighedsrådgiver (belyst i afsnit 0 ovenfor).

14-18 pct. af børnene og de unge på tværs af de tre målgrupper svarede derimod, at de ikke oplever, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det. Samlet set viser der sig den signifikante forskel, at de anbragte børn og unge i højere grad end børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger føler, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det. Blandt de anbragte børn og unge viser der sig de statistisk signifikante forskelle, at de yngre, drengene, de, der er anbragt i plejefamilie, og de, der er anbragt tidligt i deres liv, i højere grad føler, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det.

Figur 8.3 Børnenes og de unges oplevelse af, om de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.400.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Det er også undersøgt, hvorvidt børnene og de unge oplever, at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. 56-63 pct. af børnene og de unge på tværs af de tre udsatte-målgrupper svarede, at de oplever, at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. Omvendt svarede 13 pct. af de anbragte børn og unge, at de ikke oplever, at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. Tilsvarende gælder for 11 pct. af børn og unge i forebyggende foranstaltninger og 9 pct. af børn og unge med § 11-støtte.

Ses der nærmere på besvarelserne fra de anbragte børn og unge, er der en tydelig tendens til, at det særligt er de yngre, drengene, dem med komplekse

sager, dem, der bor i plejefamilie, og dem, der er anbragt tidligt, som oplever, at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. Omvendt er det særligt de ældre, pigerne, dem med mindre komplekse sager, dem, der er anbragt på institution, og dem, der er anbragt sent, som oplever, at de ikke kan stole på deres myndighedsrådgiver. Disse sammenhænge er alle statistisk signifikante.

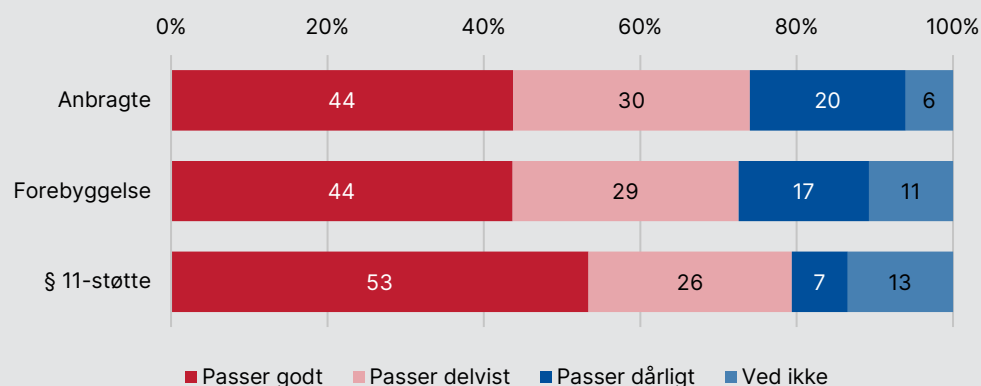
Ses der samlet på børnenes og de unges oplevelse af deres relation til deres myndighedsrådgiver, oplever en større andel af børnene og de unge sig lyttet til og taget alvorligt af deres myndighedsrådgiver end andelen, der oplever, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver om, hvordan de har det, og at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. Dette kan være tegn på, at inddragelse er nået så langt, at børnene og de unge ved, at myndighedsrådgiveren er aktivt lyttende, men de mangler endnu at have så meget tillid til rådgiveren, at de kan fortælle, hvordan de virkelig har det.

8.3 Information fra myndighedsrådgiveren

Et væsentligt fundament for inddragelse af børnene eller de unge i egen sag er, at børnene eller de unge bliver godt informeret af deres myndighedsrådgiver om, hvad der kommer til at ske hvornår og hvorfor. Det handler om, hvorvidt børnene og de unge er informeret om, hvad der er på dagsordenen på møder, hvor børnene eller de unge deltager, og om børnene og de unge bliver informeret om, hvad der fx i forlængelse af møder bliver besluttet i børnenes eller de unges sag.

Børnene og de unge er i undersøgelsen spurgt, om de på forhånd ved, hvad der skal tales om, når de mødes med deres myndighedsrådgiver. Knap halvdelen af de anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger (44 pct.) svarede, at deres myndighedsrådgiver havde informeret dem om, hvad de skulle tale om på møder med myndighedsrådgiveren. Dette gælder for 53 pct. af børn og unge med § 11-støtte. 26-30 pct. af børnene og de unge på tværs af de tre målgrupper svarede, at det passer delvist, og at de er informeret om og forstår mødernes indhold forud for møderne med deres myndighedsrådgiver. Hver femte af de anbragte børn og unge svarede, at deres myndighedsrådgiver ikke informerede dem om dagsordenen forud for deres møder med myndighedsrådgiveren.

Figur 8.4 Børnenes og de unges oplevelse af at blive informeret af deres myndighedsrådgiver – opgjort i procent

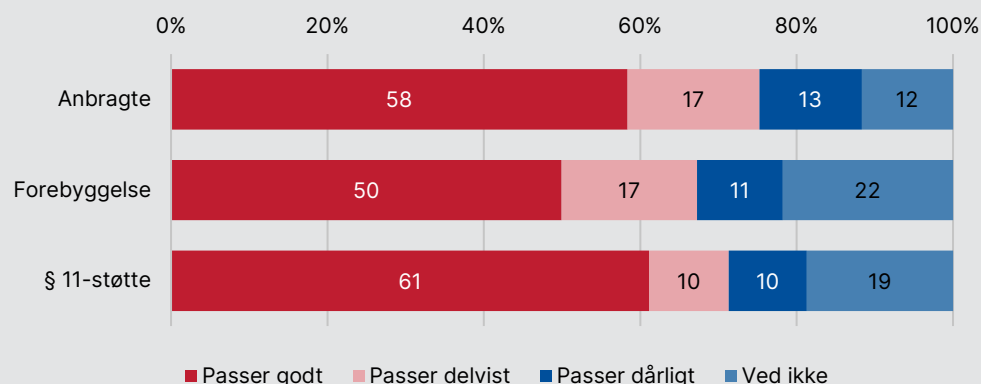
Anm.: Procentgrundlag = 1.400.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Vi har spurgt, om børnene og de unge oplever, at deres myndighedsrådgiver forklarer dem, hvorfor beslutninger i deres sag er, som de er. For de anbragte børn og unge og for børn og unge med § 11-støtte svarede omkring 6 ud af 10, at de oplever at få forklaret baggrunden for de beslutninger, der træffes i deres sag. Dette gælder for halvdelen af børn og unge i forebyggende foranstaltninger. 10-13 pct. af børnene og de unge på tværs af de tre målgrupper svarede, at de ikke oplever sig informeret af deres myndighedsrådgiver om, hvorfor beslutningerne i deres sag er, som de er. Blandt de anbragte børn og unge viser der sig den statistisk signifikante forskel, at det særligt er de børn og unge, der er anbragt sent, og dem, som er anbragt på institution, der ikke oplever, at deres myndighedsrådgiver forklarer dem, hvorfor beslutningerne i deres sag er, som de er.

Blandt børn og unge i forebyggende foranstaltninger svarede en forholdsvis stor andel (41 pct.) af de 11-årige 'ved ikke' til, om de oplever, at deres myndighedsrådgiver informerer dem om baggrunden for de beslutninger, der træffes i deres sag. Derudover viste der sig den statistisk signifikante sammenhæng, at det særligt er børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger med mere komplekse sager, som oplever sig informeret om, hvorfor beslutningerne i deres sag er, som de er.

Figur 8.5 Børnenes og de unges oplevelse af, at deres myndighedsrådgiver forklarer dem, hvorfor beslutningerne i deres sag er, som de er – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.400.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Samlet set på tværs af målgrupperne oplever børnene og de unge sig mere informeret af deres myndighedsrådgiver om de beslutninger, der træffes i deres sag, og baggrunden herfor, end de oplever at blive informeret om, hvad de skal tale om forud for møder med deres myndighedsrådgiver.

8.4 Børnenes og de unges muligheder for indflydelse og oplevelse af støtte

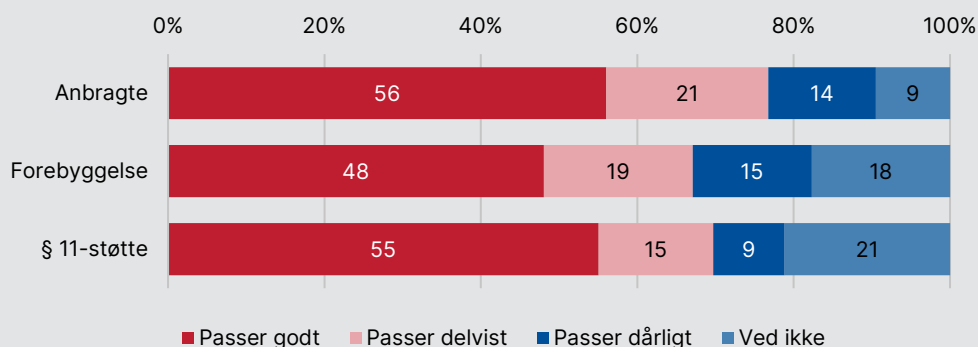
Undersøgelsens tredje inddragelsesdimension handler om, hvorvidt børnene og de unge har indflydelse på deres egen sag. Det drejer sig dels om barnets eller den unges oplevelse af at blive inddraget i de beslutninger, der bliver taget omkring deres sag, og dels om de oplever at have lige så stor indflydelse på de beslutninger, der bliver taget i deres sag, som de gerne vil have. I denne sammenhæng er det interessant, at flere studier viser, at børns og unges oplevelse af inddragelse ikke nødvendigvis afhænger af, om deres egne løsninger gennemføres. Det væsentlige for børnenes og de unges oplevelse af inddragelse er i højere grad, at de føler sig lyttet til, og at deres perspektiver indgår som en del af den endelige løsning, som kommunen beslutter (Biljeveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2015).

I undersøgelsen er børnene og de unge spurgt, om de oplever, at de bliver inddraget i de beslutninger, der bliver taget omkring deres sag. 56 pct. af de anbragte børn og unge svarede, at de oplever at blive inddraget i de beslutninger, der tages, mens tilsvarende gælder for 55 pct. af børn og unge med § 11-støtte. Knap halvdelen af børn og unge i forebyggende foranstaltninger svarede, at de oplever at blive inddraget.

Henholdsvis 14 og 15 pct. af de anbragte og af børn og unge i forebyggende foranstaltninger svarede, at de ikke oplever at blive inddraget i beslutninger om deres sag. Det gælder tilsvarende for omkring 9 pct. af de børn og unge, der modtager § 11-støtte. Omkring en femtedel af børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte svarede 'ved ikke' til spørgsmålet om, hvorvidt de oplever sig inddraget i beslutninger om deres sag.

Ses der nærmere på gruppen af de anbragte børn og unge, er det særligt børn og unge anbragt på institution, som ikke oplever sig inddraget i beslutninger om deres sag. Denne sammenhæng er statistisk signifikant.

Figur 8.6 Børnenes og de unges oplevelse af, at de bliver inddraget i de beslutninger, der bliver taget om deres sag – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.400.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Børnene og de unge er også spurgt, om de samlet set oplever, at de har lige så stor indflydelse på kommunens beslutninger om deres sag, som de gerne vil have (ikke vist i figuren). Halvdelen af de anbragte børn og unge svarede, at de samlet set oplever at have passende indflydelse på beslutningerne. Tilsvarende gælder for omkring 4 ud af 10 børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte. Omkring en tredjedel af de anbragte og børn

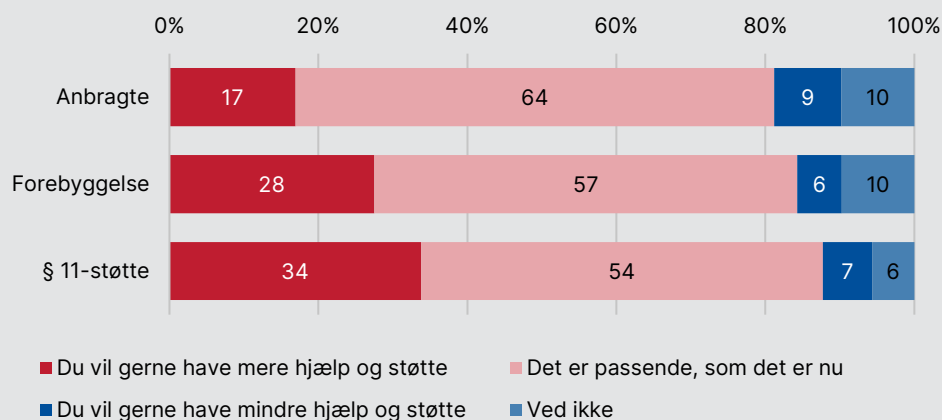
og unge i forebyggende foranstaltninger svarede, at de gerne ville have mere indflydelse på beslutninger om deres sag, mens dette gælder for 40 pct. af dem med § 11-støtte. Meget få svarede, at de gerne ville have mindre indflydelse på beslutningerne i deres sag – det gælder for 2 pct. af de anbragte og 3 pct. af børn og unge i forebyggende foranstaltninger. En forholdsvis stor andel af børnene og de unge, dvs. 16 pct. af de anbragte og 23 pct. for hhv. børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte, svarede 'ved ikke' på spørgsmålet om, hvorvidt de samlet set oplever at have lige så stor indflydelse på kommunens beslutninger om deres sag, som de gerne ville have.

Der er endvidere spurgt til, om børnene og de unge føler, at de får den hjælp og støtte, de har behov for. Som det fremgår af Figur 8.7, oplever en stor del af børnene og de unge, at den støtte, de modtager, er passende. Det gælder for 64 pct. af de anbragte børn og unge og for hhv. 57 og 54 pct. af børn og unge i forebyggende foranstaltninger eller med § 11-støtte. På tværs af målgrupperne er der større forskel i forhold til andelen, der oplever, at de gerne ville have mere hjælp og støtte. Her svarede ca. en tredjedel af de børn og unge, der modtager § 11-støtte, og 28 pct. af dem i forebyggende foranstaltninger, at de gerne ville have mere hjælp og støtte. Tilsvarende gælder for 17 pct. af de anbragte. Undersøgelsen finder den statistisk signifikante sammenhæng, at en større andel af de børn og unge, som modtager mindre indgribende indsatser (forebyggende foranstaltninger eller § 11-støtte), oplever behov for mere hjælp og støtte, end de allerede modtager.

Blandt de anbragte børn og unge er det særligt dem på 11 år, pigerne, dem, der er anbragt på institution, og de børn og unge, der er anbragt sent, som svarede, at de gerne ville have mere hjælp og støtte, end de allerede får. Blandt børn og unge i forebyggende foranstaltninger er det særligt pigerne, der ønsker mere hjælp og støtte. Disse sammenhænge er alle statistisk signifikante.

Andelen af børn og unge, som svarede, at de gerne ville have mindre hjælp og støtte, end de modtager, er mindre. Det gælder for 9 pct. af de anbragte børn og unge og hhv. 6 og 7 pct. af dem i forebyggende foranstaltninger og dem med § 11-støtte.

Figur 8.7 Børnenes og de unges oplevelse af hjælp og støtte – opgjort i procent

Anm.: Procentgrundlag = 1.400.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

8.5 Børnenes og de unges samlede oplevelse af inddragelse

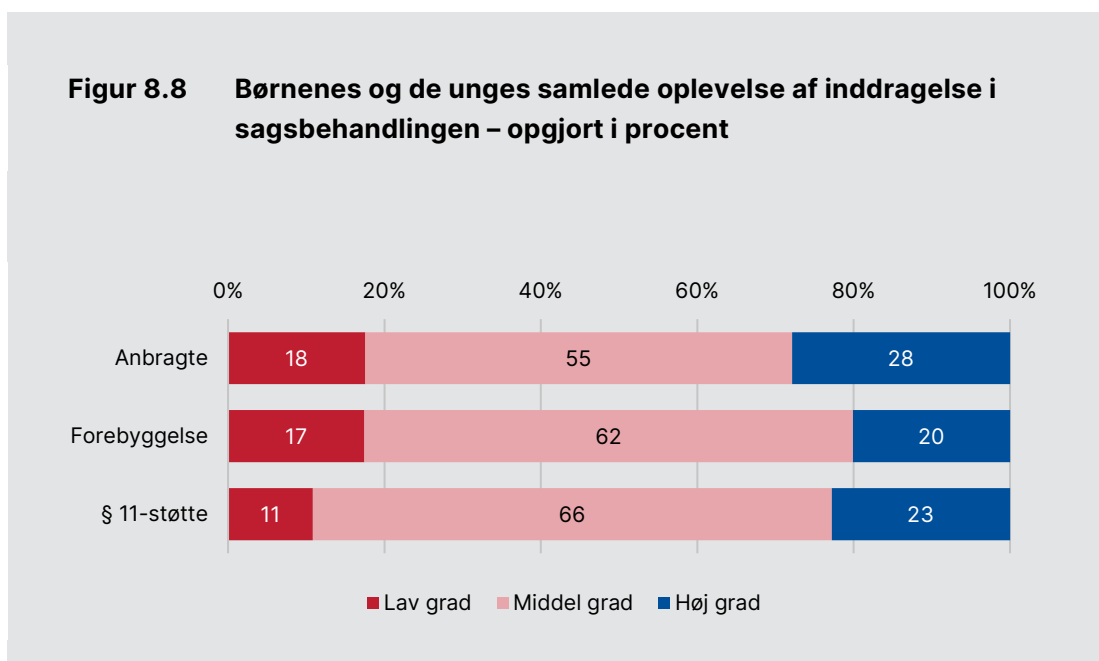
I de foregående afsnit har vi set på børnenes og de unges svar på en række spørgsmål om relationen til deres myndighedsrådgiver, deres oplevelse af informationen fra deres myndighedsrådgiver samt børnenes og de unges oplevelse af deres muligheder for indflydelse. Dette giver dog ikke et billede af, hvor inddraget børnene og de unge samlet set føler sig på tværs af de forskellige dimensioner for inddragelse. Med henblik på at belyse dette har vi på baggrund af de tre inddragelsesdimensioner for relation, information og indflydelse dannet et samlet mål for børnenes og de unges inddragelse i sagsbehandlingen. Mere specifikt er der tale om et formativt indeks, der samler information om børnenes og de unges værdier på de tre dimensioner (se kapitel 10 for nærmere beskrivelse af konstruktionen af det samlede mål).

Figur 8.8 nedenfor viser børnenes og de unges samlede oplevelse af inddragelse i sagsbehandlingen. 28 pct. svarende til knap 3 ud af 10 af de anbragte børn og unge oplever samlet set en høj grad af inddragelse i sagsbehandlingen. Godt halvdelen af de anbragte børn og unge oplever en middel grad af inddragelse, mens 18 pct. svarende til knap 2 ud af 10 oplever en lav grad af

inddragelse i sagsbehandlingen. Blandt de anbragte børn og unge er det særligt pigerne, dem, der er anbragt sent, dem, der er anbragt på institution, og dem med mindre komplekse sager, der oplever en lav grad af inddragelse. Disse sammenhænge er statistisk signifikante. At de børn og unge, der er anbragt på institution, i lavere grad oplever at blive inddraget i sagsbehandlingen end dem, der er anbragt i plejefamilie, er i overensstemmelse med fundene i VIVEs undersøgelse af udsatte unges inddragelse i sagsbehandlingen fra 2020 (Kloppenborg & Lausten, 2020). En mulig forklaring på, at de institutionsanbragte oplever en lavere grad af inddragelse end dem, der er anbragt i plejefamilie, kan være, at de, der er anbragt i plejefamilie, muligvis får mere støtte fra deres plejeforældre til at blive inddraget i sagsbehandlingen, end det er tilfældet for den støtte, som anbragte på institution får fra fx pædagoger på anbringelsesstedet.

Ses der på de børn og unge i forebyggende foranstaltninger, svarede 2 ud af 10, at de oplever en høj grad af inddragelse i sagsbehandlingen, mens omkring 6 ud af 10 oplever en middel grad af inddragelse. Det betyder også, at der er 17 pct., der oplever en lav grad af inddragelse i sagsbehandlingen.

To tredjedele af børn og unge med § 11-støtte oplever samlet set en middel grad af inddragelse i sagsbehandlingen, og 23 pct. oplever en høj grad af inddragelse. Blandt børnene og de unge i denne målgruppe oplever 1 ud af 10 en lav grad af inddragelse.

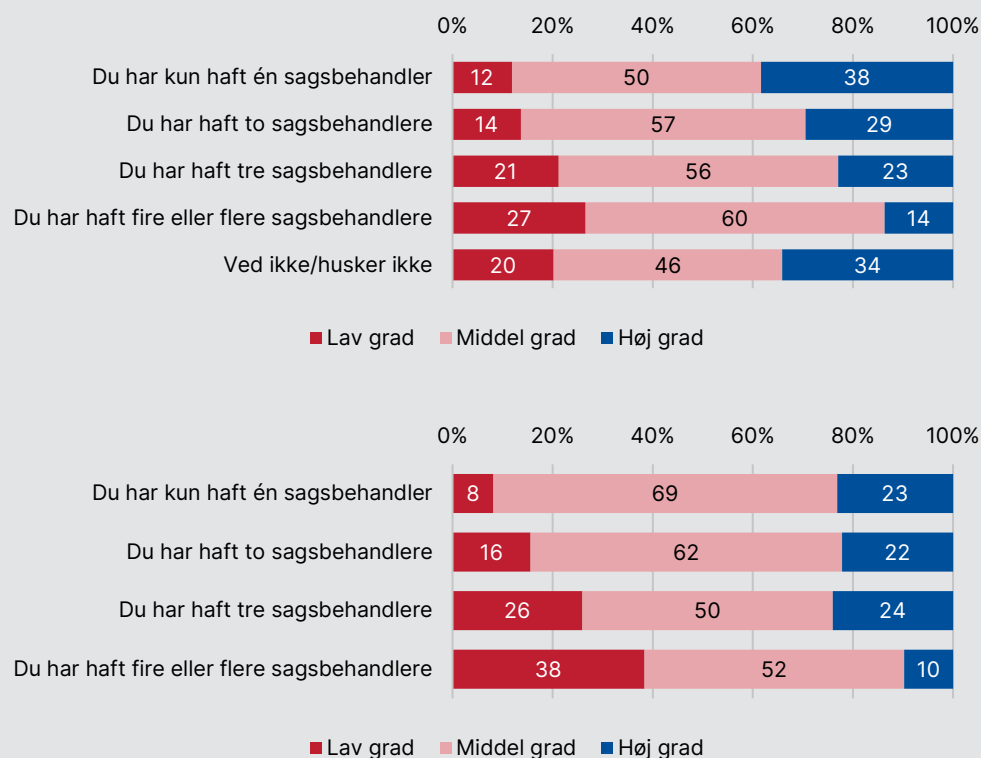
Anm.: Procentgrundlag = 1.007.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Som skitseret indledningsvist viser flere studier, at en god og tillidsfuld relation mellem børnene eller de unge og deres myndighedsrådgiver er helt afgørende for, om børnene eller de unge oplever sig inddraget i sagsbehandlingen (Bijleveld, Dedding & Bunders-Aelen, 2015). Samtidig har vi en antagelse om, at mange skiftende myndighedsrådgivere kan udfordre relationen mellem børnene og de unge og deres myndighedsrådgiver og dermed også deres oplevelse af inddragelse. Vi har derfor undersøgt, om der er sammenhæng mellem antallet af myndighedsrådgivere, børnene og de unge har haft de seneste 2 år, og deres samlede oplevelse af inddragelse (Figur 8.9). Sammenhængen er undersøgt for hhv. anbragte børn og unge og børn og unge i forebyggende foranstaltninger⁸.

Figur 8.9 Sammenhængen mellem antallet af myndighedsrådgivere de seneste 2 år og oplevelsen af inddragelse – opgjort i procent

Øverste figur viser sammenhængen mellem antal myndighedsrådgivere og oplevelsen af inddragelse for de anbragte børn og unge, mens nederste figur viser sammenhængen mellem antal myndighedsrådgivere og oplevelsen af inddragelse for børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger.

Anm.: Procentgrundlag = 1.007.

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

⁸ Målgruppen af børn og unge med § 11-støtte er ikke stor nok til at gennemføre denne sammenhængsanalyse.

Sammenhængsanalysen for de anbragte børn og unge og for børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger viser, at der er en tydelig og statistisk signifikant sammenhæng mellem antallet af myndighedsrådgivere de seneste 2 år og børnenes og de unges oplevelse af inddragelse. De børn og unge, der kun har haft én myndighedsrådgiver de seneste 2 år, er således de børn og unge, hvor den største andel oplever en høj grad af inddragelse (38 pct. for de anbragte og 23 pct. for børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger). Omvendt oplever en større andel af de børn og unge, der har haft fire eller flere myndighedsrådgivere de seneste 2 år, en lav grad af inddragelse (27 pct. af de anbragte børn og unge og 38 pct. af børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger).

Samlet set finder vi således, at skift i myndighedsrådgiver hænger sammen med en lavere grad af inddragelse i sagsbehandlingen.

8.6 Opsamling på børnenes og de unges inddragelse i sagsbehandlingen

Som skitseret indledningsvist i kapitlet har en række undersøgelser indikeret, at ikke alle børn og unge i udsatte positioner oplever at blive inddraget i den kommunale sagsbehandling. Dertil finder tidligere undersøgelser, at hyppige skift i myndighedsrådgiver vanskeliggør inddragelsen af børnene og de unge, fordi skiftene udfordrer opbygningen og vedligeholdelsen af en god og tillidsfuld relation mellem barnet eller den unge og myndighedsrådgiveren.

Som følge af ovenstående har vi i denne undersøgelse undersøgt sammenhængen mellem antallet af myndighedsrådgivere, børnene og de unge har haft de seneste 2 år, og deres samlede oplevelse af inddragelse. Ligesom de tidligere undersøgelser finder vi, at der er en stærk sammenhæng mellem skift i myndighedsrådgiver og børnenes og de unges oplevelse af inddragelse i sagsbehandlingen. Dette både for de anbragte børn og unge og for børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger.

Selvom undersøgelsen viser, at det er gruppen af anbragte børn og unge, der har oplevet flest skift i myndighedsrådgiver, er det gruppen af børn og unge i forebyggende foranstaltninger, som på mange af parametrene for inddragelse i undersøgelsen i lavere grad oplever sig inddraget. Dette gælder, både når de sammenlignes med anbragte børn og unge, og når de sammenlignes med børn og unge med § 11-støtte. Dette kan være tegn på, at de voksne omkring de anbragte børn og unge understøtter, at børnene og de unge bliver inddraget i deres egen sag, mens børn og unge i forebyggende foranstaltninger ikke nødvendigvis har understøttende voksne omkring sig.

Undersøgelsen viser, at børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger er den målgruppe, der i lavest grad oplever, at myndighedsrådgiveren lytter til dem, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver om, hvordan de har det, og at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. De er også den målgruppe, som i lavest grad oplever, at deres myndighedsrådgiver forklarer dem, hvorfor beslutningerne i deres sag er, som de er, og som i lavest grad oplever, at de bliver inddraget i de beslutninger, der bliver taget om deres sag.

Hvis der ses nærmere på de anbragte børn og unge, finder undersøgelsen, at de institutionsanbragte børn og unge i lavere grad end dem, der er anbragt i plejefamilie, oplever sig inddraget i sagsbehandlingen. De institutionsanbragte oplever i lavere grad, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem, og at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. Dertil oplever de i mindre grad end de plejefamilieanbragte, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det, og at de får forklaret, hvorfor beslutningerne i deres sag er, som de er, samtidig med at de svarede, at de gerne ville have mere hjælp og støtte end den, de allerede får.

Tilsvarende viser undersøgelsen, at de anbragte piger i lavere grad end drengene oplever sig inddraget i sagsbehandlingen. De anbragte piger oplever i lavere grad, at myndighedsrådgiveren lytter til dem, og at de kan stole på deres myndighedsrådgiver. De oplever i lavere grad, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det, og de oplever behov for mere hjælp og støtte end den, de allerede modtager.

9 Konklusion

Formålet med at gennemføre en trivselsundersøgelse blandt børn og unge i udsatte positioner, dvs. børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte, er at få et samlet billede af, hvordan disse børn og unge trives i deres hverdag sammenlignet med børn og unge uden indsatser. Vi inkluderer altså alle tre målgrupper af børn og unge i udsatte positioner plus en fjerde målgruppe uden indsatser i denne undersøgelse, hvilket er en bredere gruppe end de anbragte børn og unge, som de tidligere trivselsundersøgelser er baseret på.

Datagrundlaget for trivselsundersøgelsen er spørgeskemabesvarelser fra børn og unge i udsatte positioner og børn og unge uden indsatser indsamlet fra september 2022 til marts 2023. Undersøgelsen afdækker en lang række trivselsmål blandt de tre målgrupper af børn og unge i udsatte positioner og målgruppen af børn og unge uden indsatser. I og med at den er gennemført, før barnets lov træder i kraft, giver det mulighed for at bruge denne trivselsundersøgelse som en slags baseline for udviklingen efter barnets lovs ikrafttræden.

I kommunerne anvendes indsatstrappen ofte som en fælles referenceramme på tværs af børne- og ungeområdet til at etablere et overblik over indsatser i kommunen og deres grad af indgriben (Figur 2.3). Indsatstrappen viser de forskellige trin, hvor der kan iværksættes indsatser fra de helt tidlige indsatser på almenområdet til de mest indgribende foranstaltninger i form af anbringelser uden for hjemmet. I denne undersøgelse finder vi, at næsten 1 ud af 10 teenagere får en eller anden form for indsats, hvad end det er en anbringelse uden for hjemmet eller en forebyggende indsats.

I vurderingen af, hvilken foranstaltning der er den bedst mulige for et barn eller en ung, skal kommunerne lægge vægt på sagens forhold og kompleksitet, og der skal altid sættes ind med en indsats på det trin på indsatstrappen, der matcher behovet hos barnet, den unge og familien – behov, der ofte ikke entydigt kalder på én bestemt indsats.

Kompleksitet er et af de fremtrædende temaer i barnets lov. Derfor er det centralt, at vi med undersøgelsen kan belyse børnenes og de unges trivsel på tværs af graden af kompleksitet i deres liv. Det gør det muligt fx at give et billede af, om børn og unge i udsatte positioner med komplekse eller alvorlige udfordringer trives dårligere end børn og unge i udsatte positioner med mindre komplekse sager.

Vi har derfor konstrueret et kompleksitetsindeks, der inkluderer 15 udsathedsfaktorer, som i andre undersøgelser har vist sig udslagsgivende i forhold til børns og unges udsathed.

Vi finder, at barnets eller den unges score på kompleksitetsindekset viser en tæt sammenhæng til barnets eller den unges indplacering på indsatstrappen, hvor anbragte børn og unge har en høj gennemsnitlig score på indekset, børn og unge i forebyggende foranstaltninger har en middel score, mens børn og unge med § 11-støtte har et meget lavt gennemsnit. Det indikerer samlet set på, at indsatstrappetænkningen virker i kommunerne, og at kommunerne i vurderingen af, hvilken indsats der skal iværksættes over for et barn eller en ung, i vid udstrækning skeler til kompleksiteten i barnets eller den unges liv.

Når vi i rapporten sammenligner børnene og de unge i de fire målgrupper, sammenligner vi således samtidig børn og unge med forskellige grader af kompleksitet i deres liv. Forskellene på målgruppernes trivsel på de seks undersøgte områder er således også udtryk for forskelle i trivslen på tværs af børn og unge med mere eller mindre komplekse livsomstændigheder.

For eksempel er institutionsanbragte børn og unge, som er den gruppe af børn og unge, der modtager den mest indgribende indsats på indsatstrappen, også den gruppe af børn og unge, der har den største grad af kompleksitet i deres liv. Denne gruppe af børn og unge har en langt højere score på kompleksitetsindekset, og det er derfor, de modtager de mest indgribende indsatser.

Undersøgelsen viser samlet set, at institutionsanbragte unge og unge i forebyggende foranstaltninger oplever en markant lavere grad af trivsel end andre unge i udsatte positioner. Plejefamilieanbragte unge trives på mange områder relativt godt, mens unge med tidligt forebyggende § 11-støtte især har udfordringer i forhold til den mentale dimension af deres trivsel. Undersøgelsen viser desuden, at piger oftere oplever lavere trivsel og er mere udsatte end drenge.

For at løfte trivslen blandt børn og unge i udsatte positioner peger resultaterne fra denne undersøgelse derfor på, at trivslen blandt institutionsanbragte børn og unge, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og piger i udsatte positioner er særlig relevante indsatsområder.

I det følgende præsenteres fundene på tværs af undersøgelsens delanalyser og de særlige opmærksomhedspunkter, analyserne foranlediger.

Institutionsanbragte er den målgruppe, der trives dårligst på flere områder

Når vi ser på de institutionsanbragte børns og unges trivsel, er der flere opmærksomhedspunkter. De institutionsanbragte børn og unge er den af målgrupperne, som trives dårligst på flere af de undersøgte områder. De institutionsanbragte er fx den målgruppe, der har lavest livstilfredshed, og som i lavest grad har et positivt syn på fremtiden. De oplever oftest ensomhed, bruger mest tid på onlineaktiviteter og går mindst til fritidsaktiviteter. De er også

målgruppen med den største andel, der aldrig har venner med hjem, eller som er ude med eller hjemme hos venner.

Ser vi på risikoadfærd eller det at have været udsat for krænkende adfærd, slår de institutionsanbragte voldsomt ud. Når vi ser på mobning på de sociale medier, det at have været udsat for krænkelser på nettet, fysiske overfald, voldtægt eller forsøg på voldtægt og det at have påført selvskade eller forsøgt selvmord, har knap halvdelen af de institutionsanbragte børn og unge oplevet mindst tre af disse krænkelser det seneste år. Samtidig er det de institutionsanbragte, der oftere end de andre målgrupper også selv er udøvere i forhold til at krænke andre.

De institutionsanbragte føler sig samtidig mindre trygge på deres anbringelsessted end de plejefamilieanbragte. De er ældre, når de anbringes, og de anbringes med større udfordringer, hvilket i sig selv kan bidrage til at gøre oplevelsen af anbringelsen mere utryg.

Samtidig er de institutionsanbragte den målgruppe, som har de mest komplekse familieforhold, som ønsker mere samvær med deres forældre, og som oftere har en større følelsesmæssig tilknytning til deres forældre. Dette kan være en indikation på, at de institutionsanbragte i højere grad har brug for at holde fast i og vedligeholde deres familiære relationer.

De institutionsanbragte har desuden oftere end børnene og de unge i de øvrige målgrupper en grundskoletid, der er præget af flere skoleskift. Dertil har de institutionsanbragte oftere behov for skolerelateret støtte, og andelen, der går i en specialklasse eller på en specialscole, er langt højere, end det gælder for de øvrige målgrupper. Samtidig er de den målgruppe, hvor andelen, der afslutter grundskolen uden prøve, er højest.

Målgruppen er også dem, der i lavest grad oplever, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem, i lavest grad oplever, at de kan stole på deres myndighedsrådgiver, i lavest grad oplever, at deres myndighedsrådgiver tager deres meninger alvorligt, og i lavest grad oplever at blive inddraget i beslutningerne om deres sag.

De plejefamilieanbragte børn og unge trives på flere parametre godt

Selvom de børn og unge, der er anbragt i plejefamilie, har en høj grad af kompleksitet i deres liv, og der i form af anbringelsen er iværksat en indgribende indsats over for dem, viser undersøgelsen, at de på flere områder trives markant bedre end børnene og de unge i de øvrige målgrupper i udsatte positioner (de institutionsanbragte, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte). Samtidig ligger unge anbragt i plejefamilie på

samme niveau i forhold til udsathed og risikoadfærd som unge i forebyggende foranstaltninger og unge med § 11-støtte.

Andelen af børn og unge i plejefamilie, der går i en specialklasse eller på en specialskole, er lavere, end det gælder for de institutionsanbragte og børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger. De bliver i lavere grad væk fra skolen end børnene og de unge i de øvrige målgrupper i udsatte positioner, og andelen, der virkelig godt kan lide skolen, er højere end for de øvrige børn og unge i undersøgelsen og dermed også højere, end det gælder for børnene og de unge uden indsatser. For børn og unge i plejefamilie er skolen altså et sted, hvor de trives og slår til.

Børn og unge anbragt i plejefamilie går desuden i højere grad til fritidsaktiviteter end børnene og de unge i de øvrige målgrupper i udsatte positioner. De har oftere venner med hjemme og er oftere ude sammen med venner eller hjemme hos venner. De ligner børn og unge uden indsatser både i forhold til, hvor mange gode venner de har, og i forhold til at have et positivt syn på fremtiden. En større andel af dem ligger inden for normalområdet i forhold til mental trivsel sammenlignet med de øvrige målgrupper af børn og unge i udsatte positioner, og de har højere livstilfredshed end alle andre børn og unge i undersøgelsen.

Ser vi på de plejefamilieanbragtes familieforhold, kommer en større andel af dem godt ud af det med deres familie sammenlignet med de øvrige målgrupper af børn og unge i udsatte positioner. Samtidig er det den målgruppe, der i lavest grad oplever at kunne få social støtte fra deres forældre, hvor den største andel svarede, at deres forældre har mindre betydning for dem, og hvor flest oplever, at deres forældre ikke holder af dem. Fra andre undersøgelser ved vi, at børn anbragt tidligt i plejefamilie kommer fra familier, hvor forældrene har voldsomme problemer. Det er derfor, det overhovedet har været nødvendigt at anbringe tidligt. Og samtidig vidner vores resultater om, at den tidlige plejefamilieanbringelse i gennemsnit ser ud til at være en god beskyttelsesfaktor for disse børn, som langt hen ad vejen trives.

Mange af de plejefamilieanbragte børn og unge har været anbragt i minimum 5 år. Hovedparten føler, at deres plejeforældre holder af dem, og at de altid kan få råd og støtte fra dem. De føler sig i høj grad trygge på deres anbringelsessted, og samtidig er der færre plejefamilieanbragte, der har oplevet at skifte anbringelsessted mod deres vilje, sammenlignet med institutionsanbragte.

Det er også de plejefamilieanbragte børn og unge, som oplever den største grad af inddragelse i sagsbehandlingen sammenlignet med de øvrige målgrupper i udsatte positioner. De oplever i højere grad, at myndighedsrådgiveren lytter til dem, at de kan stole på deres myndighedsrådgiver, og at de kan fortælle myndighedsrådgiveren, hvordan de har det, og de er den gruppe, hvor flest oplever at blive taget alvorligt af deres myndighedsrådgiver. Dertil er de

den af målgrupperne i udsatte positioner, hvor flest oplever at have indflydelse på de beslutninger, der tages om deres sag.

Børn og unge i forebyggende foranstaltninger har lavest livstilfredshed

Børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger er karakteriseret ved en middel grad af kompleksitet i deres liv og modtager også en mindre indgribende indsats end de anbragte børn og unge. Undersøgelsen viser dog, at børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger på flere parametre oplever en lavere grad af trivsel end både de plejefamilieanbragte og børn og unge med § 11-støtte. Næst efter børn og unge anbragt på institution er børn og unge i forebyggende foranstaltninger dem, der – sammen med unge med § 11-støtte – er mest udsatte i forhold til selvskade og selvmordsforsøg.

Børn og unge i forebyggende foranstaltninger har størst andel forældre, der bor hver for sig, og er samtidig flest børn og unge, der ikke har kontakt med den forælder, de ikke bor sammen med.

Det er blandt børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger, at vi finder den største andel, der svarede, at de ikke går i skole for tiden. Tilsvarende er det i denne målgruppe, hvor flest svarede, at de ikke laver noget for tiden – altså at de hverken går i skole, er på en ungdomsuddannelse eller er i arbejde. Det er også i denne målgruppe, at andelen, der angiver, at de er blevet væk fra skole en hel dag eller flere gange, er størst. I forhold til at have afsluttet grundskolen uden prøve ligger denne målgruppe på niveau med de anbragte unge.

Børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger har den største andel, der er online mere end 4 timer om dagen, og som bruger mest tid på internettet og computeren i deres fritid. De er samtidig den gruppe, hvor flest angiver kun at have én ven, og som i lavest grad har venner med hjemme eller er ude med eller hjemme hos venner. Sammen med børn og unge med § 11-støtte er de den målgruppe, der oftest oplever ensomhed. Derudover udgør de den gruppe, hvor flest har lav livstilfredshed og et negativt syn på fremtiden, samtidig med at de er den gruppe, hvor flest ligger uden for normalområdet i forhold til mental trivsel.

De er derudover den målgruppe, der i lavest grad oplever sig inddraget i sagsbehandlingen, hvor færrest oplever sig lyttet til hos deres myndighedsrådgiver, og hvor færrest oplever, at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det.

Børn og unge med § 11-støtte scorer højt på emotionelle problemer

Børnene og de unge med § 11-støtte er den målgruppe blandt børn og unge i udsatte positioner, som er karakteriseret ved den laveste grad af kompleksitet i deres liv, og det er også den af undersøgelsens målgrupper, der modtager den mindst indgribende indsats. Målgruppen skiller sig imidlertid ud på flere parametre, når de sammenlignes med de øvrige udsatte grupper.

Ser vi på deres mentale og sociale trivsel, er det de børn og unge – sammen med børnene og de unge i forebyggende foranstaltninger – som i højest grad oplever ensomhed. Det er desuden inden for denne målgruppe, at vi ser den største andel, der ligger uden for normalområdet i forhold til både emotionelle problemer samt hyperaktivitet og opmærksomhedsforstyrrelser.

Børnene og de unge i denne målgruppe er enten mere udsatte eller lige så udsatte som børn og unge i plejefamilie, når vi ser på selvskade, forsøg på selvmord, mobning på de sociale medier, voldtægt eller forsøg på voldtægt.

Det er blandt børnene og de unge med § 11-støtte, vi finder den laveste andel, der synes godt om skolen for tiden. Det er også den målgruppe, hvor færrest oplever, at lærerne har høje forventninger til dem, og hvor færrest svarede, at de oplever, at deres lærere giver dem lyst til at lære mere. Samtidig er de den målgruppe, hvor flest svarede, at de inden for det seneste år har været kede af det i skolen, og hvor flest angiver at have haft koncentrationsbesvær.

Et centralt fund er desuden, at det er inden for målgruppen af børn og unge med § 11-støtte, at vi ser den største andel, der svarede, at de gerne ville have mere hjælp og støtte end den, de modtager. Det kan tyde på, at § 11 som en tidligt forebyggende indsats, der i de senere år er kommet mere og mere i anvendelse i kommunerne, af børnene og de unge ikke opleves som en tilstrækkelig støtte sammenholdt med de udfordringer, børnene og de unge oplever.

Særlige forhold omkring pigerne

På tværs af undersøgelsens fire målgrupper viser der sig nogle særlige forhold omkring pigerne.

På tværs af målgrupperne er der en lavere livstilfredshed blandt pigerne end blandt drengene. Piger i udsatte positioner ligger desuden oftere uden for normalområde i forhold til emotionelle problemer.

Ser vi på udsathedsindekset, er pigerne generelt mere udsatte end drengene, og det gælder særligt i forhold til voldtægt, voldtægtsforsøg, selvskade og selvmordsforsøg, men også i forhold til mobning på de sociale medier og trus-

ler eller krænkelser på nettet. Det ser især voldsomt ud for de institutionsanbragte piger, hvor 2 ud af 3 piger har en høj grad af udsathed. Til sammenligning gælder det for 1 ud af 3 af de institutionsanbragte drenge.

Halvdelen af de anbragte piger er anbragt første gang, efter at de er fyldt 12 år. Sammenholdt med, at hver tredje af de piger, der er anbragt uden for hjemmet, gerne ville have været anbragt tidligere, og at mange af pigerne har en høj grad af udsathed, tegner der sig et billede af, at pigernes udfordringer opdages for sent, og at der sættes for sent ind både med de forebyggende indsatser og med de mere indgribende trin på indsatstrappen.

Pigerne oplever også mere komplekse familieforhold. En større andel af pigerne oplever, at deres forældre har mindre betydning for dem i forhold til følelsesmæssig tilknytning, og de oplever i lavere grad, at deres forældre holder af dem, og at de kommer godt ud af det med deres familie. Dertil viser undersøgelsen, at pigerne i lavere grad oplever at kunne få social støtte fra deres forældre.

Der ses også kønsforskelle i forhold til inddragelse i sagsbehandlingen hos børn og unge i udsatte positioner, hvor pigerne i lavere grad end drengene oplever sig inddraget i sagsbehandlingen. Pigerne oplever i lavere grad end drengene, at deres myndighedsrådgiver lytter til dem, at de kan stole på deres myndighedsrådgiver, og at de kan fortælle deres myndighedsrådgiver, hvordan de har det. Dertil viser undersøgelsen, at pigerne i højere grad svarede, at de har behov for mere hjælp og støtte end den, de allerede modtager.

DEL 2

Dokumentation

10 Metode

Trivselsundersøgelsen blandt børn og unge i udsatte positioner 2023 er gennemført på opdrag fra Social-, Bolig- og Ældreministeriet for at kunne kortlægge, hvordan børn og unge i udsatte positioner trives i deres hverdag, her på grænsen til at barnets lov træder i kraft 1. januar 2024 og skal implementeres.

De hidtidige trivselsundersøgelser er gennemført udelukkende blandt børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet. Det drejer sig om trivselsundersøgelserne i 2014 (Ottosen m.fl., 2015), 2016 (Lausten & Jørgensen, 2017), 2018 (Rambøll, 2018) og 2020 (Lausten & Andreasen, 2022). Det er Social-, Bolig- og Ældreministeriets ønske, at den ny og udvidede udgave af trivselsundersøgelsen fremover skal dække alle børn og unge i udsatte positioner, dvs. både børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med tidlig forebyggende indsats. Trivselsundersøgelsen skal fortsat kortlægge, hvordan børn og unge i udsatte positioner trives på en bred vifte af områder, som kan tænkes at blive berørt af reformen Børnene Først. Denne første dataindsamling af den reviderede udgave af trivselsundersøgelsen kan derfor fungere som en baselinemåling på trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner, før barnets lov træder i kraft 1. januar 2024.

Social-, Bolig- og Ældreministeriet står som opdragsgiver, og VIVE har gennemført projektet. DST Survey har stået for udtræk af stikprøven og selve dataindsamlingen, mens en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra Social-, Bolig- og Ældreministeriet, Social- og Boligstyrelsen og VIVE har sikret, at undersøgelsen blev gennemført i overensstemmelse med opdraget.

10.1 Trivselsbegrebet

Når man analyserer trivsel og trivselsmål, findes der ikke ét fast defineret trivselsbegreb, som man kan forfølge. Det er almindeligt kendt, at trivsel kan forstås både som objektiv og som subjektiv trivsel. Når vi taler om objektiv trivsel, refererer vi som regel til synlige, kvantificerbare og eksternt definerede livsbetingelser eller med andre ord, hvordan en persons liv ser ud udefra. Et andet almindeligt brugt udtryk er sociale indikatorer (Rees m.fl., 2010), der kan omfatte flere facetter af vores liv. For børn og unge kan dette specifikt relatere til deres adgang til uddannelse, om de har adgang til tilstrækkelige ressourcer (dvs. mad, tøj osv.), og om de har et godt fysisk helbred.

Når vi derimod taler om subjektiv trivsel, refererer vi til en persons individuelle syn på, hvordan personen selv oplever og vurderer sit eget liv eller specifikke domæner af sit eget liv. Soffia & Turner (2012) pointerer, at subjektive mål for

trivsel på en måde kan ses som værende mere "demokratiske" end objektive mål, da de tillader individer selv at bestemme, hvilke spørgsmål der er vigtigere for dem, og selv at evaluere, hvor godt deres liv går i overensstemmelse hermed, i stedet for at overlade sådanne antagelser til andre.

I trivselsundersøgelsen benytter vi – som i de tidligere trivselsundersøgelser og i Børn og unge i Danmark (Ottosen m.fl., 2022) – en bred udviklingsøkologisk tænkning, hvor dobbeltheden og samspillet mellem mikro- og makrosystemiske niveauer fastholdes (Bronfenbrenner & Morris, 1998). Børns og unges generelle trivsel indebærer derfor trivsel på mange niveauer og i flere forskellige arenaer og påvirkes af samspillet mellem disse niveauer og arenaer. Det betyder, at temaerne i trivselsundersøgelsen overordnet set tager udgangspunkt i servicelovens formålsparagraf suppleret med temaer omkring børns og unges kendskab til egne rettigheder. Undersøgelsen omfatter således følgende temaer:

- Skolegang
- Mental og social trivsel
- Udsathed
- Familieforhold
- Inddragelse og kendskab til egne rettigheder
- Anbringelsessted (for de børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet).

Derudover inkluderer vi en række validerede måleredskaber, fx SDQ-skalaen (Strengths and Difficulties Questionnaire, se Goodman & Goodman, 2012), og andre velafprøvede og gennemtestede måleredskaber for trivsel, bl.a. nogle af de spørgsmål, som anvendes i VIVEs eksisterende forløbsundersøgelser på området (Ottosen m.fl., 2022; Lausten, Frederiksen & Olsen, 2021).

10.2 Statistiske metoder

Alle analyserne i denne rapport er baseret på deskriptiv statistik for den samlede gruppe af børn og unge, for de enkelte målgrupper af børn og unge og i en lang række tilfælde for undergrupper af målgrupperne enten i forhold til køn og alder eller i forhold til de anbragte børn og unge og varighed af og type af anbringelse. Vi viser således procentfordelinger for spørgsmål med flere svarkategorier (fx 'i høj grad', 'i nogen grad' eller 'slet ikke'), og vi viser andelen af børn og unge, der har svaret blot en af de mulige svarkategorier (fx 'ja' til, at de har drukket alkohol inden for den seneste måned).

Alle sammenligninger er testet statistisk for at undersøge, om der er forskel mellem børn og unge med de to gennemsnit for de to målgrupper eller undergrupper af målgrupper, der sammenlignes. De steder, hvor de to gennemsnit er forskellige fra hinanden med 95-procents sandsynlighed, angiver vi, at forskellen er statistisk signifikant. Det betyder, at forskellen mellem de to gennemsnit, fx pigers og drenges grad af udsathed, ikke blot kan tilskrives tilfældigheder, men må anses for at være en reel forskel og dermed af betydning. Alle steder i undersøgelsen, hvor det beskrives, at en sammenhæng eller en forskel er statistisk signifikant, er der således tale om signifikans på minimum 5-procents niveau.

11 Data

Trivselsundersøgelsen baserer sig på besvarelser fra børnene og de unge selv. Vi er i trivselsundersøgelsen interesserede i børnenes og de unges egne synspunkter og deres egen oplevelse af, hvordan de trives på den brede vifte af områder. Det er afgørende, at det er dem selv, der svarer, når vi vil beskrive børnenes og de unges liv og hverdag, som den er oplevet af dem selv.

11.1 Stikprøven

Målgruppen for undersøgelsen er børn og unge i udsatte positioner i alderen 11, 13, 15 og 17 år suppleret med en gruppe børn og unge, som ikke modtager sociale indsatser efter servicelovens bestemmelser. Undersøgelsespopulationen består derfor i udgangspunktet af de fem målgrupper, der er beskrevet i Tabel 11.1. Målgrupperne 2 og 3, børn og unge med personrettede og familierettede forebyggende foranstaltninger, er efterfølgende lagt sammen, da der baggrundsmæssigt og svarmæssigt ikke er forskel på de to målgrupper (se afsnit 11.4 for yderligere forklaring), således at alle analyser er baseret på fire målgrupper. Vi fastholder dog præsentationen af de fem målgrupper i dette afsnit, da stikprøveudtræk og dataindsamling er udført på de fem målgrupper.

Tabel 11.1 Oversigt over de fem målgrupper, som indgår i trivselsundersøgelsen

Målgruppe	Type af indsats
1	Børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 7
2	Børn og unge i personrettede forebyggende foranstaltninger efter § 52, stk. 3
3	Børn og unge i familierettede forebyggende foranstaltninger efter § 52, stk. 3, eller økonomisk støtte efter § 52 a
4	Børn og unge med § 11-støtte
5	Børn og unge uden indsatser (sammenligningsgruppen)

Der er lagt enkelte begrænsninger på populationen, der har indflydelse på, hvem der er blevet udtrukket til stikprøven:

- Børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, er afgrænset, så gruppen ikke indeholder dem, der er anbragt under en ungdomssanktion eller er i surrogat for varetægtsfængsling, afsoner en dom eller er mindreårige børn og unge, der er ankommet uledsaget til Danmark.

- 17-årige er afgrænset, så de ikke når at fylde 18 år inden for dataindsamlingsperioden.
- Der er foretaget en prioritering i de tilfælde, hvor børn og unge har tilhørt mere end en målgruppe, hvor målgruppe 1 er prioriteret højere end målgruppe 2, målgruppe 2 er prioriteret højere end målgruppe 3 og så fremdeles. De enkelte målgrupper er derfor gensidigt udelukkende, selvom mange børn og unge modtager mere end en type indsats.

Som følge af forskellen i antal børn og unge i den enkelte målgruppe er der trukket en stratificeret stikprøve, hvor der er udtrukket forskellige andele blandt de enkelte målgrupper. Der er udtrukket:

- 60 pct. af populationen af børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet efter § 52, stk. 3, nr. 7
- 35 pct. af populationen af børn og unge i personrettede forebyggende foranstaltninger efter § 52, stk. 3
- 35 pct. af populationen af børn og unge i familierettede forebyggende foranstaltninger efter § 52, stk. 3, eller økonomisk støtte efter § 52 a
- 40 pct. af populationen af børn og unge med § 11-støtte
- 600 børn og unge uden indsatser fra hver af aldersgrupperne 11, 13, 15 og 17 år.

Samlet set blev 9.074 børn og unge udtrukket til at deltage i trivselsundersøgelsen.

11.2 Spørgeskemaundersøgelsen

Dataindsamlingen blev gennemført af DST Survey i perioden fra 12. september 2022 til 15. marts 2023, hvor der blev samlet data ind blandt børn og unge anbragt uden for hjemmet, børn og unge uden indsatser i de første 3 måneder, børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge med § 11-støtte de sidste 3 måneder. DST Survey har stor erfaring i at gennemføre denne type undersøgelser blandt børn og unge, og de råder over en række interviewere, der kan både telefoninterviewe og besøgsinterviewe børnene og de unge.

Alle børn og unge i stikprøven har modtaget et brev om, at de er blevet udtrukket til deltagelse i trivselsundersøgelsen. Alle voksne, både børnenes og de unges forældre og de voksne på anbringelsesstedet for dem, der er anbragt uden for hjemmet, er ligeledes blevet informeret om undersøgelsen. De 11- og 13-åriges forældre har haft mulighed for at afslå deltagelse på barnets

vegne, mens de 15- og 17-årige selv har taget beslutning, om de ønskede at deltage i undersøgelsen eller ej.

Dataindsamlingen er tilpasset respondenternes alder, hvorfor de 11- og 13-årige i målgruppe 1-4 (Tabel 11.1) har haft besøg af en af DST Surveys besøgsinterviewere, som har gennemført besvarelsen af spørgeskemaet som et interview med børnene. Barnet har fået læst spørgsmålene højt, og intervieweren har stået for at indføre barnets svar i skemaet. De 11- og 13-årige i målgruppe 5 og børn og unge uden indsatser skulle selv besvare et webbaseret spørgeskema, men forældrene blev opfordret til at hjælpe dem med at få gennemført opgaven.

Alle 15- og 17-årige blev tilbudt at besvare spørgeskemaet over internettet. Hvis ikke de, 1 måned efter første udsendelse af linket til det webbaserede spørgeskema, havde fuldført besvarelsen, blev de tilbudt, at de på samme vis som de 11- og 13-årige kunne deltage i undersøgelsen ved et besøgsinterview.

Dataindsamlingen resulterede i 2.850 besvarelser (Tabel 11.2), hvilket giver en samlet besvarelsesprocent på 31,4.

Tabel 11.2 Oversigt over population, stikprøve og antal besvarelser opdelt på målgrupper – i antal og procent

	Population pr. 30. juni 2022	Stikprøve	Svar	Svarprocent
1. Anbringelse	3.949	2.008	898	44,7
2. Personrettet foranstaltning	5.572	1.608	303	18,8
3. Familierettet foranstaltning	5.386	1.737	370	21,3
4. § 11-støtte	3.644	1.321	358	27,1
5. Ingen indsatser	252.216	2.400	921	38,4
I alt	270.767	9.074	2.850	31,4

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

Svarprocenten er en del højere blandt børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, sammenlignet med de andre målgrupper. Det kan skyldes, at børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, har voksne omkring sig, der sikrer fokus på at få ordnet de opgaver, der ligger, som fx at besvare et spørgeskema, på en anden måde end børn og unge i forebyggende foranstaltninger

eller med § 11-støtte. Samtidig er børn og unge uden indsatser kun blevet tilbudt at svare på et webbaseret spørgeskema med et par skriftlige rykkere, hvorimod de andre målgrupper er blevet kontaktet af DST Survey med henblik på besøgsinterview, hvis webskemaet ikke blev besvaret.

Ud over opdeling i målgrupper laves flere af analyserne opdelt på køn og alder. Tabel 11.3 viser derfor svarprocenterne for disse undergrupper.

Tabel 11.3 Oversigt over population, stikprøve og antal besvarelser opdelt på køn og alder – antal og procent

	Population pr. 30. juni 2022	Stikprøve	Svar	Svarprocent
Drenge	138.775	4.641	1.384	29,8
Piger	131.992	4.433	1.466	33,1
11-årige	65.032	2.040	676	33,1
13-årige	68.514	2.365	734	31,0
15-årige	68.418	2.794	812	29,1
17-årige	68.803	1.875	628	33,5

Kilde: Trivsel blandt børn og unge i udsatte positioner i 2023.

11.3 Variabelbeskrivelser

Analyserne i denne rapport er hovedsageligt baseret på spørgeskemadata suppleret med oplysninger fra registerdata fra Danmarks Statistik.

De enkelte spørgsmålsformuleringer fra spørgeskemaet er vist sammen med beskrivelsen af resultaterne, mens beskrivelsen og definitionen af de 15 udsathedsfaktorer, der indgår i kompleksitetsindekset, er beskrevet i Tabel 11.4.

Tabel 11.4 Definition af de 15 udsathedsfaktorer og beskrivelse af de variable og registre, de kommer fra

Udsathedsfaktor	Definition (registre på Danmarks Statistik)
Barnet eller den unge er diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse.	En fysisk funktionsnedsættelse er her defineret som funktionsnedsættelse i bevægeapparatet (fx cerebral parese, epilepsi og erhvervet hjerneskade), funktionsnedsættelse i sanseapparatet (fx syns- og høretab) eller ord-, tal- eller talevanskeligheder (dvs. specifikke udviklingsforstyrrelser i forhold til tale og sprog) (LPR_ADM, se Mortensen, Andreasen & Tegtmeyer, 2020, for yderligere definition).
Barnet eller den unge har mindst en psykiatrisk diagnose.	Barnet eller den unge er registreret med mindst en diagnose inden for ICD-10-koderne for psykiske og adfærdsmæssige forstyrrelser, F0-F9 (PSYK_ADM).
Barnet eller den unge modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltninger.	Barnet eller den unge modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltninger efter servicelovens § 52, stk. 3, set over hele barnets levetid (BUFO).
Barnet eller den unge er eller har været anbragt uden for hjemmet.	Barnet eller den unge er eller har været anbragt uden for hjemmet efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7 (BUAF).
Barnet eller den unge har været udsat for overgreb.	Barnet eller den unge har været udsat for seksualforbrydelse eller voldsforbrydelse (målt via variabelen OFR_GER7 i registret KROF).
Barnet eller den unge oplever ustabilitet i forhold til bopæl.	Barnet eller den unge har oplevet fem eller flere bopælsflytninger i løbet af livet, inkl. flytning til anbringelsessted (FLYT).
Mindst en af forældrene er død.	Barnet eller den unge har en mor eller far, som er død (målt via variabelen DODDATO i registret DOD).
Mindst en af forældrene har selv været anbragt.	Barnets eller den unges mor eller far har selv været anbragt uden for hjemmet (BUAF).
Barnet eller den unge har gennemgået fire eller flere skift i mors husstand i barnets levetid (skilsmisse, opbrud af parforhold, skift fra enlig mor til at bo med partner).	Barnet eller den unge har oplevet fire eller flere skift i mors familiekonstellation i løbet af livet (målt ved hjælp af variabelen FAMILIE_ID). FAMILIE_ID er et nummer, der identificerer familien. Hvis der sker skift i mors FAMILIE_ID over tid, betyder det, at mor har gennemgået skilsmisse, at der er sket opbrud af parforhold, eller at en enlig mor skifter fra at være enlig til at bo med en partner (BEF).
Mindst en af forældrene har været på passiv forsørgelse mindst 1 år i barnets eller den unges levetid.	Barnets eller den unges mor eller far har været på passiv forsørgelse mindst 1 år i barnets levetid. Passiv forsørgelse defineres her som kontanthjælp, førtidspension, efterløn og folkepension (målt via variabelen SOCIO13 i registret AKM).
Mindst en af forældrene har ingen uddannelse ud over grundskolen.	Barnets eller den unges mor eller far har ingen uddannelse ud over grundskolen (målt ved hjælp af variabelen AUDD i registret UDDA).
Mindst en af forældrene har udstået fængselsstraf (i barnets eller den unges levetid).	Barnets eller den unges mor eller far har udstået fængselsstraf i barnets eller den unges levetid. Her er medtaget personer, som er eller har været varetægtsfængslet eller afsoner en dom i mindst 7 dage (målt ved fængslingskoden IND_FGSLKOD i KRIN).
Mindst en af forældrene er diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse.	Se beskrivelsen ved fysisk funktionsnedsættelse for børn og unge.
Mindst en af forældrene har mindst en psykiatrisk diagnose (givet i barnets eller den unges levetid).	Mindst en af forældrene er registreret med mindst en diagnose inden for ICD-10-koderne for psykiske og adfærdsmæssige forstyrrelser, F0-F9, i barnets eller den unges levetid (PSYK_ADM, hvor diagnoser givet før barnets fødsel ikke medtages).
Mindst en af forældrene er eller har været i misbrugsbehandling (i barnets eller den unges levetid).	Barnets eller den unges mor eller far er eller har været i misbrugsbehandling i barnets eller den unges levetid (SIB, register over stofmisbrugere i behandling).

11.4 Sammenlægning af personrettede og familierettede forebyggende foranstaltninger

Under de første analyser af de indsamlede surveydata blev det tydeligt, at de to målgrupper af børn og unge, der modtager personrettede forebyggende foranstaltninger, og børn og unge, der modtager familierettede forebyggende foranstaltninger, var meget ens. Dette både i forhold til baggrundsfaktorer og i forhold til besvarelser af de enkelte spørgsmål.

Tabel 11.5 Karakteristika for børn og unge, der modtager hhv. personrettede og familierettede forebyggende foranstaltninger

		Person- rettet	Familie- rettet	Forskel	Signifi- kans
Børnene og de unge selv					
1	Diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse	7	6	-1	
2	Har mindst en psykiatrisk diagnose	23	16	-7	*
3	Modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltninger	86	85	-1	
4	Er eller har været anbragt uden for hjemmet	2	3	1	
5	Har været udsat for overgreb (registreret i offerstatistikken)	12	9	-4	
6	Ustabilitet i forhold til bopæl: Har oplevet fem eller flere flytninger igennem sin barndom	12	10	-2	
Forældrene (mindst en forælder ...)					
7	Er død	4	3	-1	
8	Har selv været anbragt	18	15	-3	
9	Har gennemgået fire eller flere skift i mors husstand i barnets eller den unges levetid	13	14	1	
10	Har været på passiv forsørgelse mindst 1 år i barnets eller den unges levetid	55	53	-2	
11	Har ingen uddannelse ud over grundskolen	42	46	4	
12	Har udstået fængselsstraf (i barnets eller den unges levetid)	3	4	1	
13	Er diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse	19	17	-2	
14	Har mindst en psykiatrisk diagnose (i barnets eller den unges levetid)	31	31	0	
15	Er/har været i misbrugsbehandling (i barnets eller den unges levetid)	7	4	-3	
	Antal børn og unge	303	370		

Note: Definitionen af variablene findes i Tabel 11.4.

Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

Tabel 11.5 viser en test af, om der er signifikant forskel mellem de to målgrupper, når vi ser på de udsathedsfaktorer, der indgår i det samlede kompleksitetsindeks. Her ses det, at de to grupper kun adskiller sig fra hinanden på 1 af de 15 faktorer, nemlig faktoren for børn og unge, der har mindst en psykiatrisk diagnose, hvor der er statistisk signifikant flere børn og unge, der modtager personrettede forebyggende foranstaltninger, der har mindst en psykiatrisk diagnose (23 pct.), sammenlignet med børn og unge, der modtager familierettede forebyggende foranstaltninger (16 pct.).

Derudover viste simple test af en række af de vigtigste indikatorer fra spørgeskemaet – bl.a. svar på, hvordan de trives i skolen, andelen, der har oplevet at blive mobbet på de sociale medier, og andelen, der altid føler sig holdt af, af deres forældre – at der ikke var signifikant forskel på svarene mellem de to målgrupper.

Med baggrund i disse test har vi valgt at lægge de to målgrupper sammen, så de i alle analyserne af spørgeskemadata indgår som en samlet målgruppe af børn og unge i forebyggende foranstaltninger.

11.5 Repræsentativitetsanalyse

Der vil altid forekomme et bortfald, når analysegrundlaget er en spørgeskemaundersøgelse, og særligt når stikprøven er baseret på børn og unge i udsatte positioner. Det har derfor været nødvendigt at teste, om bortfaldet er så systematisk, at datagrundlaget ikke er repræsentativt, og vi dermed ikke vil kunne generalisere vores resultater fra besvarelsene til den faktiske population.

Vi har derfor gennemført en repræsentativitetsanalyse af trivselsundersøgelsens data ved at sammenligne den gruppe af børn og unge, der har besvaret spørgeskemaerne, med den population, de er trukket af. Vi har her benyttet de beregnede kompleksitetsfaktorer i analysen i kapitel 1, og testen er gennemført for hver enkelt målgruppe af børn og unge. Det betyder, at vi i repræsentativitetsanalysen sammenligner gennemsnit for de to populationer i målgruppen, altså dem, der har besvaret spørgeskemaet, og resten af populationen, og tester, om en eventuel forskel i kompleksitetsfaktorerne er statistisk signifikant, eller om forskellen skyldes tilfældigheder. Her skal man huske på, at statistisk signifikante forskelle ikke nødvendigvis er det samme, som at den reelle forskel (fx i procent) er stor. Det gælder især, når der sammenlignes populationer med et stort antal observationer, at selv små forskelle kan fremstå som statistisk signifikante, selvom den reelle forskel er minimal.

Analyserne på målgruppeniveau viser, at der er signifikant forskel mellem dem, der har svaret, og resten af populationen på en lang række af de parametre,

der inkluderes i kompleksitetsindekset. Her drejer forskellene sig hovedsageligt om baggrundsfaktorer baseret på forældreoplysninger (bl.a. mindst en forælder på passiv forsørgelse, mindst en forælder uden uddannelse), mens det for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, også drejer sig om andelen af børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser og andelen, der har været udsat for overgreb.

Tabel 11.6 Repræsentativitetsanalyse baseret på de udsathedsfaktorer, der inkluderes i kompleksitetsindekset – opgjort i procent

		Alle børn og unge, der er anbragt	Anbragte, der har besvaret	Forskel	Signifikans
Børnene og de unge selv					
1	Diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse	12	9	-3	*
2	Har mindst en psykiatrisk diagnose	26	20	-6	*
3	Modtager eller har modtaget forebyggende foranstaltninger	85	86	1	
4	Er eller har været anbragt uden for hjemmet	100	100	0	
5	Har været udsat for overgreb (registreret i offerstatistikken)	27	22	-5	*
6	Ustabilitet i forhold til bopæl: Har oplevet fem eller flere flytninger igennem sin barndom	31	31	0	
Forældrene (mindst en forælder ...)					
7	Er død	6	7	1	
8	Har selv været anbragt	37	41	4	
9	Har gennemgået fire eller flere skift i mors husstand i barnets eller den unges levetid	34	40	6	*
10	Har været på passiv forsørgelse mindst 1 år i barnets eller den unges levetid	86	91	5	*
11	Har ingen uddannelse ud over grundskolen	77	82	5	*
12	Har udstået fængselsstraf (i barnets eller den unges levetid)	19	18	-1	
13	Er diagnosticeret med mindst en fysisk funktionsnedsættelse	23	26	3	
14	Har mindst en psykiatrisk diagnose (i barnets eller den unges levetid)	52	57	5	*
15	Er/har været i misbrugsbehandling (i barnets eller den unges levetid)	17	17	0	
	Antal børn og unge	2.527	898		

Note: Definitionen af variablene findes i Tabel 11.4.

Kilde: Egne beregninger baseret på registerdata fra Danmarks Statistik.

For enkelthedens skyld har vi valgt i Tabel 11.6 kun at vise testen for målgruppen af børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.

Resultatet af repræsentativitetsanalyserne er altså, at der er signifikante skævheder i bortfaldet, og at en analyse alene baseret på dem, der har besvaret spørgeskemaet, vil give en skævhed i opfattelsen af, hvordan børn og unge i udsatte positioner trives. For at korrigere for denne skævhed konstruerer vi en række vægte, som er beskrevet i næste afsnit.

11.6 Vægtning af data

Stikprøven er – som beskrevet i afsnit 11.1 – afgrænset på forskellig vis for målgrupperne og aldersgrupperne. Samtidig ved vi fra de tidligere trivselsundersøgelser, at andelen af besvarelser er forskellig over køn, alder og anbringelsessted. Samtidig har vi ovenfor testet, at der er signifikante skævheder i bortfaldet.

Vi er derfor nødsaget til at vægte besvarelserne, for at resultaterne i rapporten kan generaliseres til den samlede population inden for de fem oprindelige målgrupper af børn og unge, hvor vi samtidig får opdelt gruppen af børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, i plejefamilieanbringelse og institutionsanbringelse. Unge, der er anbragt på eget værelse, og børn og unge, der er anbragt på kost- og/eller efterskole, lægges ind under gruppen af børn og unge, der er anbragt på institution, af to grunde: (1) Antallet af børn og unge i de to typer anbringelser er så begrænset, at der ikke i sig selv kan vises deskriptiv statistik for anbringelsestyperne. (2) Baseret på de inkluderede baggrundsfaktorer ligner børn og unge anbragt i de to typer anbringelser statistisk set børn og unge, der er anbragt på institution.

11.6.1 Vægtning af data for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet

Det er især data for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, hvor der er behov for vægtning. Det skyldes, at yngre børn, der er anbragt uden for hjemmet, er mere tilbøjelige til at besvare spørgeskemaet end de ældre, at pigerne er mere tilbøjelige til at svare end drengene, og at plejefamilieanbragte er mere tilbøjelige til at svare end de institutionsanbragte (Lausten & Andreassen, 2022). Dette er altså de tre faktorer, der skal tages højde for, når data vægtes: alder, køn og anbringelsessted.

Vi konstruerer derfor fire typer vægte for børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet:

- VGT1 vægter for køn, alder og anbringelsessted og benyttes til analyser af alle børn og unge samlet.
- VGT2 vægter for køn og anbringelsessted og benyttes til analyser, der er aldersopdelt.
- VGT3 vægter for alder og anbringelsessted og benyttes til analyser, der er kønsopdelt.
- VGT4 vægter for køn og alder og benyttes til analyser, der er opdelt på anbringelsessted.

11.6.2 Vægtning af data for børn og unge i forebyggende foranstaltninger og børn og unge uden indsatser

Der er kun to faktorer at tage højde for, når vi ser på de andre målgrupper, nemlig køn og alder. Derfor laver vi her tre typer vægte:

- VGT1 vægter for køn og alder og benyttes til analyser af alle børn og unge samlet.
- VGT2 vægter for køn og benyttes til analyser, der er aldersopdelt.
- VGT3 vægter for alder og benyttes til analyser, der er kønsopdelt.

Den enkelte vægt for den enkelte celle af børn og unge beregnes ved hjælp af målgruppens populationsstørrelse, den samlede population for gruppen, antal besvarelser for cellen og det totale antal svar fra gruppen.

Vægten for 11-årige drenge anbragt i plejefamilie vil således være

$$VGT1 = (273/3.949) / (83/898) = 0,747952,$$

fordi

- der er i alt 273 11-årige drenge i plejefamilie (cellens populationsstørrelse)
- der er i alt 3.949 11-, 13-, 15- og 17-årige anbragt uden for hjemmet (den samlede population af gruppen af anbragte)
- der er 83 11-årige drenge i plejefamilie, der har besvaret spørgeskemaet (antal besvarelser for cellen)
- der er i alt 898 besvarelser for gruppen af børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.

Ved en stikprøve, der er repræsentativ for populationen, vil hver observation i stikprøven have en vægt på 1. Hvis en undersøgelse ikke er repræsentativ, kan man korrigere resultaterne på baggrund af vægte, som udregnes således, at grupper, der er underrepræsenterede i undersøgelsen, får en større vægt (dvs. en vægt større end 1), mens grupper, som er overrepræsenterede, kommer til at få en mindre vægt (dvs. en vægt, som er mindre end 1).

11.6.3 Børn og unge med funktionsnedsættelse

Der eksisterer ikke en database eller et register, der ved udtræk af stikprøven gør det muligt at tage højde for, om børnene og de unge har betydelige funktionsnedsættelser, der gør, at de ikke selv kan besvare et spørgeskemaet. Samtidig anbringes børn og unge med fysiske og psykiske funktionsnedsættelser uden for hjemmet efter de samme bestemmelser i serviceloven som børn og unge, der anbringes af sociale årsager. Alle udtrukne børn og unge inviteres derfor på lige fod til at deltage i undersøgelsen, trods en formodning om at børn og unge med større fysiske og psykiske funktionsnedsættelser ikke er i stand til selv at udfylde et webbaseret spørgeskema eller deltage i et besøgsinterview af længere varighed. Det må derfor forventes, at børn og unge med betydelige funktionsnedsættelser er underrepræsenteret i trivselsundersøgelsen.

11.7 Baggrundvariable

Hele vejen gennem rapporten er der ud over målgrupperne anvendt fire faste baggrundvariable i analyserne: alder, køn, anbringelsesform og alder ved første anbringelse for de anbragtes vedkommende. I det omfang der er signifikant forskel over alder eller køn, viser vi i de fleste tilfælde denne opdeling af trivselsindikatorerne, dvs. at vi i en lang række figurer viser fordelingen over eller andelen af 11-, 13-, 15- og 17-årige. Ligeledes opdeler vi svarene i alle temaer på køn. Vi opdeler på alder og køn, da mange almene udviklingsbetingelser ikke kun for børn og unge i udsatte positioner, men også for børn og unge generelt er køns- og aldersbestemte. Det samlede mål for trivsel kan således dække over meget forskellige niveauer af trivsel enten mellem piger og drenge eller mellem de yngste på 11 år og de ældste på 17 år.

Samtidig er der stor forskel på rammerne for de to anbringelsestyper, plejefamilie og institutionsanbringelse. Det er derfor naturligt at vise trivselsindikatorerne opdelt på plejefamilie og institutionsanbringelse, som omfatter anbringelse på døgninstitution, på socialpædagogisk opholdssted, på kost- og/eller efterskole og på eget værelse, som er lagt ind under kategorien institutionsanbragt.

I enkelte af analyserne omkring børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, ser vi også på varighed i anbringelsen og alder ved første anbringelse. Børnene og de unge er blevet spurgt, hvor længe de har boet på det sted, hvor de er anbragt på interviewtidspunktet. Svarene er i analyserne samlet til kategorierne nyanbragt (dvs. anbragt mindre end 1 år), anbragt 1-4 år og anbragt 5 år eller længere. Alder ved første anbringelse er ligeledes kategoriseret til, at første anbringelse er sket i 0-5-årsalderen, i 6-11-årsalderen eller i 12-17-årsalderen.

Litteratur

Andreasen, A. G. & M. Lausten (2020). *Adgangen til, brugen af og betydningen af bøger blandt udsatte unge: Registeranalysen*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Andreasen, A. G. & S. B. Rayce (2023). *Vægtstatus og trivsel hos børn og unge: Indledende analyser af vægt og trivsel i et tværsnits- og forløbsperspektiv*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Ankestyrelsen (2011). *Ankestyrelsens praksisundersøgelser om: Inddragelse af børn og forældre i sager om frivillige foranstaltninger*. København: Ankestyrelsen.

Ankestyrelsen (2019). *Børnesagsbarometret: Pilotundersøgelse*. København: Ankestyrelsen.

Ankestyrelsen (2023). *Børnesagsbarometret 2023*. København: Ankestyrelsen.

Bengtsson, T. T. & S. Henze-Pedersen (2022). *Børn og unges inddragelse i myndighedssagsbehandling på børne- og ungeområdet: En vidensindsamling under Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Bengtsson, T. T., R. F. Olsen & M. Lausten (2022). The role of mental health problems in out-of-home care youths' educational pathways: Quantitative and qualitative analysis of Danish longitudinal data. *Child Abuse & Neglect*, 131, 1-13.

Bessell, S. (2011). Participation in decision-making in out-of-home care in Australia: What do young people say? *Children and Youth Services Review*, 33(4), 496-501.

Bijleveld, G. G. V., C. W. M. Dedding & J. F. G. Bunders-Aelen (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child and Family Social Work*, 20(2), 129-138.

Boddy, J. (2011). The supportive relationship in 'public care': The relevance of social pedagogy. I: Cameron, C. & P. Moss (red.), *Social Pedagogy and Working with Children and Young People: Where Care and Education Meet* (s. 105-124). London: Jessica Kingsley.

Boyle, C. (2017). What is the impact of birth family contact on children in adoption and long-term foster care? A systematic review. *Child & Family Social Work*, 22, 22-33.

- Bradshaw, J., P. Hoelscher & D. Richardson (2007). An index of child well-being in the European Union. *Social Indicators Research*, 80, 133-177.
- Brink, A.-L. & M. Stage (2021). *Røgfri Fremtids Ungeundersøgelse 2017-2020*. København & Virum: Kræftens Bekæmpelse & TrygFonden.
- Bronfenbrenner, U. & P. A. Morris (1998). The ecology of developmental processes. I: Damon, W. & R. M. Lerner (red.), *Handbook of Child Psychology: Theoretical Models of Human Development* (s. 993-10258). New York: Wiley.
- Brown, R., H. Alderson, E. Kaner, R. McGovern & R. Lingam (2019). "There are carers, and then there are carers who actually care"; Conceptualizations of care among looked after children and care leavers, social workers and carers. *Child Abuse & Neglect*, 92, 219-229.
- Bryderup, I. M. & S. A. Johansen (2022). *Anbragte børn og unge på døgninstitution og socialpædagogiske opholdssteder*. Aarhus: Forlaget Klim.
- Bryderup, I. M., B. Madsen & A. S. Perthou (2002). *Specialundervisning på anbringelsessteder og i dagbehandlingstilbud: En undersøgelse af pædagogiske processer og samarbejdsformer*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Bryderup, I. M. & M. Q. Trentel (2012). *Tidligere anbragte unge og uddannelse*. Århus: Forlaget Klim.
- Børnerådet (2012). "De prøver at gøre det så normalt som muligt": Et indblik i 113 anbragte børn og unges liv. Billund: Børnerådet.
- Cantril, H. (1965). *The Pattern of Human Concerns*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Center for Voldtægtsofre (2017). *Hjælp efter overgrebet*. Aarhus: Aarhus Universitetshospital.
- Côté, J. (2000). *Arrested Adulthood: The Changing Nature of Maturity and Identity*. New York: New York University Press.
- Dahl, K. M. (2007). *Udsatte børns fritid: Et litteraturstudie*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Demant, J. & M. Järvinen (2011). Social capital as norms and resources: Focus groups discussing alcohol. *Addiction Research & Theory*, 19(2), 91-101.
- Duffy, D. F. (2009). Self-injury. *Psychiatry*, 8(7), 237-240.
- Egelund, T., D. Andersen, A.-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R. F. Olsen & F. Gerstoft (2008). *Anbragte børns udvikling og vilkår: Resultater fra*

SFI's Forløbsundersøgelser af årgang 1995. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund, T., P. S. Christensen, T. B. Jakobsen, T. G. Jensen & R. F. Olsen (2009). *Anbragte børn og unge: En forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Egelund, T., A.-D. Hestbæk, & D. Andersen (2004). *Små børn anbragt uden for hjemmet: En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet.

Egelund, T. & K. Vitus (2007). *Sammenbrud i anbringelser af unge: Risikofaktorer hos unge, forældre, anbringelsessteder og i sagsbehandlingen*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Fallesen, P. (2014). Identifying divergent foster care careers for Danish children. *Child Abuse & Neglect*, 38(11), 1860-1871.

Ford, T., P. Vostanis, H. Meltzer & R. Goodman (2007). Psychiatric disorder among British children looked after by local authorities: comparison with children living in private households. *The British Journal of Psychiatry*, 190(4), 319-325.

Frank, V. A., E.-M. Elmholdt & M. D. Herold (2022). Unge bruger lattergas som rusmiddel på mange forskellige måder. *STOF: tidsskrift for stofmisbrugsområdet*, 43, 26-31.

Fredricks, J. A. & J. S. Eccles (2006). Extracurricular involvement and adolescent adjustment: Impact of duration, number of activities, and breadth of participation. *Applied Developmental Science*, 1(3), 132-146.

Fynbo, L., S. B. Rayce, S. H. Hoffmann, A. Thøstesen, C. Linander, A. Dam & S. Tønnesen (2023). *Digitalt mediebrugs betydning for sociale relationer, fællelesskaber og stress blandt unge: Et systematisk litteraturreview*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Giddens, A. (2021). *Modernitet og selvidentitet: Selvet og samfundet under sen-moderniteten*. København: Gyldendal A/S.

Goemans, A., M. van Geel, M. van Beem & P. Vedder (2016). Developmental outcomes of foster children: A meta-analytic comparison with children from the general population and children at risk who remained at home. *Child Maltreatment*, 21(3), 198- 217.

Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581-586.

- Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the strengths and difficulties questionnaire. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 40*(11), 1337-1345.
- Goodman, A. & R. Goodman (2012). Strengths and Difficulties Questionnaire scores and mental health in looked after children. *The British Journal of Psychiatry, 200*(5), 426-427.
- Grünbaum, L. T. & K. V. Mortensen (2016). *Psykodynamisk psykoterapi med børn og unge*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hagelquist, J. Ø. & H. Rasmussen (2017). *Mentalisering i familien*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Harnett, R., B. Thom, R. Herring & M. Kelly (2000). Alcohol in transition: Towards a model of young men's drinking styles. *Journal of Youth Studies, 3*(1), 61-77.
- Hughes, M. E., L. J. Waite, L. C. Hawkey & J. T. Cacioppo (2004). A short scale for measuring loneliness in large surveys: Results from two population-based studies. *Research on Aging, 26*(6), 655-672.
- Inchley J., D. Currie, S. Budisavljevic, T. Torsheim, A. Jåstad, A. Cosma, C. Kelly, Á. M. Arnarsson & O. Samdal (2020). *Spotlight on adolescent health and well-being: Findings from the 2017/2018 Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) survey in Europe and Canada. International report. Volume 1. Key findings*. København: WHO Regional Office for Europe.
- Iversen, K. (2022). *Ungepanelet om efterværn: Notat*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Iversen, K., S. T. Grønfeldt & M. W. Strandby (2022). *Efterværn: Afdækning af viden og erfaringer fra eksisterende indsatser*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- James, S., J. Landsverk & D. J. Slymen (2004). Placement movement in out-of-home care: Patterns and predictors. *Children and Youth Services Review, 26*(2), 185-206.
- Jarlstrup, N. S., M. T. Pedersen & L. S. Bast (2022). *Brug af røgfri nikotinprodukter blandt unge: §RØG – en undersøgelse af forbrug af snus, tyggetobak og nikotinposer, efterår 2022*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Jensen, B. S. (2014). *Inddragelse af udsatte børn og unge i socialt arbejde: Reel inddragelse eller symbolsk retorik?* Aalborg: Aalborg University Press.
- Järvinen, M. & L. H. Bom (2018). "At vokse fra druk: Unge storforbrugeres syn på alkoholnormer". I: M. Järvinen (red.), *Unge, alkohol og stoffer: Et 10-årigt forløbsstudie* (s. 30-41). København: Sociologisk Institut, KU.

- Kääriälä, A., M. Berlin, M. Lausten, H. Hiilamo & T. Ristikari (2018). Early school leaving by children in care: A comparative study of three Nordic countries. *Children and Youth Services Review*, 93, 186-195.
- Kierkegaard, L., L. M. Pommerencke, C. T. Bonnesen, K. R. Madsen & A. M. Thorhauge (2020). *Digital mediebrugs betydning for sociale relationer, fællesskaber og stress blandt børn og unge: En litteraturgennemgang*. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU.
- KL (2020). *Udsatte børn - Nøgletal 2020*. København: Kommuneforlaget.
- Klonsky, E. D. (2007). The functions of deliberate self-injury: A review of the evidence. *Clinical Psychology Review*, 27(2), 226-239.
- Kloppenborg, H. S., E. Ladekjær & H. S. Pedersen (2018). *Evaluering af projekt Bedre Børneinddragelse*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Kloppenborg, H. S. & M. Lausten (2020). *Udsatte unges inddragelse i kommunernes sagsbehandling*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lausten, M. & A. G. Andreasen (2021). *Karakteristik af udsatte forældre, 2019*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lausten, M. & A. G. Andreasen (2022). *Anbragte unges trivsel 2020*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lausten, M., D. Andersen, P. R. Skov & A. A. Nielsen (2013). *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer: Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Lausten, M. & S. Frederiksen (2016). Do you love me? An empirical analysis of the feeling of love amongst children in out-of-home care. *International Journal of Social Pedagogy*, 5(1), 90-103.
- Lausten, M., S. Frederiksen & R. F. Olsen (2020). *Tidligere anbragte unge – 18 år og på vej mod voksenlivet: Forløbsundersøgelse af tidligere anbragte unge født i 1995*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lausten, M., S. Frederiksen, R. F. Olsen, A. A. Nielsen & T. T. Bengtsson (2015). *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer - del II: Rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

- Lausten, M., S. Henze-Pedersen, N. W. Brændgaard & T. R. Knudsen (2022). *Rømninger fra anbringelsessteder: En undersøgelse af definition, omfang og årsager*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lausten, M. & T. Jørgensen (2017). *Anbragte børn og unges trivsel 2016*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Marshall, G., K. Winter & D. Turney (2020). Honneth and positive identity formation in residential care. *Child & Family Social Work, 25*(4), 733-741.
- McLoughlin, C., D. Connolly, S. McCarthy, L. Weir, N. O'Rourke & R. Flynn (2020). What underpins good child-centred practices in children's social services? *Journal of Social Care, 3*(1), 5.
- Mølholt, A. K. (2019). Tidligere anbragtes oplevelser af at høre til. I: Petersen, K. E. & J. H. Hansen (red.), *Inklusion og eksklusion: En grundbog* (s. 371-385). København: Hans Reitzels Forlag.
- Natalier, K. & G. Johnson (2015). No home away from home: A qualitative study of care leavers' perceptions and experiences of 'home'. *Housing Studies, 30*(1), 123- 138.
- Newton, R. R., A. J. Litrownik & J. A. Landsverk (2000). Children and youth in foster care: Disentangling the relationship between problem behaviors and number of placements. *Child Abuse & Neglect, 24*(10), 1363-1374.
- Nielsen, J. C., N. U. Sørensen, N. Katznelson & M. D. Lindstrøm (red.) (2010). *Den svære ungdom: 10 eksperter om unges trivsel og mistrivsel*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Olsen, R. F. & C. J. de Montgomery (2018). Revisiting out-of-home placed children's poor educational outcomes – Is school change part of the explanation? *Children and Youth Services Review, 88*, 103-113.
- Olsen, R. F., T. Egelund & M. Lausten (2011). *Tidligere anbragte som unge voksne*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M. H., A. G. Andreasen, K. M. Dahl, M. Lausten, S. B. Rayce & B. B. Tagmose (2022). *Børn og unge i Danmark: Velfærd og trivsel 2022*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Ottosen, M. H., M. Lausten, S. Frederiksen & D. Andersen (2015). *Anbragte børn og unges trivsel 2014*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Perry, B. D. (2006). Fear and learning: Trauma-related factors in the adult education process. *New Directions for Adult and Continuing Education, 110*, 21-27.

- Perry, B. D. (2013). The neurosequential model of therapeutics. I: Ford J. D. & C. A. Courtois (red.), *Treating Complex Traumatic Stress Disorders in Children and Adolescents* (s. 249-259). New York: Guilford Publications.
- Pisinger, V., A. Thorsted, A. H. Jezek, A. Jørgensen, A. I. Christensen & L. C. Thygesen (2019). *UNG19: Sundhed og trivsel på gymnasiale uddannelser 2019*. København: Statens Institut for Folkesundhed, SDU.
- Poitras, K., S. Porlier & G. M. Tarabulsky (2021). Child's adjustment and parent-child contact after child placement into foster care: a systematic review. *Journal of Public Child Welfare*, 16(5), 575-606.
- PwC. (2022). *Unges vej ind i voksenlivet – en analyse af efterværnet*. Hellerup: PwC.
- Rambøll (2018). *Anbragte børn og unges trivsel 2018*. København: Socialministeriet.
- Rasmussen, M., L. Kierkegaard, S. V. Rosenwein, B. E. Holstein, M. T. Damsgaard & P. Due (2019). *Skolebørnsundersøgelsen 2018: Helbred, trivsel og sundhedsadfærd blandt 11-, 13- og 15-årige skoleelever i Danmark*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Rees, G., J. Bradshaw, H. Goswami & A. Keung (2010). *Understanding children's well-being: A national survey of young people's well-being*. London: The Children's Society.
- Rees, G., H. Goswami & J. Bradshaw (2010). *Developing an index of children's subjective well-being in England*. London: The Children's Society.
- Sen, R. & K. Broadhurst (2011). Contact between children in out-of-home placements and their family and friends networks: A research review. *Child & Family Social Work*, 16(3), 298-309.
- Sikora, J., M. D. R. Evans & J. Kelley (2019). Scholarly culture: How books in adolescence enhance adult literacy, numeracy and technology skills in 31 societies. *Social Science Research*, 77, 1-15.
- Slaatto, A., L. C. Kleppe, A. V. Mellblom & G. A. Baugerud (2023). Youth in residential facilities: "Am I safe?", "Do I matter?", and "Do you care?". *Residential Treatment for Children & Youth*, 40(1), 87-108.
- Smith, M., C. Cameron & D. Reimer (2017). From attachment to recognition for children in care. *The British Journal of Social Work*, 47(6), 1606-1623.
- Social- og Indenrigsministeriet (2019). *LBK nr 798 af 07/08/2019. Bekendtgørelse af lov om social service*. Retsinformation. Tilgængelig på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=209925>.

- Social- og Ældreministeriet (2021). *Bred politisk aftale om Børnene Først*. Social- og Ældreministeriet. Tilgængelig på <https://sm.dk/arbejdsomraa-der/udsatte-boern-og-unge/boernene-foerst>.
- Socialstyrelsen (2011). *Håndbog om Barnets Reform*. Odense: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2017). *Inspirationsmateriale: Servicelovens § 11, stk. 3 – En tidlig og forebyggende indsats*. København: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2018). *Strategisk ramme og faglig retning: Koncept for om-lægning til en tidligere forebyggende indsats for børn og unge i udsatte positioner*. Odense: Socialstyrelsen.
- Soffia, M. & A. Turner (2021). *Measuring children and young people's subjective wellbeing: Measures bank user guide*. London: What Works Centre for Wellbeing.
- Stanley, B., M. J. Gameroff, V. Michalsen & J. J. Mann (2001). Are suicide attempters who self-mutilate a unique population? *American Journal of Psychiatry*, 158(3), 427-432.
- Sullivan, A., & M. Brown (2015). Reading for pleasure and progress in vocabulary and mathematics. *British Educational Research Journal*, 41(6), 971-991.
- Sundhedsstyrelsen (2019). *Lattergas fra gaspatroner: Udbredelsen blandt elever på ungdomsuddannelser*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Toftager, M. & J. C. Brønd (2019). *Fysisk aktivitet og stillesiddende adfærd blandt 11-15-årige: National monitorering med objektive målinger*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Tolstrup, J. S., J. Demant, M. Grønbæk, S. P. Møller, M. U. Pedersen & V. Pisinger (2019). *Unge alkoholkultur: Et bidrag til debatten*. København: Vidensråd for Forebyggelse.
- Udenrigsministeriet (1992). *BKI nr 6 af 16/01/1992. Bekendtgørelse af FN-konventionen af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder*. Retsinformation. Tilgængelig på <https://www.retsinformation.dk/eli/ltc/1992/6>.
- UVM (2023). *Prøver på særlige vilkår og fritagelser*. Børne- og Undervisningsministeriet. <https://www.uvm.dk/folkeskolen/folkeskolens-proever/proeve-tilrettelaeggelse/proever-paa-saerlige-vilkaar/proeve-paa-saerlige-vilkaar-og-fritagelser>.
- Vinnerljung, B., A. Hjern, G. R. Weitoft, E. Franzén & F. Estrada (2007). Children and young people at risk (Chapter 7). *International Journal of Social Welfare*, 16(1), 163-202.

- Vinnerljung, B. & M. Sallnäs (2008). Into adulthood: a follow-up study of 718 young people who were placed in out-of-home care during their teens. *Child & Family Social Work, 13*(2), 144-155.
- von Borczyskowski, A., B. Vinnerljung & A. Hjern (2013). Alcohol and drug abuse among young adults who grew up in substitute care – Findings from a Swedish national cohort study. *Children and Youth Services Review, 35*(12), 1954-1961.
- Warming, H. & M. Christensen (2016). *Tillid i socialt og pædagogisk arbejde med børn og unge*. København: Akademisk Forlag.
- White, T., L. D. Scott Jr. & M. R. Munson (2018). Extracurricular activity participation and educational outcomes among older youth transitioning from foster care. *Children and Youth Services Review, 85*, 1-8.
- Østergaard, J. & S. V. Østergaard (2018). Udviklingen i unges alkohol- og stofbrug. I: Järvinen, M. (red.), *Unge, alkohol og stoffer: Et 10-årigt forløbsstudie* (s. 42-56). København: Sociologisk Institut, KU.

VIVE